

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

Journal of East Asian and ASEAN Studies

ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (2023) มกราคม - มิถุนายน 2566

ศูนย์วิจัย เอเชีย และอาเซียนศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ISSN : 1686-378X (Print)

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

เอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2566

East Asian and ASEAN Studies, Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

Vol. 23 No. 1 January - June 2023

ISSN : 1686-378X (Print)

ISSN : XXXX-XXXX (Online)

ปีที่พิมพ์ : มิถุนายน 2566

Year : June 2023

© 2019 by Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา- มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2566.

1.วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา. I. ศูนย์การเมือง สังคมและ
อาณาบริเวณศึกษา, เจ้าของ. II. ชื่อเรื่อง.

ISSN 2697-598X

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวารสารที่นำเสนอบทความวิชาการจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาเกี่ยวกับสาขารัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ การเมืองการปกครอง และเอเชียศึกษาในกรอบอาณาบริเวณศึกษา (Area study) วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษาใช้การกลั่นกรองบทความก่อนลงตีพิมพ์แบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Tripple-blind Peer Review) โดยแต่ละบทความต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษาลงพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (ม.ค.-มิ.ย. และ ก.ค.-ธ.ค.)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการในสาขารัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง บริหารรัฐกิจ นโยบายสาธารณะ
2. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากรของมหาวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิผลิตผลงานทางวิชาการเผยแพร่ต่อสาธารณชนในรูปแบบบทความทางวิชาการและบทวิจารณ์หนังสือ
3. เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และนักวิจัย
4. เป็นเอกสารประกอบการเรียน การสอนในระดับอุดมศึกษา

ข้อความและบทความในวารสารฉบับนี้เป็นแนวความคิดของผู้เขียน การตีพิมพ์
บทความเข้าเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นและความรับผิดชอบ
ของคณะผู้จัดทำ บรรณาธิการ กองบรรณาธิการและมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา
Journal of East Asian and ASEAN Studies
ปีที่ 23 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566)
ISSN 1686-378X (Print)
ISSN XXXX-XXXX (Online)

เจ้าของ ศูนย์การเมือง สังคมและอาณานิคมศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผศ.สาธิต สุนทรพันธุ์	คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง
ผศ.วุฒิสักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	ที่ปรึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการบริหาร

อ.ดร.กิตติพิศ พุทธิวนิช	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
-------------------------	----------------------------------

บรรณาธิการประจำฉบับ

อ.ดร.ศกลรัตน์ จิระรุ่งเรืองวงศ์	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
---------------------------------	----------------------------------

กองบรรณาธิการ

ภายนอก

ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.วรศักดิ์ มหัทธโนบล	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.วันชัย มีชาติ	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ศิริลักษณ์ ตันตยกุล	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผศ.ดร.อรุณี สันฐิตาวิชย์
ผศ.ดร.ปรานิ ทิพย์รัตน์
รศ.ดร.วัชรพล พุทธรักษา
ผศ.ดร.วีระ หวังสัจจะโชค
ผศ.ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์
อ.ดร.เอกลักษณ์ ไชยภูมิ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภายใน

รศ.ดร.ศิริลักษณ์ ตันตยกุล
ผศ.ดร.รัฐศิรินทร์ วังกานนท์
ผศ.ดร.เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์
อ.ดร.ศิริรักษ์ นิตน์เอก
อ.ดร.กิตติพศ พุทธิวนิช

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

Prof. Duan Lisheng
Prof. Zhang Xizhen
Prof. Dr. Masao Ayabe
Prof. Dr. Xiao Ying
Assoc. Prof. Dr. Pavel A. Slutsky
Dr. John Blaxland
อ.ดร.ปรีชญา ยศสมศักดิ์
ผศ.ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา
อ.ดร.ประการัง ชื่นจิตร
อ.ดร.กิตติพศ พุทธิวนิช
รศ.ดร.ศิริลักษณ์ ตันตยกุล
ผศ.ดร.วิลาสินี พิบูลย์เศรษฐ์

Yunnan University
Beijing University
Tokyo Metropolitan University
Yunnan University
St. Petersburg State University
ANU College of Asia and the Pacific
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อ.ดร.ศกลรัตน์ จิระรุ่งเรืองวงศ์
อ.ดร.ธีระพล เกียรติพงษ์
อ.ดร.ศิริรักษ์ นิตน์เอก
รศ.ดร.จักรี ไชยพินิจ
ผศ.สาธิต สุนทรพันธุ์
อ.ดร.ธีระพล เกียรติพงษ์
ผศ.ดร.กฤติ ศรีเกตุ
ผศ.ดร.วิลาสินี พิบูลย์เศรษฐ์
ผศ.ดร.กานต์ บุญยะกาญจน์
รศ.ดร.รัฐศิริทร์ วังกานนท์
ผศ.ดร.วีระยุทธ์ พรพจน์ธนาศ

ผู้จัดการ
พิสูจน์อักษร
ออกแบบปกและจัดทำรูปเล่ม

พิมพ์ที่

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

คุณวรลี แสงนา
คุณวรลี แสงนา
คุณวรลี แสงนา

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[https://so01.tci-thaijo.org/index.php/
eascramJ/index](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index)

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา จัดพิมพ์โดยศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นวารสารวิชาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เดิมทีจัดทำขึ้นในเล่มขนาดเล็กเป็นภาษาไทยในชื่อ จุลสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษา ปีละ 1 ฉบับ ต่อมาในปี พ.ศ. 2555 ได้พัฒนาขึ้นเป็น รูปเล่มขนาดใหญ่ พร้อมเนื้อหาที่หลากหลาย และตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งบทความ เป็นภาษาอังกฤษและจีนเช่นกัน ในนามวารสารศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง นับจากปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป การจัดพิมพ์ปรับเปลี่ยนเป็นปีละ 2 ฉบับ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและกลุ่มประเทศอาเซียน ในยามที่กลุ่มกำลังเคลื่อนตัวเข้าใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น มีหลากหลายมิติในเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ครอบคลุมทางด้านการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ธุรกิจ ปรัชญา สังคม กฎหมาย อัตลักษณ์ด้าน ศาสนา ชาติพันธุ์ การสื่อสาร ภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วรรณกรรม ชุมชน ท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ และธรรมาภิบาล เป็นต้น

ก่อนหน้าในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงค่อย ๆ พัฒนามาอย่างช้า ๆ แต่ต่อเนื่อง หลังจากก่อตั้งขึ้นปี พ.ศ. 2539 (1996) ด้วยเจตนารมณ์อันแน่วแน่ในทาง วิชาการ และได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย East Asia Academic Cooperation Council (EACC) เมื่อเริ่มต้น โดยมีกรมอาเซียนเป็นผู้ริเริ่มดำเนินการ ผลักดัน EACC เป็นคณะกรรมการความร่วมมือด้านวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียง ที่ได้รับการแต่งตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีวิชาการต่างๆ ในกรอบอาเซียน+3 และชุมชนวิชาการนานาชาติทั้งนี้ ศูนย์ฯ ในฐานะหนึ่งในผู้มีส่วนร่วมเมื่อแรกเริ่มของคณะกรรมการ EACC โดย ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีบทบาทเป็นรองประธานในช่วง 2 ปีแรก ได้ตระหนักดีว่า การส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียน จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกับความร่วมมือ ของนักวิชาการจากหลากหลายแหล่ง แม้จะมีจุดหมายร่วมและความคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม แต่ละแห่งต่างมีอัตลักษณ์และมุมมองเฉพาะตน อีกทั้งจำเป็นต้องเชื่อมโยง เป็นเครือข่ายกับหลายสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศ รวมไปถึงกับสถาบันในระดับนานาชาติ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน หนึ่งในบรรดาหลากหลาย ช่องทางนั้นคือ การจัดพิมพ์วารสารวิชาการที่คณะผู้จัดทำพยายามส่งเสริมในทิศทาง ดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีวิชาการและทางออกสำหรับเพิ่มพูนความรู้ ปะทะสังสรรค์ทางปัญญา โต้แย้ง และแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

คณะบรรณาธิการตระหนักดีว่า งานวารสารทางวิชาการนั้นเป็นงานท้าทายที่ต้องอาศัยความวิริยะอุตสาหะ อีกทั้งต้องการเป็นเวทีทางความคิดที่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากนักวิชาการหลายสถาบัน เพื่อผลิตผลงานและข้อเสนอแนะ เสริมสร้างให้ผลงานทางวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการสะท้อนภาพองค์ความรู้ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษา ซึ่งมีพลวัตทั้งในเชิงภูมิปัญญา

อัตลักษณ์และวิถีแห่งความเป็นโลกตะวันออก (Eastern World) มีเสน่ห์ ดึงดูดพลังทางความคิดของปัญญาชนให้ร่วมสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการสืบไป

ดั่งนันทความต่างๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสาร ประกอบด้วย การเผยแพร่งานวิจัยงานค้นคว้าในหลายแง่มุมและระดับของแนวการวิเคราะห์ จากนักศึกษาระดับ บัณฑิตศึกษา คณาจารย์ นักวิชาการจากต่างสถาบันทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยรวมทั้งจากต่างประเทศในภาษาไทย ภาษาอังกฤษและอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย รองรับกับความเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21

Journal of East Asian and ASEAN Studies

Purpose and objective

The Journal of East Asian and ASEAN Studies is an academic journal published by Centre of Politics, Social and Area Studies Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University. Initially, it was published in a small format of booklet primarily in Thai language on a yearly basis. But from 2012 onwards, the volume of the Journal has been enlarged with varieties of contents to include articles in English as well in Chinese language. Beginning from 2015 the publication is scheduled to be published twice yearly to accommodate with the increasing demands for research publication requirement.

The purpose of this Journal aims to disseminate knowledge on the region of East Asia including ASEAN countries in various disciplines, as this part of Asia is moving closer together towards a tightly link area. As a multi-disciplinary publication with emphasis mainly on Social Science and Humanity, the Journal's principal focus covers sub-disciplines such as sociology, politics, security, history, international relations, economics and cooperation, business, philosophy, law, religious and ethnic identities, cultural studies, language and literature, local community, environment, public-private management and governance etc.

After founding in 1996, our East Asian Studies Center has taken a long road with slow pace but steady progress with firm objective to advance academically despite limited resources. The center was acknowledged and has been the member of the East Asia Academic Cooperation Council (EACC), a forum initiated by Department of ASEAN Affairs, MFA, since its inception in May 2007. The aims of the EACC forum is to encourage Thai scholars to participate in their intellectual capacity in a broader academic forum of ASEAN Plus Three (APT). During the first two years, the director of our East Asian Studies Centers had participated as vice-chairman of the forum.

We realize well that in order to further the studies of East Asia and ASEAN as a region and in a separate entity, this effort cannot be done solely without the cooperation among academics and partnership with other like-minded institutions. Although many share common interests with similar objectives, however each center, particularly ours, has its own identities, perspectives and agendas to

pursue. The necessity to build a network of relationship with other academic institutions both inside the country and abroad is indispensable to advance the study and exchange of knowledge. And one of several channels is to publish this journal on a regular basis. Our editorial teams put effort in this direction to achieve academic standard requirement by attracting the contributors from different disciplines and serve as an outlet for researchers, academic community to express their views and approaches on the subject matters. With the aims to offer a diversity of views, the journal would serve as an open space for intellectual discussions, exchange of criticism and dissemination of research results.

We are well aware that publishing a journal is already a challenge that needs patience and perseverance. With the aims to attain nationwide academic recognition, this journal as a forum of thought has been achieved with the collaboration of eminent intellectuals from different academic institutions who patiently peer reviewed with useful recommendations and suggestions, but then the final responsibility rests with the authors. This would contribute to reflect the state of knowledge on the region which is undergoing the dynamic change in term of wisdom, identity deriving from Eastern world of thinking that need to be reexamined and attract intellectuals to reconstruct in the present context of 21st century.

บทบรรณาธิการ

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานวารสารวิชาการ รวมไปถึงการช่วยผลักดันให้วารสารยังคงได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อไป ในนามของกองบรรณาธิการวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยระบบ double-blinded review จำนวนบทความละ 3 ท่าน โดยกองบรรณาธิการได้ทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความนั้นๆ และกองบรรณาธิการก็ถือเอามติของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความเป็นที่ตั้ง คือ มีบทความที่ส่งมาแล้วผ่านการประเมินเท่าใดก็ตีพิมพ์จำนวนเท่านั้น จึงทำให้วารสารฉบับนี้มีบทความทั้งหมด 7 บทความ ซึ่งครอบคลุมประเด็นที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอิทธิพลของจีนในกลุ่มแม่น้ำโขง สถาบันขงจื้อในฐานะอำนาจละมุนของจีน โครงการคนละครึ่งกับการแก้วิกฤติเศรษฐกิจของไทย ประวัติ ที่มา และความสำคัญของคัมภีร์เกาเฉิงจ้วนยุคเหลียง ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ปัญหาโรคเซีย-ยูเครน และการเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในประเทศไทย ทั้งนี้ หากผู้อ่านมีข้อข้องใจใด ๆ สามารถสอบถามมาได้ทางอีเมล escram@gmail.com ข้าพเจ้าในฐานะบรรณาธิการวารสารพร้อมที่จะให้คำตอบ

กิตติพิศ พุทธิวนิช

บรรณาธิการ

Editorial

Journal of East Asia and ASEAN Studies has been kindly supported by the Faculty of Political Science, Ramkhamheang University for academic paper publication. It also helps the Center for Political, Social, and Area Studies (CPSAS), which owns this journal, to gain financial support from Ramkhamheang University. On behalf of the editorial board, I would like to express my gratitude for all of these supports.

All of the articles published in this issue were evaluated by double-blinded review method. In each article, there were 3 peers, whom the editorial board has selected by their expertise and area of interest regarding the topic of the paper. The editorial board also considers the peers' decision as supreme and final decision. In other words, the number of articles we will publish in each issue depends on the number of articles the peers approve. Therefore, there are 7 articles in this issue, which include various topics like the Chinese influence in Mekong Subregion, Confucius Institute as China's soft power, Half-Half Co-payment Scheme in resolving Thai economic crisis, history, origin and primary of Liang Gaoseng Zhuan, the Thai educational inequality during Covid-19 situation, Russia-Ukraine conflict, and the growth of the sex reassignment surgery industry in Thailand. If the reader has any question, please contact our email: escram@gmail.com. As the journal editor, I am willing to answer.

Kittipos Phuttivanich
Editor

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ	x
การบริหารจัดการแม่น้ำโขงของจีนตามแนวคิด ผลประโยชน์แห่งชาติและผลกระทบต่อประเทศลาว แอนนี่ คำสร้อย พรภวิชัย หล้าพิระกุล	1
อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023 ศุภิสรา พรหมบังเกิด	20
โครงการคนละครึ่งในการแก้วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทย กมลวรรณ ทับทิมทอง ดาริน คงสัจวิวัฒน์	39
คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง: ประวัติ ที่มาและโครงสร้างสำคัญ วิไลพร สุจริตธรรมกุล ประภากร พันสดิษฐ์ เมธี พัทธกิจธีระธรรม	59
ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทยหลังสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 กรองจันทน์ จันทรพาหา	78

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ช่วงเวลาแห่งอดีตและอนาคตของรัสเซีย:	98
ทวีปภัคตร์แห่งการกระทำของรัฐในสงครามรัสเซีย-ยูเครน	
ปรีห์ปราง ฅนอมศักดิ์ชัย	
การเติบโตของอุตสาหกรรม	131
การแปลงเพศในประเทศไทย: บทบาทผู้หลากหลายทางเพศ	
การขายบริการทางเพศ และสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศ	
หทัยภัทร ตันติรุ่งอรุณ	
แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความ	141

Table of Content

	Page
Editorial	xi
China's management of the Mekong River based on the concept of 'National interests' and its impact on Laos Annie Khamsoy Pornpawis Lhapeerakul	1
China's Soft Power The Role of Confucius Institutes (CI) in Thailand from 2017 to 2023 Supisara Prombungkerd	20
Half-half Co-payment Scheme to Solve Economic Crisis in Thailand Khamonwan Thabthimthong Darin Khongsatjaviwat	39
Liang Gaoseng zhuan : History, Origin and Primary structure Wilaiporn Sucharitthammakul Prapakorn Bhanussadit, Maythee Pitakteeradham	59
The inequality of education after Covid-19 in Thailand Krongchan Chantharaphaha	78

Table of Content (Continue)

	Page
The Time of Janus-Faced Russia: Two Faces of State Action in the Russo-Ukrainian War Preeprang Thanomsakchai	98
The growth of the sex reassignment surgery industry in Thailand: The role of LGBTQ+ and sex workers and medical facilities for sex reassignment surgery Hataipat Tantirungarun	131
Guideline for Submission	141

การบริหารจัดการแม่น้ำโขง ของจีนตามแนวคิดผล ประโยชน์แห่งชาติและ ผลกระทบต่อประเทศลาว

แอนนี่ คำสร้อย* , พรภวิชัย หล้าพิระกุล**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สถานะปัจจุบันของการจัดการผลประโยชน์ของจีนในแม่น้ำโขง 2) ผลกระทบจากการจัดการผลประโยชน์ของจีนในแม่น้ำโขงที่มีต่อประเทศลาวโดยใช้วิธีการศึกษาผ่านเอกสารงานวิจัยและบทความวิชาการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลจากการบริหารผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีนที่มีต่อลาวนั้น แม้ว่าลาวจะมีการพึ่งพาและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมากจากการลงทุนและโครงการโครงสร้างพื้นฐานจากจีน แต่ผลกระทบจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงลาวก็ได้รับผลกระทบด้านลบไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การสูญเสียรายได้ การย้ายถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่น และการสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากประเทศลาวแล้วนั้น ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคมีความกังวลมากขึ้นเกี่ยวกับการครอบงำของจีนในภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น ประเทศลาวคาดหวังว่ากรอบความร่วมมือแม่น้ำโขง - ล้านช้าง (Lancang- Mekong Cooperation – LMC) นั้นจะสามารถช่วยในการแก้ไขและการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีนให้มีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์ที่เท่าเทียมกันระหว่างจีนและลาวในอนาคต

คำสำคัญ : ผลประโยชน์แห่งชาติ, การบริหารจัดการผลประโยชน์, แม่น้ำโขง, จีน, ลาว

*อาจารย์ ประจำสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง **อาจารย์ ดร. ประจำสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

China's management of the Mekong River based on the concept of 'National interests' and its impact on Laos

Annie Khamsoy* , Pornpawis Lhapeerakul**

Abstract

The aims of this paper are 1) to conduct an in-depth investigation into the current status of China's management of interests in the Mekong River, as well as 2) to explore the implications of this management approach for Laos. To achieve this, the study will employ rigorous research methods, including a thorough analysis of relevant news reports, official documents, and scholarly articles. China's management of interests in the Mekong River has resulted in negative impacts on Laos, despite the country's heavy dependence on and economic benefits derived from Chinese investment and infrastructure projects. The effects of China's management approach have manifested in various ways, including environmental degradation, loss of income, displacement of local communities, and the erosion of natural resource sovereignty. These effects have become increasingly apparent in recent years. Beyond Laos, other countries in the Mekong River basin have also experienced similar negative impacts. Thus, it is crucial to examine the implications of China's management of the Mekong River and identify potential solutions to mitigate its adverse effects. Laos looks forward to the Lancang- Mekong Cooperation (LMC) framework as a potential avenue for resolving and managing China's interests in the Mekong River basin in an efficient and equitable manner. It is hoped that the LMC can provide a platform for constructive engagement and collaboration between China and Laos in the future, to ensure that China's management of the Mekong River aligns with the needs and interests of Laos and the region as a whole. By promoting greater dialogue and cooperation, it is possible to mitigate potential negative impacts and maximize benefits for all stakeholders involved.

*Lecturer, School of Sinology, Mae Fah Luang University, Ph.D., **Lecturer, School of Sinology, Mae Fah Luang University

1. บทนำ

แม่น้ำโขง (Mekong River) เป็นแม่น้ำสายหลักที่ไหลทอดมาจากประเทศจีนตอนใต้ ลงสู่ประเทศเมียนมา ไทย ลาว กัมพูชาและเวียดนาม ด้วยลักษณะการไหลของแม่น้ำสายนี้ที่ทอดผ่านประเทศถึง 6 ประเทศที่ถูกเรียกว่ากลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง และกลุ่มประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียน ได้แก่ เมียนมา ลาว กัมพูชาและเวียดนามหรือในชื่อย่อกลุ่มประเทศ CLMV¹ ทำให้แม่น้ำสายนี้เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ที่คอยหล่อเลี้ยงประชาชนของทั้ง 6 ประเทศตั้งแต่อดีตเรื่อยมา ด้วยเหตุนี้ แม่น้ำโขงจึงมีความสำคัญต่อประเทศเหล่านี้เป็นอย่างมากทั้งในเชิงของภูมิรัฐศาสตร์ และภูมิเศรษฐศาสตร์ เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงชีวิตของประชาชนริมฝั่งแม่น้ำโขง เป็นแหล่งทรัพยากรทางน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม การประมง เป็นเส้นทางหลักในการคมนาคมขนส่งและการค้าขายการไปมาหาสู่กันของประชาชนในประเทศเหล่านี้ อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งภายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงด้วยกันเอง และกับประเทศนอกภูมิภาค ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Sitthichart Somta, n.d.) โดยในปี 1992 โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Sub-region : GMS) ระหว่าง 6 ประเทศได้ถือกำเนิดขึ้นภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทั้งภาคการค้าการลงทุน ภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตรและภาคบริการ สนับสนุนการจ้างงานและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขีดความสามารถและสร้างโอกาสในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก สนับสนุนให้มีการติดต่อและการแข่งขันระหว่างกัน² (Department of Fisheries, Foreign Fisheries Division, 2020)

การกระทำที่ส่งผลกระทบต่อแม่น้ำโขงในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ที่ผ่านมานั้นมีหลายประการด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเขื่อน การระเบิดเกาะแก่ง หรือแม้กระทั่งปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงที่มากหรือน้อยเกินไปได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมและความร่วมมือของกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงทั้ง 6 ประเทศเช่นเดียวกัน โดยกลุ่มประเทศเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ตระหนักถึง “ผลประโยชน์” ที่ตนเองจะได้รับจากแม่น้ำโขง โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนใต้จำต้องอาศัยการบริหารจัดการระบบแม่น้ำแบบผสมผสาน (Integrated Basin Flow Management Program - IBFM) (Kolakanh Khammavong, 2020, pp.1395-1403)

1 คือกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม โดยทั่วไปแล้วทั้งสี่ประเทศนี้ถือว่าเป็นประเทศที่มีการพัฒนาน้อยที่สุดและยากจนที่สุดในภูมิภาค แต่ในช่วงระยะหลังมานี้กลับมีการเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่น่าจับตามองเป็นอย่างมาก

2 กลุ่มประเทศ GMS ยังได้มีการลงนามในภาคผนวกและพิธีสารแนบท้ายของความตกลงขนส่งข้ามพรมแดน (GMS Cross-Border Transport Agreement) และเห็นชอบกับความริเริ่มในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยให้การคุ้มครองระบบนิเวศของพื้นที่ป่าไม้และต้นน้ำในอนุภูมิภาค ภายใต้โครงการ GMS Bio-diversity Corridor ทั้งนี้ได้มีการลงนามข้อตกลงในเรื่องการขนส่ง การค้าพลังงาน การควบคุมโรคติดต่อในสัตว์ และการสื่อสารโทรคมนาคม (กรมประมง กองประมงต่างประเทศ, 2020)

ดังนั้น การบริหารจัดการน้ำของประเทศต้นทางอย่างประเทศจีนจึงสร้างผลกระทบกับกลุ่มประเทศปลายน้ำทั้ง 5 ประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกลุ่มประเทศหลักที่ได้รับผลกระทบจากการบริหารจัดการน้ำโขงของจีนเป็นด่านแรกคือกลุ่มประเทศ “สามเหลี่ยมทองคำ” (Golden Triangle) อันได้แก่เมียนมา ไทยและลาว ซึ่งมีจุดบรรจบกันของแม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และไหลเข้าสู่ประเทศลาวก่อนที่จะไหลออกมาสู่ภาคอีสานของไทย จากนั้นจึงไหลเรียบขนานชายแดนไทยและลาวสู่ประเทศกัมพูชาและเวียดนามก่อนที่จะไหลออกสู่ทะเล

การบริหารจัดการแม่น้ำโขงจึงถือเป็นการบริหารจัดการ “ผลประโยชน์” ของจีนที่เป็นประเทศต้นน้ำในการสร้างอิทธิพลและผลกระทบต่อประเทศปลายทางที่พึ่งพาอาศัยแม่น้ำโขง ซึ่งการบริหารจัดการเหล่านี้ได้แก่ การสร้างเขื่อนในกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร การระเบิดเกาะแก่งเพื่อเส้นทางเดินเรือสินค้าหรือแม้แต่ประเด็นปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากต้นน้ำในประเทศจีนสู่ประเทศปลายน้ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สร้างผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศปลายน้ำจากการสำรวจของคณะกรรมการแม่น้ำโขง (Mekong River Commission : MRC) พบว่า ปัญหาปัจจุบันของแม่น้ำโขงคือระดับน้ำลดลงต่ำสุดในรอบ 20 ปี ส่งผลให้ประเทศที่อาศัยอยู่ตามลำน้ำโขงตอนล่าง อันได้แก่ เมียนมา ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ได้รับความเดือดร้อน (Kolakanh Khammavong, 2020, pp.1395-1403) ดังนั้นประเด็นเรื่องการบริหารจัดการแม่น้ำโขงจึงเปรียบเสมือนข้อได้เปรียบของจีนในการจัดการความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง เพราะจีนมองว่าแม่น้ำโขงนั้นเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง จีนจึงพยายามสร้างความร่วมมือทางด้านการเมือง สังคม ความมั่นคงและเศรษฐกิจกับกลุ่มประเทศกลุ่มน้ำโขงทั้ง 5 ประเทศ ทั้งนี้ นอกจากจีนจะต้องพัฒนาผลประโยชน์อันเป็นที่ทางตอนใต้ของจีนที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่ล่าช้าเมื่อเทียบกับพื้นที่ตะวันออกและพื้นที่อื่นๆ (Krisada Boonchai, 2010, pp. 85-106) ยังมีจุดประสงค์เพื่อการขยายอำนาจ บทบาท และการมีตัวตนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีเหนือกว่าประเทศปลายน้ำเหล่านี้ ซึ่งจีนนอกจากจะมีบทบาทในการเป็นสมาชิกแล้ว ในอนุภาคกลุ่มน้ำโขงนั้นจีนยังมีบทบาทในด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็น North – South Economic Corridor ที่เชื่อมโยงจีนลาว ไทย ลงไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์ หรือ East – West Economic Corridor ที่เชื่อมเมียนมา ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (Mingwan Rattanakhot, 2021) และอีกนัยหนึ่งก็เพื่อสอดส่องและคานอำนาจกับชาติตะวันตกที่มีอยู่ในพื้นที่นี้ ในปัจจุบันนอกเหนือจากประเด็นทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่สร้างผลกระทบต่อกลุ่มประเทศในกลุ่มน้ำโขงมากที่สุดคือ การสร้างเขื่อนของจีน จีนได้สร้างเขื่อนขนาดใหญ่แห่งแรกในปี 1996 คือเขื่อนมานวานจากนั้นจีนสร้างเขื่อนเพิ่มบนแม่น้ำโขงรวมเป็น 11 เขื่อน (ThaiPBS, 2022) ซึ่งจุดนี้ชี้ให้เห็นว่าจีนได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำหนดชะตากรรมและเป็นผู้บริหารจัดการหลักในเรื่องผลประโยชน์บนแม่น้ำโขง เกิดเป็นอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าประเทศสมาชิกอื่นในกลุ่มแม่น้ำโขงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากประเด็นการบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง” ของจีนที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อภูมิภาค โดยเฉพาะผลกระทบต่อประเทศปลายทาง เมียนมา ไทย ลาว กัมพูชาและเวียดนาม บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 1.สถานการณ์การบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง” ของจีนในปัจจุบันนั้นเป็นอย่างไร 2.ผลกระทบจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง” ของจีนส่งผลกระทบต่อประเทศลาว เพราะประเทศลาวถือว่าเป็นประเทศที่มีชายแดนติดกับลาว ลาวมีการพึ่งพาอาศัยกันทั้งในด้านการค้า การนำเข้าและส่งออก การลงทุน และลาวเป็นหนึ่งในประเทศสำคัญในนโยบาย “ข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” อีกด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่พึ่งพาจีนมากที่สุดจากบรรดาประเทศลุ่มน้ำโขงด้วยกัน บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาผ่านข่าว เอกสาร งานวิจัยและบทความวิชาการเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบกับการใช้ทฤษฎี “ผลประโยชน์แห่งชาติ” และแนวคิด “การบริหารจัดการผลประโยชน์” มาวิเคราะห์และอธิบายในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนาเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ผลประโยชน์แห่งชาติ “National Interests” และการบริหารจัดการผลประโยชน์ “Interest Management”

ผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest)

ผลประโยชน์แห่งชาติถือเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญในการปกครองและบริหารประเทศของทุกประเทศในโลก ซึ่งอาจจะรวมถึงองค์กร บริษัทหรือตัวบุคคล อีกทั้งเป็นแนวคิดสำคัญประการแรกในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ โดยผู้ปกครองประเทศหรือรัฐบาลจะต้องยึดถือประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างประเทศ โดยมีอาจจะให้ประเทศของตนสูญเสียประโยชน์หรือมิได้ประโยชน์ใด ๆ จากการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ ดังกล่าว สำหรับ Hans J. Morgenthau ได้ให้ความหมายของผลประโยชน์แห่งชาติว่า “คือความอยู่รอด ซึ่งหมายถึง การปกป้องหรือรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางกายภาพ การเมือง และวัฒนธรรมให้รอดพ้นจากการรุกรานโดยชาติอื่น ๆ” (Algosai, 1965, pp.221-256) จากคำนิยามในภาพรวม ผลประโยชน์ชาตินั้นจึงหมายถึง “แนวความคิดที่ได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบที่สุดแล้วจากบรรดาองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งประมวลขึ้นเป็นความต้องการที่สำคัญที่สุดที่ชาติจะขาดเสียมิได้ ทั้งนี้รวมถึงการคุ้มครองตนเอง ความเป็นเอกราชและบูรณภาพแห่งชาติ ความมั่นคงทางทหาร เสถียรภาพทางเศรษฐกิจกับบรรดาความมั่งคั่งทั้งหลายที่จะพึงมี” (Jiradej Milintapas, 2012) อีกนัยยะหนึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็น เป้าหมายและความทะเยอทะยานของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การทหาร หรือวัฒนธรรม หลักการสำคัญคือความอยู่รอด สวัสดิภาพ และความมั่นคงของประเทศ สิ่งสำคัญอีกอย่างคือการแสวงหาความมั่งคั่ง การเติบโตทางเศรษฐกิจและอำนาจ (Boundless, n.d.) ซึ่งอาจจะเข้าใจอย่างง่ายว่าคือ “things of benefit to nation: actions, circumstances, and decisions regarded as benefiting a particular nation”

และจากเอกสารคู่มือเรื่องการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรได้กล่าวไว้ว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ คือ ความต้องการหรือความปรารถนาอันสำคัญของประชาชนส่วนรวม ความต้องการนั้นจึงมีลักษณะกว้างและค่อนข้างถาวรและเมื่อได้พิจารณากำหนดขึ้นแล้ว ก็จะต้องมุ่งกระทำโดยต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุผล คำว่า “ความต้องการ” มีความหมายรวมทั้งความต้องการ (Want) โดยทั่วไปและความจำเป็น (Need) ที่ขาดเสียไม่ได้ ส่วนคำว่า “ประชาชนส่วนรวม” มีความหมายว่า ชาติ คือ ประชาชนส่วนรวมไม่ใช่บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ” (Jiradej Milintapas, 2012)

จากความหลากหลายทางความหมายของ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ที่ได้ยกมาข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่า ผลประโยชน์แห่งชาตินั้นมีความเกี่ยวข้องกับ “ประเทศ” และ “ชาติ” ซึ่ง “ชาติ” ในที่นี้หมายถึงประชาชนในชาติที่มีความเกี่ยวข้องกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยประชาชนคนในชาติได้มอบหมายและได้ให้ความไว้วางใจกับผู้แทนตนหรือผู้ปกครองของตน อันหมายถึงรัฐบาลในการทำหน้าที่รักษาไว้ซึ่ง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” โดยเห็นประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญ นั้นหมายถึงการรักชาติของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องของชาตินิยมที่ก่อเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 18-20 โดยขณะนั้นได้มีการเกิดขึ้นของ “รัฐสมัยใหม่” อันมีองค์ประกอบสำคัญหลายประการที่แตกต่างจากการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือ การมีระบบภาษีอากร ระบบราชการ กองทัพประจำการ และ รัฐสภา อันมีผู้นำของรัฐเป็นผู้นำในการทำหน้าที่แทนประชาชนและปกครองประชาชนควบคู่กันไป การบริหารจัดการในลักษณะ “รัฐสมัยใหม่” นั้นได้ถ่ายทอดแบบมายังการปกครองในปัจจุบันที่รัฐแต่ละรัฐนั้นถูกเรียกว่าประเทศ และการปกครองประเทศในปัจจุบันก็ยังคงให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติไม่ว่าจะเป็นทั้งผู้ปกครองหรือประชาชนต้องมีความรักชาติที่เป็นไปตามแนวคิดชาตินิยม และเห็นผลประโยชน์แห่งชาติเป็นสำคัญอันเป็นเป้าหมายสูงสุดในการดำเนินกิจกรรมทั้งในและต่างประเทศ แต่ทว่าด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปการดำเนินกิจกรรมทั้งในและต่างประเทศท้ายที่สุดแล้วผลประโยชน์แห่งชาติที่ประเทศ ๆ หนึ่งคำนึงถึงนั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่แท้จริงเสมอไป ทั้งนี้เพราะในโลกแห่งความเป็นจริงย่อมมีปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมหรือเรื่องของ “อำนาจ” และ “ผลประโยชน์ที่เหนือกว่า” เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการเมืองภายในที่เต็มไปด้วยการต่อรองผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ จากตัวแสดงที่หลากหลายเช่น บริษัทข้ามชาติหรือองค์กรระหว่างประเทศ หรือแม้กระทั่งการเมืองระหว่างประเทศที่ถ้าหากมีการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศที่คำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติอย่างแท้จริงเพียงอย่างเดียวอย่างตรงไปตรงมา ก็จะเป็นการก่อให้เกิดศัตรูหรือความขัดแย้งระหว่างประเทศขึ้นได้ (Kittipos Phuttivanich, 2021, pp. 1-25) อีกประการหนึ่งการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ดีหรือไม่ดีนั้นก็อาจจะนำมาซึ่งข้อขัดข้อเสียมามากมาย บางครั้งในทางปฏิบัติ เรื่องของผลประโยชน์แห่งชาตินั้นอาจจะอยู่บนความถูกต้องหรือความเท่าเทียม เพราะท้ายที่สุดแล้วผู้นำประเทศนั้นก็มองเพียงความอยู่รอดของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนเพียงเท่านั้น กล่าวคือความเกษม

สุขสมบูรณ์กับความมั่นคงปลอดภัยนั้นเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญยิ่งของประชาชาติ (National Defense College, 2010)

การบริหารจัดการผลประโยชน์ (Interest Management)

ในทางเศรษฐศาสตร์แล้วนั้น คือ การจัดการส่วนได้ส่วนเสีย กล่าวคือ หน่วยเหล่านั้น ซึ่งอยู่ภายใต้ส่วนได้ส่วนเสียที่ต้องการหรือจะต้องได้รับ ซึ่งแจกจ่ายให้กับสมาชิกผู้จัดการและบุคคลหรือหน่วยงานอื่น ๆ ตามที่สมาชิกผู้จัดการเห็นสมควร (LawInsider, n.d.) เมื่อมีการจัดการบริหารผลประโยชน์ได้ไม่ดีก็จะนำมาซึ่งความขัดแย้งในผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ เป็นสถานการณ์ที่บุคคลหรือองค์กรมีผลประโยชน์ที่แข่งขันกันตั้งแต่สองรายการขึ้นไป เมื่อเกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ บุคคลหรือกลุ่มไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม เพราะอาจหมายถึงการทรยศต่อผลประโยชน์ของตนให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในสถานการณ์นั้น รวมถึงการได้ผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียมก็อาจจะนำมาซึ่งความขัดแย้งได้ด้วยเช่นเดียวกัน (Birt, 2023) นอกจากนี้ การจัดการผลประโยชน์หมายถึงกระบวนการจัดการผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ในสถานการณ์หรือบริบทเฉพาะ ในบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การจัดการผลประโยชน์มักจะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของประเทศหรือตัวแสดงต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและลดความขัดแย้ง (Men, 2016, pp.91-96) ตัวอย่างเช่น ในบริบทของแม่น้ำโขง การจัดการผลประโยชน์ของจีนอาจเกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในการสร้างเขื่อนและการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำกับผลประโยชน์ของประเทศปลายน้ำในการรักษาการไหลของน้ำและการปกป้องสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ การจัดการผลประโยชน์อาจเกี่ยวข้องกับการเจรจา การประนีประนอม และการพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันที่สามารถทำได้เช่นเดียวกัน (Fravel, 2012, pp. 505-532)

สำหรับในทางการเมืองการบริหารจัดการผลประโยชน์นั้นคล้ายคลึงกับทางเศรษฐศาสตร์แต่มีมุมมองของผลประโยชน์แห่งชาติ เมื่อมีการบริหารจัดการผลประโยชน์แห่งชาติหรือระหว่างประเทศได้ไม่ดีก็จะนำมาซึ่ง conflict of interest เช่นเดียวกัน ทั้งนี้การบริหารจัดการผลประโยชน์สามารถบริหารจัดการได้ตามวัตถุประสงค์และประเภทของผลประโยชน์ คือ ตามความสำคัญ การหวังผล และความเฉพาะเจาะจง การบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ดีก็จะนำมาซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติที่แท้จริง ทั้งนี้ตามแนวคิดของ Kittipos Phuttivanich ได้จำแนกผลประโยชน์แห่งชาติตามความสำคัญสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ “ผลประโยชน์ปฐมภูมิ” (Primary Interest) กับ “ผลประโยชน์ทุติยภูมิ” (Secondary Interest) และหากแบ่งตามการหวังผลของผลประโยชน์ การบริหารจัดการผลประโยชน์นั้นก็สามารถแบ่งได้เป็น “ผลประโยชน์ระยะยาว” (Long-term Interest) กับ “ผลประโยชน์ระยะสั้น” (Short-term Interest) อีกประการหนึ่งคือเมื่อใช้เกณฑ์ความเฉพาะเจาะจงในการจัดการผลประโยชน์จะสามารถแบ่ง

ได้เป็น 2 ประเภท คือการบริหารจัดการเพื่อ “ผลประโยชน์ทั่วไป” (General Interest) กับการบริหารจัดการเพื่อ “ผลประโยชน์เฉพาะด้าน” (Specific Interest) (Kittipos Phuttivanich, 2021, pp.1-25)

ผลประโยชน์ปฐมภูมิ กล่าวโดยง่ายคือ ผลประโยชน์ที่ประเทศนั้น ๆ มีอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นอธิปไตยเหนือดินแดน ที่ดิน แม่น้ำ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรหรือประชาชนในประเทศเป็นผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานที่ประเทศนั้น ๆ มีไว้ครอบครองและมิอาจจะเสียไปได้ ซึ่งประเทศใด ๆ ก็ตามในโลกล้วนให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติปฐมภูมิเป็นที่สุด และมองว่าผลประโยชน์แห่งชาติปฐมภูมินั้นมีความสำคัญและมาก่อนเหนือสิ่งอื่นใดที่ประเทศควรจะกระทำหรือได้รับ ประเทศไม่สามารถที่จะยอมอ่อนข้อได้แม้แต่เพียงน้อยนิดหรือมิอาจจะยอมเสียผลประโยชน์ที่จะได้รับแม้แต่เพียงน้อยนิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Morgenthau ที่ว่าด้วยการรักษาอัตลักษณ์ของชาติทางกายภาพ ทางการเมือง และทางวัฒนธรรมให้รอดพ้นจากการรุกรานโดยชาติอื่น ๆ นั้น ก็ถูกจัดว่าเป็นผลประโยชน์ที่ไม่อาจประนีประนอมหรือเจรจาต่อรองได้แม้แต่เพียงน้อยนิด (Algosaiibi, 1965, pp.221-256) สำหรับผลประโยชน์ทุติยภูมิ คือ ผลประโยชน์ที่สำคัญต่อการคงอยู่ของรัฐ แต่ยังไม่เท่าผลประโยชน์ปฐมภูมิ จึงมักจะเป็นผลประโยชน์ที่สามารถเจรจาต่อรองกันได้ เช่น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ (international aid) การพัฒนาประเทศ และการรักษาข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น นโยบายข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ของจีนก็ถือว่าเป็นตัวอย่างผลประโยชน์ทุติยภูมิที่ชัดเจน เพราะนานาประเทศสามารถเจรจาต่อรองในการเข้าหรือไม่เข้าร่วมกับจีนได้ โดยสามารถเจรจาต่อรองระหว่างกันเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ตามที่สมควร ถึงแม้ว่าประเทศที่เข้าร่วมนั้นอาจจะได้ประโยชน์ที่น้อยกว่าก็ตาม และผลประโยชน์ทุติยภูมียังถูกนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อเจรจาต่อรองให้ประเทศเป้าหมายนั้นตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติของตนเอง

เมื่อพิจารณาตามประเภทของผลประโยชน์แห่งชาติในข้างต้นแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์แห่งชาตินั้นเป็นเรื่องที่บริหารจัดการได้ ซึ่งการบริหารจัดการผลประโยชน์นั้นก็สามารถได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่มากหรือน้อย หรือบางครั้งอาจไม่ได้ประโยชน์เลย แต่ด้วยข้อจำกัดหรือเหตุผลบางประการก็จำเป็นต้องยินยอมให้กับการเสียประโยชน์นั้นไป นอกจากนี้การบริหารจัดการผลประโยชน์ก็กระทำไปเพื่อหวังผลประโยชน์ในระยะยาวและระยะสั้น กล่าวคือผลประโยชน์ระยะยาวนั้นเห็นผลช้าแต่คุ้มค่ากับผลประโยชน์ที่ได้รับ เช่น การทุ่มกำลังทางการทหารเข้าควบคุมพื้นที่ในจีนเจียงซูกลายเป็นจำนวนเงินมหาศาล ยินยอมที่จะให้นานาประเทศใช้ประเด็นปัญหาดังกล่าวโจมตีและบ่อนทำลายจีน แต่จีนนั้นมองว่าการจัดการปัญหาดังกล่าวก็เพื่อป้องกันความขัดแย้งในประเทศที่อาจจะเกิดขึ้นและลุกลามใหญ่โต หรือการที่จีนลงทุนถมสร้างเกาะในทะเลจีนใต้ด้วยงบประมาณมหาศาลนั้นเพื่อเป็นการสอดส่องดูแลและรักษาอำนาจอธิปไตยของตนในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เพื่อไม่ให้ประเทศผู้ไม่หวังดีเข้ามารุกล้ำอธิปไตยของจีน ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีหลายประเทศเช่น เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น ได้กล่าวอ้างสิทธิ์

อธิปไตยร่วมด้วย ส่วนผลประโยชน์ระยะสั้น คือการได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่รวดเร็วทันใจแต่ว่า
ไม่มีความมั่นคงถาวรและอาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง
เช่น การที่จีนทุ่มงบประมาณอย่างหนักในประเทศแอฟริกาใต้ หรือการสร้างไฟความเร็วสูงจีน-ลาว
ในประเศลาว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมความร่วมมือตามนโยบายข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ซึ่งจีนอาจจะได้ประโยชน์ในช่วงเริ่มต้นของการเข้าไปลงทุน แต่ในระยะยาวนั้นผลประโยชน์
ที่จีนได้รับอาจจะไม่เป็นเช่นดังช่วงแรกที่จีนเข้าไปลงทุน เพราะว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ จากภายนอก
ทั้งข้ออ้างการเมือง การเข้าแทรกแซงจากมหาอำนาจตะวันตก หรือประเด็นอื่นๆ ที่อาจจะทำให้
ประเทศเหล่านี้ไม่ยอมแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับจีนอีกต่อไปในอนาคต

สุดท้ายเมื่อใช้เกณฑ์ความเฉพาะเจาะจงมามองผลประโยชน์แห่งชาติแล้ว ก็จะสามารถ
แบ่งได้เป็นอีก 2 ประเภทเช่นกัน คือ “ผลประโยชน์ทั่วไป” (General Interest) กับ “ผลประโยชน์
เฉพาะด้าน” (Specific Interest) กล่าวคือ ผลประโยชน์ทั่วไปนั้นมีความกว้างขวางและครอบคลุม
ในหลายมิติ และมักจะเป็นหลักการทั่วไปที่สมาชิกของประชาคมระหว่างประเทศ
ส่วนใหญ่ให้การยอมรับ เช่น การค้าเสรี ประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืน
รวมถึงประเด็นเรื่องของการบริหารจัดการแม่น้ำหรือทางทะเลที่แต่ละประเทศจะต้องใช้ประโยชน์
ร่วมกัน ซึ่งหลักการทั่วไปเหล่านี้มักจะเกิดขึ้นและมีการผลักดันในเวทีระดับพหุภาคี (multilateral)
ที่ประกอบด้วยประเทศสมาชิกจำนวนมาก หากต้องการให้นำข้อตกลงนั้น ๆ ไปใช้ในทางปฏิบัติ
และทำให้ประเทศได้ประโยชน์ ก็จำเป็นต้องมีการพูดคุยเกี่ยวกับ “ผลประโยชน์เฉพาะด้าน”
ที่มีความเฉพาะเจาะจงและลงไปในรายละเอียดก่อน จึงจะสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง
โดยผลประโยชน์เฉพาะด้านนั้นมีความชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง โดยมักจะขึ้นอยู่กับเวลา พื้นที่
เงื่อนไข และความจำเป็นต่าง ๆ ซึ่งแน่นอนว่ารายละเอียดในส่วนนี้มักจะปรากฏให้เห็นในเวที
ระดับทวิภาคี (bilateral) ที่เป็นการเจรจาต่อรองพูดคุยระหว่างตัวแสดงสองตัวแสดง ในแง่การ
เจรจามักจะมีการลงไปในรายละเอียด มีการต่อรองการได้เสียของผลประโยชน์ที่ชัดเจน เช่น ประเด็น
ปัญหาในการบริหารจัดการลุ่มน้ำโขงโดยเฉพาะเรื่องของการสร้างเขื่อนในแม่น้ำโขง แน่นอนว่า
ประเทศต้นน้ำอย่างจีนอาจจะได้ประโยชน์มาก แต่ทว่าประเทศปลายน้ำอย่างไทย เวียดนาม ลาว
กัมพูชา เวียดนามอาจจะได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากถ้าประเทศจีนมีการกักเก็บน้ำมากเกินไป
ซึ่งอาจจะนำมาซึ่งความแห้งแล้งและกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศปลายน้ำ
หรือการระเบิดหรือแตกของเขื่อนก็อาจจะนำมาซึ่งอุทกภัยร้ายแรงต่อประเทศปลายน้ำได้เช่นกัน

เมื่อเข้าใจแนวคิดในการบริหารจัดการผลประโยชน์ข้างต้นแล้ว เราจะสามารถ
มองเห็นภาพการบริหารจัดการผลประโยชน์แห่งชาติของแต่ละประเทศในปัจจุบัน ซึ่งหมายรวมถึง
การบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของกลุ่มประเทศในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 ประเทศ
โดยเฉพาะการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของประเทศจีนที่เป็นประเทศต้นน้ำ
และมหาอำนาจในภูมิภาคที่ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.เงินกับการบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง”

นับตั้งแต่มีการปฏิรูปและเปิดประเทศในปี 1978 เศรษฐกิจและการเมืองจีนมีพัฒนาการแบบก้าวกระโดดและมีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก รวมถึงการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดี จินผิงในปี 2013 ทำให้จีนในปัจจุบันกลายเป็นประเทศมหาอำนาจไม่เพียงแต่ในภูมิภาคเอเชียเท่านั้น แต่คือหนึ่งในประเทศมหาอำนาจที่แข็งแกร่งของโลก จีนมีมุมมองต่อพื้นที่ในภูมิภาคเอเชียว่าเป็นพื้นที่ของกลุ่มคนหรือคนชาติพันธุ์ชาวเอเชียเหมือนกัน ทั้งชนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ที่ใกล้เคียงกัน รวมถึงเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดมีความเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์ที่มีอาจจะตัดขาดหรือละทิ้งออกจากกันได้ สามารถพิสูจน์ได้จากการที่จีนดำเนินการทูตเพื่อนบ้านที่ดี ตั้งแต่ปี 1990 ภายใต้หลักการสำคัญของการเคารพซึ่งกันและกัน ความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกัน (the State Council Information Office, 2017) จีนมองว่าจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่เอเชีย โดยพยายามผลักดันและส่งเสริมความร่วมมืออย่างรอบด้าน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงเรื่องของความมั่นคงปลอดภัยสำหรับพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ประกอบด้วยกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาและมีประชากรชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งถือเป็นลูกหลาน “จีน” อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมายาวนาน จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับพื้นที่นี้มาก โดยเฉพาะพื้นที่ที่จีนมีประโยชน์ร่วมด้วย พื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม อย่างพื้นที่ลุ่มน้ำโขง จีนเริ่มแสดงความสนใจอย่างเห็นได้ชัดต่อพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงในช่วงเวลาเดียวกับที่มีการก่อตั้ง GMS สะท้อนให้เห็นจากการสนับสนุนให้มณฑลยูนนานและมณฑลกว่างซีเข้าร่วม GMS ในปี 1992 และ 2005 ตามลำดับ โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตก ซึ่งมุ่งพัฒนาพื้นที่ตอนในของประเทศ จีนมีความพยายามในการส่งเสริมเส้นทางขนส่งสินค้าจากยูนนานไปยังท่าเรือในเมียนมา เวียดนามและไทย (Yiamyut Suthichaya, 2021) นอกจากนี้จีนยังถือเป็นผู้ริเริ่มและผลักดันกรอบความร่วมมือ Lancang-Mekong Cooperation (LMC) ที่มีข้อตกลงความร่วมมือเกิดขึ้นในปี 2016 โดยมีวัตถุประสงค์ในการขยายการค้าและการลงทุน การพัฒนาความเชื่อมโยงด้านกายภาพ การส่งเสริมความร่วมมือทางการเงิน การส่งเสริมความร่วมมือด้านทรัพยากรน้ำและการจัดการน้ำ การส่งเสริมความร่วมมือด้านพลังงาน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน (lmcchina.org, 2017) จะเห็นได้ว่าจีนพยายามที่จะเข้ามาบีบคั้นและกอบโกยผลประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงอย่างต่อเนื่อง

ความสำคัญและผลประโยชน์ของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีต่อจีนสามารถวิเคราะห์ได้ 2 ด้าน คือ 1)ทางด้านเศรษฐกิจ ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงพึ่งพาการค้าและการลงทุนจากจีนเป็นจำนวนมาก ทั้งเส้นทางการคมนาคมขนส่ง การนำเข้าส่งออกและการลงทุน และ 3 การทูตเพื่อนบ้านที่ดีของจีน หมายถึงนโยบายต่างประเทศของจีนที่มีต่อประเทศเพื่อนบ้าน ในฐานะที่เป็นหนึ่งในประเทศที่ใหญ่ที่สุดและมีอิทธิพลมากที่สุดในภูมิภาคนี้ จีนพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านผ่านมาตรการทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมที่ผสมผสานกัน

2)ด้านการเมือง โดยเฉพาะความมั่นคงรูปแบบใหม่ (Non – Traditional Security) อนุภูมิภาค
ลุ่มแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสำคัญเชื่อมโยงจีนสู่เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเส้นทาง
ลำเลียงพลังงานให้แก่ภูมิภาคทางตะวันตกของจีน เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ในขณะเดียวกัน
นโยบายและการสนับสนุนจากประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ยังเป็นส่วนสำคัญต่อบทบาท
ของจีนในกรณีข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ (Center of Excellence in Mekong Studies, 2018)
ยิ่งไปกว่านั้น ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จีนได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านพลังงานและพลังงานทดแทน
โดยมองว่ากลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
 อีกทั้งยังต้องการการลงทุนในการพัฒนาด้านพลังงาน จีนจึงเชื่อว่าสามารถที่จะร่วมแบ่งปัน
ผลประโยชน์เหล่านี้ให้กับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยจีนได้ลงทุนในโครงการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ
ขนาดใหญ่ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงและอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งปัจจุบันจีนมีส่วนร่วมใน
แผนพัฒนาโครงการผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขนาดใหญ่มากกว่า 50 แห่งในประเทศอนุภูมิภาคลุ่ม
แม่น้ำโขง โดยส่วนใหญ่เป็นโครงการในประเทศกัมพูชา สปป. ลาว และเมียนมา โดยมีการก่อสร้าง
เขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าแบบขึ้นบันไดมากกว่า 11 แห่ง บริเวณต้นน้ำแม่น้ำล้านช้างในประเทศจีน
จากเขื่อนที่ก่อสร้างแล้วเสร็จทั้งหมด 26 แห่ง (Tanittha Sookklum, 2021)

แต่ในเวลาต่อมา ประเด็นเรื่องของการกักเก็บน้ำของเขื่อนภายในประเทศทำให้จีน
ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของการแบ่งปันข้อมูลน้ำและโครงการพัฒนาต่างๆของจีนในลุ่มแม่น้ำโขง
ก็สร้างปัญหาให้ประเทศที่อยู่ปลายน้ำไม่น้อยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการสร้างเขื่อน
เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เกิดภาวะ
ผันผวนของกระแสน้ำ อ่างเก็บน้ำของจีนทั้ง 11 เขื่อนในแม่น้ำโขงกักน้ำรวมกันไว้ทั้งหมด
47,774 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือราวๆ 15 เปอร์เซนต์ของน้ำที่ไหลลงแม่น้ำโขงทั้งหมด ซึ่งเป็น
ปริมาณที่มากมายน่าทึ่งเพียงพที่จะทำให้จีนสามารถกำหนดกระแสน้ำในแม่น้ำโขงได้จนเกิด
ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ‘ท่วมหน้าแล้ง แห้งหน้าฝน’ ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้ประเทศท้าย
น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำทางตอนใต้ของเวียดนามและทะเลสาบใหญ่
ในกัมพูชาที่พึ่งพิงน้ำจากแม่น้ำโขงสำหรับผลิตต้นน้ำเค็มเพื่อทำการเกษตร เพาะเลี้ยงและการ
ประมง (Suphaluk Kanchanakhundee, 2021) (Phitsanu Rienmahakal, 2014, pp.1-14)
จากข้อมูลข้างต้น ในมุมมองของนักวิชาการมองว่า จีนจะได้ประโยชน์อยู่ฝ่ายเดียวจากแม่น้ำโขง แม้
จีนจะอ้างว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ อย่างรอบด้าน หรือแม้แต่การสร้าง
เขื่อนเพื่อการพัฒนาในด้านพลังงาน การระเบิดเกาะแก่งเพื่อขยายร่องน้ำโขงในการเดินเรือสินค้า
การไปมาหาสู่กันระหว่างประเทศภายในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงจะนำมาซึ่งผลประโยชน์มากกว่าโทษ
และจีนให้ความสำคัญในเรื่องผลประโยชน์ร่วมกัน(win-win situation) เสมอมา แต่จากการ
วิเคราะห์สถานการณ์ในปัจจุบัน ผลประโยชน์ที่จีนได้รับจากการบริหารจัดการแม่น้ำโขงก่อให้เกิด
การพัฒนาเขตการค้าบริเวณพื้นที่ภาคใต้ของจีน และเอื้อประโยชน์ให้กับบริษัทจีนที่ได้สัมปทาน
เดินเรือในแม่น้ำโขง แต่ประชาชนนับล้านที่อาศัยอยู่บริเวณสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงต้องได้รับ

ผลกระทบโดยตรง ซึ่งหมายถึงการบริหารจัดการผลประโยชน์แม่น้ำโขงที่ไม่เท่าเทียม (Voice. Online, 2017)

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นชนวนให้เกิดการเข้ามาแทรกแซงของมหาอำนาจนอกภูมิภาคอย่าง สหรัฐฯ ซึ่งสหรัฐอเมริกามองว่าจีนเข้ามามีบทบาทในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงสูงมากเกินไปจนความจำเป็น โดย ในปี 2020 สหรัฐฯ ได้ดำเนินการต่อยอดโครงการติดตามความเคลื่อนไหวของเขื่อนบนแม่น้ำโขง (Mekong Dam Monitor MDK) ที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2009 โดยเฉพาะเขื่อนในพื้นที่ของลาว และจีน ว่ามีการบริหารจัดการอย่างไร มีการใช้ภาพถ่ายดาวเทียมเพื่อสอดแนม ซึ่งสหรัฐอเมริกาอ้างว่าการกระทำเช่นนี้ก็เพื่อรักษาสภาพของเขื่อนของประเทศปลายน้ำ และเป็นการกดดันจีนให้รายงานสถานะของน้ำในเขื่อนบนแม่น้ำโขงอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะสามารถทำให้ประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่ม น้ำโขงทั้งที่อยู่กลางน้ำและปลายน้ำสามารถจัดการปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันที่ ไม่เสียผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังพยายามเข้ามาให้ความช่วยเหลือหลายๆ ประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขงเพื่อคานอำนาจกับจีน ทำให้จีนเริ่มวิตกกังวลว่าสหรัฐฯ เริ่มเข้ามาแทรกแซง และบ่อนทำลายอำนาจและความสัมพันธ์ของประเทศจีนกับประเทศในอนุภาคลุ่มน้ำโขง (Worak Mahathanobol, 2022)

4.ผลกระทบจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง” ของจีนต่อประเทศลาว

จากการศึกษาและวิเคราะห์ผ่านแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการผลประโยชน์ พบว่า การบริหารจัดการผลประโยชน์ใน “แม่น้ำโขง” ของจีนนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อลาวในหลากหลายด้าน โดยสามารถจำแนกผลกระทบออกได้เป็น 3 ด้านหลักๆ ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการค้าและขนส่งทางเรือ และด้านการดำเนินชีวิตของประชาชน สามารถสรุปผลได้ดังต่อไปนี้

1.ด้านสิ่งแวดล้อม

ประเทศลาวมีการไหลของแม่น้ำโขงเรียบเคียงไปกับประเทศไทยแต่โดยส่วนใหญ่แล้ว มีการอาศัยอยู่ของประชาชนหรือการเป็นชุมชนน้อยกว่าไทย เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ จึงไม่เหมาะแก่การอยู่อาศัยมากนัก สำหรับพื้นที่ใช้สอยในแม่น้ำโขง ผังลาวจะมีเขื่อนน้ำลึกหรือเส้นแบ่งตามแนวน้ำโขงนั้นมากกว่าฝั่งไทย จึงถือได้ว่ามีความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ในแม่น้ำโขงมากกว่าไทย อีกทั้งยังได้สิทธิประโยชน์ในการทำประมงหาปลาหรือการเก็บพืชพันธุ์น้ำได้มากกว่าไทย แต่ทว่าหลังจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีน โดยเฉพาะ การสร้างเขื่อน ตะกอนดินต่างๆ ที่มีแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเพาะปลูกถูกกั้นไว้โดยเขื่อนตั้งแต่ในประเทศจีน บริเวณลุ่มน้ำโขงตอนล่างจึงสูญเสียธาตุอาหารในน้ำอย่างรวดเร็ว นอกจากกระทบต่อการประมงโดยตรงแล้ว ยังมีผลต่อการเกษตรริมฝั่งโขงที่ต้องพึ่งพาธาตุอาหารซึ่งไหลมา

กับกระแสน้ำสะสมเป็นปยุในดิน เป็นเหตุให้ทำการเกษตรได้น้อยลง เพราะเนินทรายริมน้ำลดลงและขาดความอุดมสมบูรณ์ และอาจทำให้ปลาในธรรมชาติสูญพันธุ์ได้ จะส่งผลให้มีปลานอกท้องถิ่นเข้ามาแทนที่ (Prachatai, 2019) ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าฝั่งลาวจะมีความลึกของแม่น้ำโขงมากกว่าฝั่งไทย ซึ่งจะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่อุดมสมบูรณ์กว่าฝั่งไทย โดยแอ่งน้ำลึกที่เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งหาอาหารของปลาบึกก็ได้รับผลกระทบจากการพังทลายของชายฝั่งหน้าดิน แอ่งน้ำลึกจึงตื้นเขิน และสูญเสียต่อการสูญพันธุ์ของปลาบึก (National Human Rights Commission, 2004) และการก่อสร้างทำเขียบเรือทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศ การเปิดให้มีการเดินเรือขนาดใหญ่ การระเบิดแก่งหินและสันดอนทรายในเขตประเทศจีนจนถึงเขตรอยต่อเมียนมา-ลาว ทำให้กระแสน้ำมีความเร็วและไหลเชี่ยวมากขึ้น การปิด-เปิดประตูระบายน้ำของเขื่อนในประเทศจีนก็ทำให้การขึ้นลงของน้ำผิดปกติ และยังส่งผลให้การพังทลายของชายฝั่งเร็วและรุนแรงมากขึ้นด้วย (Local Community Development Institute, 2004) ด้วยสาเหตุเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยรอบน้ำโขงของลาวไม่น้อย

2.ด้านการค้าและขนส่งทางเรือ

อีกประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อลาวจากการบริหารจัดการแม่น้ำโขงของจีนคือการสร้างเขื่อนและการเปิดปิดของเขื่อนในประเทศจีน ซึ่งที่ผ่านมา การปิดประตูระบายน้ำของเขื่อนส่งผลให้เรือของชาวบ้านในหมู่บ้านท่าสะหวางของจังหวัดไชยบุรี ประเทศลาวนั้นติดอยู่ริมตลิ่งเป็นจำนวนมาก เพราะระดับน้ำที่ลดลงไปมาก แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเปิดปิดเขื่อนกลับบอกว่าพวกเขา กำลังพยายามทดลองเรื่องการปล่อยน้ำและอ้างว่าการสร้างเขื่อนไม่ได้เป็นสาเหตุของเรื่องภัยแล้งที่เกิดขึ้น (Prachatai, 2019) เรื่องนี้เป็นข้อกังวลของประชาชนและผู้ประกอบการธุรกิจในประเทศลาวเรียงฝั่งโขงเป็นอย่างมาก นอกจากนี้เรือขนส่งขนาดใหญ่ของจีนที่มาพร้อมกับมลพิษต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางเสียงจากเครื่องยนต์เรือ มลพิษทางน้ำจากคราบน้ำมันของเรือ มลพิษทางอากาศจากควันท่อไอเสียของเรือ การแพร่กระจายเชื้อโรคต่างๆ ที่มากับคนงานเรือ และยังมีคลื่นขนาดใหญ่จากการเดินเรือพาณิชย์ส่งผลให้ตลิ่งพังลงและทำให้เกิดอุบัติเหตุกับเรือประมงขนาดเล็กของประชาชนลาว หรือเรือขนส่งสินค้าขนาดเล็กของลาว นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของลาวก็ถูกทำลายลงเช่นกัน (National Human Rights Commission, 2004) กรณีที่เห็นได้ถึงผลกระทบที่ชัดเจนมากที่สุดคือ เมืองห้วยทรายแขวงบ่อแก้ว ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของลาว ที่มีการติดต่อกำชายกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างจีน ไทย ที่ต้องพบกับปรากฏการณ์การหลั่งไหลเข้ามาของทุน แรงงานและผลผลิต หรือสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะจีนเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสินค้าจีนเข้ามาแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดจากพ่อค้าแม่ค้าลาวไป ทำให้สินค้าของลาวขายได้น้อยลง ส่งผลให้พ่อค้าแม่ค้าลาวบางส่วนตัดสินใจเลิกอาชีพค้าขาย หรือถูกแทนที่ด้วยผู้ประกอบการจากจีน และในประเด็นนี้ลาวสูญเสียผล

ประโยชน์เป็นอย่างมาก โดยแทบจะไม่ได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการแม่น้ำโขงในส่วนนี้เลย อีกทั้งอำนาจการต่อรองของลาวที่มีต่อประเทศจีนก็ไม่มีมากพอ เพราะประเทศลาวไม่มีพื้นที่ที่ติดกับทะเล จึงต้องพึ่งพาอาศัยการขนส่งสินค้าทางน้ำในแม่น้ำโขงเพียงอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นการนำเข้าจากจีนหรือการขนส่งสินค้าไปยังเมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม

3.ด้านการดำเนินชีวิตของประชาชน

ผลกระทบจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีนที่มีต่อลาวนั้น แน่นนอนว่ามีไม่น้อยกว่าเมียนมาและไทย โดยเฉพาะในด้านการเกษตร อุปโภค บริโภค โดยประเทศลาวมีการพึ่งพาอาศัยแม่น้ำโขงจากการสูบน้ำดิบจากแม่น้ำโขงเพื่อผลิตเป็นน้ำประปา การลดระดับลงอย่างรวดเร็วของน้ำจึงทำให้ไม่สามารถผลิตน้ำประปาได้ รัฐวิสาหกิจน้ำประปานครหลวงเวียงจันทน์แจ้งเตือนอย่างเป็นทางการว่า แม่น้ำโขงมีระดับต่ำมากทำให้โรงผลิตน้ำประปาทำการผลิตน้ำได้ไม่เต็มที่ และแจ้งให้ประชาชนชนกักเก็บน้ำในครัวเรือนให้เพียงพอจนกว่าสถานการณ์น้ำจะกลับสู่ความปกติ (Tanyaporn Buathong, 2019) ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งหลังจากที่จีนได้สร้างเขื่อนและไม่มีการแจ้งเตือนการปล่อยน้ำให้ทางลาวทราบ จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการในการผลิตน้ำประปาเพื่อการอุปโภคและบริโภค ยิ่งไปกว่านั้นการสร้างเขื่อนมากกว่า 11 เขื่อนของจีน พอเข้าสู่ช่วงฤดูฝนหรือฤดูน้ำหลากที่มีปริมาณน้ำเป็นจำนวนมากก็จะทะลักล้นเขื่อน ทำให้ชาวบ้านที่อยู่บริเวณริมฝั่งน้ำโขงต้องอพยพหนี สร้างภาระค่าใช้จ่ายให้ชาวบ้านจากเดิมที่พึ่งพาแม่น้ำโขงในการเลี้ยงชีพ (Thanyaporn Buathong, M.P.A.) นอกจากนี้ในช่วงฤดูแล้งก็ส่งผลกระทบเช่นกัน เพราะจีนมีการกักเก็บน้ำในเขื่อนไว้และไม่ยอมปล่อยให้ไหลลงมา ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์แก่ประชาชนในประเทศจีนเอง โดยกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งจากการไม่ปล่อยน้ำจากเขื่อนของจีน คือเกษตรกรในจังหวัดไซยะบุรีที่ไม่สามารถปลูกข้าวได้ตามฤดูกาลเพราะน้ำไม่พอใช้สำหรับการชลประทาน จากการศึกษาคาดการณ์ว่า ในปี 2583 กระแสน้ำที่ไหลมากขึ้นในหน้าแล้งและภาวะดินเค็มที่ลดลงจะทำให้ผลผลิตนาปรังเพิ่มขึ้นได้ แต่ในบางพื้นที่จะเสียจำนวนผลผลิตลง เนื่องจากประสบปัญหาการไหลของกระแสน้ำที่ซับซ้อนและระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น (Prachatai, 2019) และเป็นที่ทราบกันดีว่าส่วนหนึ่งนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาวะอากาศตามฤดูกาลในแต่ละปี แต่ทว่า การสร้างเขื่อนและกักเก็บน้ำหรือปล่อยน้ำของจีนก็เป็นที่ประจักษ์ว่าส่งผลกระทบต่อประชาชนในประเทศลาวไม่น้อย และก็จะเป็นอย่างนี้ต่อไปถ้าหากทางรัฐบาลลาวและจีนยังไม่มีการเจรจาในการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงอย่างจริงจัง

สรุป

เมื่อวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎี “ผลประโยชน์แห่งชาติ” แล้วนั้น นานาประเทศล้วนแต่มุ่งหวังให้ประเทศของตนได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากการบริหารจัดการระหว่างประเทศ โดยผู้นำประเทศต้องเห็นผลประโยชน์แห่งชาติส่วนรวมเป็นสำคัญ ถึงแม้ในบางครั้งในการได้ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับมานั้นอาจจะนำมาซึ่งผลกระทบที่ไม่คาดคิดได้ เช่น ความขัดแย้ง เพราะเรื่องผลประโยชน์นั้นมันมีนัยสำคัญในเรื่องของ “อำนาจ” เข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามการจะได้ผลประโยชน์ที่เหมาะสมหรือเป็นที่ยอมรับกันได้ระหว่างประเทศนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการผลประโยชน์ที่ดี มีการเจรจาและตกลงที่สมควรและยอมรับกันได้ทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่าย เมื่อการบริหารจัดการผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมแล้วนั้น แน่นอนว่าก็จะสามารถป้องกันการเกิดความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในอนาคตได้ สำหรับ “การจัดการผลประโยชน์” ของจีนในแม่น้ำโขงแสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะขยายอิทธิพลและการควบคุมเหนือแม่น้ำและทรัพยากรในพื้นที่อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยการสร้างเขื่อน การกักเก็บน้ำ การควบคุมระดับน้ำ และอำนาจในการต่อรองระหว่างประเทศที่มีความเชื่อมโยงกับจีนเช่น เวียดนาม ไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นประเทศที่มีการพึ่งพาแม่น้ำโขงในหลายด้านทั้งทางเศรษฐกิจการค้า การขนส่งคมนาคม การเกษตรและการดำรงชีวิตของประชาชนเรียบง่ายแม่น้ำโขง และพื้นที่ใกล้เคียงแม่น้ำโขง

จากการบริหารผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีนที่มีต่อลาวนั้น แม้ว่าลาวจะมีการพึ่งพาและได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมากจากการลงทุนและโครงการโครงสร้างพื้นฐานของจีน แต่ผลกระทบจากการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขง ลาวก็ได้รับผลกระทบด้านลบ ไม่ว่าจะเป็นความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม การสูญเสียรายได้ การย้ายถิ่นฐานของชุมชนท้องถิ่น และการสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ในช่วงปี 2010-2022 ที่ผ่านมานอกจากประเทศลาวแล้วนั้นประเทศต่างๆ ในภูมิภาคมีความกังวลมากขึ้นเกี่ยวกับการครอบงำของจีนในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเรียกร้องให้มีความโปร่งใสและความร่วมมือมากขึ้นในการจัดการทรัพยากรของแม่น้ำ และบางประเทศพยายามที่จะลดการพึ่งพาการลงทุนและความช่วยเหลือจากจีน และคาดหวังต่อการเพิ่มความร่วมมือในโขง - ล้านช้าง (Lancang- Mekong Cooperation – LMC) ที่จะใช้ในการบริหารจัดการผลประโยชน์ในแม่น้ำโขงของจีนมีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์ที่เท่าเทียมกัน

บรรณานุกรม

- Algosai, G. A. (1965). The Theory of International Relations: Hans J. Morgenthau and His Critics. **Background**, Vol. 8, No. 4, pp.221-256.
- Angkhana Nagakerd. (2021). **‘Voice from the Mekong River’, life is lost on the river that can’t be returned**. Retrieved April 13, 2023 from Urban creature <https://urbancreature.co/mekong-voice/>
- BBC NEWS Thai. (2017). **Special Report: With the occurrence of exploding rapids in the Mekong River, Thailand stands to potentially lose even more**. Retrieved April 01, 2023 from BBC NEWS Thailand?: <https://www.bbc.com/thai/thailand-38948848> (in Thai)
- Birt, J. (2023). **Conflict of Interest: Definition, Examples and Tips**. Retrieved March 11, 2023 from Indeed: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/conflict-of-interest>
- Boundless. (n.d.). **National interest**. Retrieved March 11, 2023 from bluebox. creighton: <https://bluebox.creighton.edu/demo/modules/en-boundless-old/www.boundless.com/political-science/definition/national-interest/index.html>
- Burchill, S. (2005). **The National Interest in International Relations Theory**. London: Palgrave Macmillan .
- Center of expertise in Mekong Studies. (2018). **Chinese Influence in ASEAN: A Case Study of the Greater Mekong Sub-Region Countries**. Retrieved March 20, 2023 from Chulalongkorn University: <https://www.chula.ac.th/impact/3890/>
- Department of Fisheries, Division of Foreign Fisheries. (2020). **Economic Cooperation Development Program in the Greater Mekong Sub-Region (GMS)**. Retrieved April 20, 2023 from Department of Fisheries: https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/view_activities/1232/74748
- Fravel, T. (2012). International Relations Theory and China’s Rise: Assessing China’s Potential for Territorial Expansion. **International Studies Review**, vol.12, pp.505–532.
- Institute of Local Community Development. (2004). **Chinese dams, ecological and social impacts in the Mekong River Basin**. Retrieved April 20, 2023

- from <https://www.ldi.or.th/2016/08/28/เพื่อนจีน-ผลกระทบนิเวศ/>
- Jiradej Milintapas. (2012). **National interests: things we never knew and thought about.** Retrieved April 11, 2023 from GotoKnow: <https://www.gotoknow.org/posts/218646>
- Kiratika Atiburanakul. (2022). **When the river of life and culture of the Mekong people is about to disappear.** thecitizen.plus. Retrieved December 31, 2022 from <https://thecitizen.plus/node/57733>
- Kittipos Phuttivanich. (2021). National Interest and International Relations Theories. **Journal of Political Science Review**, Vol. 8, No. 15, pp.1-25. (in Thai)
- Kolakanh Khammavong. (2020). A Model of Water Resource Management in the Lower Mekong Basin, the Lao People's Democratic Republic. **Journal of MCU Peace Studies**, Vol.8 No.4, pp.1395-1403
- Krisada Boonchai. (2010). History "Mekong Basin Region". **Journal of the Mekong Basin**, Year 6, Issue 1, pp.85-106
- Law Insider. (n.d.). **Management Interest.** Retrieved January 25, 2023 from Law Insider: <https://www.lawinsider.com/dictionary/management-interest#:~:text=More%20Definitions%20of%20Management%20Interest&text=Management%20Interest%20means%20those%20Units,the%20Managing%20Member%20sees%20fit>
- lmcchina.org. (2017). **A Brief Introduction of Lancang-Mekong Cooperation.** Retrieved January 26, 2023 from Lancang-Mekong Cooperation: http://www.lmcchina.org/eng/2017-12/13/content_41449851.html
- Men, J. (2016). Interest Management in International Relations. **Journal of Politics and Law**, 9(3), pp. 91-96
- Mingkwon Rattanakhot. (2021). **Mekong Basin Cooperation Working Group ministry of foreign affairs with a mission to create cooperation to restore the Mekong River Basin after COVID-19.** Bangkok: The Cloud.
- National Defense College (2010). **National Strategy Development Manual.** Bangkok: National Defense College
- National Human Rights Commission. (2004). **Natural Resources Management Conference.** Retrieved January 05, 2023 from <http://library.nhrc.or.th/ulib/document/Fulltext/F07469.pdf>
- Oxfam America. (2022). **Why oppose the explosion of islands on the Mekong**

- River?** Retrived January 18, 2023 from <http://www.livingriversiam.org/4river-tran/4mk/book-mekong-rapid.pdf>
- Phitsanu Rienmahakal. (2014). China's dynamics in the Greater Mekong Sub-region and its implications for Thailand. **ITD POLICY BRIEF, International Institute for Trade and Development**, pp.1-14
- Prachatai (24 July 2019). **Rought is not enough Water dams aggravate Lao farmers along the Mekong**. Retrieved January 18, 2023 from Prachatai.com <https://prachatai.com/journal/2019/07/83563>
- Sittichart Somta. (n.d.). **The Mekong River and the Development of Capitalism**. Retrieved January 18, 2023 from Office of Border Economy and Logistics Study: OBELS : <http://rs.mfu.ac.th/obels/?p=1286#:~:text=%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B3%E0%B9%82%E0%B8%82%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8>
- Sumalee Sukdanon. (2017). **Transportation on the upper Mekong River**. Retrieved January 29, 2023 from Chulalongkorn University <http://www.cuti.chula.ac.th/articles/479/>
- Supansa Tawai-Tien. (2014). The development of commercial navigation channels and the impact on the Mekong sub-region. **Walailak Abode of Culture Journal**, pp.163-178
- Suphaluk Kanchanakhundee. (2021). **Geopolitics over the Mekong Basin: The Competition of Superpowers**. Bangkok: the 101.world. (in Thai)
- Taniththa Sookklum. (2021). **Competition between Great Powers in East Asia: A Case Study of the Energy Landscape in the Greater Mekong Subregion**. Bangkok: International Studies Center.
- ThaiPBS. (2022). **Open a war of discourse “China-US” on the “Mekong River Dam”**. Retrieved January 29, 2023 from Thai PBS: <https://www.thaipbs.or.th/news/content/315331>
- ThaiPublica. (2013). **Thai capital, who capital, Myanmar electricity at Salween dam Dawei and Mai-Kok coal**. Retrieved January 12, 2023 from <https://thaipublica.org/2013/10/terra-1/>

- Thanyaphon Buathong. (2019). **Mekong River: What happened to Thailand? When China and Laos do not drain water from dams on the Mekong River.** Retrieved February 16, 2023 from BBC NEWS Thailand <https://www.bbc.com/thai/thailand-49072092>
- Thanyaphon Buathong. (n.d.). **Explore the pulse of the Mekong River.** Retrieved January 29, 2023 from BBC NEWS Thailand https://www.bbc.com/thai/resources/idx-sh/mekong_blast_thai
- The State Council Information Office. (2017). **China's Policies on Asia-Pacific Security Cooperation.** Beijing: the State Council Information Office of the People's Republic of China.
- Thiraphat Chaiphiphat. (2015). The 2nd Chiang Saen Commercial Port Authority, impacts on the way of life of the people in Ban Sob Kok Community, Ban Saeo Subdistrict, Chiang Saen District, Chiang Rai Province. **Journal of the Graduate School of Volunteers**, Vol. 12, No. 1, pp.180-210.
- Tigger Palungjit. (2009). **Know the Mekong River.** Retrieved January 31, 2023 from <https://palungjit.org/threads/รู้จักแม่น้ำโขง.189034/>
- Voice Online. (2017). **Mekong River Development Plan China wins unilaterally.** Retrieved January 08, 2023 from Voice.Online: <https://www.voicetv.co.th/read/527719> (in Thai)
- Worasak Mahathanobol. (2022). **The future of the Mekong Basin in the context of the expansion of China's power.** Retrieved March 29, 2023 from Local Community Development Institute: <https://www.ldi.or.th/2022/06/03/china-maekhong/>
- Yiamyut Suthichaya. (2021). **Drilling through the US-China cooperation framework on the Mekong River A new political battle in the region.** Retrieved January 02, 2023 from Prachatai: <https://prachatai.com/journal/2021/02/91533>

อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023*

ศุภิสรา พรหมบังเกิด**

บทคัดย่อ

งานค้นคว้าอิสระชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกสถาบันขงจื้อในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023 และศึกษาตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื้อ ผลจากการศึกษาพบว่าทั้งไทยและจีนต่าง มีความร่วมมือกันอย่างรอบด้านรวมทั้งความสัมพันธ์ที่ยังรากลึกในทุกมิติ จากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน ส่งผลให้การผสมผสานข้ามวัฒนธรรมระหว่างไทยและจีนเป็นไปอย่างง่ายดาย การที่จีนได้ส่งออกสถาบันขงจื้อสู่ประเทศไทยเพื่อใช้เป็นกลไกในการเผยแพร่วัฒนธรรม ภาษา ตลอดจนถ่ายทอดค่านิยมแบบจีนซึ่งเป็นไปตามแนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power) ของ โจเซฟ ไนย์ (Joseph S. Nye) ผ่านความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับรัฐบาล สถาบันทางการศึกษา และระดับปัจเจกชนระหว่างกัน ส่งผลให้ภาษาจีนเข้ามามีอิทธิพลอย่างมีนัยยะสำคัญในไทย อีกทั้งความตื่นตัวของคนไทยที่มองเห็นโอกาสในการมีส่วนร่วมกับจีน ยังเป็นแรงสนับสนุนให้ภาษาจีนได้รับความนิยมมากขึ้น สะท้อนจากจำนวนสถาบันขงจื้อในไทยที่มีมากเป็นอันดับสามของเอเชียและอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง

คำสำคัญ : อำนาจละมุน สถาบันขงจื้อ ประเทศจีน ประเทศไทย

*บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023” โดยมีอาจารย์ เอกลักษณ์ ไชยภูมิ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

** นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

China's Soft Power The Role of Confucius Institutes (CI) in Thailand from 2017 to 2023*

Supisara Prombungkerd**

Abstract

This independent study aims to examine Chinese soft power through the Confucius Institutes mechanism in Thailand from 2017 to 2023 and to explore the actors who contribute to the Confucius Institute's policy-making process and power enhancement to expand Chinese soft power. The result can be concluded that China-Thailand has all-rounded cooperation, and the relationship is deeply rooted at all levels and dimensions from the historical context that demonstrates cultural exchange, resulting in easy cultural integration between Thailand and China. China has exported the Confucius Institute to Thailand for use as a vehicle for disseminating and cultivating Chinese culture, language, and values, in accordance with Joseph S. Nye's notion of "soft power". Chinese soft power has operated through collaboration in a cultural exchange at the government, educational establishments, and individual levels.

As a result, the Chinese language is significantly influential in Thailand. The awareness of the Thai people, who see an opportunity to engage with China, has increased the appeal of learning Mandarin and other dimensions, which is demonstrated by the fact that Thailand has the third-highest concentration of Confucius Institutes in Asia and the most of any Mekong countries.

Keywords : Soft Power, Confucius Institutes, China, Thailand

* This research report summarizes a study of independent study "China's Soft Power: The Role of Confucius Institutes (CI) in Thailand from 2017 to 2023" with advisor Akekalak Chaipumee, Ph.D

** Student at Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปี 2009 การประชุมสุดยอดผู้นำครั้งที่ 1 ของกลุ่ม BRIC เกิดขึ้น โดยมีจีนผึกกำลังรวมอำนาจจากกลุ่มประเทศเศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงเพื่อขึ้นมาทัดเทียมกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ได้แก่ แกร์เซีย รัสเซีย อินเดีย และจีน ภายใต้ชื่อ “BRIC” บัญญัติขึ้นโดย จิม โอนีล (Jim O’Neil) หัวหน้าทีมวิจัยเศรษฐกิจโลก จาก Goldman Sachs อนึ่งการรวมกันของ BRIC แสดงให้เห็นถึงการย้ายอำนาจเศรษฐกิจโลกจากกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วอย่าง G7 มาสู่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยรวมพื้นที่กลุ่มประเทศสมาชิกมากกว่าหนึ่งในสี่ของโลกที่มีจำนวนประชากรรวมกันมากกว่าร้อยละ 40 ของประชากรโลก (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2019) และในปี 2010 ได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มใหม่เป็น BRICS ซึ่งอักษรย่อ “S” คือประเทศแอฟริกาใต้ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยกลุ่มประเทศ BRICS นั้น มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วสวนทางกับประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจเดิมอย่าง สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปที่มีส่วนแบ่งในตลาดโลกลดลง เมื่อการรวมกันของกลุ่ม BRICS เกิดขึ้นทำให้จีนเริ่มผงาดในตำแหน่งประเทศที่แข็งแกร่งที่สุดในกลุ่มเศรษฐกิจ BRICS โดยในปี 2010 จีนแซงหน้าญี่ปุ่นขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาในแง่ของ GDP อีกทั้งจีนมีทุนสำรองเงินตราต่างประเทศที่ใหญ่ที่สุด (Citéco, n.d.)

จากความรุ่งเรืองทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจของจีนที่เติบโตอย่างรวดเร็วทำให้จีนมีอำนาจและบทบาทในการต่อรองที่เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร ทำให้จีนกลายเป็นส่วนสำคัญต่อการกระตุ้นการเจริญเติบโตมูลค่าเม็ดเงินของหลายประเทศ รวมไปถึงอำนาจทางการเมืองที่จีนได้แผ่ขยายอิทธิพลทางการเมืองขึ้นเรื่อย ๆ อย่างกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ (BBC News ไทย, 2021) สิ่งเหล่านี้เป็นที่ประจักษ์ในสายตาประชาคมโลกต่อบทบาทสำคัญของจีนที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ความแข็งแกร่งทางการเมืองโลก และการก้าวขึ้นสู่มหาอำนาจใหม่ อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะถูกเป็นที่ยอมรับในฐานะประเทศมหาอำนาจได้นั้นมีปัจจัยหลายอย่างเป็นองค์ประกอบทั้ง ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการทหาร เป็นต้น นอกจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้วอิทธิพลทางการเมืองทูตและพลังอำนาจแบบละมุนที่อาศัยความชอบธรรมทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การทูต กฎหมาย หรือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศล้วนต่างเป็นองค์ประกอบที่มีผลทำให้ประเทศอื่น ๆ พิจารณาความเห็นของประเทศที่ถูกเรียกว่าเป็นมหาอำนาจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทอย่างมีนัยยะสำคัญต่อโลกไร้พรมแดนต่างนำมาสู่ความรวดเร็วในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารพร้อมกันทั่วโลก ดังนั้น การสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือสำคัญทางการเมืองในการสร้างการรับรู้หรือสร้างโฆษณาชวนเชื่อเช่นอำนาจละมุน (Soft Power) ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือ หรือชักจูงให้เปลี่ยนพฤติกรรมคล้อยตามสิ่งที่เป็นความต้องการของผู้ใช้อำนาจ หนึ่งในอำนาจละมุนที่จีนใช้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ สถาบันขงจื่อ โดยสถาบันขงจื่อเปรียบเสมือนสินค้าวัฒนธรรมของจีน

ถือเป็นสินค้าและบริการที่มีวัฒนธรรมฝังตัวเป็นส่วนหนึ่งของสินค้าหรือบริการนั้น การที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการใดก็ตาม สิ่งที่ผู้บริโภคได้รับมาไม่ใช่เฉพาะตัวสินค้า แต่ยังได้วัฒนธรรมที่ฝังตัวในสินค้าหรือบริการนั้นมาด้วย เปรียบเสมือนทรัพยากรอย่างหนึ่งซึ่งมาในรูปแบบอำนาจละมุน โดยการสร้างสรรค์ผ่านการนำเสนอวัฒนธรรมของประเทศแต่ละประเทศให้มีความโดดเด่น น่าจดจำและเป็นที่ยอมรับได้

นับตั้งแต่ปี 2017 ความรุ่งเรืองของจีนประสบผลสำเร็จจนเป็นที่ประจักษ์เสมือนกระจกที่สะท้อนภาพลักษณ์ความแข็งแกร่งทางอำนาจการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจกระทบอิทธิพลต่อความไว้วางใจของประเทศต่าง ๆ จึงเป็นที่มาของการพิจารณาอำนาจละมุนควบคู่กันไปด้วยใช้กลไกสถาบันขงจื้อ ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากจำนวนสถาบันขงจื้อในประเทศไทย ที่ก่อตั้งครั้งแรกในปี 2005 ระหว่างมหาวิทยาลัยหัวเฉียวของจีนร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ลงนามข้อตกลงจัดตั้งสถาบันขงจื้อแห่งแรกของประเทศไทย ผ่านการสนับสนุนและตอบรับที่ดีเยี่ยมจากรัฐบาลจีนและไทย ก่อนภายหลังมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาไทยต่าง ๆ จะให้ความสนใจในการก่อตั้งสถาบันขงจื้อเพิ่มขึ้น เป็นผลให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่มีสถาบันขงจื้อมากถึง 16 สถาบัน (เว่ย ฟาน, กิรติพร จูตะวิริยะ, และ ธรรมธเนศ ปุณณธนามหาการุณ, 2021) โดยครอบคลุมทั้งในส่วนกลางอย่างกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาค เป็นประเทศที่มีสถาบันขงจื้อมากเป็นอันดับสองของเอเชีย (ผู้จัดการออนไลน์, 2565) เป็นที่มาของการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื้อ (Confucius Institutes : CI) ในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023
2. เพื่อศึกษาตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้วิจัยได้ทำเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นศึกษาเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของกระบวนการดำเนินนโยบายของจีนในการส่งเสริมภาษาวัฒนธรรมจีนผ่านกลไกสถาบัน และ การยอมรับในวัฒนธรรมจีนของสาธารณชนไทยต่อสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทย ระหว่าง ปี ค.ศ. 2017 – 2023 ซึ่งเป็นช่วงที่จีนมีความรุ่งเรืองทั้งด้านอำนาจทางเศรษฐกิจ และการทหารอย่างชัดเจน อีกทั้งการวิพากษ์วิจารณ์สถานะของสถาบันขงจื้อในโลกตะวันตกอย่างเข้มข้น ทำให้นโยบายต่างประเทศของจีนนับแต่นั้นสามารถนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการปรับใช้อำนาจละมุน เพื่อศึกษานโยบายต่างประเทศในฐานะประเทศมหาอำนาจใหม่ต่อไทยได้อย่างชัดเจน

4. แนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจละมุน (Soft Power)

โจเซฟ เอส ไนย์ (Joseph S. Nye) นักรัฐศาสตร์ผู้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) หมายถึง ความสามารถของมนุษย์หรือรัฐในการควบคุม เปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรมของผู้อื่น รัฐอื่น ให้ปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติตามที่ตนปรารถนา โดยรัฐที่มีอำนาจมากย่อมมีอิทธิพลมาก และสามารถทำให้รัฐอื่นปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนต้องการโดยแหล่งที่มาของอำนาจละมุนแบ่งได้ 3 แหล่ง คือ วัฒนธรรม แนวความคิดทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ (Holsti, 1995) ในส่วนของวัฒนธรรมจีนได้สร้างสถาบันขงจื๊อ ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย หรือโรงเรียนประเทศเป้าหมายกับมหาวิทยาลัยเจ้าภาพในประเทศจีน ภายใต้การประสานงาน มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) องค์กรพัฒนาเอกชนโดยมหาวิทยาลัยและบริษัทหลายแห่งของจีน โดยมีพันธกิจรับผิดชอบในการสนับสนุนการประสานงานและการพัฒนาในอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื๊อกว่า 500 แห่งทั่วโลก (Lancaster University, 2020)

แม้ว่าในส่วนของแนวความคิดทางการเมืองที่มักสะท้อนถึงความสำคัญของผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์ จีนจึงต้องพยายามสร้างภาพลักษณ์ให้เกิดแนวความคิดใหม่ เพื่อลดอุปสรรคจากสถานการณ์ภายนอกประเทศ ซึ่งต้องมีสันติภาพและเสถียรภาพ จึงอาจเห็นได้ว่าจีนจึงต้องใช้เครื่องมือ อำนาจละมุนเพื่อปรับภาพลักษณ์และทัศนคติของผู้คนเพื่อให้จีนผงาดขึ้นอย่างสันติ

และในส่วนนโยบายต่างประเทศ อย่างแนวคิดการผงาดอย่างสันติ (Peaceful Rise) ในช่วงสมัยประธานาธิบดีหู จิ่นเทา ที่ตั้งจุดมุ่งหมายสร้างความมั่นใจแก่ชาติต่าง ๆ ว่าจีนไม่ใช่ภัยคุกคาม แต่เป็นการผงาดขึ้นอย่างสันติ โดยการเติบโตและก้าวหน้าเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจ และการทหารของจีน ไม่ได้คุกคามสันติภาพและเสถียรภาพของประเทศต่างๆในทางกลับกันจะเอื้อประโยชน์แก่ชาติต่างๆ เป็นรากฐานการสร้างควมไว้วางใจ (สำนักบริหารวิจัย (สบจ.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2020)

5.ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยเลือกดำเนินงานในรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากพบว่าประเด็นสำคัญในงานวิจัยที่ศึกษาสถาบันขงจื๊อและเผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศส่วนใหญ่ยังเป็นมุมมองโลกตะวันตกที่สะท้อนทัศนคติเป็นลบต่อการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อ ซึ่งตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ของรัฐบาลจีน จึงใช้รูปแบบการวิจัย 2 แบบ เพื่อให้มีข้อมูลที่หลากหลายและรอบด้านในการทำความเข้าใจบริบทของสังคม โดยแบ่งดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารประกอบต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจในแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง อาทิ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจละมุน (Soft Power), แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจแหลมคม (Sharp Power), แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารต่างวัฒนธรรม, ตัวแบบการดำเนินนโยบายต่างประเทศของจีน เป็นต้น ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เทคนิคการวิจัยเกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาเอกสารที่มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับสถาบันขงจื๊อทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก โดยมุ่งเน้นหาข้อสรุปและการตีความเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมสถาบันขงจื๊อเพื่อทดสอบสมมติฐานต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ในทฤษฎี

2. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับสถาบันขงจื๊อในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็ประโยชน์ต่อการศึกษาและครอบคลุมในประเด็นปัญหาที่ยังไม่มีการเผยแพร่ผ่านเอกสาร เพื่อสะท้อนมุมมองการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อ ในประเทศไทยว่าตรงตามทัศนคติที่โลกตะวันตกมองจีนเช่นเดียวกันหรือไม่ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงจึงจะสามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ รวมทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการของกระบวนการก่อตั้งสถาบันขงจื๊อตั้งแรกเริ่ม จนถึงปัจจุบันว่ามีความสำเร็จหรือยังมีจุดมึบพร่องในด้านใด

6. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การศึกษาการค้นคว้าอิสระเรื่อง “อำนาจละมุนของจีน บทบาทของสถาบันขงจื๊อในประเทศไทย ระหว่างปี ค.ศ. 2017 - 2023” ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอำนาจละมุน (Soft Power) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 1 ท่าน คือ ที่ปรึกษาศูนย์จีนศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยดำเนินการวิเคราะห์และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ดังนี้

6.1 อำนาจละมุนผ่านกลไกการทำงานของสถาบันขงจื๊อ ในประเทศไทย

6.1.1 ภูมิหลังความสัมพันธ์ไทย-จีน สู่กลไกสถาบันขงจื๊อ

สำหรับการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ช่วงปี 1782-1917 ในช่วงนั้นการเรียนการสอนภาษาจีนยังเปิดเรียนได้เสรีที่เปิดขึ้นในโรงเรียนจีนเท่านั้น โดยจะอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาและมักเป็นนักเรียนที่เป็นบุตรหลานชาวจีนส่วนใหญ่โดยระหว่างช่วงปี 1911 ดร.ซุนยัตเซ็นได้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจีนได้ โรงเรียนจีนหลายแห่งต่างได้ปิดตัวลง อันเนื่องมาจากบุคลากรไม่ว่าจะครูชาวจีนหรือผู้บริหารต่างมุ่งความสำคัญไปที่การปฏิวัติมากกว่าขยายระดับการเรียนการสอนภาษาจีน แม้ดร.ซุนยัตเซ็นจะคว่าช่วยชนะในการสถาปนาระบอบสาธารณรัฐจีนได้แล้วก็ตาม รัฐบาลภายใต้พรรคก๊กมินตั๋งก็ยังคงดำเนินนโยบายส่งเสริมการศึกษา

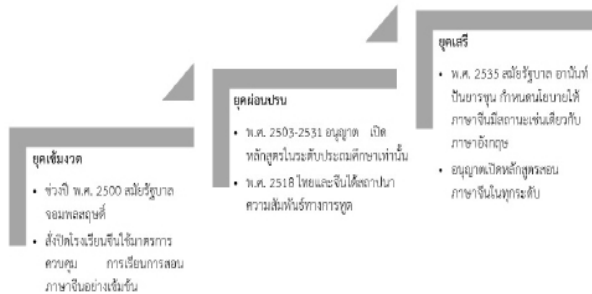
ภาษาจีนในหมู่ชาวจีนโพ้นทะเลควบคู่ไป ทำให้ในปี 1920 ปัญญาชนชาวจีนได้เดินทางเข้ามายังประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นกลุ่มที่ประกอบอาชีพการศึกษาทำให้หัวเวลานั้นโรงเรียนจีนในไทยกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง นับตั้งแต่ปี 1920-1931 โรงเรียนจีนในไทยได้ขยายระดับการสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษา อาทิ โรงเรียนชินหมิน โรงเรียนอวิหมิน เป็นต้น รวบรวม ๆ แล้วในปี 1932 มีโรงเรียนจีนทั้งระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษากว่า 200 แห่ง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

กระทั่งในปี 1938 จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลจึงกลับมาให้ความสนใจอีกครั้ง โดยจอมพล ป. กล่าวได้ว่าเป็นผู้มีความคิดแบบชาตินิยมซึ่งมีนโยบายสร้างชาติด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบชาตินิยมพยายามปลุกระดมความคิดให้สำนึกรักชาติ ประชาชนคนไทยต้องสามารถอ่านเขียนภาษาไทยจึงริเริ่มการตัดสัมพันธ์จีนที่มีแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ผ่านการลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนที่อาศัยในสังคมไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) โดยในสมัยนั้นจีนจึงพยายามพัฒนานโยบายต่างประเทศเพื่อลดความกังวลของไทยโดยยึดหลักการการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการหารือถึงข้อกังวลของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเลขึ้น ระหว่างการประชุมที่บันดุง ประเทศอินโดนีเซีย โดยมีนายโจว เอินไหล นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศของจีน ร่วมกับคณะผู้แทนรัฐบาลไทยเจรจาร่วมกัน ทำให้ไทยเกิดความเชื่อมั่นว่าจีนไม่ได้มีเจตนาในการแทรกซึมอุดมการณ์ทางการเมืองไทย ในปี 1955 จอมพล ป. จึงตัดสินใจกลับมารักษาความสัมพันธ์กับทางการจีนโดยส่งคณะทูตกลับไปยังปักกิ่ง ซึ่งการส่งคณะทูตกลับไปช่วงดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ไทย-จีนกลับมามีแนวโน้มที่ดีขึ้น รัฐบาลของจอมพล ป. จึงได้ลดทอนและนโยบายที่คู่เป็นปรปักษ์ต่อกิจการของจีนลง (Tungkeunkunt and Phuphakdi, 2018, p. 603-604) อาจกล่าวได้ว่า ภูมิหลังการเรียนการสอนภาษาจีนในไทยนั้น จะถูกแบ่งเป็น 3 ช่วงได้แก่

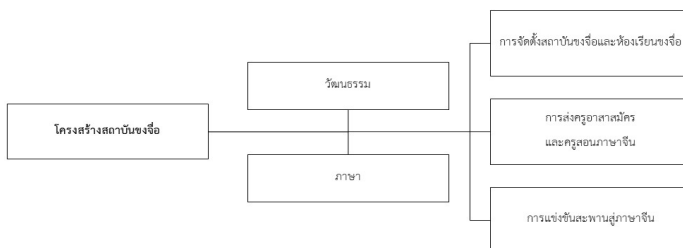
ยุคเข้มงวด สมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ที่ดำเนินนโยบายเข้มงวดต่อ กลุ่มลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างจริงจังซึ่งในสมัยอดีตได้มีการสั่งปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนและควบคุมมาตรการการเรียนการสอนภาษาจีนทั้งในหลักสูตร เวลาการเรียนการสอนอย่างเข้มงวด เนื่องจากมองว่าโรงเรียนที่เปิดสอนภาษาจีนอาจถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สวนทางกับอุดมการณ์รัฐบาลสมัยนั้น (Chokkajitsumpun, 1998)

ยุคผ่อนปรน ช่วงปีพ.ศ. 2503-2531 รัฐบาลไทยเริ่มอนุญาตให้โรงเรียนจีนสอนภาษาจีนเปิดหลักสูตรเฉพาะระดับประถมศึกษาเท่านั้น โดยยังคงเข้มไม่ให้มีการเปิดโรงเรียนจีนเพิ่มขึ้น กระทั่งปี พ.ศ. 2518 ที่ไทยและจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนขึ้น แม้จะยังไม่มีความบังคับใช้ในการควบคุมโรงเรียนจีนซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนให้ได้รับการผ่อนปรนเปิดสอนได้ทันที แต่อนุญาตให้เปิดสอนภาษาจีนในระดับประถมศึกษา ส่วนในระดับมัศึกษาก็ยังคงต้องระงับไปตามนโยบายของรัฐ จนเมื่อรัฐบาลแต่ละยุคสมัยผ่านไป มุมมองต่อการสอนภาษาจีนก็ปรับเปลี่ยน ไม่ได้มองเป็นภัยต่อความมั่นคงเช่นสมัยก่อน แต่จะกลายเป็นโอกาสต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศแทน

ยุคเสรี ในปี พ.ศ. 2535 สมัยของรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีมีมติคณะรัฐมนตรีเรื่องการกำหนดนโยบาย การสอนภาษาต่างประเทศ และโรงเรียนสอนภาษาต่างประเทศ ทำให้ภาษาจีนมีสถานะเช่นเดียวกับภาษาอังกฤษ อนุญาตให้เปิดสอนอย่างกว้างขวางโดยไม่มีการจำกัดอีกต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) กล่าวได้ว่า เมื่อกำแพงทางภาษาถูกทำลายการเรียนการสอนภาษาจีนจึงกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง

รัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญต่อกลไกการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) อีกครั้งนับตั้งแต่ปี 2007 เมื่อหู จินเทาได้ประกาศในที่ประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 17 ในการยกระดับวัฒนธรรมจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจละมุนของประเทศ เพื่อสร้างขยายอิทธิพลทางวัฒนธรรมในระดับโลก(ภาณุ,2564)ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 จีนได้ก่อตั้งองค์กรเพื่อผลักดันกลไกอำนาจละมุนโดยพยายามส่งออกการเผยแพร่ภาษาสากลโลกในช่วงปีแรกของศตวรรษที่ 21 ดังนั้น จีนจึงส่งออกการเผยแพร่ภาษาผ่านการดำเนินงานของฮั่นป๋ัน ภายใต้การควบคุมของ Chinese Language Council International โดยผู้นำของฮั่นป๋ัน จะได้รับการแต่งตั้งและอนุมัติโดยสภาแห่งรัฐซึ่งก็คือหัวหน้าฝ่ายบริหารจีน ดังนั้น ภายใต้กิจกรรมการบริหารดังกล่าวย่อมมาจากคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ (Wang, 2019)

โดยในโครงสร้างสถาบันขงจื๊อนั้นมีตัวแสดงตั้งแต่ปัจเจกชน กลุ่มคน องค์กร และ รัฐบาลร่วมอยู่ เพื่อร่วมกันกำหนดเงื่อนไขผ่านการศึกษาเผยแพร่วัฒนธรรมไปทั่วโลกให้เกิด ส่วนร่วมที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของจีน ความเข้าใจในจีนทั้งสถานการณ์ ภายในประเทศและนอกประเทศ รวมไปถึงการเคารพพื้นฐานชาติมหาอำนาจ (Nederveen Pieterse, 2009) สถาบันขงจื๊อแสดงให้เห็นได้ชัดถึงจุดมุ่งหมายเหล่านี้ โดยใช้กลไกสร้างอำนาจ ละมุนผ่านการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 กลไกหลัก ๆ คือ

1.การจัดตั้งสถาบันขงจื๊อและห้องเรียนขงจื๊อ เกิดจากความร่วมมือระหว่าง สำนักงาน ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ หรือ ฮั่นป๋น (Hanban) มหาวิทยาลัยของจีน และ มหาวิทยาลัยในประเทศเจ้าภาพ (สถาบันขงจื๊อเส้นทางสายไหม, ม.ป.ป.)

2.การส่งครูอาสาสมัครและครูสอนภาษาจีน สำหรับอาสาสมัครสอนภาษาจีนใน ต่างประเทศจะ มีการคัดเลือกผ่าน 2 โครงการ คือโครงการอาสาสมัครครูสอนภาษาจีน ที่เปิด รับสมัครภายในประเทศจีน เพื่อส่งไปสอนยังประเทศต่าง ๆ โดยทางฮั่นป๋นจะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย และโครงการที่ 2 คือ โครงการอาสาสมัครครูสอนภาษาจีนสำหรับชาวจีนโพ้นทะเล เปิดโอกาส แก่อาสาสมัครชาวจีนผู้อาศัยนอกเขตดินแดนได้สอนภายในประเทศนั้น ๆ (Gil, 2017) ซึ่งต้องมี วุฒิสอนภาษาจีนที่ได้รับการยอมรับตามข้อระเบียบของประเทศดังกล่าวคู่กับประสบการณ์ และทักษะในการสอนภาษาจีน คุณสมบัติหลักของครูอาสาสมัครหรือครูผู้สอนนั้นต้องรู้ถึงคุณค่า ทางวัฒนธรรมจีนที่สถาบันขงจื๊อยึดถือ เนื่องจากยุคแรกของการเปิดรับเปิดอุปสรรคเนื่องจากครู ไม่จบตามสาขาส่งผลให้การเรียนการสอนไม่มีมาตรฐาน และไม่เป็นที่รับรองที่รัฐบาลจีนมุ่งหวังคือ การถ่ายทอดคุณค่าทางภาษาและวัฒนธรรมของจีน ทางฮั่นป๋นจึงได้ปรับเปลี่ยนเกณฑ์การรับ สมัครครูอาสาสมัครจีนที่จะต้องจบในสาขาการสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติหรือสาขาการ สอนภาษาจีนนานาชาติเท่านั้น (แก้วบุตร, 2019)

3. การแข่งขันสะพานสู่ภาษาจีน (Chinese Bridge) เปรียบเสมือนสะพานระหว่าง ผู้สนใจภาษาจีนถ่ายทอดเรื่องราวในภาษาจีน ทำให้ทั่วโลกเกิดการยอมรับภาษาจีนและสร้างความ นิยมชมชอบขึ้น ภายใต้การสนับสนุนโดยศูนย์การศึกษาภาษาและความร่วมมือภายใต้กระทรวง ศึกษาธิการ โดยการแข่งขันดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสภาษาจีนทั่วโลกให้มีการ ผสมผสานของวัฒนธรรมทั่วโลก เพิ่มความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมจีนอย่างลึกซึ้ง (Rui, 2022)

ทั้งสามกลไกที่ได้กล่าวไปข้างต้นต่างสอดคล้องกับกระบวนการการเผยแพร่อ่านาละมุนของ จีน ภายใต้สถาบันขงจื๊ออย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีผลทำให้ผู้คนต่างยอมรับวัฒนธรรมจีนมากขึ้น สนใจในการ เรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามปี 2020 องค์กรพัฒนาเอกชนได้แก่ มูลนิธิการ ศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อ รับผิดชอบในการสนับสนุนประสานงานและพัฒนาอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื๊อกว่า 500 แห่ง ทั่วโลก แทนที่จากหน่วยงานฮั่นป๋น เพื่อสนับสนุนโครงการที่หลากหลายและขยายการสอนภาษาจีนและ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมจีนให้ดำเนินต่อไป (Lancaster University, 2020)

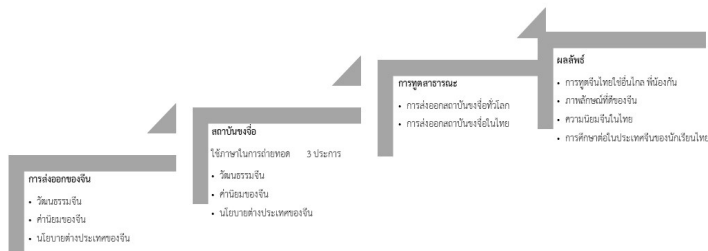
ทั้งสามกลไกที่ได้กล่าวไปข้างต้นต่างสอดคล้องกับกระบวนการการเผยแพร่อำนาจละมุนของจีน ภายใต้สถาบันขงจื่ออย่างเห็นได้ชัด ซึ่งมีผลทำให้ผู้คนต่างยอมรับวัฒนธรรมจีนมากขึ้น สนใจในการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามปี 2020 องค์กรพัฒนาเอกชนได้แก่ มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการสนับสนุนประสานงานและพัฒนาอนาคตของเครือข่ายสถาบันขงจื่อกว่า 500 แห่งทั่วโลก แทนที่จากหน่วยงานอื่นขึ้น เพื่อสนับสนุนโครงการที่หลากหลายและขยายการสอนภาษาจีนและความเข้าใจด้านวัฒนธรรมจีนให้ดำเนินต่อไป (Lancaster University, 2020)

6.1.2 การดำเนินงานในการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทย

เมื่อกำแพงทางภาษาถูกหลายการเรียนการสอนภาษาจีนจึงกลับมารุ่งเรืองในไทยอีกครั้ง ภายหลังเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการไทยกับกรมความร่วมมือระหว่างประเทศของกระทรวงศึกษาธิการของจีน ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนมีความไหลลื่นและเป็นไปตามมาตรฐาน ในปี 2004 ทางจีนได้เริ่มโครงการส่งออกครูอาสาสมัครชาวจีน ร่วมมือขึ้นขึ้นจัดส่งครูอาสาสมัครชาวจีนไปยังสถานศึกษาของไทยตั้งแต่โรงเรียนในสังกัดภาครัฐ ขยายจนทุกระดับการศึกษา ทำให้ภาษาจีนเข้ามามีบทบาทอย่างมีนัยยะสำคัญ สืบเนื่องจากระดับโรงเรียนสู่ระดับอุดมศึกษาจนเกิดเป็นสถาบันขงจื่อ แห่งแรกในประเทศไทย คือ สถาบันขงจื่อ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดตั้งขึ้นในปี 2006 ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง 3 หน่วยงาน ได้แก่ อันปันมหาวิทยาลัยหัวเฉียวประเทศจีน และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก่อนจะขยายอาณาบริเวณที่ตั้งสถาบันครอบคลุมไปทั่วทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคของไทย อันเนื่องมาจากผลของการผลักดันของกระทรวงศึกษาธิการไทย ที่ทำให้ความร่วมมือการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทยขยายตัวขึ้นอย่างมาก เป็นผลให้ปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันขงจื่อมากเป็นอันดับสามของเอเชียและอันดับหนึ่งในกลุ่มประเทศอนุภาคลุ่มน้ำโขง ในแง่ของการขยายตัวของจำนวนสถาบันขงจื่อที่เพิ่มขึ้นในไทย นอกจากแสดงให้เห็นถึงกระทรวงศึกษาธิการไทยที่เข้ามามีบทบาทผลักดันภาษาวัฒนธรรมจีนเข้ามามีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น ยังแสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวของคนไทยที่สนใจภาษาจีนมากขึ้น

6.1.3 Soft Power จีนผ่านการดำเนินกิจกรรมของสถาบันขงจื่อ

การดำเนินกิจกรรมภายใต้สถาบันขงจื่อของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นรูปแบบการทูตเชิงวัฒนธรรมที่มีส่วนอย่างมากในส่งเสริมความเข้าใจอันดี ที่ไม่เพียงการเรียนการสอนภาษาจีนแต่ยังดำเนินผ่านเครือข่ายสถาบันที่ประชาสัมพันธ์สัมพันธ์อันดีระหว่างไทยจีน การดำเนินงานของสถาบันขงจื่อในประเทศไทยถือได้ว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีนกับไทย

ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิด อำนาจละมุนตามค่านิยมของโจเซฟ ไนย์ ที่จีนได้ส่งสถาบันขงจื่อ เสมือนเครื่องมือสร้างอำนาจอิทธิพลผ่านการแทรกแซงแวดวงวิชาการ เห็นได้จากจำนวนสถาบันขงจื่อในไทยที่ก่อตั้งขึ้นนับรวมกันหลายสิบแห่ง ที่ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนการสอนภาษาจีน และการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนที่โดดเด่นไม่แพ้วิชาการ อย่าง กิจกรรมหมากล้อมกระดาน 9 คูณ 9 และกิจกรรมสอนวิทย์ภาษาจีน ทั้งศิลปะการเขียนตัวอักษร การทำอาหารของชาวจีน การร่ำมวยจีน ไปจนถึงการจัดงานสัมมนาวิชาการและการบรรยายในหัวข้อต่าง ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยในไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลลัพธ์ที่แสดงถึงความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาและบริการวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรมจีนที่เพิ่มขึ้นในไทยได้อย่างชัดเจน

6.2 ตัวแสดงที่มีบทบาทในนโยบายและกระบวนการในการส่งเสริมอำนาจละมุนของจีนผ่านกลไกสถาบันขงจื่อ

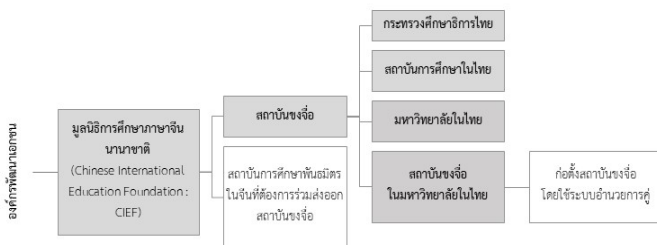
ในปี 2020 ที่ผ่านมามีการจัดระเบียบโครงการสถาบันขงจื่อครั้งใหม่ โดยใช้แผนการปฏิรูปที่ได้รับอนุมัติจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน เพื่อเพิ่มบทบาทสถาบันขงจื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการศึกษากับประเทศอื่น ๆ ด้วยการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ อาทิ ศูนย์เพื่อการศึกษาภาษาและความร่วมมือ (Center for Language Education and Cooperation : CLEC) ทำหน้าที่หลักในการจัดหาครูสอนภาษาจีนกลางและสื่อการเรียนการสอนประกอบการทำงานของ มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ (Chinese International Education Foundation : CIEF) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในนามที่จดทะเบียนกับกระทรวงกิจการพลเรือน กำกับดูแลโดยกระทรวงศึกษาธิการที่จะทำหน้าที่หลักในการพัฒนาการดำเนินงานของสถาบันขงจื่อร่วมกับมหาวิทยาลัยพันธมิตรของจีน (Horsley, 2021)

โดยในอดีตโครงการก่อตั้งสถาบันขงจื่อนั้นถือเป็นความร่วมมือระดับทวิภาคีโดยปฏิสัมพันธ์ระหว่าง มหาวิทยาลัยและโรงเรียนระหว่างไทยกับจีน ภายใต้การแนะนำของฮั่นป๋าน ผู้ทำหน้าที่จัดสรรงบประมาณและประสานมายังไทยในการจัดหาอาคาร และสิ่งอำนวยความสะดวก

ซึ่งทางมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนพันธมิตรจากฝั่งจีนจะจัดสรรครูสอนภาษาจีนซึ่งจะมีทั้งจากฝั่งจีนและไทย เครื่องมือการเรียนการสอน หนังสือเรียนให้แก่สถาบันขงจื่อหรือห้องเรียนขงจื่อภายใต้การทำงานระบบผู้อำนวยการ คือ ผู้อำนวยการ 1 คนจากประเทศไทย และผู้อำนวยการ 1 คนจากประเทศจีนร่วมกับการดำเนินงานในสถาบัน โดยงบประมาณหลักที่นอกจากรัฐบาลจีนจะเป็นผู้มอบให้ร่วมดำเนินงานกับฝั่งไทยนั้น ยังรวมไปถึงชุมชนชาวจีนในไทยที่ต่างมีส่วนสำคัญในโครงการในการให้ทุนหรือทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการสถาบันขงจื่อ เพื่อส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมจีนผ่านโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดนอกเหนือจากการสอนประจำวันในมหาวิทยาลัยโดยทั่วไปแล้วการดำเนินกิจกรรมหลักของสถาบันขงจื่อและห้องเรียนขงจื่อแบ่งได้ 3 ด้าน คือ การสอนและฝึกอบรมภาษาจีน โดยมีทั้งหลักสูตรแบบนับหน่วยกิตและไม่ับหน่วยกิตขึ้นอยู่กับความต้องการของสถาบันนั้น ๆ อีกทั้งยังมีโปรแกรมการฝึกอบรมระยะสั้นหรือระยะยาวสำหรับครูในท้องถิ่นและนักเรียนที่สนใจในวัฒนธรรมภาษาจีนครอบคลุมแต่เจ้าหน้าที่ระดับสูง เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐบาลและบริษัทต่าง ๆ ไปจนถึงบุคคลทั่ว การส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นการเน้นไปที่วัฒนธรรมประเพณีของจีนโดยจัดขึ้นตามเทศกาลประเพณีจีนอย่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ ซึ่งจะมีกิจกรรม การเขียนพู่กัน รำจีน และกังฟู เป็นต้น และการแลกเปลี่ยนการศึกษา ทั้งสถาบันขงจื่อและห้องเรียนขงจื่อต่างมุ่งส่งเสริมในการให้แนวทางและประสานระหว่างโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของจีน (Wang, 2019) ถึงแม้จะปัจจุบันการกิจการดูแลสถาบันขงจื่อจะถูกโอนย้ายภายใต้มูลนิธิการศึกษาภาษาจีนนานาชาติ แต่สถาบันขงจื่อเดิมละแห่งจะยังคงความเป็นพันธมิตรกับมหาวิทยาลัยของจีนต่อไป โดยจะได้รับการประสานงานโดยมูลนิธิการศึกษาภาษาจีนของจีนแทน

สำหรับการก่อตั้งสถาบันขงจื่อในประเทศไทย แรกเริ่มทางรัฐบาลจีนจะเป็นผู้เสนอให้กับมหาวิทยาลัยในไทย หลังจากนั้นฝ่ายไทยจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเรื่องในการยื่นหนังสือขอตั้งสถาบันขงจื่อโดยมหาวิทยาลัยไทยจะต้องหาพันธมิตรจากฝั่งมหาวิทยาลัยจีนมาเป็นผู้ร่วมก่อตั้งในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรก่อตั้ง เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายลงนามในบันทึกความร่วมมือในการก่อตั้งสถาบันขงจื่อร่วมกัน ก่อนยื่นให้กับจีน เมื่อได้รับอนุมัติแล้วขั้นบันจิงจะลงนามกับมหาวิทยาลัยฝ่ายเจ้าภาพ สุดท้ายมหาวิทยาลัยฝ่ายจีนในฐานะตัวแทนจากขั้นบันจิงจะลงนามกับมหาวิทยาลัยฝ่ายไทยในหนังสือข้อตกลงความร่วมมือในการจัดตั้งสถาบันขงจื่อ (สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ จะมีเนื้อหาสำคัญบางประการที่ทางมหาวิทยาลัยฝ่ายไทยต้องระบุไว้ว่า มหาวิทยาลัยมีความจำเป็นอย่างไรจึงจะต้องมีสถาบันขงจื่อ เช่น จะช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมไทยส่งเสริมการเรียนการสอน เป็นต้น โดยทางรัฐบาลจีนจะเป็นผู้พิจารณาอนุมัติเอง โดยการก่อตั้งสถาบันขงจื่อแห่งหนึ่งต้องใช้งบประมาณมาก จีนจึงจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายจีนคนหนึ่งและฝ่ายไทยอีกหนึ่งคนมาประจำที่สถาบัน ซึ่งทางการจีนจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนรายเดือนที่ค่อนข้างสูงโดยยังไม่รวมเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน อีกทั้งการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดขึ้นมาด้วยงบประมาณที่สูงทำให้ทางการจีนต้องมีความมั่นใจในระดับหนึ่ง จนเมื่อระยะหลังมีหลายมหาวิทยาลัยให้ความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทางการจีนจึงให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งทำเรื่องเสนอขอพิจารณาเข้ามาแทน (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, ผู้ให้สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2566)

ปัจจุบันสถาบันขงจื่อในประเทศไทยได้สร้างความร่วมมือระหว่างจีนกับไทยโดยยึดหลักการเคารพซึ่งกันและกัน การเจรจาฉันมิตร และผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินการสอนภาษาจีน ฝึกอบรมครูสอนภาษาจีน ให้บริการสอนภาษาจีนแก่สังคม และดำเนินกิจกรรมให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรมจีน และข้อมูลอื่น ๆ ทั้งนี้ สถาบันขงจื่อแต่ละแห่งจะมีการดำเนินกิจกรรมที่ต่างกันไปเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของสถาบัน สถาบันขงจื่อเปรียบเสมือนสะพานที่เชื่อ, ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนจีนให้เกิดการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม ด้วยการต้อนรับอันดีของทั้งสองฝ่าย (NATO StratCom COE, 2019)

6.3 ข้อวิจารณ์จากโลกตะวันตก

จากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่เผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศ ส่วนใหญ่มักพบว่า มีข้อกังวลและวิจารณ์ถึงสถาบันขงจื่อว่าอาจดำเนินการเป็นสถาบันที่คอยสอดส่องหรือสร้างภัยคุกคามแก่ประเทศพันธมิตรได้ ดังที่ งานวิจัยบางชิ้นให้ความเห็นว่า สถาบันขงจื่อมีการใช้อำนาจทางการเมืองมาก ซึ่งจีนใช้ Soft Power ได้แตกต่างจากประเทศอื่น แทนที่จะเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดี แต่จีนกลับใช้ในแง่ของผลประโยชน์ทางการเมืองทั้งการบั่นเบียดบางประเด็นที่อ่อนไหวและการปิดกั้นเนื้อหาที่เข้มงวด (Volodsko, 2015) เช่นเดียวกับ ข้อวิจารณ์ที่ว่า สถาบันขงจื่อเปรียบเสมือนหน่วยงานโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลจีน ที่ไม่เพียงแต่ส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีแล้ว สถาบันยังได้กดดันมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อปิดกั้นเสรีภาพของชาวทิเบตและไต้หวัน รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจัดรัสเทียนอันเหมิน (Painter, 2014)

เมื่อนานาประเทศเริ่มกังขาต่อการส่งออกสถาบันขงจื่อของจีนที่อาจสร้างภัยคุกคาม จึงกลายเป็นข้อกังวลของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่มีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องที่จะต้องปรับปรุงภาพลักษณ์ซึ่งมีความสำคัญคู่กับการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ จีนพยายามอย่างหนักในการลงทุนด้านการทูตสาธารณะซึ่งโดยตามหลักคือการสร้างการมีส่วนร่วมของประเทศและการติดต่อสื่อสารกับนานาประเทศ เป็นโจทย์ที่จีนพยายามใช้ดำเนินการทูตในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวจะทำให้จีนสะท้อนภาพของตัวเองอย่างไรในโลก ที่ดูจะขัดแย้งกันเองในกระบวนภายใน กล่าวคือ จีนต้องการสร้างบรรยากาศเปิดกว้างพหุสังคม

แต่ระบอบการเมืองภายในยังคงอำนาจนิยมที่พร้อมจะแสดงจุดยืนก้าวร้าว หากรู้สึกว่าตนเองโดนคุกคามโดยยังคงส่งออกภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรพร้อมโอบรับต่างวัฒนธรรมอย่าง สถาบันขงจื้อ ซึ่งไม่ได้มีความหมายตราใบที่รัฐบาลจีนยังคงจับเฝ้าติดตามต่อสิทธิมนุษยชน ควบคุมการนำเสนอข่าว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคปัญหาต่อการทูตสาธารณะของจีนที่ต้องการปรับปรุงภาพลักษณ์ (Hartig, 2016)

หากย้อนดูภารกิจหลักของจีนในการส่งออกสถาบันขงจื้อไปทั่วโลก พบว่าจุดมุ่งหมายหลักคือการเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร โดยมุ่งเน้นไปที่ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมจีน ทั้งนี้ การที่แต่ละประเทศจะมีมุมมองต่อสถาบันขงจื้อในประเทศตนเองอย่างไร ขึ้นอยู่กับสถานการณ์การเมืองระหว่างสองประเทศนั้น ดังเช่นไทยที่มีความสัมพันธ์อันดีกับจีนมาตั้งแต่อดีต ทำให้ประเทศไทยการเผยแพร่ทางภาษาและวัฒนธรรมร่วมกันกับจีนดำเนินได้อย่างราบรื่น ผสมผสานกับการประสานงานที่ใกล้ชิดตั้งแต่ระดับรัฐบาล สถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัยในไทยที่พร้อมจะส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีน ทำให้กลไกการทำงานของสถาบันขงจื้อได้ดำเนินตามพันธกิจหลักได้อย่างเต็มที่ อนึ่งในสังคมยุคปัจจุบันเกิดแรงกระเพื่อมจากข่าวทุนจีนสีเทาแผ่ขยายอิทธิพลขึ้นในไทย ซึ่งอาจกลายเป็นเครือข่ายที่ฝังลึกในสังคมที่อาจสร้างแรงเสียดทานต่อการดำเนินอำนาจละมุนของจีนได้ จึงเป็นประเด็นที่น่าให้ความสำคัญ แม้จะดูห่างไกลจากภารกิจหลักของสถาบันขงจื้อที่ชี้ชัดวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนการสอนภาษาจีนที่ไม่ได้มีศักยภาพเพียงพอต่อการเป็นภัยคุกคามดังที่ถูกกล่าวหาตามข้อวิจารณ์ของโลกตะวันตก

7. การสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอำนาจละมุนของจีนผ่านบทบาทของสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทยนั้น ได้เป็นไปตามแนวคิดอำนาจละมุนของโจเซฟ ไนย์ กล่าวคือ จีนได้ส่งออกวัฒนธรรม ค่านิยมแบบจีนสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศ สอดรับกับวัตถุประสงค์ของทูตจีนเทาที่เคยมียุคในที่ประชุมใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ครั้งที่ 17 ในการยกระดับวัฒนธรรมจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจละมุนของประเทศตนเอง โดยใช้การดำเนินงานผ่านการส่งออกสถาบันขงจื้อ อนามัยประเทศไทยให้ภาษาได้ทำงานเป็นสะพานในการถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นจีน วัฒนธรรม และค่านิยมภายใต้การกำกับของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ผลลัพธ์ได้จากการส่งออกสถาบันขงจื้อมายังไทยนั้น ทำให้คนไทยได้รับสารและซึมซับวัฒนธรรมจีน มีความสนใจในภาษาจีนมากขึ้นเสริมด้วยปัจจัยหนุนจากการอพยพของชนจีนรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะย่านห้วยขวาง ย่านสุทธิสารที่กลายเป็นแหล่งชุมชนใหม่ของชาวจีนรายล้อมไปด้วยแหล่งบันเทิง ร้านอาหารสโตร์จีนขายจนเป็นเครือข่ายธุรกิจของชาวจีน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่ประจักษ์ต่อกระแสการยอมรับวัฒนธรรมจีนที่หล่อหลอมเข้ามายังประเทศไทยมากขึ้น อาทิ อาหารอย่างหม่าล่าที่ได้รับความนิยมในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา กระแสวัฒนธรรมการกินอาหารจากจีนเช่นนี้ไม่ต่างไปจากการที่คนไทยยอมรับวัฒนธรรมอาหารการกินของประเทศญี่ปุ่น อย่าง ซูชิ หรือกิมจิ ของประเทศเกาหลีใต้

อย่างไรก็ตาม สถาบันเองไม่สามารถสร้างทัศนคติที่คนไทยมีต่อภาพลักษณ์ของคนจีนได้ดีขึ้น ด้วยภารกิจหลักคือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและถ่ายทอดการเรียนการสอนภาษาจีน ประกอบผู้คนโดยธรรมชาติมักแยกประสบการณ์ที่ได้สัมผัสในชีวิตจริงมากกว่า การเข้ามาเรียนรู้ผ่านสถาบันขงจื่อ จึงเป็นเหตุที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของสถาบันในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของคนจีนแก่คนไทยได้ ดังนั้น การดำเนินอำนาจละมุน (Soft Power) จึงต้องควบคู่ไปกับอำนาจแข็ง (Hard Power) อื่น ๆ เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับจีน โดยจีนจะดำเนินนโยบายให้การช่วยเหลือหรือสร้างความร่วมมือเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ อย่าง ยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative (BRI)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอำนาจละมุนของจีน บทบาทของของสถาบันขงจื่อ (Confucius Institutes : CI) ในประเทศไทยระหว่างปี ค.ศ. 2017 – 2023 ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้อำนาจ Soft Power ของจีนดังกล่าวอาจไม่มีตัวชี้วัดความสำเร็จในการปรับทัศนคติของคนไทยได้หรือไม่ หรือสามารถเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองแบบจีนได้สำเร็จ เนื่องจากไม่มีหลักฐานที่ชี้ชัดว่า สถาบันขงจื่อมีมุมมองอย่างไรต่อการทำงานทางการทูต นอกเหนือจากการเน้นภารกิจในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและภาษาจีนแล้ว ปัจจุบันประเด็นระหว่างไทยกับจีนได้เพิ่มขึ้นที่ไม่เพียงแต่ตัวแสดงระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่เป็นกลุ่มทุนจีนที่เข้ามาอย่างมีนัยยะสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ประเด็นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีน ที่พยายามสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนให้คนไทยเกิดความเข้าใจอันดีต่อจีน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยชิ้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสำรวจ Soft Power หรือ อำนาจละมุนของจีนในไทยผ่านกลไกสถาบันขงจื่อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยให้ความร่วมมือกับประเทศจีนดีเสมอมา ทั้งจากรัฐบาลไทย กระทรวงศึกษาธิการไทย สถาบันการศึกษาในไทย ตลอดจนภาคประชาชน เป็นนัยยะสำคัญต่อจุดยืนทางการเมืองโลกได้ว่า ไทยได้ให้ความสำคัญกับจีนอย่างดีเสมอมา ในขณะที่สภาวะการเมืองโลกปัจจุบันกำลังแข่งขันกันระหว่างสหรัฐอเมริกา-จีน สองประเทศมหาอำนาจที่ได้สร้างแรงกระเพื่อมต่อภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจและการค้าโลกอย่างมหาศาล โดยไทยซึ่งเป็นประเทศขนาดเล็กควรจะสร้างเสริมภูมิคุ้มกันที่อาจเกิดความผันผวนของสถานการณ์การเมืองโลกได้

ดังนั้น การดำเนินงานของสถาบันขงจื่อควรมีการสำรวจการดำเนินงานอย่างละเอียดว่ามีกิจกรรมที่นอกเหนือขอบเขตของการสอนภาษาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจีนหรือไม่ อย่างที่ประเทศอื่น ๆ พบเจอ อาทิ ความข้องเกี่ยวระหว่างนักการเมืองหรือนายทุนกับสถาบัน ประกอบกับปัจจุบันประเด็นทุนจีนสีเทาได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล ดังนั้น จึงควรมีการสำรวจอย่างลึกซึ้งควบคู่ไปกับบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ที่พร้อมเปิดรับการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและภาษา เพื่อสร้างโอกาสแก่ประชาชนไทยจริง ๆ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาสถาบันขงจื้อ ในประเทศไทยเชิงปริมาณเพิ่มเติม เจาะจงไปที่รายมหาวิทยาลัย เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานที่แตกต่างกันของแต่ละสถาบัน รวมถึงสำรวจให้เห็นถึงความต่อเนื่องของการดำเนินงานในสถาบันนั้น ๆ โดยมีการจัดทำตัวชี้วัดอำนาจละมุน (Soft Power) ของจีนได้ชัดเจนเพื่อให้สามารถระบุได้ถึงความสำเร็จของจีนในแง่สร้างผลกระทบเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Chokkajitsumpun, P. (1998). *Chinese literacy maintenance and shift in Bangkok : Individual and family cases (thesis)*.
- Citéco. (1AD). **10000 years of economy**. Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3K8LDXA>
- Gallardo, C. (2023, May 17). **Rishi Sunak walks away from leadership pledge to close China-backed Confucius Institutes**. POLITICO. <https://www.politico.eu/article/rishi-sunak-walks-away-from-leadership-pledge-to-close-confucius-institutes/>
- Gil, J. (2017). **Soft Power and the worldwide promotion of Chinese language learning: The Confucius Institute Project**. Multilingual Matters.
- Global Network. **Chinese International Education Foundation**. (n.d.). Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3KaCfm2>
- Hartig, F. (2016). **How china understands public diplomacy: The importance of national image for national interests**. *International Studies Review*, 18(6). <https://doi.org/10.1093/isr/viw007>
- Holsti, K., & Holsti, K. J. (1995). *International Politics A Framework for analysis*. Prentice-Hall Internat.
- Horsley, J. P. (2022, March 9). **It's time for a new policy on Confucius Institutes**. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/its-time-for-a-new-policy-on-confucius-institutes/>
- Lancaster University (2020, November 20). **Confucius institutes embark on a new phase of partnership, support and governance**. <https://www.lancaster.ac.uk/confucius-institute/news/confucius-institutes-embark-on-a-new-phase-of-partnership-support-and-governance>
- NATO StratCom COE (2019). **Hybrid Threats: Confucius Institutes**. Retrieved February 25, 2023, from <https://stratcomcoe.org/publications/hybrid-threats-confucius-institutes/88>
- Painter, H. (2014, December 15). **Doubts about the integrity of Confucius Institutes lead to mounting criticism**. The James G. Martin Center for Academic Renewal. Retrieved March 24, 2023, from <https://bit.ly/3KXmMFe>
- Pieterse, N. J. (2009). **Globalization and culture: Global mélange**. Rowman &

- Littlefield Publishers. Public Diplomacy. Journal of the Graduate School of Asia-Pacific Studies, 37, 99–113. Retrieved from <https://core.ac.uk/>.
- Rui, Z. (2022, September 30). **2022 Chinese Bridge Competition launches**. 2022 Chinese Bridge competition launches - China.org.cn. Retrieved March 18, 2023, from http://www.china.org.cn/arts/2022-09/30/content_78446336.htm
- Tungkeunkunt, K., & Phuphakdi, K. (2018). **Blood is thicker than water: A history of the diplomatic discourse “China and Thailand are brothers.”** Asian Perspective, 42(4), 597–621. <https://doi.org/10.1353/apr.2018.0027>
- Volodsko, D. (2015, July). **China’s Confucius Institutes and the Soft War**. The Diplomat. Retrieved from <http://thediplomat.com/2015/07/chinas-confucius-institutes-and-the-soft-war>
- Wang, Y. (2019). **Confucius Institutes in Thailand: Revealing the Multi-dimensionality of China’s**

ภาษาไทย

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2022, January 23). **ข้อมูลทุนการศึกษาในประเทศจีน**. Retrieved March 18, 2023, from <http://bit.ly/3IKGf3u>
- แก้วบุตร พิชัย. (2564). **ความต้องการจำเป็นของครูอาสาสมัครจีนต่อวิทยาการฝ่ายไทย : กรณีศึกษาโครงการอบรมครูอาสาสมัครจีน (ประเทศไทย) ประจำปี 2562**. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 9(1).
- ภาณุ อารี. (2021). **ทำไมจีนจึงล้มเหลว ในอุตสาหกรรม soft power กรณีศึกษาจากภาพยนตร์**. workpointTODAY. <https://workpointtoday.com/panu-aree-soft-power/>
- เวย์ ฟาน, กิรติพร จูตะวิริยะ และ ธรรมธเนศ ปุณณธนามหาการุณ. (2564). **“นโยบายของจีนในการส่งเสริมการพัฒนาสถาบันขงจื้อสู่ประเทศไทย.”** วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 6 (1). หน้า 1-30
- สถาบันขงจื้อเส้นทางสายไหมทางทะเล. (n.d.). **ระเบียบการขอจัดตั้งสถาบันขงจื้อ**. Retrieved March 12, 2023, from <https://www.dpu.ac.th/msrci/about.php>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับมัธยมศึกษา**. Retrieved November 2559, from http://thesis.swu.ac.th/swuebook/A410805_V2.pdf
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (สศอ.). (2019, July 17). **BRICS : ขั้วอำนาจใหม่ของเศรษฐกิจโลกและคณะทนายของ ASEAN**. Retrieved March 19, 2023, from <http://bit.ly/3nrmLBe>

- สำนักบริหารวิจัย (สบจ.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2020, July 23). **อิทธิพลจีนในอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง**. Retrieved March 19, 2023, from <https://www.research.chula.ac.th/th/research-highlights/8091/>
- BBC News. (2021, March 25). **ทะเลจีนใต้ จุดยุทธศาสตร์ที่หลายชาติแย่งกันครอบครอง**. Retrieved March 19, 2023, from <https://www.bbc.com/thai/international-56461377>
- Indo-Pacific Defense Forum. (2019, April 22). **การเพิ่มขึ้นของ อำนาจที่แหลมคม**. Retrieved March 19, 2023, From <http://bit.ly/3FPLOo7>

โครงการคนละครึ่งใน การแก้วิกฤตเศรษฐกิจ ของประเทศไทย

กมลวรรณ ทับทิมทอง*, ดาริน คงสัจวิวัฒน์**

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายสาธารณะผ่านโครงการคนละครึ่งที่มีวัตถุประสงค์ขึ้นเพื่อกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับฐานราก ในผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะพ่อค้า แม่ค้า หาบเร่แผงลอย ให้ฟื้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจ รวมไปถึงยังเป็นการช่วยเหลือประชาชนในการออกมาจับจ่ายใช้สอยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 โดยการที่ภาครัฐช่วยค่าใช้จ่ายครึ่งหนึ่งให้กับประชาชน นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าโครงการคนละครึ่งเกิดขึ้นหลายระยะ ซึ่งทำให้เห็นถึงกระบวนการในแต่ละระยะนั้นมีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ในเรื่องของเงินอุดหนุน ระยะเวลา และคุณสมบัติในการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง ในส่วนของผลสะท้อนจากภาคประชาชนในการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งจะเห็นได้ว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน และยังช่วยกระตุ้นการจับจ่ายใช้สอยให้กับผู้ประกอบการร้านค้ารายย่อยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่โครงการคนละครึ่งจะเห็นได้ว่าตัวโครงการนั้นเป็นการแก้ปัญหาในระยะเวลานั้นๆ ยังไม่ยั่งยืนที่จะสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจหลังจากโครงการสิ้นสุดลง จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาโครงการคนละครึ่งให้มีความยั่งยืน และเกิดผลประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในระยะยาวหรือหลังจากจบโครงการ ทั้งนี้บทความวิชาการชิ้นนี้จะมีการศึกษาปัญหาของโครงการจากผู้ที่เกี่ยวข้องโครงการคนละครึ่งในแต่ละช่วงวัย เพื่อนำปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่ข้อเสนอแนะต่อไป

คำสำคัญ : การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การฟื้นฟูเศรษฐกิจ, โครงการคนละครึ่ง, การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19

*นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, อีเมล : khamonwan@nu.ac.th

** ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, อีเมล : darinkat@gmail.com

Half-half Co-payment Scheme to Solve Economic Crisis in Thailand

Khamonwan Thabthimthong*, Darin Khongsatjaviwat**

Abstract

This study aimed to study public policy through the Half-half Co-payment Scheme to stimulate and revive the economy at the foundation level among small entrepreneurs, especially merchants or street vendors, to recover from the economic crisis. This includes helping people to come out to spend money during the Covid-19 epidemic. The government helped to pay half of the cost to the people. It can also be seen that the Half-half Co-payment Scheme had several phases, and each phase has different conditions in terms of subsidies, duration, and eligibility to participate in the scheme. As for the reflections from the public on participating in the scheme, it could reduce household expenses and stimulate spending for small operators to earn more income. However, The Half-Half Co-payment Scheme should only be considered as a temporary solution. Stimulating the economy once the project is completed is not sustainable. As a result, The Half-Half Co-payment Scheme must be financially self-sustaining. And, after the project is completed, all parties will benefit. This scholarly essay will investigate the project issues of half of each age group's participants. Direct the issue to the next suggestion.

Keywords: Policy Implementation, Economic retrieval, Half-half Co-payment Scheme, Covid-19 Epidemic

*M. Pol. Sc. Candidate, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, E-mail : khamonwant@nu.ac.th

** Dr., Political Science Program, Faculty of Social Sciences, Naresuan University, E-mail : darinkt@gmail.com

บทนำ

เมื่อประเทศไทยเกิดการชะลอการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงทำให้ภาครัฐเกิดมาตรการช่วยเหลือประชาชนโดยผ่านโครงการคนละครึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ในระดับฐานราก ผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าในกลุ่มหาบเร่ แผงลอย ให้พ้นตัวจากวิกฤตเศรษฐกิจนอกจากนี้โครงการกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจผ่านโครงการคนละครึ่งยังอยู่ในช่วงของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่ส่งผลกระทบต่อนเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในหลายๆ ประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศมหาอำนาจและประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ยังถือเป็นเชื้อไวรัสที่สามารถติดต่อได้อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ต้องมีการยับยั้งการแพร่ระบาดโดยการเว้นระยะห่าง รวมไปถึงการปิดประเทศเพื่อลดการเดินทางของเชื้อไวรัส Covid-19 ซึ่งการเว้นระยะห่างกันทางสังคมก็จะนำไปสู่การชะลอตัวของเศรษฐกิจ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ส่งผลกระทบกับประเทศไทยเช่นเดียวกัน ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ทำให้เศรษฐกิจเกิดการชะลอตัวไปจนถึงหยุดชะงัก จึงทำให้รายได้ของประเทศไทยลดลง รวมถึงการที่สินค้าในการอุปโภคและบริโภคไม่สามารถส่งออกไปทำการค้าขายได้ก็ส่งผลกระทบไปยังภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ขาดรายได้ อาจส่งผลร้ายแรงไปจนถึงการปิดโรงงาน การลดอัตราพนักงานในบริษัทเพื่อลดค่าใช้จ่ายและประคองบริษัทให้รอดพ้นช่วงวิกฤต การขาดรายได้ของบริษัทและโรงงานก็อาจส่งผลไปถึงการตกงานของพนักงานจากการปิดกิจการ ภาครัฐจึงมีการกำหนดมาตรการ การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ในโครงการ “คนละครึ่ง” รวมไปถึงเพื่อกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจ จากการที่ภาครัฐมีการเข้าช่วยเหลือในเรื่องของเงินสนับสนุนค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น ค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม สินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ รวมไปถึงสินค้าที่จำเป็นที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยภาครัฐจะช่วยเหลือในแต่ละวันไม่เกินวันละ 150 บาท ต่อคน ซึ่งจะนำมารวมกับค่าใช้จ่ายส่วนตัวของตนเองอีกวันละ 150 บาท จึงทำให้ในหนึ่งวันจะสามารถใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภครวมทั้งสิ้น 300 บาท การช่วยเหลือนี้จะเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจและการค้าขายของผู้ประกอบการร้านค้า รายย่อย รวมไปถึงเป็นการกระจายรายได้ให้กับร้านค้ารายย่อยให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากการที่ประชาชนมีกำลังเงินในการใช้จ่ายใช้สอย ซึ่งถือว่าการช่วยเหลือของภาครัฐเป็นการช่วยเหลือประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถึงแม้ว่าการช่วยเหลือของโครงการคนละครึ่งของภาครัฐจะเป็นการช่วยเหลือในระยะสั้น แต่ในอนาคตอาจมีการนำโครงการคนละครึ่งมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อช่วยเหลือประชาชนในระยะยาวได้

เศรษฐกิจของประเทศไทยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ส่งผลกระทบทั้งในภาคเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 กลับส่งผลกระทบในสังคมทุกระดับดังจะเห็นได้จากการชะลอตัวของเศรษฐกิจที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศไทยมาจากการส่งออกและ

นักท่องเที่ยว แต่จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสกลับทำให้รายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวสูญหายไป อันเนื่องมาจากการปิดประเทศเพื่อลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ซึ่งส่งผลให้ GDP ของไทยลดลง รวมไปถึงเศรษฐกิจของภาคเอกชนก็มีการหดตัวเป็นผลมาจากการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 จึงทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจมีการหยุดชะงักโดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวกับการบริการ การท่องเที่ยว ที่ส่งผลถึงการจ้างงาน รายได้ รวมไปถึงภาระหนี้สินของภาครัฐครัวเรือน (Macroeconomic Team, 2564) จนนำไปสู่การที่ภาครัฐมีการออกมาตรการการช่วยเหลือประชาชนผ่านนโยบายสาธารณะ

การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประชาชนในสังคมโดยรวม การกำหนดนโยบายสาธารณะนั้นมีอยู่หลายด้านไม่ว่าจะเป็นในด้านของชีวิตความเป็นอยู่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละด้านนั้นมีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศ ทำให้การกำหนดนโยบายสาธารณะของภาครัฐเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีความละเอียด รอบคอบ เพื่อตอบสนอง และเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชน จะเห็นได้จากการกำหนดนโยบายสาธารณะในโครงการคนละครึ่งที่มีการกำหนดขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ช่วยผู้ประกอบการรายย่อย โดยภาครัฐจะมีเงินอุดหนุนในการใช้จ่ายตามเวลาที่ภาครัฐกำหนด แบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

โครงการคนละครึ่งระยะที่ 1 จากกรณีที่คณะรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) มีมติในวันที่ 29 กันยายน 2563 เห็นชอบมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ “โครงการคนละครึ่ง” มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับฐานราก สำหรับผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะกลุ่มหาบเร่ แผงลอย เพื่อให้มีรายได้จากการขายสินค้าเพิ่มขึ้น โดยภาครัฐร่วมจ่ายค่าอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าทั่วไปผ่านฝ่ายของผู้ซื้อร้อยละ 50 ทั้งนี้ ไม่เกิน 150 บาทต่อคนต่อวัน หรือไม่เกิน 3,000 บาท ต่อคนตลอดระยะเวลาโครงการ เป็นวงเงินรวม 30,000 ล้านบาท ซึ่งการร่วมจ่ายคนละครึ่งนี้ จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชนและจะช่วยเติมกำลังซื้อของประชาชนเพื่อให้มีการใช้จ่ายหมุนเวียนไปถึงผู้ประกอบการรายย่อยได้อย่างต่อเนื่องเป็นเงิน 60,000 ล้านบาท ต่อมานายอานันท์ ปันยารชุน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) เปิดเผยว่า ในวันที่ 8 ธันวาคม 2563 กระทรวงการคลังเตรียมนำเสนอรายละเอียดโครงการคนละครึ่ง ระยะที่ 2 เข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เพื่อเตรียมเปิดลงทะเบียนเพิ่มเติมอีก 5 ล้านคน ในวันที่ 16 ธันวาคม 2563 โดยรอบนี้ผู้ที่ได้รับสิทธิ์จะได้รับเงิน 3,500 บาทต่อราย โดยยอดเงินที่ใช้จ่ายในระยะแรก หากยังมียอดเงินอุดหนุนคงเหลือ ระเบียบจะมีการสมทบยอดคงเหลือไปในระยะที่ 2 แทนที่ จึงทำให้ผู้ที่ร่วมโครงการคนละครึ่งระยะที่ 1 ไม่ต้องรีบใช้เงินให้หมดภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2563 แต่ผู้เข้าร่วมโครงการจะต้องมีการเข้าปกตยืนยันสิทธิ์ร่วมโครงการ หลังจากนั้นกระทรวงการคลังจะโอนเงินจำนวน 500 บาทเข้าแอปพลิเคชันเป๋าตัง ในวันที่ 1 มกราคม 2564 เพื่อใช้จ่ายต่อเนื่องไปอีก 3 เดือน คือ มกราคม – มีนาคม 2564

โครงการคนละครึ่งระยะที่ 2 นายอาคม เติมพิทยาไพสิฐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (ฐานเศรษฐกิจ, 2563) เสนอให้ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ฐานเศรษฐกิจ, 2563) (क्रम.) ในวันที่ 8 ธันวาคม 2564 อนุมัติรายละเอียดโครงการคนละครึ่ง ระยะที่ 2 ในกรอบวงเงินรวม 22,500 ล้านบาท จากนั้นจะเปิดให้ประชาชนลงทะเบียนผ่าน www.คนละครึ่ง.com ในวันที่ 16 ธันวาคม 2563 เพิ่มเดิมอีก 5 ล้านสิทธิ์ และให้ประชาชนที่ลงทะเบียนในระยะที่ 1 ไปแล้ว 10 ล้านคนที่เคยได้เงินสนับสนุนจากรัฐบาล 3,000 บาท กดยืนยันสิทธิ์ในการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งในระยะที่ 2 เพื่อรับเงินเพิ่มเติมอีกคนละ 500 บาท โดยคนละครึ่งระยะที่ 2 มีการเปิดรอบเก็บตก (กรุงเทพธุรกิจ, 2564) เพื่อขยายโอกาสให้กับประชาชนที่ลงทะเบียนไม่ทัน โดยเปิดให้ประชาชนลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการในวันพุธที่ 20 มกราคม 2564 เปิดระบบให้ลงทะเบียนตั้งแต่ 06.00 น. ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com จนกว่าจะครบจำนวน 1.34 ล้านสิทธิ์

โครงการคนละครึ่งระยะที่ 3 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบอนุมัติมาตรการเยียวยาโควิด (PPTV Online, 2564) ผ่านโครงการคนละครึ่งระยะที่ 3 มีเงินอุดหนุนจำนวน 3,000 บาท โดยจะแบ่งจ่ายเงินอุดหนุนเป็นสองรอบ รอบละ 1,500 บาท จะมีการอนุมัติเงินรอบแรก ช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2564 และในรอบที่ 2 ในช่วงเดือน ตุลาคม-ธันวาคม 2564 ซึ่ง คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและมีการอนุมัติการเพิ่มวงเงินสนับสนุนโครงการคนละครึ่งระยะที่ 3 รอบสอง (สยามรัฐออนไลน์, 2564) เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ และลดค่าครองชีพ โดยโครงการคนละครึ่งระยะที่ 3 รอบสองได้มีการเพิ่มเงินอุดหนุนอีก 1,500 บาท สำหรับให้ประชาชนจ่ายค่าอาหาร เครื่องดื่ม จากร้านที่เข้าร่วมโครงการ รวมไปถึงการใช้คนละครึ่งกับบริการฟู้ดเดลิเวอรี่ และในโครงการคนละครึ่งในระยะที่ 3 นั้น ยังมีการเพิ่มเงินอุดหนุนเพิ่มเติมอีก 1,500 บาท จึงทำให้สรุปได้ว่าในโครงการคนละครึ่งระยะที่ 3 จะได้รับเงินอุดหนุนเป็นจำนวน 4,500 บาท และจะสามารถใช้จ่ายได้ถึง 31 ธันวาคม 2564 (สยามรัฐออนไลน์, 2564)

โครงการคนละครึ่งระยะที่ 4 คณะรัฐมนตรีอนุมัติ “โครงการคนละครึ่งระยะที่ 4” (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2565) กรอบวงเงิน 34,800 ล้านบาท จ่ายหัวละ 1,200 บาท เริ่มใช้จ่ายได้ 1 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2565 มีรายงานว่า ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีอนุมัติ “โครงการคนละครึ่งระยะที่ 4” ของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง กรอบวงเงิน 34,800 ล้านบาท ให้ใช้จ่ายจากเงินกู้ภายใต้แผนงาน/โครงการกลุ่มที่ 3 ตามบัญชีท้ายพระราชกำหนดฯ เพิ่มเติม พ.ศ. 2564 โดยรัฐบาลจะสนับสนุนค่าอาหารเครื่องดื่ม สินค้าทั่วไป บริการนวดสปา ทำเล็บ ทำผม รวมถึงบริการขนส่งสาธารณะจากภาครัฐในอัตรา 50% แต่ไม่เกิน 150 บาท ต่อคนต่อวัน หรือไม่เกิน 1,200 บาทต่อคน ตลอดระยะเวลาโครงการคนละครึ่งระยะที่ 4 เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2565 นายธนกร วังบุญคงชนะ โฆษกสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวเพิ่มเติมว่า การลงทะเบียนคนละครึ่งระยะที่ 4 สำหรับคนที่เคยได้สิทธิ์ในระยะที่ 3 จำนวนราว 27 ล้านคนนั้น สามารถกดยืนยันสิทธิ์ผ่านแอปพลิเคชันเป๋าตังได้ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ และสามารถเริ่มใช้จ่ายสิทธิ์ได้เลย ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ - 30 เมษายน 2565 โดยผู้ที่ยืนยันสิทธิ์

จะต้องใช้สิทธิครั้งแรกก่อน วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2565 ไม่เกินเวลา 22.59 น.

โครงการคนละครึ่งระยะที่ 5 คณะรัฐมนตรีอนุมัติ “คนละครึ่งระยะที่ 5” (กรุงเทพฯ, 2565) คนละ 800 บาท ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน - 31 ตุลาคม 2565 โดยคณะรัฐมนตรีอนุมัติโครงการ “คนละครึ่งระยะที่ 5” วงเงิน 21,200 ล้านบาท โดยกำหนดเกณฑ์การให้เงินช่วยเหลือโดยจะให้เงินไม่เกินคนละ 800 บาท ตลอดระยะเวลาโครงการ ใช้ไม่เกินวันละ 150 บาท ต่อวัน กำหนดจำนวนประชาชนผู้ได้รับสิทธิ 26.5 ล้านคน

ทั้งนี้ ในส่วนของการกำหนดนโยบายคนละครึ่งนั้นถือเป็นโครงการที่ภาครัฐต้องการช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศ เนื่องจากเป็นเชื้อไวรัสที่สามารถติดต่อกันได้ง่ายจากการสัมผัสหรือแม้แต่การใกล้ชิดกันจนนำไปสู่มาตรการที่หลายๆ ประเทศมีการปฏิบัติเหมือนกัน คือ การปิดประเทศเพื่อลดการเข้าออกของผู้คนและยับยั้งการเดินทางของเชื้อไวรัส ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงกับการค้าขายที่ไม่สามารถส่งออกสินค้าและบริการได้อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 แต่การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนยังต้องเดินต่อไป จึงทำให้ภาครัฐต้องมีการกำหนดมาตรการการช่วยเหลือให้กับประชาชนภายในประเทศ รวมไปถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ นอกจากนี้ยังจะเห็นได้ว่าโครงการคนละครึ่งนั้นส่งผลต่อประชาชน และพ่อค้า แม่ค้า หาบเร่แผงลอยโดยตรงแต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศด้วยเช่นเดียวกัน จึงทำให้ผู้เขียนสนใจในการศึกษาการที่ประชาชนนำนโยบายสาธารณะมาปฏิบัติ รวมถึงการกำหนดนโยบายของภาครัฐมีผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือไม่

แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมที่รัฐจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ การกำหนดนโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่รัฐจัดสรรขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนรวมถึงการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยผู้ที่มีอำนาจจะเป็นผู้ตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการและประมุขของประเทศ กิจกรรมสาธารณะหรือการกำหนดนโยบายสาธารณะออกมาจะต้องมีเป้าหมายและแบบแผนที่ชัดเจน ซึ่งผลที่ออกมาจำเป็นต้องส่งผลประโยชน์ต่อคนส่วนมาก การพิจารณาจึงจำเป็นต้องพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหา และส่งผลกระทบน้อยที่สุด รวมถึงเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ นอกจากนี้กิจกรรมสาธารณะยังเป็นการกระทำของภาครัฐที่อาจส่งผลได้ทั้งทางบวกและทางลบ (ศรายุทธ คชพงศ์ และคณะ, 2564, หน้า 276-277)

วัชร สยสมาน (2562) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ไว้ว่าเป็นขั้นตอนที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานในการกำหนดนโยบายกับการประเมินผลของนโยบาย

สาธารณะ โดยเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รวมไปถึงความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น องค์กรหรือภาครัฐจึงต้องมีการวางแผน การจัดองค์การ การนำ และการจัดสรรทรัพยากรทางการบริหาร นอกจากนี้การนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องมีการแปลงนโยบายเป็นแผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อบุคลากรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ สามารถดำเนินการอย่างถูกต้อง สอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วีระยุทธ งามจิตร (2564, หน้า 22-23) ได้กล่าวถึงการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติไว้ว่า เป็นการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติจะสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายได้นั้น ต้องอาศัยความหลากหลายของภาคส่วน ซึ่งนโยบายสาธารณะอาจไม่ประสบความสำเร็จอันเป็นเหตุผลมาจากความล้มเหลวของนโยบายที่ส่วนหนึ่งมาจากการไม่เข้าใจในตัวนโยบาย รวมไปถึงปัจจัยต่างๆ ก็สามารถทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่สำเร็จ ซึ่งส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะการเมืองมีการเปลี่ยนขั้วอยู่ตลอด จึงทำให้ผู้นำมีบทบาทสำคัญในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติ เนื่องจากต้องมีความชำนาญ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำของฝ่ายการเมือง หรือฝ่ายข้าราชการประจำก็ล้วนแต่มีความสำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ดังนั้น การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ให้ความสำคัญกับเป้าหมาย วัตถุประสงค์ หรือแม้แต่งานอย่างมีแบบแผน โดยการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติบทบาทของผู้นำก็เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากต้องมีการประสาน มีความชำนาญในเรื่องนั้นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รวมไปถึงนโยบายสาธารณะยังมีความสำคัญในเรื่องของการแก้ไขปัญหาสาธารณะให้กับประชาชนส่วนใหญ่ที่ประสบปัญหาเดือดร้อนเป็นวงกว้างจนนำไปสู่การออกมาเป็นนโยบายสาธารณะในรูปแบบต่างๆ

ปัจจัยที่ส่งผลให้มีการกำหนดนโยบาย “คนละครึ่ง”

การกำหนดนโยบายสาธารณะเกิดจากปัญหา ความเดือดร้อน รวมไปถึงความต้องการของประชาชน โดยการกำหนดนโยบายสาธารณะในแต่ละครั้งนั้นย่อมมีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดหรือตัวปัญหาที่ส่งผลไปสู่การจัดทำนโยบายสาธารณะ ซึ่งในบทความวิชาการชิ้นนี้ได้ทำการแบ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบาย “คนละครึ่ง” ดังนี้

1. การฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับฐานราก ในการช่วยเหลือผู้ค้ารายย่อยให้ผู้ซื้อที่กำลังในการจับจ่ายใช้สอยเพิ่มมากขึ้น
2. การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ได้ส่งผลกระทบไปในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจ รวมไปถึงด้านความปลอดภัยในชีวิต จึงส่งผลให้ภาครัฐมีการกำหนดนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชนในเบื้องต้น
3. การที่เศรษฐกิจเกิดการชะลอตัว จึงต้องมีการกระตุ้นเศรษฐกิจ รวมไปถึงการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีการเติบโต

4. การลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากภาครัฐช่วยเหลือในเรื่องของเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน

5. การใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ ให้เหมาะสมกับโลกในยุคไร้พรมแดน เนื่องจากการจับจ่ายใช้สอยผ่านโครงการคนละครึ่งนั้นจะเป็นการจ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งถือเป็นการลดการสัมผัสในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19

นอกจากนี้ การกำหนดนโยบายคนละครึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหา ในสภาวะที่เศรษฐกิจชะลอตัวในยุคการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 และยังเป็นการช่วยเหลือประชาชนในระยะสั้นให้มีกำลังในการจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษานโยบายโครงการคนละครึ่งพบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงการคลัง (2561) โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการคนละครึ่ง คือ สำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และในส่วนของรัฐวิสาหกิจ คือ ธนาคารกรุงไทย มีรายละเอียด ดังนี้

สำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง มีหน้าที่ในการรับผิดชอบในส่วนของอำนาจการและการประสานงานที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี การประสานนโยบายระหว่างกระทรวงการพิจารณาในเรื่องของการขอเข้าพบและนัดหมายของรัฐมนตรี รวมไปถึงการตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติงานราชการและคำร้องทุกข์ และปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรี

สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง มีหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติงานราชการประจำการประสานงาน การตรวจสอบ ราชการของกระทรวง การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารในภาพรวม และมีหน้าที่ในการพิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องของวินัยของข้าราชการ

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง มีหน้าที่ในการเสนอแนะและออกแบบนโยบายและมาตรการด้านการคลัง ระบบการเงิน รวมไปถึงเศรษฐกิจในระดับมหภาคและเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อกระทรวงการคลัง และมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับนโยบายและผลงานให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ประชาชน และหน่วยงานทั้งในและต่างประเทศ

สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการก่อหนี้ในภาพรวม ดำเนินการเกี่ยวกับหนี้สาธารณะ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การบริหารหนี้สาธารณะทั้งในด้านการบริหารความเสี่ยงและการบริหารเงินสด การจะทำข้อมูลหนี้สาธารณะของประเทศ รวมไปถึงการกู้เงินและชำระหนี้สาธารณะ

ธนาคารกรุงไทย มีหน้าที่ประกอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ทุกประเภทเพื่อสนองตอบนโยบายของรัฐ ทั้งในด้านการเป็นธนาคารชั้นนำ เพื่อดำเนินนโยบายการเงินของทางราชการ รวมไปถึงการรักษาเสถียรภาพในระบบการเงินและตลาดทุนของประเทศ การกระจายสินเชื่อ

สู่ภูมิภาค และภาคเศรษฐกิจสำคัญๆ และตามโครงการต่างๆ ที่รัฐให้การสนับสนุน นอกจากนี้ยังให้ความร่วมมือกับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรการกุศลต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในการกำหนดนโยบายสาธารณะจะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างกันขึ้นเป็นนโยบายจะมีหลายหน่วยงานในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น นอกจากนี้การดำเนินงานในการกำหนดนโยบายโครงการคนละครึ่งยังมีการแบ่งหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้ภาระกิจไม่มีความทับซ้อนกัน โดยในส่วนของสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงการคลังมีหน้าที่ในการประสานงานกับรัฐมนตรีในการออกนโยบายคนละครึ่ง เมื่อมีการออกนโยบายโครงการคนละครึ่งออกมาแล้วสำนักงานปลัดกระทรวงการคลังก็จะมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับข้อมูลและวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในตัวนโยบาย สำนักงานเศรษฐกิจการคลังจะเป็นผู้ที่เสนอและเสริมสร้างความเข้าใจในตัวนโยบายโครงการคนละครึ่งให้ประชาชนได้เข้าใจเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะจะเป็นผู้ที่ดำเนินงานในการควบคุมและการกู้เงินกับต่างประเทศ และในส่วนของธนาคารกรุงไทยจะให้ความสะดวกในเรื่องของการบริการลงทะเบียนยืนยันตัวตนในการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าในแต่ละหน่วยงานจะมีการปฏิบัติงานที่ที่แตกต่างกัน จนนำมาสู่การบริการสาธารณะหรือโครงการคนละครึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการช่วยเหลือประชาชนในระยะสั้น

การนำนโยบายไปปฏิบัติ

การจัดทำนโยบายคนละครึ่งของภาครัฐ มีวัตถุประสงค์ขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับฐานราก สำหรับผู้ประกอบการรายย่อย โดยเฉพาะกลุ่มหาบเร่ แผงลอย เพื่อให้มีรายได้จากการขายสินค้าเพิ่มขึ้น โดยภาครัฐร่วมจ่ายค่าอาหาร เครื่องดื่ม และสินค้าทั่วไปผ่านฝ่ายของผู้ซื้อร้อยละ 50 (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ซึ่งการนำนโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการ ในการกระจายสิทธิให้เข้าถึงประชาชนทุกภาคส่วน โดยการกำหนดคุณสมบัติของโครงการในแต่ละระยะมีความคล้ายคลึงกันจะต่างกันตรงจำนวนเงินอุดหนุนและช่วงเวลาในการใช้สิทธิโครงการคนละครึ่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

คนละครึ่งระยะที่ 1 (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการ

1. มีบัตรประจำตัวประชาชน และเป็นบุคคลสัญชาติไทย
2. อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ลงทะเบียน
3. เริ่มลงทะเบียนวันที่ 16 ตุลาคม 2563 ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com
4. ต้องไม่ใช่ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
5. จำนวน 10 ล้านสิทธิ หรือจนกว่าสิทธิจะหมด

6. ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 3,000 บาท (เพิ่มเงินสนับสนุนในรอบระยะ 2 จำนวน 500 บาท)
7. เริ่มใช้สิทธิ วันที่ 23 ตุลาคม - 31 ธันวาคม 2563

คนละครึ่งระยะที่ 2 (Amarintv, 2563)

คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการ

1. มีบัตรประจำตัวประชาชน และเป็นบุคคลสัญชาติไทย
2. อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ลงทะเบียน
3. เริ่มลงทะเบียนวันที่ 16 ธันวาคม 2563 ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com และสำหรับรายเก่าให้อินยันสิทธิผ่านแอปเป๋าตัง
4. ต้องไม่ใช่ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
5. เพิ่มสิทธิให้กับประชาชนอีก 5 ล้านสิทธิ
6. ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 3,500 บาท
7. เริ่มใช้สิทธิ 1 มกราคม - 31 มีนาคม 2564
8. ต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยลงทะเบียนระยะที่ 1 มาก่อน
9. เคยลงทะเบียนระยะที่ 1 แต่ไม่สำเร็จหรือไม่ผ่าน
10. เคยถูกตัดสิทธิจากระยะที่ 1 (เนื่องจากไม่ได้ใช้สิทธิครั้งแรกภายใน 14 วัน)

คนละครึ่งระยะที่ 3 (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2564)

1. มีบัตรประจำตัวประชาชน และเป็นบุคคลสัญชาติไทย
2. อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ลงทะเบียน
3. เริ่มลงทะเบียนวันที่ 1 มกราคม - 31 มีนาคม 2564 ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com และสำหรับรายเก่าให้อินยันสิทธิผ่านแอปเป๋าตัง
4. ต้องไม่ใช่ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
5. เพิ่มสิทธิให้กับประชาชนอีก 5 ล้านสิทธิ (มีการเปิดรอบเก็บตกอีกหนึ่งแสนคน)
6. ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 4,500 บาท โดยจะแบ่งจ่ายเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 เดือน กรกฎาคม - กันยายน 64 จำนวน 1,500 บาท ช่วงที่ 2 คือ ตุลาคม - ธันวาคม 64 จำนวน 1,500 บาท (เพิ่มเงินสนับสนุนอีก 1,500 บาท)
7. เริ่มใช้สิทธิ 1 กรกฎาคม - 31 ธันวาคม 2564
8. ไม่เป็นผู้ได้รับสิทธิโครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ (ผ่านบัตรประชาชน) สามารถตรวจสอบผู้ได้รับสิทธิผ่านบัตรประชาชนได้จาก www.เราชนะ.com
9. ไม่เป็นผู้ใช้สิทธิโครงการ “ยิ่งใช้ยิ่งได้”

คนละครึ่งระยะที่ 4 (สุริย์ ศีลาวัณษ์, 2565)

1. มีบัตรประจำตัวประชาชน และเป็นบุคคลสัญชาติไทย
2. อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ลงทะเบียน
3. เริ่มลงทะเบียนวันที่ 10 มกราคม 2565 ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com และสำหรับรายเก่าให้ยืนยันสิทธิผ่านแอปเป๋าตัง
4. ต้องไม่ใช่ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
5. เพิ่มสิทธิให้กับประชาชนอีก 1 ล้านสิทธิ
6. ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 1,200 บาท
7. เริ่มใช้สิทธิ 1 มกราคม - 31 มีนาคม 2564
8. ไม่เป็นผู้ใช้สิทธิโครงการเพิ่มกำลังซื้อผ่านบัตรประชาชน (ฐานข้อมูล ณ วันที่ 1 ธ.ค.64)
9. ไม่เป็นผู้ถูกระงับสิทธิหรือถูกเรียกเงินคืนในมาตรการ/โครงการอื่นๆ ของรัฐ
10. ไม่เป็นผู้ฝ่าฝืนมาตรการใดๆ ของรัฐเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

คนละครึ่งระยะที่ 5 (ไทยคู่ฟ้า, 2565)

1. มีบัตรประจำตัวประชาชน และเป็นบุคคลสัญชาติไทย
2. อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ณ วันที่ลงทะเบียน
3. เริ่มลงทะเบียนวันที่ 19 สิงหาคม 2565 ผ่านเว็บไซต์ www.คนละครึ่ง.com และสำหรับรายเก่าให้ยืนยันสิทธิผ่านแอปเป๋าตัง
4. เพิ่มสิทธิให้กับประชาชนอีก 2.3 แสนสิทธิ
5. ได้รับเงินสนับสนุนจำนวน 800 บาท
6. เริ่มใช้สิทธิ 1 กันยายน - 31 ตุลาคม 2565
7. ไม่เป็นผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐตามฐานข้อมูลกระทรวงการคลัง ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2565 และไม่เป็นผู้ที่ได้รับสิทธิโครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ระยะที่ 3
8. ไม่เป็นผู้ถูกระงับสิทธิหรือถูกเรียกเงินคืนในมาตรการ-โครงการอื่นๆ ของรัฐ
9. ไม่เป็นผู้ฝ่าฝืนเงื่อนไขของมาตรการ-โครงการอื่นๆ ของรัฐ หรือฝ่าฝืนมาตรการใดๆ ของรัฐเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19

ตารางที่ 1 ตารางการเปรียบเทียบรายละเอียดการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง

คนละครึ่ง	จำนวนเงินที่รับลงทะเบียน	จำนวนเงินสนับสนุน	วันที่ลงทะเบียนและวันสิ้นสุด	วันที่เริ่มใช้สิทธิ	การใช้จ่ายผ่านแอปพลิเคชัน
คนละครึ่งระยะที่ 1	10 ล้านสิทธิ	3,000 บาท (เดิม) เพิ่มสูงสุดไม่เกิน 2 จำนวน 500 บาท)	16 ตุลาคม 2563	23 ตุลาคม - 31 ธันวาคม 2563	ไม่เข้าร่วม
คนละครึ่งระยะที่ 2	รับเพิ่ม 5 ล้านสิทธิ	3,500 บาท	16 ธันวาคม 2563	1 มกราคม - 31 มีนาคม 2564	ไม่เข้าร่วม
คนละครึ่งระยะที่ 3	รับเพิ่ม 5.1 ล้านสิทธิ	4,500 บาท	1 มกราคม 2564	1 กรกฎาคม - 31 ธันวาคม 2564	เข้าร่วม
คนละครึ่งระยะที่ 4	รับเพิ่ม 1 ล้านสิทธิ	1,200 บาท	10 มกราคม 2565	1 มกราคม - 31 มีนาคม 2564	เข้าร่วม
คนละครึ่งระยะที่ 5	รับเพิ่ม 2.3 ล้านสิทธิ	800 บาท	19 สิงหาคม 2565	1 กันยายน - 31 ตุลาคม 2565	เข้าร่วม

ที่มา : รวบรวมและเรียบเรียงโดยผู้เขียน

จากรายละเอียดและจากตารางการเปรียบเทียบรายละเอียดการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง จะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งคุณสมบัติในแต่ละระยะจะมีความแตกต่างกันไป เนื่องด้วยโครงการคนละครึ่งได้มีการจัดโครงการขึ้นในหลายครั้ง จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนผู้ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการได้เข้าถึงสิทธิ ในการเข้าร่วมโครงการ และเนื่องจากภาครัฐมีการจัดโครงการช่วยเหลือและกระตุ้นเศรษฐกิจหลายโครงการทำให้ต้องมีข้อจำกัดในการเข้าร่วม เพื่อที่จะได้ไม่เกิดประโยชน์ทับซ้อน โดยการออกคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันในแต่ละระยะ เพื่อเป็นข้อจำกัดไม่ให้เกิดการลงทะเบียนซ้ำ โดยประเภทร้านค้าที่ร่วมโครงการ เช่น ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้าทั่วไป หรือสินค้าที่เข้าร่วมโครงการ ยกเว้นลอตเตอรี่ แอลกอฮอล์ ยาสูบ และการบริการ และมีวิธีการใช้ผ่านแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ดังนี้

1. เติมนเงิน โดยกดปุ่ม “เติมนเงินเข้า G-Wallet” เลือกเติมนเงินได้ 3 ช่องทางผ่าน Mobile Banking, ผ่าน QR Code PromptPay และผ่านตู้ ATM
2. สแกน QR ร้านค้าแอปพลิเคชันดูเงิน เข้าเมนู “คนละครึ่ง” เพื่อใช้สิทธิ กดปุ่ม “สแกน QR เพื่อใช้สิทธิ”
3. ยืนยันการชำระเงิน ตรวจสอบการชำระเงินพร้อมกดปุ่ม “ยืนยันการชำระเงิน”

จะเห็นได้ว่า การออกนโยบายของภาครัฐในการแก้ไขปัญหา หรือแม้แต่ว่าการออกนโยบายเพื่อมาช่วยเหลือภาคประชาชนในแต่ละครั้ง การออกมาตรการหรือการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมจะมีข้อแตกต่างกันในบางประการก็เนื่องจากคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ประชาชนควรได้รับ รวมไปถึงการพัฒนาในส่วนที่ขาดหายโดยการเติมเต็มช่องโหว่ ในเรื่องที่ยังขาดและยังไม่ตอบสนองต่อประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้จ่ายให้สบายให้กับประชาชนได้สะดวกมากยิ่งขึ้น

ผลสะท้อนของผู้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง

การเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งตามที่ภาครัฐกำหนดผู้ที่สามารถเข้าร่วมโครงการต้องมีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จึงทำให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งนั้นมีหลากหลายช่วงอายุ ซึ่งมีตั้งแต่ช่วง Gen Y, Gen X, Gen B, Gen Z รวมไปถึงผู้ประกอบการร้านค้า โดยการแบ่งช่วงอายุจะในบทความวิชาการชิ้นนี้จะนำผู้ที่อยู่ใน Gen Z เข้ามารวมกับ Gen Y เนื่องจากจะสำรวจผู้ที่เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งซึ่งมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ทั้งนี้ การเลือกกลุ่มตัวอย่างจะเป็นการใช้วิธีการสุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละช่วงวัย จำนวนทั้งหมด 10 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

Gen Y¹

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีช่วงอายุระหว่าง 18-39 ปี การมีโครงการคนละครึ่งทำให้การใช้จ่ายภายในชีวิตประจำวันมีสภาพคล่องมากขึ้น รวมไปถึงยังได้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของภาครัฐที่ต้องการกระตุ้นเศรษฐกิจภายในประเทศ ถึงแม้ว่าการแก้ไขสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุแต่ผลลัพธ์ที่ออกมาก็แสดงให้เห็นว่าการที่ภาครัฐมีการออกนโยบายคนละครึ่งสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้จริง แต่การแก้ไขปัญหาอาจให้แก้ไขที่ต้นเหตุมากกว่าโดยการสร้างอาชีพเพื่อเป็นทางเลือกในการลดปัญหาการว่างงานและยังเป็นการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาการว่างงานไปควบคู่กัน และการออกนโยบายคนละครึ่งยังส่งผลต่อรายจ่ายภายในประเทศในเรื่องของการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเพื่อมาดำเนินนโยบายคนละครึ่งในการช่วยเหลือประชาชน แต่ในข้อเสียก็ยังมีข้อดีในเรื่องของการลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนในยุคของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่มีทั้งผู้ที่ขาดรายได้ ตกงาน รวมไปถึงมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่ต้องมีการเว้นระยะห่างกันทางสังคมจนนำไปสู่การดำรงชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงและการออกนโยบายคนละครึ่งมานั้นสำหรับนิสิต นักศึกษาที่ต้องออกมาอยู่กับสังคมภายนอกก็ทำให้นิสิต นักศึกษามีรายรับที่สามารถใช้จ่ายของใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันได้มากขึ้นและยังเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองให้มีรายจ่ายที่เบาลง การออกโครงการคนละครึ่งมายังมีการปรับให้เข้ากับยุคสมัยในเรื่องของการเข้าร่วมกับเดลิเวอรี่ และบริการรถสาธารณะในบางส่วนด้วย จึงถือว่านโยบายโครงการคนละครึ่งเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับประชาชน

Gen X²

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีช่วงอายุระหว่าง 40-55 ปี การที่ภาครัฐออกนโยบายหรือ

1 Gen Y คือ ผู้ที่มีอายุ 24-39 ปี เป็นช่วงอายุที่เกิดโลกของยุคดิจิทัล ที่มีการใช้คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ การค้นหาข้อมูล รวมไปถึงการติดต่อสื่อสารกันอย่างไร้พรมแดน แต่คนในยุค Gen Y ได้ประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจจึงทำให้เกิดสภาวะตกงานได้ง่ายกว่าช่วงอายุอื่นๆ และคนในช่วงอายุนี้นักจะไม่ค่อยสนใจทำงานกับองค์กรขนาดใหญ่และชอบทำงานอิสระ โดยในบทความนี้ได้เก็บรวมผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18-23 ปีเข้ากับ Gen Y ด้วย เนื่องจากมีอายุใกล้เคียงและมีความคิดที่คล้ายคลึงกัน (นิเวศน์ เหมวชิรवारกร, 2563)

2 Gen X คือ ผู้ที่มีอายุ 40-55 ปี เป็นกลุ่มอายุที่อยู่ในครอบครัวที่เริ่มจะรวยและมีวิถีชีวิตสมดุลกว่าคนยุคเบบี้บูมที่ทำงานหนัก คนเจนนี้จึงมีความคิดที่เป็นอิสระ ไม่ค่อยยึดกรอบประเพณีแบบดั้งเดิม เป็นกลุ่มที่มีความคิดเป็นผู้ประกอบการซึ่งมีแนวความคิดที่ผิดกลุ่ม เบบี้บูม

โครงการคนละครึ่งเป็นผลดีกับประชาชนในเรื่องของการลดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนที่เห็นได้ชัดว่ามีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เนื่องจากภาครัฐมีการออกมาตรการในการช่วยเหลือในเรื่องของเงินอุดหนุน แต่การลงทะเบียนรับสิทธิในโครงการคนละครึ่งนั้นระบบยังไม่ค่อยเสถียร รวมไปถึงยังมีการจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการจึงทำให้ประชาชนอาจได้รับความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ การใช้จ่ายคนละครึ่งเป็นการใช้แอปพลิเคชันที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตในการรับบริการประชาชนบางส่วนที่ไม่มีสมาร์ตโฟนจึงถูกจำกัดในเรื่องของความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ

Gen B³

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีช่วงอายุระหว่าง 56-74 ปี พบว่า ผู้สูงอายุมองว่าการลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งนั้นเป็นอะไรที่ยุ่งยากในการลงทะเบียนเองจึงทำให้ต้องมีภาระพึ่งพาญาติหลาน ในการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ เนื่องจากการลงทะเบียนต้องอาศัยความรวดเร็วในการลงทะเบียน รวมไปถึงการใช้งานผ่านแอปพลิเคชันที่ต้องมีอินเทอร์เน็ตจึงทำให้ไม่ค่อยสะดวกในการใช้งาน แต่มีผู้สูงอายุบางส่วนที่เข้าถึงและใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่แล้วจึงทำให้การเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งโดยการสแกนเงินผ่านแอปพลิเคชันทำได้ง่าย และยังมองว่าการที่รัฐออกนโยบายมาช่วยเหลือประชาชนเป็นเรื่องที่ดี เพราะโครงการคนละครึ่งมีการช่วยเหลือคนค่าใช้จ่ายของประชาชนทำให้ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนประหยัดมากขึ้น และอยากให้มีการต่อไปเรื่อยๆ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุหรือคนเจนบียังอยากให้มีการปรับปรุงให้ผู้สูงอายุใช้งานได้ง่ายกว่าหรือการมีตัวเลือกที่นอกเหนือจากการใช้จ่ายผ่านแอปพลิเคชัน เพื่อความสะดวกต่อการใช้จ่ายโดยไม่ต้องใช้อินเทอร์เน็ต

ผู้ประกอบการร้านค้า

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้า พบว่า มีเจ้าหน้าที่มาประชาสัมพันธ์และชักจูงให้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง ซึ่งหลังสมัครเข้าร่วมโครงการก็มีผู้มาซื้อสินค้าแต่ในช่วงแรกๆ มีผู้ที่เข้าร่วมโครงการมาใช้สิทธิน้อยและใช้แบบเติมจำนวนเงิน 300 บาท เนื่องจากเป็นช่วงแรกของโครงการจึงทำให้ผู้ที่ลงทะเบียนในโครงการคนละครึ่งกับภาครัฐยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับจำนวนเงินที่ใช้ โดยเข้าใจว่าถ้าใช้เงินไม่เต็มจำนวนในของแต่ละวันจะทำให้ถูกตัดสิทธิในจำนวนเงินนั้นไป แต่ต่อมาหลังจากมีการใช้ไประยะเวลาหนึ่งก็เริ่มเข้าใจว่ารัฐจะไม่ตัดสิทธิเงินที่เหลือแต่จะสามารถใช้ในวันถัดไปได้ โดยส่วนใหญ่ของผู้ที่เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งจะซื้อเป็นของใช้อุปโภคบริโภคที่ใช้ในชีวิตประจำวันและพอมีโครงการคนละครึ่งเข้ามาก็ทำให้ร้านค้ามีรายรับมากขึ้น เนื่องจากผู้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งมีการออกมาใช้สอยและมีการกระตุ้นสินค้าภายในครัวเรือน และมีการถามหาของที่มีปริมาณที่ใหญ่ขึ้นเพราะว่าผู้เข้าร่วมโครงการคิดว่าคุ้มค่าง่ายกว่าของที่มีปริมาณขนาดเล็ก

3 Gen B คือ ผู้ที่มีอายุ 56-74 ปี เป็นผู้ที่เกิดในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นยุคอุตสาหกรรมที่มีการผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นยุคที่เกิดสงครามทางความคิด หรือสงครามเย็น โดยจะเป็นการต่อสู้ของคอมมิวนิสต์กับทุนนิยม ซึ่งทำให้เกิดการโฆษณาชวนเชื่อที่มีความรุนแรงไปถึงขั้นล้างสมอง จึงทำให้คนในยุคนี้ส่วนใหญ่มีความคิดแบบอนุรักษ์นิยม (นิเวศน์ เหมวชิรวรากร, 2563)

จึงทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าต้องมีเงินทุนสำรองไปซื้อของมาวางขาย เพราะว่าการเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งของร้านค้าที่มีการใช้เงินต้องรอภาครัฐโอนเงินให้ ภาครัฐจะมีกำหนดเวลาในการโอนเงินให้กับร้านค้าที่เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งจะเข้าตอนกลางคืนครึ่งหนึ่งและเข้าตอนเย็นอีกครั้งหนึ่ง และหยุดเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งในช่วงเสาร์-อาทิตย์จะมีผู้ออกมาใช้สิทธิมากกว่าวันปกติ แต่นโยบายโครงการคนละครึ่งที่ออกมา นั้นประชาชนบางส่วนยังเข้าไม่ถึงจึงอยากให้มีการเพิ่มสิทธิและขยายวงเงินรวมไปถึงระยะเวลาในการใช้คนละครึ่ง

ตารางที่ 2 ผลสะท้อนของผู้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง

เรื่อง	Gen Y	Gen X	Gen B	ผู้ประกอบการร้านค้า
การลงทะเบียน	การลงทะเบียนไม่ค่อยยุ่งยาก ชับซ้อน แต่ตัวระบบไม่มีความเสถียร จึงทำให้ลงทะเบียนยาก	การลงทะเบียนมีการกดชื้อเยอะมาก	การลงทะเบียนการเข้าร่วมโครงการมีความยุ่งยาก รวมถึงเป็นการลงทะเบียนออนไลน์จึงทำให้ประชากรบางส่วนเข้าใจผิดว่าไม่ค้ะมี ความบางส่วนเข้าใจผิด ออกให้มีการเปิดระบบการลงทะเบียน	การลงทะเบียนในการเข้าร่วมโครงการผ่านแอปพลิเคชันสะดวกและไม่ค่อยมีข้อผิดพลาด
การเข้าถึง	การเข้าถึงเป็นสิ่งที่ง่ายอยู่แล้ว เนื่องจากการใช้ อินเทอร์เน็ต หรือสื่อออนไลน์ชีวิตประจำวันอยู่แล้ว	มองว่าการเข้าถึงข้อมูลยังยากอยู่บ้าง มีบางตัวที่เด็กยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล และได้รับความสะดวกเห็นได้ โดยตรง จึงทำให้มีประชาชนบางส่วนเหมือนถูกตัดสิทธิใครจะได้โดยที่ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลได้เลย	การเข้าถึงข้อมูลยังมีการกระจายข่าวสารที่ไม่ทั่วถึง และถ้าไม่มีลูกหลานช่วยใน ส่วนของการลงทะเบียนการสมัครก็ค่อนข้างยาก	มองว่าการเข้าถึงข้อมูลของพ่อค้าแม่ค้าที่มีกำลังในการเข้าถึงสื่อโซเชียลมีเดีย จะเพิ่มรายได้ แต่ในขณะเดียวกันในส่วนของการเข้าถึง
การยืนยันตัวตน	การยืนยันตัวตนผ่านการสแกนใบหน้าไม่ค่อยยุ่งยาก แต่ถ้าเป็นของผู้สูงอายุ สแกนหน้ายาก จึงทำให้ต้องไปยืนยันตัวที่ธนาคาร	การยืนยันตัวตนผ่านการสแกนหลายครั้ง รวมถึงบางครั้งจึงมีการลืมรหัสผ่านจึงทำให้เสียเวลา	การยืนยันตัวตนผ่านใบหน้ายากและไม่ผ่าน จึงต้องไปยืนยันตัวที่ธนาคาร จึงทำให้เสียเวลา และถ้ามีเงินฝากไปยืนยันตัวตน	มองว่าการยืนยันตัวตนผ่านกล้องแทนหน้า ยากเนื่องจากถ้าแสงมากไปหรือเงาไปก็ยากที่จะทำให้สแกนไม่ผ่านท้ายที่สุดก็ต้องไปยืนยันตัวที่ธนาคาร

ชื่อ	Gen Y	Gen X	Gen B	ผู้ประกอบการด้านค้า
ข้อดีของโครงการ	ช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่าย ในเชิงของอุปโภคบริโภค	ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ในด ข้าว เจริญ และ สามารถกักตุนสินค้าใน ราคาที่เหมาะสม	ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย จึง อยากให้มีโครงการต่างๆ ไป การช่วยเหลือประชาชน ค้าใช้จ่ายไม่กับ ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการ	ช่วยให้รายได้อีกให้กับ ร้านค้า และลด ค่าใช้จ่ายให้กับ ประชาชนที่เข้าร่วม โครงการ
ข้อเสียของโครงการ	มองว่าโครงการคนละครึ่ง ยังเป็นการแก้ไขปัญหานี้ที่ ปลายเหตุ และไม่ยั่งยืน เหตุ คือการแก้ไขปัญหานี้ ช่วงเวลานี้เท่านั้น จึง อยากให้มีโครงการที่ ช่วยเหลือประชาชนใน ระยะยาว รวมถึงสามารถ สร้างรายได้ให้กับ ประชาชนเพื่อสร้างความ ยั่งยืนในทางได้ต่อไป	มองว่าเป็นการแก้ไข ปัญหา ที่ปลาย ปลายเหตุ และไม่ยั่งยืน เหตุ คือการแก้ไขปัญหานี้ ช่วงเวลานี้เท่านั้น จึง อยากให้มีโครงการที่ ช่วยเหลือประชาชนใน ระยะยาว รวมถึงสามารถ สร้างรายได้ให้กับ ประชาชนเพื่อสร้างความ ยั่งยืนในทางได้ต่อไป	ใช้จ่ายจากเงินจากตัวเองมี การให้เทคโนโลยีในการใช้ จ่ายรวมถึงต้องมีการเดิน เงินเข้าในแอปเปิ้ลดังจึง จะใช้งานได้ จึงอยากให้มี การพัฒนาการใช้จ่ายโดยไม่ ต้องใช้อินเทอร์เน็ตหรือมี เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่ เข้าร่วมโครงการ	เงินอุดหนุนที่ไม่มาจาก ภาครัฐที่ขึ้นตอนจึงทำ ให้ได้เงินเข้าและทำการ เฉพาะวันปกติ วันหยุด จะไม่มีกาใช้จ่ายเงิน ให้ร้านค้า จึงทำให้ ร้านค้าต้องมีเงินทุน สำรองไว้ใช้จ่าย เข้าร่วมโครงการ

อย่างไรก็ตาม การเข้าร่วมโครงการคนละครึ่งของแต่ละช่วงวัยการรับรู้หรือการเข้าถึง
 ข้อมูลที่ได้รับอาจมีความแตกต่างกัน โดยช่วงอายุจะทำให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อโครงการว่าแต่ละ
 ช่วงวัยมีความเห็นต่อโครงการคนละครึ่งเป็นเช่นไร ทั้งนี้ยังเป็นผลสะท้อนความคิดของแต่ละ
 ช่วงวัยที่มีอายุที่ต่างกัน ถึงข้อดี ข้อเสีย ของโครงการ เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาการดำเนิน
 โครงการ หรือข้อเสนอแนะต่อไป

การประเมินผลโครงการคนละครึ่ง

จากการศึกษานโยบายโครงการคนละครึ่งจะเห็นว่าผู้สนใจเข้าร่วมโครงการ
 คนละครึ่งเป็นจำนวนมาก ซึ่งดูได้จากการลงทะเบียนรับสิทธิที่มีการเพิ่มขึ้นในทุกระยะ และใน
 ส่วนของภาครัฐก็ให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะโดยจะเห็นได้จากการที่ภาครัฐ
 มีการพัฒนาระบบการใช้จ่าย และคุณสมบัติ ที่มีการพัฒนาขึ้นในทุกระยะ โดยเริ่มจากการที่
 สามารถใช้จ่ายกับการจ่ายอาหารผ่านฟู้ดเดริเวอรี หรือแม้แต่การจ่ายค่าโดยสาร จึงทำให้เห็น
 ว่าภาครัฐใส่ใจรายละเอียดและคำนึงถึงความสะดวกในการให้บริการสาธารณะผ่านการออกมา
 เป็นนโยบายจนนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจในระยะสั้น
 รวมไปถึงเป็นการกระตุ้นการใช้จ่ายของภาคประชาชนในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส
 Covid-19

ผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการกำหนดนโยบายของภาครัฐในการออกมาตราการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจผ่านโครงการคนละครึ่ง พบว่า

1. หลังจากการออกนโยบายโครงการคนละครึ่งพบว่าร้านค้าขึ้นราคาสินค้า
2. ภาครัฐจ่ายเงินอุดหนุนให้กับผู้ประกอบการล่าช้า และจ่ายเงินอุดหนุนเฉพาะวันทำการ
3. ภาคประชาชนเข้าถึงโครงการอย่างไม่ทั่วถึงเป็นผลมาจากการไม่มีสมาร์ตโฟน และอินเทอร์เน็ต

สรุปและอภิปรายผล

การกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่ภาครัฐออกมาตราการในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน โดยนำปัญหาที่เกิดขึ้นมากำหนดออกมาเป็นนโยบายสาธารณะ จนนำไปสู่ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งในส่วนนี้ภาครัฐมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญ เนื่องจากต้องเข้าใจในตัวนโยบายสาธารณะที่ออกมา รวมไปถึงมีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ในส่วนของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีความผิดพลาดหรือบรรลุลตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายก็ขึ้นอยู่กับภาครัฐ จึงทำให้ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจถึงตัวนโยบายไปในแนวทางเดียวกัน

นโยบายโครงการคนละครึ่ง เป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์ขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับฐานราก ที่มีการช่วยเหลือในเรื่องของเงินอุดหนุนในการใช้จ่าย ซึ่งผลสะท้อนของ Gen Y, Gen X, Gen B และผู้ประกอบการพบว่า การออกนโยบายโครงการคนละครึ่งนั้นเป็นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระยะสั้นที่มีผลดีต่อการประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน แต่ในมุมมองของคน Gen Y กลับมองว่าควรช่วยเหลือในระยะยาวมากกว่าในระยะสั้นอาจมาในรูปแบบของการสร้างอาชีพ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีรายได้ที่มั่นคงมากกว่า และในส่วนของผู้ประกอบการร้านค้ามีรายได้ในระหว่างการดำเนินนโยบายคนละครึ่งเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากประชาชนมีเงินในการใช้จ่ายใช้สอย แต่ในบางครั้งการเติมเงินเข้าเป้าดังในชนบทก็เป็นเรื่องที่ยากจึงทำให้ในบางครั้งผู้ประกอบการร้านค้าก็รับเติมเงินในส่วนนี้ด้วย จึงจะเห็นได้ว่านโยบายคนละครึ่งสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจได้ดังจะเห็นได้จากการผู้ประกอบการร้านค้ามีรายได้ที่เพิ่มขึ้น รวมไปถึงการที่ภาคประชาชนให้ความสนใจกับโครงการคนละครึ่งจากการที่มีผู้ลงทะเบียนใช้สิทธิตั้งแต่ระยะที่ 1-5 ที่เพิ่มขึ้นในทุกครั้ง ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการมีการใช้จ่ายเงินจากโครงการคนละครึ่งผ่านร้านค้ารายย่อยในพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นและมีรายได้หมุนเวียนภายในชุมชนที่นับเป็นระบบเศรษฐกิจฐานราก (ครัวเรือนและรายย่อย) เป็นผลการดำเนินงานที่เห็นได้จริงจากผู้เข้าร่วมโครงการ

อย่างไรก็ตาม การหมุนเวียนรายได้นั้นไม่สามารถกระจายได้อย่างเท่าเทียมในทุกพื้นที่ การเห็นผลลัพธ์ของโครงการในวงกว้างจึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดของโครงการที่มีขนาดใหญ่ การกำหนดนโยบายสาธารณะ หรือโครงการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาสาธารณะมีความจำเป็นในการฟังเสียงสะท้อนของประชาชน เพื่อนำข้อบกพร่องที่สะท้อนปัญหาที่มาจากการเข้าร่วมโครงการของประชาชนมาปรับปรุงตัวนโยบาย หรือตัวโครงการให้ตอบโจทย์การใช้งานของประชาชน ทั้งนี้โครงการ คนละครึ่งที่ออกมาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระยะสั้น ควรมีการพัฒนาให้เกิดเป็นความยั่งยืนที่จะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระยะยาวได้ จำเป็นต้องมีการส่งเสริมอาชีพในการพัฒนารายได้จากการส่งเสริมการรวมกลุ่มในการจัดทำผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการลดปัญหาการว่างงานให้กับประชาชน รวมถึงอาจเป็นการสร้างรายได้เสริมจากการทำงานประจำ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาโครงการคนละครึ่งในการแก้วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยในครั้งนี้ ผู้เขียนได้ศึกษาข้อมูลของโครงการ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งในแต่ละช่วงวัย โดยการสุ่มสัมภาษณ์ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งผลออกมาปรากฏว่าผู้เข้าร่วมโครงการคนละครึ่งในแต่ละช่วงวัยมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกันในส่วนของการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แต่ในขณะเดียวกันการเกิดขึ้นของโครงการคนละครึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาในช่วงเวลาหนึ่งเพียงเท่านั้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐทุกระดับจำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกันเพื่อพัฒนาโครงการให้เกิดเป็นการช่วยเหลือที่มีความยั่งยืน โดยการเปลี่ยนจากการช่วยเหลือที่ให้เปล่าเป็นการช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพ รวมถึงการมีตลาดรองรับในสินค้าและบริการในอาชีพนั้นๆ ทั้งนี้ ยังเป็นการแก้ทั้งปัญหาการว่างงานปัญหาทางเศรษฐกิจ ให้เกิดเป็นรายได้ที่มีความยั่งยืนต่อไป

ภาครัฐจำเป็นต้องส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เพื่อให้รองรับการใช้งานของ application ปัจจุบันได้ เพิ่มช่องทางในการเข้าถึงโครงการแบบออนไลน์ ผ่านการลงทะเบียนกับตัวแทนธนาคารที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากจากการโอนเงินเข้า application เป็นการจ่ายคูปองเงินสดที่ใช้ชำระเงินได้ผ่านการสแกน bar-code หรือ QR-code ผ่าน application (เปิดตัง) ของร้านค้า ทำให้การใช้สิทธิ์ของประชาชนไม่จำเป็นต้องใช้ผ่านสมาร์ตโฟนหรืออาศัยสัญญาณอินเทอร์เน็ต ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. (2561). **ภารกิจ และหน้าที่รับผิดชอบของหน่วยงาน**. (21 ธันวาคม 2561). กระทรวงการคลัง. สืบค้นจาก <https://www.mof.go.th/th/detail/2018-12-21-15-00-10/2018-12-21-17-48-06>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). **‘คนละครึ่งเฟส 2’ เปิดเทคนิคลงทะเบียน รับ 3,500 บาท ทูกรายละเอียด ที่นี่**. (20 มกราคม 2564). กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/918199>
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2564). **เช็ก! ‘คนละครึ่งเฟส 3’ ต้องมี 6 คุณสมบัตินี้ ถึงจะได้รับเงิน 3,000 บาท ‘เป่าตัง’**. (15 มิถุนายน 2564). กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/943592>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565) **“คนละครึ่งเฟส 4” เจอดรามา คลังรายยาวชี้แจงจุดประสงค์โครงการ**. (3 กันยายน 2565). กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/986317>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565) **“คนละครึ่งเฟส 5” ครม. อนุมัติคนละ 800 บาท เริ่มใช้สิทธิ 1 กันยายน - 31 ตุลาคม 2565**. (29 กรกฎาคม 2565). กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/1018094>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2563). **“คนละครึ่ง” เฟส 2 ครม.เคาะเงื่อนไขอย่างเป็นทางการวันนี้ 8 ธ.ค..** (8 ธันวาคม 2563). ฐานเศรษฐกิจ. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/general-news/459503>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). **คนละครึ่ง เฟส 1 ไม่ต้องรับใช้เงิน 3,000 คลังยึดเวลา-สมทบไปเฟส 2 ได้**. (5 ธันวาคม 2563). ไทยรัฐออนไลน์. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/business/economics/1989317>
- ไทยคู่ฟ้า. (2565). **เช็กเงื่อนไขลงทะเบียน - ยืนยันรับสิทธิ ‘คนละครึ่ง เฟส 5’ รายใหม่ – รายเดิม ต้องทำอะไรบ้าง?**. (19 สิงหาคม 2565). คนละครึ่ง. สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/58189>
- นิเวศน์ เหมวชิรวรากร. (2563). **Baby Boomer VS Gen Y**. (21 ธันวาคม 2563). สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย. สืบค้นจาก <https://www.efinancethai.com/MoneyStrategist/MoneyStrategistMain.aspx?id>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). **เปิดขั้นตอนนโยบายรัฐบาล “คนละครึ่ง” ชิม-ช้อป ลด 50% ทั่วไทย สูงสุด 3,000 บาท**. (29 กันยายน 2563). MGR Online. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/onlinection/detail/9630000099730>
- วัชร สยสมาน. (2562). **การนำนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมไปปฏิบัติ : ศึกษากรณี**

การพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่แบบองค์รวม ของบริษัทเอฟีด. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท].
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วีระยุทธ งามจิตร์. (2564). **คุณสมบัติของผู้นำกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ : การนำ
นโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ.** วารสารสหศาสตร์, 21(1), หน้า 22-23. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/sahasart/issue/view/16823>

ศรายุทธ คพวงศ์ และคณะ. (2564). **การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น : นโยบายสาธารณะ.** Journal of Modern Learning Development, 6(5),
หน้า 276-277. [https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/issue/
view/16998](https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/issue/view/16998)

สยามรัฐออนไลน์. (2564). **ยังเหลือ! “คนละครึ่ง เฟส 3” รอบใหม่ ลงทะเบียนรับเต็ม 4,500.**
(20 ตุลาคม 2564). สยามรัฐออนไลน์. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/290691>
สุริย์ คีลาวังษ์. (2565). **“คนละครึ่งเฟส 4” เจอครม.มา คลังฯรายยาวชี้แจงจุดประสงค์โครงการ.
(9 กุมภาพันธ์ 2565).** กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้นจาก [https://www.bangkokbiz
news.com/business/987453](https://www.bangkokbiznews.com/business/987453)

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565). **ครม. อนุมัติกรอบวงเงินงบประมาณ 34,800 ล้านบาท
โครงการคนละครึ่ง เฟส 4 ช่วยเหลือค่าครองชีพประชาชนคนละ 1,200 บาท.**
(24 มกราคม 2565). สืบค้นจาก [https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/
TCATG220124190542909](https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220124190542909)

Amarintv. (2563). **เช็กด่วน! คุณสมบัติผู้มีสิทธิลงทะเบียน “คนละครึ่ง” เฟส 2 จำกัดแค่ 5
ล้านสิทธิ.** (14 ธันวาคม 2563). Amarintv. สืบค้นจาก [https://www.amarintv.
com/news/detail/58426](https://www.amarintv.com/news/detail/58426)

Macroeconomic Team. (2564). **ภาวะเศรษฐกิจและการเงินประจำสัปดาห์. (5 มกราคม 2564).**
กรุงศรี สืบค้นจาก [https://www.krungsri.com/th/research/macroeconomic/
weekly/weekly-210105](https://www.krungsri.com/th/research/macroeconomic/weekly/weekly-210105)

PPTV Online. (2564). **ลงทะเบียนคนละครึ่งเฟส 3 ดีเด่น 14 มิ.ย.รับสมัคร ครม.ไฟเขียว 4
มาตรการเยียวยาโควิด. (1 มิถุนายน 2564).** PPTV Online. สืบค้นจาก [https://
www.pptvhd36.com/news/เศรษฐกิจ/148631](https://www.pptvhd36.com/news/เศรษฐกิจ/148631)

คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง: ประวัติ ที่มาและ โครงสร้างสำคัญ¹

วิไลพร สุจริตธรรมกุล*, ประภากร พนัสติษฐ์**, เมธี พิทักษ์ธีระธรรม***

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอประวัติ ที่มาและโครงสร้างสำคัญของคัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง (梁高僧傳) ประพันธ์โดยพระฮุยเจี๋ย (慧皎) ในคริสต์ศักราช 519 ที่เป็นมาตรฐานของการบันทึกชีวประวัติของพระภิกษุผู้มีคุณูปการของจีน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคัมภีร์จากหลักฐานชั้นต้น คือ เอกสารคัมภีร์โบราณของจีน และหลักฐานชั้นรองที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการในปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุในการประพันธ์คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง เกิดจากการที่ผู้ประพันธ์มีแนวคิดที่จะเชิดชูพระภิกษุผู้มีคุณมากกว่าผู้มีชื่อเสียง ให้เป็นที่รู้จักภายใต้สภาพสังคมที่ต้องต่อสู้กับแนวคิดดั้งเดิมของวัฒนธรรมจีนที่มีอยู่ คือ ลัทธิขงจื้อและเต๋า นอกจากนี้ การศึกษาด้านโครงสร้างทำให้เห็นถึงรูปแบบของการจัดหมวดหมู่พระภิกษุผู้มีคุณูปการ 10 หมวด ตามอุดมคติที่เป็นพื้นฐานของการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้มีคุณูปการโดดเด่น ที่กลายมาเป็นมาตรฐานสำคัญของการบันทึกชีวประวัติพระภิกษุสำคัญในจีน ที่ถูกส่งทอดต่อไปยังคัมภีร์เกาเซิงจ้วนในยุคอื่น ๆ ต่อมา

คำสำคัญ: เกาเซิงจ้วน, ยุคราชวงศ์เหลียงใต้, พระฮุยเจี๋ย, ที่มา, โครงสร้าง

1 บทความนี้เรียบเรียงมาจากส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “การถอดความและวิเคราะห์ชีวประวัติสมเด็จพระสังฆราชสายโชน: การศึกษาคัมภีร์เกาเซิงจ้วนในหมวดพระผู้แปดคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตั้งแต่ศตวรรษที่สี่ถึงศตวรรษที่สิบ” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2564

*ผู้ประพันธ์อันดับแรก (First Author), หัวหน้าโครงการวิจัย, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

** ผู้ประพันธ์ร่วม (Co-author), นักวิจัย, ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

***ผู้ประพันธ์ร่วม (Co-author), นักวิจัย, ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา DCI

Liang Gaoseng zhuan : History, Origin and Primary structure

Wilaiporn Sucharitthammakul, Prapakorn Bhanussadit,
Maythee Pitakteeratham

Abstract

This article delves into the rich history, origins, and fundamental structure of Gaoseng zhuan (梁高僧傳), a seminal work written by the esteemed monk Huijiao (慧皎) in 519 AD. Huijiao's approach to style and structure in Liang Gaoseng zhuan established a benchmark for chronicling the lives of influential monks who played a pivotal role in the development of Chinese Buddhism. To provide a comprehensive analysis, this article employs content analysis, meticulously scrutinizing primary sources such as ancient Chinese scriptures, as well as drawing upon the invaluable insights of contemporary scholars and their invaluable research.

The research findings highlighted the underlying motivation behind the composition of Liang Gaoseng zhuan, which aimed to introduce the biographies of monks dedicated to Chinese Buddhism, rather than those who were solely renowned within Chinese society. The intention was to bring these devoted individuals into the spotlight, challenging the prevailing notions of traditional Chinese culture, namely Confucianism and Taoism. Furthermore, a detailed analysis of the structure of the text revealed an ideal classification system encompassing ten categories of monks, based on their kinds of devotion. This classification system emerged as a crucial standard for documenting the biographies of significant monks throughout China, with subsequent dynasties continuing the tradition in their respective Gaoseng zhuan works.

Keywords: Gaoseng zhuan, Nan Liang dynasty, Huijiao, origin, structure

1. บทนำ

คัมภีร์เกาเจิงจ้วน (高僧傳) หรือ บันทึกชีวประวัติพระผู้ (มีคุณูปการ) สูงส่ง (Biographies of Eminent Monks) เป็นคัมภีร์ที่มีคุณค่าอย่างมากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของจีนระหว่างคริสต์ศักราชที่ 67-519 นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศให้ความสนใจกับคัมภีร์นี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นคัมภีร์สำคัญที่รวบรวมชีวประวัติของพระสมณะกว่า 257 รูป และแทรกชีวประวัติพระและอุบาสกเสริมเข้าไปกว่า 200 รูป/ท่าน และให้ข้อมูลที่มีรายละเอียดด้านประวัติศาสตร์เส้นทางสายไหม อันเป็นเส้นทางสายสำคัญของการส่งผ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาไปยังประเทศจีนเพื่อทำการแปล รวมถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดีย เอเชียกลาง หรือดินแดนอาณาจักรทางทิศตะวันตก (西域) ซึ่งในยุคก่อนนั้นมีเมืองน้อยใหญ่ มีภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ยิ่งไปกว่านั้น คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยังเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญด้านการศึกษาความเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์กับการแปลคัมภีร์ การศึกษาความเป็นมาของพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ การศึกษาความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ และให้ข้อมูลที่มีคุณค่าในการยืนยันการมีอยู่ของพระสูตรต่าง ๆ ที่แปลมาจากอินเดียในช่วงของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคต้น

ในวงการวิชาการที่ศึกษางานด้านคัมภีร์จีนที่เกี่ยวข้องกับงานด้านประวัติศาสตร์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนเส้นทางสายไหม ส่วนมากจะมุ่งตรงไปศึกษาบันทึกการเดินทางของฝัวกั๋วจี้ (佛國記 จดหมายเหตุแห่งพุทธอาณาจักร) ของพระภิกษุฟาเสียน (法顯 หรือนิยมใช้ว่า “ฟาเหียน”) หรือ ต้าถังซียวี่จี้ (西域記 จดหมายเหตุการเดินทางสุดดินแดนตะวันตกของมหาราชวงศ์ถัง) ของพระถังเสวียนจั้ง (玄奘 หรือนิยมใช้ว่า “พระถังซำจั๋ง”) ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ยังมีคัมภีร์สำคัญอื่นที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาบนเส้นทางสายไหม ซึ่งสามารถให้ข้อมูลที่กว้างขวางและครอบคลุมกับสภาพยุคสมัย หรือวัฒนธรรมที่หลากหลายบนเส้นทางสายไหมมากยิ่งขึ้น เช่น คัมภีร์เกาเจิงจ้วน ที่บันทึกชีวประวัติของพระเถระสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเส้นทางสายไหมเอาไว้มากมาย ในหลายยุคหลายสมัย แต่เนื่องจากคัมภีร์นี้ยังไม่มีฉบับแปลภาษาไทยออกมาเผยแพร่ ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักในวงการวิชาการของไทยเท่าที่ควร

บทความฉบับนี้ จึงเรียบเรียงข้อมูลจากการศึกษาด้านประวัติ ที่มาและโครงสร้างสำคัญของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง (梁高僧傳) มาเผยแพร่ให้แก่ผู้ที่สนใจศึกษางานด้านคัมภีร์พระพุทธศาสนาจีน เพื่อเน้นให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์ฉบับนี้ ที่จำเป็นต่อการนำมาแปลและศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากถือเป็นจุดเริ่มต้นของรูปแบบงานประพันธ์ด้านบันทึกชีวประวัติพระภิกษุผู้มีคุณูปการสูงส่งของจีน ที่มีโครงสร้างเป็นแบบเดียวกันทั้งฉบับครอบคลุม และมีมาตรฐานในการคัดเลือกพระภิกษุที่ชัดเจนมากกว่าวรรณกรรมหรืองานเขียนในยุคเดียวกันที่บันทึกชีวประวัติของพระภิกษุในจีนในสมัยนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามูลเหตุสำคัญที่เป็นสาเหตุให้เกิดการประพันธ์คัมภีร์เกาเจิงจ้วน
2. เพื่อศึกษาโครงสร้างที่เป็นหลักในการแยกคุณลักษณะด้านคุณูปการพระภิกษุแต่ละรูปในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน
3. เพื่อศึกษาความสำคัญและคุณค่าของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง

วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาวิจัยเฉพาะคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคัมภีร์ และการศึกษาวิเคราะห์หาความเนื้อหา จากหลักฐานชั้นต้น คือ คัมภีร์พระพุทธศาสนาโบราณของจีน กลุ่มบันทึกบัญชีรายชื่อคัมภีร์พระปิฎกจีน (Scriptural Catalogues) และกลุ่มคัมภีร์ชีวประวัติพระภิกษุ (Biography) และจากหลักฐานชั้นรองที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการในปัจจุบัน เพื่อนำเสนอผลการวิจัยใน 3 หัวข้อ ได้แก่ ประวัติความเป็นมา หมวดหมู่คุณูปการของพระภิกษุ และคุณค่าสำคัญของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง

“ราชวงศ์เหลียง” หรือ “ราชวงศ์เหลียงใต้” (南梁) เป็นราชวงศ์ที่ 3 ของราชวงศ์ใต้ แห่งยุคราชวงศ์เหนือใต้ (南北朝 ค.ศ. 420-581) มีช่วงเวลาอยู่ระหว่างปีคริสต์ศักราช 502 จนถึง 557 เป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาพัฒนาความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น หลังจากการเข้ามาในจีนเป็นครั้งแรกราวช่วงราชวงศ์ฮั่น (202 ปีก่อนคริสต์ศักราช - ค.ศ. 220)¹ เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดิองค์สำคัญ คือ จักรพรรดิเหลียงอู่ (梁武帝 ค.ศ. 502-549) ที่ทรงมีพระราชูปถัมภ์ในการก่อสร้างวัดวาอารามจำนวนมาก รวมไปถึงการนิมนต์พระภิกษุผู้มีชื่อเสียงจากอินเดียและเอเชียกลางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน (Guo. 2011 : 63-76) นอกจากนี้ คัมภีร์แปลพระพุทธศาสนาขึ้นสำคัญอย่าง “มหาปรัชญาปารมิตาสูตฺร” (Mahāprajñāpāramitā Sūtra, 摩訶般若波羅蜜多經) โดยพระกุมารชีพ (Kumāra-jīva, 鳩摩羅什 ค.ศ. 344-413) ที่มีอิทธิพลอย่างมากในสังคมจีน ทำทนายแนวคิดดั้งเดิมที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมจีน ได้แก่ ลัทธิขงจื้อ (孔子หรือขงจื้อ) และลัทธิเต๋า (道家) นำเสนอแนวคิดใหม่ผ่านหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในช่วงเวลานี้ (Zacchetti. 2005 : 6)

1 นักวิชาการสันนิษฐานว่าพระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้ามาในจีนเมื่อประมาณช่วงศตวรรษที่ 1 แม้จะยังไม่มีหลักฐานยืนยันที่ชัดเจนแน่นอน เนื่องจากบันทึกที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เริ่มปรากฏหลังช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 2 ไปแล้ว (Zürcher. 1995 : 18-43; Tsukamoto. 1985 : 3-7)

พระฮุยเจี๋ยว (慧皎)² เป็นพระภิกษุที่มีช่วงชีวิตอยู่ระหว่างราชวงศ์เหลียงใต้ ที่ประสงค์จะเชิดชูพระภิกษุผู้สร้างคุณูปการให้กับพระพุทธศาสนา เกิดเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียบเรียงคัมภีร์เกาจิงจ้วน เนื่องจากในตอนที่ท่านฮุยเจี๋ยวรวบรวมเนื้อหาของเกาจิงจ้วนจากคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติพระภิกษุในวรรณกรรมงานเขียนต่าง ๆ ของจีนที่มีอยู่ในสมัยนั้นพบว่างานเขียนที่มีอยู่เดิมนั้นยังมีข้อบกพร่องอยู่อีกหลายประการ กล่าวคือ งานเขียนเกี่ยวกับอัตชีวประวัติของพระภิกษุแม้ว่าจะมีอยู่มากมายในสมัยนั้น แต่กลับไม่สามารถประกาศคุณความดีของพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซ้ำร้ายยังให้ข้อมูลที่ผิดพลาดไปจากความเป็นจริง อันจะเป็นผลให้ผู้ที่ศึกษาในยุคหลังไม่สามารถรับรู้ได้ถึงคุณธรรมความสามารถที่แท้จริงของพระภิกษุเหล่านั้น โดยมีตัวอย่างของการวิพากษ์งานประพันธ์ที่มีอยู่เดิมของท่านฮุยเจี๋ยวว่า

“[บันทึก]เรื่องราวต่าง ๆ ไม่ครบถ้วนและย่อ[จนเกินไป] บางครั้งก็มีเนื้อความที่ซ้ำซ้อน ในบางครั้งก็กลับอธิบายแบบสั้นจนเกินไป หรือในบางครั้งผู้ประพันธ์แต่ละคนก็บรรยายเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องราวเดียวกันได้แตกต่างกันออกไป และเมื่อทำการพิสูจน์เนื้อความที่บันทึกไว้เหล่านั้น ก็มีเป็นจำนวนมากที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง” (แปลจาก T2059,50.418b27-28)³

“[คัมภีร์]แต่ละฉบับ กลับ[รวบรวมชีวประวัติพระภิกษุ]เพียงบางพื้นที่ อีกทั้งยังไม่ได้ครอบคลุม[ประวัติของพระภิกษุ]ตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน [นอกจากนี้ยัง]รักษาเอาไว้เพียงคุณธรรมความดีด้านเดียว[ของพระภิกษุเหล่านั้น] โดยไม่ได้กล่าวถึงการกระทำในด้านอื่น ๆ เลย” (แปลจาก T50.418c10-11)⁴

“[นักประพันธ์บางคน]เหนื่อยหน่าย[กับเนื้อหา]ที่สลับซับซ้อนหลากหลาย ก็กลับลบ[หรือ]ย่อเนื้อหาเหล่านั้นเสีย ทว่า สิ่งที่ถูกตัดทอนออกไปนั้น กลับเป็นสิ่งที่สามารถประกาศคุณพิเศษของท่านเหล่านั้น” (แปลจาก T2059,50.418c13-14)⁵

2 พระฮุยเจี๋ยว เป็นพระภิกษุชาวจีนที่มีชีวิตอยู่ในช่วงยุคเหลียงใต้ เกิดในปี ค.ศ. 497 และมรณภาพในปี ค.ศ. 554 เป็นชาวซางหยวี (上虞) เขตโค่วจี้ ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของนักอภิปรัชญาที่มีชื่อเสียงมากมายทั้งทางฝ่ายของปรัชญาขงจื้อและปรัชญาเต๋า ท่านได้รับการศึกษาชั้นสูง เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดของสำนักนักร และมีความรู้สึกถึงในพระสูตรและพระวินัย

ในด้านของผลงานนั้น ท่านก็ได้แต่งอรรถาธิบายพระสูตรต่าง ๆ เช่น มหาปรินิพพานสูตร และพรหมชาลสูตรของฝ่ายมหายาน เป็นต้น ส่วนคัมภีร์เกาจิงจ้วนยุคเหลียงใต้ที่ท่านประพันธ์ Arthur Wright มองว่า ด้วยแหล่งกำเนิดของท่านเป็นขุมทองของนักอภิปรัชญาทั้ง 2 สาย งานประพันธ์ของท่านแสดงออกถึงความรู้อันลึกซึ้งทั้งฝ่ายปรัชญาขงจื้อ ทั้งในด้านวรรณกรรมสำคัญและวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์ แต่รูปแบบแนวคิดของท่านกลับได้รับอิทธิพลจากลัทธิเต๋าใหม่ (玄學) คือ แนวคิดของจวงจื่อ (莊子) เหลาจื่อ (老子) หรือจากคัมภีร์อี้จิง (易經) (Wright, 1954 : 395-396)

3 เนื้อความต้นฉบับ “而辭事闕略，並皆互有繁簡，出沒成異。考之行事，未見其歸。”

4 เนื้อความต้นฉบับ “各競舉一方，不通今古；務存一善，不及餘行。”

5 เนื้อความต้นฉบับ “或復嫌以繁廣，刪減其事，而抗迹奇，多所遺削。”

จากเนื้อหาในส่วนของบทนำคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง (梁高僧傳序) นี้สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ท่านอยู่เจียวเห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของงานเขียนด้านชีวประวัติพระภิกษุที่มีอยู่เดิม แบ่งออกได้ 3 ด้าน คือ

1) งานเขียนในยุคก่อนมีรูปแบบของโครงสร้างที่ไม่เป็นหนึ่งเดียวกันทั้งฉบับ อันเป็นเหตุให้ชีวประวัติของพระภิกษุผู้มีความสำคัญยิ่ง ไม่ได้รับความสนใจอย่างที่ควรจะเป็น

2) เนื้อหาที่ผู้ประพันธ์แต่ละคนรวบรวมมาได้เกี่ยวกับชีวประวัติของพระภิกษุเหล่านั้นไม่ครอบคลุม หรือสมบูรณ์เพียงพอ อีกทั้งในบางครั้งก็ยังมีความขัดแย้งกันเอง ทำให้เกิดความสับสน

3) มาตรฐานที่ผู้ประพันธ์เหล่านั้นใช้ในการคัดเลือกประวัติของพระภิกษุมานำบันทึกไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ไม่เน้นไปที่คุณธรรมหรือปัญญาความสามารถของท่านเหล่านั้น และที่เป็นปัญหาที่สุดคือ งานเหล่านั้นไม่ได้คำนึงถึงปณิธานในการละจากเพศฆราวาสของพระภิกษุที่เป็นหลักของชีวประวัติ อันเป็นเหตุให้เกิดความมั่วหมองทั้งต่อตัวเจ้าของประวัติเอง และต่อคณะสงฆ์โดยรวม

ดังนั้น คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงจึงเป็นปฐมบทที่เกิดขึ้นจากการ “เห็นคุณค่า” ของบุคคลผู้มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในจีน แต่เนื่องจากข้อมูลในยุคนั้นอาจยังมีข้อบกพร่องมีความกระจัดกระจายของข้อมูลทั้งด้านหมวดหมู่ บุคคล และโครงสร้างการประพันธ์ จึงทำให้ท่านอยู่เจียวได้เริ่มประพันธ์คัมภีร์ขึ้นเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์หลัก คือ การเชิดชูผู้มีคุณธรรมและให้เป็นต้นแบบของการบันทึกชีวประวัติบุคคลในประวัติศาสตร์ ไม่ให้คุณค่าดีของท่านเหล่านั้นถูกกลืนเลือนไปจากความจริงของชนทั้งหลายตามเวลาที่ผ่านไป

เกี่ยวกับชื่อคัมภีร์ “高僧傳” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยแบบถอดเสียงได้ว่า “เกาเจิงจ้วน” หมายถึง “บันทึกชีวประวัติพระภิกษุผู้มีคุณูปการสูงส่ง” ท่านอยู่เจียวได้วิพากษ์ถึงคัมภีร์อัตชีวประวัติร่วมสมัยชื่อ “หมิงเจิงจ้วน” (名僧傳) หรือ “บันทึกชีวประวัติพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง” วิจารณ์โดยพระเป่าซาง (寶唱) ก่อนหน้าที่พระอยู่เจียวจะรจนาคัมภีร์เกาเจิงจ้วนเล็กน้อยว่า หมิงเจิงจ้วนรวบรวมแต่เพียงประวัติของพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง (名僧) แต่คัมภีร์เกาเจิงจ้วนมุ่งเน้นไปที่การรวบรวมบันทึกชีวประวัติของพระสมณะผู้มีคุณูปการสูงส่ง (高僧) อันเป็นที่มาของชื่อคัมภีร์ และหลักเกณฑ์การคัดเลือกชีวประวัติของพระภิกษุในเกาเจิงจ้วนฉบับนี้ โดยท่านได้อธิบายไว้ว่า

“บันทึกชีวประวัติแต่เดิมมา โดยมากมักจะกล่าวถึงพระภิกษุผู้มีชื่อเสียง (名僧) อย่างไรก็ตาม ชื่อเสียงนั้นเป็นเพียงเปลือกนอกที่ห่อหุ้มแก่นสารไว้เท่านั้น ในกรณีของผู้ที่มุ่งกระทำคุณูปการยึดถือ ‘คุณ’ เป็นแก่นสาร แต่กลับอำภักอำบแสงไร้ชื่อปรากฏ กล่าวได้ว่า เป็นเพียงผู้สูงส่งแต่ได้ชื่อว่าไร้นาม (高而不名) เพราะไม่มีชื่อปรากฏ หากบุคคลผู้มีคุณูปการเพียงน้อยนิดแต่อยู่ในเวลาที่เหมาะสม ก็จักเป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียง แต่มิใช่ผู้มีคุณูปการสูงส่ง (名而不高)

บุคคลผู้มีชื่อเสียงแต่มีผู้ใช้มีคุณูปการสูงส่งนี้ มิใช่บุคคลผู้ถูกบันทึกอยู่ในคัมภีร์ฉบับนี้ คัมภีร์นี้บันทึกแต่เพียงบุคคลผู้มีความสูงส่งแต่ได้เป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียง ด้วยเหตุนี้ คัมภีร์ฉบับนี้จึงใช้อักษร ‘เกา’ (高ส่ง) แทนที่ ‘หมิง’ (名มีชื่อ)” (แปลจาก T2059,50.419a22-26)⁶

ด้วยเหตุนี้ บันทึกชีวประวัติพระภิกษุคนสำคัญในประวัติศาสตร์ของพระอยู่เจียวจึงเป็นการประพันธ์โดยอาศัยการพิจารณาด้านคุณูปการที่มีต่อพระพุทธศาสนาจีนเป็นหลัก ใช้ชื่อว่า “เกาเจิงจ้วน” แล้วเสร็จในปี ค.ศ. 519

คัมภีร์เกาเจิงจ้วนฉบับนี้ ได้ทำการบันทึกชีวประวัติของพระภิกษุที่มีบทบาทอยู่ในช่วงตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก (東漢 ค.ศ. 25-220) จนถึงราชวงศ์เหลียงใต้ (南梁 ค.ศ. 502-557) แห่งยุคเหนือใต้ (南北朝 ค.ศ. 420-581) จำนวน 257 รูป และแทรกประวัติพระและอุบาสกนักแปลที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุเหล่านั้น หรือมาที่จีนในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเป็นจำนวนกว่า 200 ท่าน โดยพระภิกษุแต่ละรูปที่เป็นหลักนั้น ถือเป็นพระที่มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในจีนนับตั้งแต่สมัยของจักรพรรดิอันหมิง (漢明帝 ค.ศ. 57-75) ที่พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ประเทศจีนเป็นครั้งแรก (ตามความเห็นของพระอยู่เจียว)⁷

โดยภิกษุจากดินแดนเอเชียกลาง 2 รูป เมื่อปีรัชศกหยงผิงที่ 10 (ค.ศ. 67)⁸ แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออก เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงรัชศกเทียนเจียนที่ 18 (ค.ศ. 519)⁹ แห่งราชวงศ์เหลียงยุคจักรพรรดิเหลียงอู่ (梁武帝 ค.ศ. 502-549) (T2059,50.418c21)¹⁰ รวมระยะเวลาถึง 453 ปี

แนวคิดของพระอยู่เจียวในการเลือกบันทึกชีวประวัติของพระภิกษุสงฆ์โดยพิจารณาจากคุณูปการของท่าน แทนที่จะมองจากเพียงชื่อเสียงนี้ ได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานในการแต่งคัมภีร์เกาเจิงจ้วนในยุคสมัยต่อ ๆ มา ตั้งแต่ยุคราชวงศ์เหลียงใต้ถึงราชวงศ์หมิง คัมภีร์เกาเจิงจ้วนได้รับการบันทึกประวัติของพระภิกษุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ฉบับแรกที่มีจำนวนเพียง 100-200 กว่ารูป/ท่าน ก็เพิ่มขึ้นไปถึง 600-700 กว่ารูป/ท่าน ไปตามยุคสมัย คัมภีร์เกาเจิงจ้วนทั้งหมดจากจุดเริ่มต้นถึงปัจจุบันมีอยู่ 4 ฉบับ ถูกประพันธ์ขึ้นใน 4 ยุค ดังนี้

6 เนื้อความต้นฉบับ “自前代所撰，多曰名僧。然名者本實之實也。若實行潛光，則高而不名。寡德適時，則名而不高。名而不高，本非所紀。高而不名，則備今錄。故省名音，代以高字。”

7 ประเด็นเกี่ยวกับเรื่อง “พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่แผ่นดินจีนเมื่อไร” เป็นประเด็นใหญ่ในเชิงวิชาการ ซึ่งมีการถกเถียงกันมาก อีกทั้งยังมีความเห็นหลากหลายตามแต่ทัศนะของนักวิชาการสมัยปัจจุบันแต่ละท่าน ว่าจะเสนอเหตุผลและหลักฐานอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่มีทางหาข้อสรุปและหลักฐานที่หนักแน่นมายืนยันได้อย่างชัดเจน ส่วนความเห็นของพระอยู่เจียวนั้น ถือว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาครั้งแรกในรัชสมัยของจักรพรรดิอันหมิง พร้อมกับการเข้ามาของคัมภีร์สี่สิบสองบทสูตร (คัมภีร์พระพุทธศาสนาแปลจีนฉบับแรก) และพระภิกษุอาฬเบ-มาตั้งแต่กับพระธรรมรัตน์ (พระภิกษุ 2 รูปแรกของแผ่นดินฮั่น) ปรากฏบันทึกอยู่ในส่วนชีวประวัติพระภิกษุอาฬเบ-มาตั้งแต่กับพระธรรมรัตน์ในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน

8 “รัชศกหยงผิง” (永平 ค.ศ. 58-75) เป็นปีรัชศกที่ใช้ในสมัยของจักรพรรดิอันหมิง (漢明帝 ค.ศ. 57-75) ของราชวงศ์ฮั่นตะวันออก รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 18 ปี โดยปีรัชศกหยงผิงที่ 10 (永平十年) ตรงกับปี ค.ศ. 67

9 “รัชศกเทียนเจียน” (天監 ค.ศ. 502-519) เป็นปีรัชศกแรกที่ใช้ในสมัยของจักรพรรดิเหลียงอู่ (梁武帝 ค.ศ. 502-549) แห่งราชวงศ์เหลียง รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 18 ปี โดยปีรัชศกเทียนเจียนที่ 18 (天監十八年) ตรงกับปี ค.ศ. 519

10 เนื้อความต้นฉบับ “始于漢明帝永平十年，終至梁天監十八年。” (T2059,50.322c15-323a23) ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกของจีนเรื่องการเข้ามาของพระพุทธศาสนาได้ใน Henri Maspero (1910), Tang Yongtong (1938), Erik Zürcher (1959)

1) ยุคราชวงศ์เหลียงใต้ (南梁 ค.ศ. 502-557) ประพันธ์โดยพระฮุยเจี๋ยใน ปี ค.ศ. 519 ใช้ชื่อเรียกว่า “เกาเจิงจ้วน” (高僧傳) เป็นครั้งแรก แต่ในภายหลัง เมื่อมีการแต่ง คัมภีร์เกาเจิงจ้วนเพิ่มเติมในยุคต่อ ๆ มา ทำให้คัมภีร์ฉบับนี้ถูกเรียกว่า “เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง” (梁高僧傳) เพื่อแยกออกจากฉบับอื่น เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงมีทั้งหมด 14 ผูก ถูกรวมไว้ในพระ มหาปิฎกไทโซเล่มที่ 50 no.2059

2) ยุคราชวงศ์ถัง (唐 ค.ศ. 618-907) ประพันธ์โดยพระเต้าเซวียน (道宣) มีชื่อเรียกว่า “คัมภีร์เกาเจิงจ้วนฉบับต่อเนื่อง” (續高僧傳) เนื่องจากถูกบันทึกขึ้นต่อจากเกาเจิงจ้วนยุค เหลียง และถูกบันทึกขึ้นในสมัยราชวงศ์ถัง จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคถัง” (唐 高僧傳) มีจำนวน 30 ผูก อยู่ในพระมหาปิฎกไทโซ เล่มที่ 50 no.2060

3) ยุคราชวงศ์ซ่ง (宋 ค.ศ. 960-1279) ประพันธ์โดยพระจันหนิง (贊寧) มีชื่อเรียกว่า “คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคซ่ง” (宋高僧傳) หรือ “คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคมหาซ่ง” (大宋高僧傳) มีจำนวน 30 ผูก อยู่ในพระมหาปิฎกไทโซเล่มที่ 50 no.2061

4) ยุคราชวงศ์หมิง (明 ค.ศ. 1368-1644) ประพันธ์โดยพระหฺรูชิง (如惺) ซึ่งเป็น ลูกศิษย์ของพระอาจารย์เจินชิง (真清) แห่งนิกายเทียนโต มีชื่อเรียกคัมภีร์ว่า “คัมภีร์เกาเจิงจ้วน ยุคหมิง” (明高僧傳) หรือ “คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคมหาหมิง” (大明高僧傳) จำนวน 8 ผูก อยู่ในพระมหาปิฎกไทโซเล่มที่ 50 no.2062

ในคัมภีร์กลุ่มเกาเจิงจ้วนทั้ง 4 ฉบับนี้ คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงของพระฮุยเจี๋ย มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ในด้านของความเก่าแก่ เนื่องจากเป็นคัมภีร์แรกที่เริ่มการบันทึก ชีวิตประวัติของพระภิกษุ โดยอาศัยหลักเกณฑ์พิจารณาการคัดเลือกจากคุณูปการของพระภิกษุรูป นั้น ๆ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ โครงสร้าง 10 หมวด (อธิบายในหัวข้อ ต่อไป) ของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงก็เป็นโครงสร้างสำคัญที่กลายมาเป็นมาตรฐานของคัมภีร์ เกาเจิงจ้วนในยุคต่อ ๆ มา

สำหรับต้นฉบับของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงนั้น ได้ถูกรวบรวมไว้ในกลุ่มคัมภีร์พระมหาปิฎก (大藏經) ของจีน¹¹ มีน้อยมากที่เป็นฉบับเดี่ยว และถึงแม้จะเป็นฉบับเดี่ยวก็เป็นฉบับที่ใช้แทน พิมพ์ของฉบับพระมหาปิฎกมาพิมพ์ซ้ำ ดังนั้น จึงไม่ได้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากฉบับพระมหาปิฎก มากนัก นอกจากนั้น ตามหลักฐานจากสารบัญทะเบียนต่าง ๆ ที่รวบรวมรายละเอียดของคัมภีร์ที่ ถูกจัดเข้าในกลุ่มพระมหาปิฎก ในบัญชีรายชื่อคัมภีร์ที่สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 730 ชื่อ “ไคเหวียนชื่อ เจี๋ยลวี่” (開元釋教錄) ปรากฏารายนามของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงอยู่ในนั้นด้วย และ เนื่องจากบัญชีรายชื่อคัมภีร์ฉบับนี้เป็นบันทึกที่มีผลต่อการจัดคัมภีร์เข้าในกลุ่มพระมหาปิฎกมาก ๆ ฉบับหนึ่ง ทำให้หลังจากสมัยนั้นเป็นต้นมา คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงก็ถูกจัดรวมไว้ในกลุ่มคัมภีร์ พระมหาปิฎกเรื่อยมา ซึ่งคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงในกลุ่มคัมภีร์พระมหาปิฎกฉบับที่สำคัญได้แก่

11 “พระมหาปิฎก” ของจีน หรือ “ต้าเจี๋ยจิง” (大藏經) เป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาทั้งหมดที่ถูกบันทึกไว้ด้วยอักษรจีน มีทั้งคัมภีร์ของนิกายต่าง ๆ และคัมภีร์ของ ฝ่ายมหายาน ซึ่งในแต่ละยุคสมัยจะมีรายละเอียดเนื้อหาต่างกันไป และพระไตรปิฎกก่อนยุคราชวงศ์ซ่งนั้นจะเป็นคัมภีร์ที่ถูกคัดลอกด้วยลายมือ แต่เมื่อจีนมีวิวัฒนาการ การพิมพ์ด้วยไม้เกิดขึ้นยุคราชวงศ์ซ่ง (宋代 ค.ศ.960-1279) ในปีรัชกาลไคเป่า (開寶) ที่ 4 (ค.ศ.971) เป็นต้นมา พระปิฎกฉบับพิมพ์จึงได้เกิดขึ้น ศึกษาเพิ่มเติมได้จากบทความของ วิลพร ซูจิธรธรรมกุล (2564 : 91-123)

ฉบับเกาหลี	高麗藏	Gāo lì zàng	บันทึกอยู่ในเล่มที่ 32
ฉบับชีซา	磧砂藏	Qì shā zàng	บันทึกอยู่ในเล่มที่ 30
ฉบับเฉียนหลง	乾隆藏	Qián lóng zàng	บันทึกอยู่ในเล่มที่ 111
ฉบับวานเจิ้ง	叵正藏	Wàn zhèng zàng	บันทึกอยู่ในเล่มที่ 56
ฉบับไทโซ	大正藏	Dà zhèng zàng	บันทึกอยู่ในเล่มที่ 50

พระมหาปิฎกฉบับพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุดของจีน คือ ฉบับไคเป่า (開寶藏) ที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าซ่งไท่จู ในปีไคเป่าที่ 4 (ค.ศ. 971) แต่ปัจจุบันสูญหายไปเกือบหมดแล้ว หหลงเหลืออยู่ทั้งในและต่างประเทศเพียง 13 ผูก (Li and He. 2003 : 70-71) ฉบับไคเป่านี้ยังถูกใช้เป็นต้นแบบให้กับพระปิฎกฉบับเกาหลี (高麗藏) ซึ่งถือว่าเป็นฉบับที่มีความสมบูรณ์และสำคัญมากอีกฉบับหนึ่ง เนื่องจากรวบรวมคัมภีร์ทั้งหลายไว้อย่างครบถ้วน การบันทึกมีความผิดพลาดน้อยมาก อีกทั้งยังทำออกมาได้อย่างประณีต วิจารณ์ตรงๆ อย่างไรก็ตามพระปิฎกฉบับเกาหลีที่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งแรก (初雕版) ซึ่งสร้างขึ้นในปี ค.ศ. 1011 นั้น ถูกทำลายไปเมื่อครั้งที่ชาวมองโกลบุกรุกเข้าโจมตี มีเพียงบางส่วนที่ยังหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1236 เกาหลีก็ได้ทำการจัดพิมพ์พระปิฎกฉบับพิมพ์ครั้งหลัง (再雕版) ขึ้นมาใหม่ โดยตรงจากระบบฉบับซีตัน (契丹藏) ของจีน และยังคงเก็บรักษาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

พระมหาปิฎกภาษาจีนฉบับที่มีการใช้แพร่หลายมากที่สุดคือฉบับไทโซชินชูไดโซเคียว (Taishō Shinshū Daizōkyō) ของญี่ปุ่น หรือเรียกว่าฉบับต้าเจิ้งจิงในภาษาจีน ซึ่งย่อมาจาก “ต้าเจิ้งซินชิวต้าเจิ้งจิง” (大正新修大藏經) หรือ “มหาปิฎกฉบับปรับปรุงใหม่ปีต้าเจิ้ง” จัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1924-1934 โดยใช้พระปิฎกฉบับเกาหลีเป็นฉบับหลัก แล้วทำการตรวจชำระกับฉบับอื่น ๆ เช่น ฉบับซีตัน ฉบับจ้าวเฉิงจิน (趙城金藏) ฉบับราชวงศ์หมิง และฉบับราชวงศ์ชิง เป็นต้น

2. หมวดหมู่คุณูปการของพระภิกษุในคัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง

โครงสร้างสำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของคัมภีร์เกาเซิงจ้วนของท่านฮุยเจี๋ย คือ รูปแบบการแบ่งประเภทของพระภิกษุออกเป็น 10 หมวด (十科) ตามคุณูปการที่พระภิกษุแต่ละท่านได้สร้างไว้ให้แก่พระพุทธศาสนาจีน ได้แก่ หมวดผู้แปลพระสูตร หมวดผู้แตกฉานหลักธรรม หมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์ หมวดผู้เชี่ยวชาญในมานสมาบัติ หมวดผู้ทรงพระวินัย หมวดผู้ศึกษา หมวดผู้สวดมนต์ หมวดผู้สร้างบุญ หมวดผู้ขบถพระสูตร และหมวดผู้ประกาศธรรม (T2059,50.418c23-26) John Kieschnick ให้ความเห็นว่าโครงสร้าง 10 หมวดนี้ ถือเป็น “ประเภทในอุดมคติ” (Ideal Types) ที่เป็นพื้นฐานการปฏิบัติตนของพระภิกษุผู้มีคุณธรรมโดดเด่นที่เป็นต้นแบบ (Kieschnick. 1997 : 3) เนื่องจากรูปแบบในการบันทึกของคัมภีร์เกาเซิงจ้วนเป็นการวางโครงเรื่องหลักไว้ที่ตัวบุคคล ไม่ใช่ลำดับเหตุการณ์ตามประวัติศาสตร์ โครงสร้าง 10 หมวดนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ถือเป็นหัวใจหลักของคัมภีร์เกาเซิงจ้วนที่เป็นต้นแบบของการบันทึกอัตชีวประวัติของพระภิกษุสงฆ์

ในยุคต่อ ๆ มา ในที่นี้จะอธิบายเนื้อหาทั้ง 10 หมวดนี้ในรายละเอียด

(1) หมวดผู้แปลพระสูตร (譯經)

เป็นหมวดที่บันทึกประวัติพระภิกษุผู้ทำหน้าที่ในการแปลพระสูตร ซึ่งโดยส่วนมากเป็นพระภิกษุจากอินเดีย หรือจากดินแดนอาณาจักรทางทิศตะวันตก และมีส่วนน้อยที่เป็นพระภิกษุชาวจีน ท่านอยู่เฉยๆ อธิบายเหตุผลในการจัดลำดับของพระภิกษุผู้รับบทบาทในการแปลพระสูตรนี้เอาไว้เป็นลำดับแรก ว่าเป็นเพราะการแปลพระสูตรถือเป็นงานที่เป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาในจีน

“พระธรรมเผยแผ่มาถึงดินแดนตะวันออกได้ก็เพราะคุณูปการของพระผู้แปลเหล่านี้ บางท่านต้องเดินทางข้ามผ่านทะเลทรายกว้างใหญ่ บางท่านข้ามผ่านห้วงน้ำอันเกรี้ยวกราด ต่างยอมสละละทิ้งชีวิตของตัวเอง เพื่อการประกาศธรรมะให้แพร่หลาย ทำให้ประเทศจีนยอมรับนับถือในพระพุทธศาสนา จนมีความเจริญรุ่งเรืองไพศาล ด้วยคุณูปการของพระภิกษุผู้แปลเหล่านี้ ที่ควรแก่การยกย่องเทิดทูน ด้วยเหตุนี้จึงจัด[หมวดผู้แปลพระสูตร]ไว้เป็นลำดับแรก” (แปลจาก T2059,50.418c26-419a1)¹²

แม้เหตุผลนี้จะแสดงให้เห็นว่า มีหลักการบางอย่างที่ท่านอยู่เฉยๆ นำมาใช้ในการจัดเรียงลำดับของหมวดหมู่ทั้ง 10 แต่ Ji Yun สันนิษฐานว่า การจัดลำดับของหมวดผู้แปลพระสูตรไว้เป็นอันดับแรกนี้ ท่านอยู่เฉยๆ เพียงแค่ดูต้นแบบมาจากคัมภีร์หมิงเจิงจ้วน ที่จัดหมวดหมู่ไว้เป็นลำดับแรกเช่นเดียวกันเท่านั้น (Ji. 2006 : 88) นอกจากนี้ Kieschnick เองก็ให้ความเห็นว่าไม่มีหลักฐานอื่นใดที่จะมายืนยันได้ว่าท่านอยู่เฉยๆ ใช้เหตุผลเหล่านี้ในการจัดหมวดหมู่อื่น ๆ ของพระภิกษุด้วย ยกตัวอย่างเช่น ไม่มีสิ่งใดที่จะบ่งบอกได้ว่า “หมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์” มีความสำคัญเหนือกว่า “หมวดผู้เชี่ยวชาญในฉานสมาบัติ” เป็นต้น (Kieschnick, 1997. : 9)

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของจีน งานการแปลพระสูตรถือเป็นภารกิจหลักที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกส่งผ่านแพร่หลาย และปึกหลักอย่างมั่นคงอยู่ในแผ่นดินจีน ดังนั้น แม้จะไม่มีเหตุผลสนับสนุนในการจัดแบ่งหมวดหมู่ของพระภิกษุในหมวดอื่น ๆ แต่สำหรับในหมวดของพระผู้แปลพระสูตรนี้ อาจมองได้ว่าทั้งท่านเป่าเซียงผู้แต่งคัมภีร์หมิงเจิงจ้วน และท่านอยู่เฉยๆ ต่างก็ให้ความสำคัญกับคุณูปการด้านนี้ จึงจัดเอาไว้ในหมวดหมู่แรกเช่นเดียวกัน อีกประการหนึ่ง ชีวิตประวัติของพระภิกษุปะ-มาตังและพระธรรมรัตน์ ซึ่งถือเป็นพระภิกษุสองรูปแรกที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ในจีนตามความเห็นของท่านอยู่เฉยๆ ก็มีการระบุวาททั้ง 2 ท่านมีความเกี่ยวข้องกับงานแปลพระสูตรพากย์จีนฉบับแรก (T2059,50.322c15-323a23) จึงเป็นไปได้ว่าพระอยู่เฉยๆ เชื่อมโยงจุดเริ่มต้นของการเข้ามาของพระภิกษุ 2 รูปแรกกับงานการแปลคัมภีร์ จึงจัดหมวดพระผู้แปลพระสูตรเอาไว้เป็นลำดับแรกของชีวิตประวัติทั้งหมด¹³

12 เนื้อความต้นฉบับ 然法流東土，蓋由「傳譯」之勳。或踰越沙險，或泛濫洪波，皆忘形殉道，委命弘法。震旦開明，一焉是賴。茲德可崇，故列之篇首。

13 พระสูตรพากย์ฉบับแรกในจีนหมายถึง คัมภีร์สิบสองบทสุทธ (四十二章經) อย่างไรก็ดีตามธรรมเนียมที่นักวิชาการให้ความสงสัยเกี่ยวกับพระสูตรฉบับนี้ รวมถึงข้อเท็จจริงที่ระบุว่าพระภิกษุปะ-มาตังและพระธรรมรัตน์เป็นพระภิกษุ 2 รูปแรกที่เข้ามาในจีน รายละเอียดเพิ่มเติมสามารถศึกษาได้จากบทแปลคัมภีร์สิบสองบทสุทธในภาษาไทยของพระมหาพนธ์ อานนท์ ที่ได้สรุปความคร่าว ๆ เกี่ยวกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในจีน ความเป็นมาของคัมภีร์สิบสองบทสุทธ และประวัติของพระภิกษุปะ-มาตังกับพระธรรมรัตน์เอาไว้ (2564 : 28-44) นอกจากนี้ยังมีบทแปลชีวิตประวัติของพระภิกษุปะ-มาตังและพระธรรมรัตน์ในภาษาอังกฤษ โดย เมธี พิทักษ์ธีระธรรม, ประภากร พันธ์ดิษฐ์, และวิไลพร สุจริตธรรมกุล (2566 : 36-79) ชีวิตประวัติของพระธรรมรัตน์ ในบทความของ วิไลพร สุจริตธรรมกุล และประภากร พันธ์ดิษฐ์ (2565b : 162-193) และฉบับเป็นรูปภาพ

(2) หมวดผู้แตกฉานหลักธรรม (義解)

เป็นหมวดที่บันทึกเกี่ยวกับประวัติของพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถในด้านหลักธรรมหรือข้อธรรมต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่แล้วเป็นพระภิกษุชาวจีนเอง มีส่วนน้อยที่เป็นพระภิกษุจากดินแดนอาณาจักรทางทิศตะวันตกหรือพระภิกษุจากอินเดีย หมวดนี้อาจถือได้ว่าเป็นหมวดหลักของคัมภีร์เถาเชิงจ้วนยุคเหลียง เนื่องจากเป็นหมวดที่มีความยาวมากที่สุดถึง 5 ผูกด้วยกัน (ดูตารางที่ 1)

Ji Yun ให้ความเห็นว่าหมวดผู้แตกฉานหลักธรรมมีความแตกต่างจากหมวดผู้แปลพระสูตร เนื่องจากมาตรฐานในการพิจารณาผู้ที่แปลพระสูตรมีความชัดเจนมากกว่า กล่าวคือ หากเป็นผู้ที่เคยมีผลงานในการแปลพระสูตรแล้วนั้น ก็สามารถจัดเข้าในหมวดหมู่ของผู้แปลพระสูตรได้เลย หากแต่หมวดของผู้แตกฉานหลักธรรมนี้ไม่ได้มีความชัดเจนเช่นนั้น ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนในการแบ่งแยกว่าพระภิกษุท่านใดมีความสามารถในการหลักธรรมใดแน่นอน (Ji. 2006 : 89) พระฮุยเจี๋ยได้อธิบายไว้เพียงว่าพระภิกษุในกลุ่มนี้ “เป็นผู้ที่ผ่านความพยายามจนเข้าถึงหลักธรรมอันลึกซึ้ง” (窮達幽旨) และ “ประกาศธรรมเหล่านั้นแก่ชนทั้งหลาย” (為人廣說) (T2059,50. 383a9-10) ซึ่งในหมวดนี้โดยหลักแล้วมีเพียงพระภิกษุชาวจีนเท่านั้น

(3) หมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์ (神異)

เป็นหมวดที่บันทึกประวัติของพระภิกษุผู้มีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ หมวดนี้มีความยาวถึง 2 ผูก ในขณะที่อีก 2 หมวดถัดจากนั้น คือ หมวดพระภิกษุผู้เชี่ยวชาญในถาณสมาบัติ และหมวดผู้ทรงพระวินัย มีความยาวรวมกันเพียง 1 ผูกเท่านั้น หมายความว่าหมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์มีความยาวมากกว่า 2 หมวดหลังถึง 4 เท่า ยิ่งไปกว่านั้น เนื้อหาเกี่ยวกับพระภิกษุผู้มีฤทธิ์ไม่ได้ปรากฏเพียงเฉพาะในหมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์เท่านั้น แต่พบได้ทุกหมวดในคัมภีร์เถาเชิงจ้วน ซึ่งหากพิจารณาตามหลักแนวคิดในพระพุทธศาสนา การปฏิบัติสมาธิและการรักษาศีลควรจะมีลำดับความสำคัญมาก่อนอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงยกย่องสรรเสริญ แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาโดยรวมของคัมภีร์เถาเชิงจ้วนยุคเหลียงแล้ว ก็จะสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า พระฮุยเจี๋ยให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เป็นอย่างมาก Wei Bin อธิบายว่ารูปแบบการประพันธ์ที่เน้นเรื่องราวเหนือธรรมชาติ และคุณสมบัติของบุคคลแบบนี้เป็นรูปแบบที่เห็นได้ทั่วไปในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลาย ๆ ชิ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดให้คนทั่วไปหันมาสนใจและนับถือพระพุทธศาสนา (Wei. 2012 : 39-48)

อย่างไรก็ตาม Arthur Wright ให้ความเห็นว่ากรนำเสนอของพระฮุยเจี๋ยมุ่งเน้นที่การเรียบเรียงแบบชีวประวัติ ตามเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงทางประวัติศาสตร์มากกว่าบันทึกชีวประวัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในยุคสมัยนั้น ถึงแม้จะมีเรื่องราวปาฏิหาริย์ต่าง ๆ แทรกอยู่ตลอดทั้งคัมภีร์เถาเชิงจ้วน แต่ก็ไม่ได้มีผลกระทบกับภาพรวมของการนำเสนอชีวประวัติของพระภิกษุตามความเป็นจริง Wright เห็นว่าการนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม ที่ลดสีสันต่าง ๆ แต่มุ่งเน้นไปที่การนำเสนอคุณูปการของพระภิกษุทั้งหลายของพระฮุยเจี๋ย มีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความรู้แก่ผู้คนในวง

เกี่ยวกับคัมภีร์สิบสองบทสูตร ในบทความของ วิลเฟร ลูจิวอร์มกุล และประภากร พันธ์พิสุทธิ์ (2565a : 114-131)

สังคมชั้นสูงมากกว่าการนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจให้กับชาวบ้านทั่วไป (Wright. 1954 : 385-386)

(4) หมวดผู้เชี่ยวชาญในมานสมาบัติ (習禪)

เป็นส่วนที่บันทึกประวัติของพระภิกษุผู้เชี่ยวชาญในมานสมาบัติ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ ของพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในส่วนนี้มีความยาวเพียงครึ่งผูก Ji Yun ให้ความเห็น ว่า การที่เนื้อหาส่วนนี้มีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับหมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์ แสดงให้เห็นว่าพระอู๋เจี๋ยไม่ได้ ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติมานสมาบัติมากนัก เนื่องจากพื้นที่ที่พระอู๋เจี๋ยอาศัยอยู่นั้นอยู่ทาง ตอนใต้ของจีนซึ่งให้ความสำคัญกับอิทธิฤทธิ์มากกว่าการปฏิบัติมานสมาบัติแบบเซน เป็นเหตุให้ประวัติ ของพระภิกษุที่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้มีอยู่เป็นจำนวนน้อย (Ji. 2006 : 91-92)

(5) หมวดผู้ทรงพระวินัย (明律)

เป็นหมวดที่บันทึกประวัติของพระภิกษุกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญในพระวินัย และสามารถ ในการกำหนดวินัยได้ โดยหมวดนี้มีความยาวเพียงครึ่งผูก เช่นเดียวกับหมวดผู้เชี่ยวชาญใน มานสมาบัติ

(6) หมวดผู้อุทิศกาย (亡身)

เป็นหมวดของพระภิกษุที่อุทิศชีวิตให้กับสรรพสัตว์ หรือสละชีพเป็นพุทธบูชาแด่ พระสัมมา-สัมพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งในหมวดนี้พระอู๋เจี๋ยได้รวบรวมบันทึก ประวัติของพระภิกษุทั้งหมดจำนวน 11 รูป มีความยาวทั้งหมดครึ่งผูก Ji Yun เห็นว่าทัศนะของพระ อู๋เจี๋ยเกี่ยวกับหมวดนี้ มีความขัดแย้งกันเอง กล่าวคือ มีทั้งส่วนที่ให้การสรรเสริญ และติเตียน การสละชีวิตของพระภิกษุในชีวประวัติ ซึ่งเขาสันนิษฐานว่าส่วนหนึ่งจะเป็นผลมาจากแนวคิดที่ มีความแตกต่างกันอย่างมาก ระหว่างปรัชญาของอินเตียนเป็นพื้นฐานของพระพุทธศาสนา กับปรัชญา ของลัทธิเต๋าและสำนักพรุของจีน ที่เป็นพื้นฐานความรู้ของพระอู๋เจี๋ย (Ji. 2006 : 91-92)

(7) หมวดผู้สวดมนต์ (誦經)

หากอิงตามชื่อหมวด หมวดผู้สวดมนต์ก็จะเป็นการบันทึกพระภิกษุผู้ท่องบ่นพระสูตร ด้วยความทรงจำ อย่างไรก็ตาม Ji Yun อธิบายว่าแท้จริงแล้วพระอู๋เจี๋ยไม่มีความเข้าใจวัฒนธรรม อินเตียนเรื่องการทรงจำพระสูตรต่าง ๆ อย่างถ่องแท้สักนิด เนื่องจากว่าวัฒนธรรมการบันทึกหรือ ถ่ายทอดผ่านการเขียนของชาวจีนมีประวัติศาสตร์ยาวนาน ท่านเพียงแต่เข้าใจว่าการสวดมนต์ เป็นบุญ แต่ไม่เข้าใจถ่องแท้ถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการสวดมนต์ของชาวอินเตียน นั่นทำให้การ บันทึกเนื้อหาในส่วนนี้มีความสับสน และยังคงเกี่ยวกับหมวดที่ 9 หรือหมวดของพระภิกษุผู้ เทคนิสอนพระสูตร สิ่งที่พระอู๋เจี๋ยให้ความสนใจเป็นอย่างมากจากการสวดมนต์ มีเพียงเรื่องราว ของปาฏิหาริย์ที่เกิดจากการสวดมนต์เท่านั้น (Ji. 2009 : 95-96)

(8) หมวดผู้สร้างบุญ (興福)

หมวดนี้บันทึกชีวประวัติของพระภิกษุผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างวัดวาอารามและ ศาสนสถาน ทั้งหมดจำนวน 14 รูป เช่นเดียวกับหมวดอื่น ๆ แม้ว่าประเด็นหลักจะอยู่ที่การสร้าง ศาสนสถาน แต่สิ่งที่พระอู๋เจี๋ยให้ความสนใจเป็นพิเศษก็ยังคงเป็นเรื่องเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ของ

เจติย พระบรมสารีริกธาตุ หรือพระเขี้ยวแก้วต่าง ๆ

(9) หมวดผู้ขบร้องพระสูตร (經師)

ดังที่ได้เกริ่นไว้ในหมวดของผู้สวดมนต์แล้วว่า ทั้งสองหมวดนี้มีความคาบเกี่ยวกันอยู่ สิ่งที่แตกต่างกันคือหมวดนี้มีเรื่องของท่วงทำนองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย อย่างไรก็ตาม จังหวะของการท่องจำที่เผยแพร่อยู่ในอินเดียไม่ได้ถูกส่งต่อมายังจีนด้วย ท่วงทำนองของจีนเป็นส่วนที่พระภิกษุชาวจีนประพันธ์ขึ้นในภายหลัง

Zhang Gong อธิบายเพิ่มเติมว่า เดิมพระฮุยเจียววางโครงสร้างของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนไว้เพียง 8 หมวด ภายหลังจึงได้อ้างอิงงานประพันธ์ที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ เพิ่มเติม 2 หมวดสุดท้าย คือ หมวดผู้ขบร้องพระสูตร และหมวดผู้ประกาศธรรม เข้ามาในภายหลัง ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างที่แบ่งประเภทตามคุณูปการของพระภิกษุนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น (Zhang, 1997 : 458)

(10) หมวดผู้ประกาศธรรม (唱導)

หมวดสุดท้ายนี้บันทึกประวัติของพระภิกษุผู้สามารถในการเทศน์สอน พระฮุยเจียวอธิบายความหมายของการ “ประกาศธรรม” หรือ “唱導” เอาไว้ว่า

“ผู้ประกาศธรรม หมายถึง [พระภิกษุ] ผู้ป่าวประกาศหลักธรรม เพื่อนำทางจิตใจของสรรพสัตว์ทั้งหลาย ในอดีตเมื่อครั้งพระพุทธศาสนาเพิ่งเริ่มเผยแผ่เข้ามาในจีน เมื่อถึงเวลารวมตัวกัน[สวดมนต์] ก็จะยึดตามพระสูตร ดำเนินพิธีกรรมที่มีเพียงการสวดพระนามของพุทธะเพียงเท่านั้น ในยามค่ำคืน ผู้คนต่างเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า[จากการกรำงานหนักในเวลากลางวัน] ต้องการที่จะเข้าใจลึกซึ้ง[ในหลักธรรมคำสอน] ก็จะนิมนต์พระเถระผู้มีคุณนงบวรธรรมาสันทศนาพระธรรม โดยในบางครั้งก็จะบรรยายถึงหลักเหตุและผลอันสลับซับซ้อน และบางครั้งก็จะยกตัวอย่างอุปมาอุปไมย[มาอธิบายหลักธรรมอันลึกซึ้ง] ต่อมาในภายหลัง พระฮุยเจียวเขียนแห่งหุบเขาหลู ผู้มีความรู้ลึกซึ้งในมรรคา อีกทั้งยังสามารถในการเทศนา ทุกครั้งที่ถึงเวลาร่วมกันประกอบพิธีกรรม ท่านจะเทศน์สอนบวรธรรมาส์สูงใหญ่ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการเทศนาถึงกฎแห่งกรรมใน 3 เวลา (อดีต ปัจจุบัน อนาคต) แล้วจึงอธิบายถึงวัตถุประสงค์และความหมายของพิธีกรรมในวันนั้น ๆ หลังจากนั้นมา วิธีการเทศน์สอนแบบนี้ก็ถูกถ่ายทอดส่งต่อ กลายเป็นหลักปฏิบัติสืบต่อมา” (แปลจาก T2059,50.417c7-13)¹⁴

เนื่องจากผู้คนที่มาร่วมประกอบพิธีทางศาสนามีความหลากหลาย รวมไปถึงมีผู้คนมากมายที่ไม่ได้เข้าใจหลักธรรมทางศาสนาอันลึกซึ้ง เป็นเพียงชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเท่านั้น ผู้เทศน์สอนจึงมีหน้าที่ที่จะต้องทำการอธิบายวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และความหมายของพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นในวันนั้น ๆ ให้ชาวบ้านทั่วไปสามารถเข้าใจได้ด้วย ชีวิตประวัติของพระภิกษุในหมวดนี้จึงถือเป็นผู้ที่มีคุณูปการในด้านการเป็นตัวเชื่อมที่ทำให้คนธรรมดาทั่วไป สามารถเข้าใจความสำคัญ

14 เนื้อความต้นฉบับ “唱導者，蓋以宣唱法理，開導眾心也。昔佛法初傳，于時齊集，止宣唱佛名，依文致禮。至中宵疲極，事資啟悟，乃別請宿德，昇座說法。或雜序因緣，或傍引譬喻。其後廬山釋慧遠，道業貞華，風才秀發。每至齋集，輒自昇高座，躬為導首。先明三世因果，却辯一齋大意，後代傳受，遂成永則。”

ของพิธีกรรมทางศาสนา และหลักคำสอนในเบื้องต้นได้

คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียงมีจำนวนรวมกันทั้งหมด 14 ผูก ผูกที่ 1-13 เป็นส่วนของเนื้อหา และผูกที่ 14 เป็นการรวบรวมทะเบียนสรุปว่าแต่ละผูกแบ่งเป็นพระภิกษุหมวดใดบ้าง แต่ละหมวดมีจำนวนกี่รูป ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบจำนวนพระภิกษุในคัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียง

หมวด	จำนวนพระภิกษุที่เป็นหลักในแต่ละผูก (รูป)													รวม
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1. หมวดผู้แปลพระสูตร	15	7	13											35
2. หมวดผู้แปลจากบาลีธรรม				14	15	13	32	27						101
3. หมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์									4	16				20
4. หมวดผู้เชี่ยวชาญในฌานสมาบัติ											21			21
5. หมวดผู้ทรงพระวิริย											12			12
6. หมวดผู้พิชิตกาย												11		11
7. หมวดผู้ครองคณา												21		21
8. หมวดผู้สร้างบุญ													14	14
9. หมวดผู้ขึ้นครองพระอุตร													11	11
10. หมวดผู้ประกอบกรรม													10	10
รวม	15	7	13	14	15	13	32	27	4	16	34	32	35	257

จากตารางจะเห็นได้ว่า หมวดผู้แตกฉานหลักธรรมเป็นหมวดที่มีเนื้อหามากที่สุด ในเกาเซิงจ้วนยุคเหลียง คือ รวมได้ 5 ผูก มีประวัติของพระภิกษุถึง 101 รูป ด้วยกัน หมวดผู้แปลพระสูตรถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์จำนวน 3 ผูก ประกอบด้วยพระภิกษุจำนวน 35 รูป และหมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์มีความยาวจำนวน 2 ผูก มีประวัติของพระภิกษุจำนวน 20 รูป ประเด็นที่น่าสนใจในที่นี้ คือ ลำดับความสำคัญของแต่ละหมวด ตามที่ท่านอยู่เจียวได้กล่าวไว้ในบทนำ ท่านให้ความสำคัญกับหมวดผู้แปลพระสูตรในฐานะเป็นจุดเริ่มต้นของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน จึงลำดับหมวดของพระผู้แปลไว้เป็นหมวดแรก อย่างไรก็ตาม ถ้ามองจากความยาวของเนื้อหาแล้ว ท่านอยู่เจียวก็ให้ความสำคัญกับพระภิกษุในหมวดผู้แตกฉานหลักธรรมไม่แพ้กัน ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือหมวดของพระภิกษุผู้มีอิทธิฤทธิ์ ที่มีลำดับมาก่อนหมวดผู้เชี่ยวชาญในฌานสมาบัติและหมวดผู้ทรงพระวิริย อีกทั้งเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ยังสามารถพบได้ตลอดทั้งคัมภีร์ ไม่ได้จำกัดไว้เพียงหมวดของผู้มีอิทธิฤทธิ์เพียงเท่านั้น

โครงสร้างหลักของคัมภีร์เกาเซิงจ้วน นอกจากจะประกอบด้วย 10 หมวดที่กล่าวมาแล้ว ยังมีส่วนของการวิเคราะห์สรุปในตอนท้ายของแต่ละหมวด ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงความสำคัญของหมวดนั้น ๆ และสรุปคุณูปการของพระภิกษุในหมวดนั้น ๆ ที่มีต่อพระพุทธศาสนาโดยพระอยู่เจียวเอง ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อนักวิจัย เนื่องจากเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจและความรู้สึกของตัวผู้แต่งเองต่อหัวข้อในแต่ละหมวด และต่อประวัติของพระภิกษุในหมวดนั้น

3. คุณค่าสำคัญของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง

คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงยังคงมีความโดดเด่นและเป็นศูนย์กลางของการศึกษาคัมภีร์แนวอวัชวประวัติของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาโดยนักวิจัยทั้งภายในและต่างประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งความโดดเด่นและลักษณะที่สำคัญนั้นมี 2 ประการ คือ

3.1 ยุคสมัยและความเก่าแก่ของคัมภีร์

ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะปักหลักมั่นคงและเฟื่องฟูจนถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์ถัง ในช่วงต้นของการเผยแผ่ก็เคยผ่านภาวะของความขัดแย้ง และต้องปะทะเข้ากับข้อแนวความคิดดั้งเดิมของวัฒนธรรมจีน เช่น ลัทธิขงจื้อและลัทธิเต๋าอย่างรุนแรง นอกจากนี้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในยุคนั้นก็ยังถูกส่วนราชการในวังทำการลบล้าง หรือบิดเบือนไปจากระบบการบันทึกประวัติศาสตร์ด้วยความจงใจ (Wright, 1954 : 21-41) เป็นเหตุให้การวิจัยอิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อสังคมจีนในยุคต้นของการเผยแผ่เป็นไปได้ยากลำบาก ด้วยเหตุนี้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านอวัชวประวัติของพระภิกษุผู้มีคุณธรรมสูงส่งในคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงของพระฮุยเจี๋ย จึงถือเป็นข้อมูลสำคัญที่มีความน่าเชื่อถือเป็นอย่างมาก ที่เปิดโอกาสให้เราได้รับรู้เรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในช่วงก่อนราชวงศ์สุยและราชวงศ์ถังได้

3.2 ความสำคัญในฐานะต้นแบบ

คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงถือเป็นคัมภีร์แรกในคัมภีร์กลุ่มคัมภีร์เกาเจิงจ้วน ที่ให้ความสำคัญกับการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยกำหนดตัวบุคคลที่มีสถานะเป็น “พระภิกษุ” ผู้มี “คุณูปการสูงส่ง” (高僧) เป็นศูนย์กลางในการดำเนินเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นต้นแบบในการวางโครงสร้างของคัมภีร์กลุ่มอวัชวประวัติของพระภิกษุผู้มีคุณูปการสูงส่ง หรือ “เกาเจิงจ้วน” ได้อย่างชัดเจน โดยเป็นคัมภีร์แรกที่น่าเสนอเรื่องราวในประวัติศาสตร์ผ่านการบรรยายความเป็นมาของพระภิกษุสงฆ์ผู้มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนา แทนที่จะเน้นไปที่เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ อีกทั้งการเจาะจงบันทึกอวัชวประวัติของบุคคลผู้ได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ไม่ใช่บุคคลธรรมดาทั่วไปก็ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้คัมภีร์กลุ่มคัมภีร์เกาเจิงจ้วนมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นโครงสร้าง 10 หมวด ของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงก็กลายเป็นโมเดลสำคัญในการจัดกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ที่มีความโดดเด่น และมีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งประเภทความชำนาญของพระภิกษุในแต่ละด้านเหล่านี้กลายเป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบันทึกทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของจีน ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและวิเคราะห์คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

กล่าวโดยสรุป คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงมีคุณค่าอย่างมากต่องานศึกษาวิจัยทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลที่มีคุณค่าในคัมภีร์ฉบับนี้ นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยทางพระพุทธศาสนาแล้ว แนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมที่ถูกสอดแทรกอยู่ในเนื้อหา ก็ยังจะทำให้เราเข้าใจถึง

บริบททางสังคมในสมัยนั้น ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการของความคิดของผู้คนในยุคปัจจุบันด้วย

สรุปและอภิปรายผล

คัมภีร์เกาเซิงจ้วนเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา ที่อาศัยการบรรยายชีวประวัติของพระภิกษุผู้มีคุณูปการสูงต่อพระพุทธศาสนาจีน ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่างระหว่างคริสต์ศักราชที่ 67-519 ตั้งแต่ช่วงราชวงศ์ฮั่นจนถึงราชวงศ์เหลียงได้ จำนวนกว่า 257 รูป เรียบเรียงโดยพระฮุยเจี๋ย ในปี ค.ศ. 519 จากการศึกษาพบว่า มูลเหตุสำคัญในการประพันธ์คัมภีร์เกาเซิงจ้วนของพระฮุยเจี๋ย เกิดจากความประสงค์ที่จะเชิดชูพระภิกษุผู้มีคุณเป็นแก่นสาร มากกว่าพระภิกษุผู้มีเพียงชื่อเสียงในสังคม ซึ่งเป็นที่มาสำคัญของข้อคัมภีร์ “เกาเซิงจ้วน” นอกจากนี้พระฮุยเจี๋ยเห็นว่า บันทึกชีวประวัติของพระภิกษุที่มีอยู่ในยุคของท่าน มีการบันทึกที่คลาดเคลื่อน ไม่สมบูรณ์ หรือมีโครงสร้างที่ไม่เป็นหนึ่งเดียวกันทั้งฉบับ เป็นเหตุให้ชีวประวัติ คุณธรรม ปัญญา ความสามารถ หรือปณิธานในการละจากเพศฆราวาสของพระภิกษุเหล่านั้น ไม่ได้รับความสนใจอย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้น พระฮุยเจี๋ยจึงได้รวบรวมข้อมูล คัดเลือกเฉพาะชีวประวัติของพระภิกษุที่ท่านพิจารณาเห็นว่ามีความคุณธรรม ความสามารถ และมีคุณูปการยิ่ง มารวบรวมไว้เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญของพระพุทธศาสนาจีน คือ คัมภีร์เกาเซิงจ้วน

จากการศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างหลักของคัมภีร์ทำให้ทราบว่า เดิมทีพระฮุยเจี๋ยแบ่งคุณูปการของพระภิกษุออกเป็นเพียง 8 หมวด ได้แก่ หมวดผู้แปลพระสูตร หมวดผู้แตกฉานหลักธรรม หมวดผู้มีอิทธิฤทธิ์ หมวดผู้เชี่ยวชาญในฉาสนสมาบัติ หมวดผู้ทรงพระวินัย หมวดผู้อุทิศกาย หมวดผู้สวดมนต์ และหมวดผู้สร้างบุญ ต่อมาภายหลังจึงได้อ้างอิงงานประพันธ์ที่มีอยู่ก่อนหน้า เพิ่มเติม 2 หมวดสุดท้ายเข้ามา คือ หมวดผู้ขับร้องพระสูตร และหมวดผู้ประกาศธรรม ทำให้โครงสร้างของคัมภีร์เกาเซิงจ้วนมีทั้งหมด 10 หมวด (十科) กลายมาเป็นมาตรฐานของงานประพันธ์คัมภีร์เกาเซิงจ้วนในยุคต่อ ๆ มา ได้แก่ คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคราชวงศ์ถัง ราชวงศ์ซ่ง และราชวงศ์หมิง

คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียงของพระฮุยเจี๋ย มีคุณค่าอย่างมากทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ทั้งในด้านของความเก่าแก่ และความสำคัญในฐานะต้นแบบ เนื่องจากเป็นคัมภีร์แรกในคัมภีร์กลุ่มเกาเซิงจ้วน ที่ทำการบันทึกย้อนกลับไปตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฮั่น ในสมัยที่พระพุทธศาสนาเพิ่งเผยแผ่เข้ามาในจีน อีกทั้งยังเป็นต้นแบบในการประพันธ์คัมภีร์ทางประวัติศาสตร์ที่มีพระภิกษุเป็นศูนย์กลางในการดำเนินเรื่อง มีการแบ่งหมวดหมู่โครงสร้างที่ชัดเจน ยึดตามคุณูปการด้านต่าง ๆ ของพระภิกษุ ถือเป็นการยกย่อง เชิดชู และให้ความสำคัญแก่พระสมณะผู้ยอมเสียสละความสุขทางโลก ออกทำประโยชน์เพื่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย

คัมภีร์เกาเซิงจ้วนยุคเหลียงนี้ จะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิจัย หรือการศึกษาในอนาคต ที่เป็นตัวช่วยให้เห็นถึงสภาพสังคมทั้งสังคมเมือง และพระพุทธศาสนาในจีนก่อนที่จะปักหลักจนเจริญเฟื่องฟูถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์ถัง อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงความขัดแย้งทางแนวคิด

จากการที่ต้องปะทะเข้ากับข้อจำกัดดั้งเดิมของวัฒนธรรมจีน ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวมีผลอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมจีนยุคนั้น เหตุการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านคัมภีร์เกาเจิงจ้วนจึงเป็นข้อมูลที่สำคัญ และมีความน่าเชื่อถือ ที่จะทำให้เห็นภาพของสังคมจีนชัดเจนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

บทความฉบับนี้ศึกษาถึงรายละเอียดเฉพาะประวัติความเป็นมา ความสำคัญ และโครงสร้างของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียงเท่านั้น แต่ยังคงมีเนื้อหาของคัมภีร์เกาเจิงจ้วนในยุคอื่น ๆ ที่มีรายละเอียดเนื้อหาที่น่าสนใจ และมีคุณประโยชน์ไม่แพ้คัมภีร์เกาเจิงจ้วนยุคเหลียง ดังนั้น หากมีโอกาสในการศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์เกาเจิงจ้วนฉบับต่าง ๆ เพิ่มเติม ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในจีนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- เมธี พิทักษ์ธรรม, ประภากร พนัสติษฐ์, และวิไลพร สุจริตธรรมกุล. (2566). พระกาศยปะ-มาตังคะ: คำแปลและอรรถาธิบายชีวประวัติในคัมภีร์เกาเจิงจ้วน. วารสารธรรมธรา 16, 36-79.
- วิไลพร สุจริตธรรมกุล. (2564). “พระไตรปิฎกภาษาจีน”. เรื่องเล่าพระไตรปิฎก, 91-123.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้ง,
- วิไลพร สุจริตธรรมกุล และประภากร พนัสติษฐ์. (2565a). การศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคัมภีร์สี่สิบสองบทสูตร. วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์ 17(2), 114-131.
- _____. (2565b). ชีวประวัติและคุณูปการของพระธรรมรัตน์ในคัมภีร์เกาเจิงจ้วนแปล: พระภิกษุชาวต่างชาติยุคราชวงศ์ถัง. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม 11(2), 162-193.
- Guo, P. (郭鵬). (2011). Brief History of Buddhism in China (中國佛教簡史). Beijing: Shehui kexue wenxian chubanshe.
- Ji, Y. (紀贊). (2009). A Study on Huijiao's Biographies of Eminent Monks (慧皎高僧傳研究). Shanghai: Shanghai gu Zhang chubanshe.
- Kieschnick, J. The Eminent Monk: Buddhist Ideals in Medieval Chinese Hagiography. Honolulu: University of Hawai'i Press, 1997.
- Li, F.H. (李富華) and He, M. (何梅). (2003). Research on the Chinese Tripitaka (漢文佛教大藏經研究). Beijing: Zhonghua wenhua chubanshe.
- Maspero, H. (1910). Le songe et l'ambassade de l'empereur Ming, étude critique des sources. Bulletin de l'Ecole Française d'Extrême-Orient, 10, 95–130.
- Taisho Tripitaka Publication Association (Taishō Issaikyō Kankōkai 大正一切經刊行會). (1962). Taishō Revised Tripiṭaka (Taishō Shinshū Daizōkyō 大正新脩大藏經) vol. 50. Tokyo: Taishō Issaikyō Kankōkai.
- Tang, Y.T. (湯用彤). (1938). A History of Buddhism during the Han, Wei, Two Jin, and Northern and Southern Dynasties A History of Buddhism during the Han, Wei, Two Jin, and Northern and Southern Dynasties (漢魏兩晉南北朝佛教史). Reprinted. 2007. Beijing: Peking University Press.
- Tsukamoto, Z.R. (1985). A History of Early Chinese Buddhism: From Its Introduction to the Death of Hui-yuan. Leon Hurvitz, L. (Trans.). Tokyo: Kodansha International.

- Wei, B. (魏斌). (2012). An Shigao's Journey to Jiangnan (安世高的江南行跡). *Wuhan University Journal (Humanity Science)* 65(4), 39-48.
- Wright, A.F. (1954). Biography and Hagiography Hui-Chiao's Lives of Eminent Monks. *Silver Jubilee Volume of the Zunbun-Kagaku-Kenkyusyo*, 383-432.
- Zacchetti, S. (2005). In Praise of the Light: a critical synoptic edition with an annotated translation of chapters 1-3 of **Dharmarakṣa's Guang zan jing 光讚經**, being the earliest Chinese translation of the Larger **Prajñāpāramitā**. Tokyo: The International Research Institute for Advanced Buddhology, Soka University.
- Zhang, G. (張弓). (1997). *Cultural History of Buddhist Temples in the Han and Tang Dynasties (漢唐佛寺文化史)*. Beijing: China Social Science Press.
- Zürcher, E. (1959). *The Buddhist Conquest of China*. Reprint ed. 2007. Leiden: E.J. Brill.

ความเหลื่อมล้ำทางการ ศึกษาของไทยหลัง สถานการณ์การแพร่ระบาด ของเชื้อไวรัสโควิด-19

กรองจันทน์ จันทรพาทา*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุสาเหตุและแนวทางการแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปัญหาหลักของสังคมไทยในปัจจุบัน เนื่องจากยังมีเด็กไทยจำนวนมากไม่น้อยในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศไทยที่ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาด้านความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้น หรือการขาดแคลนโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่ดีของเด็กไทย เนื่องจากการว่างงานของพ่อแม่ ทำให้ครอบครัวขาดรายได้หรือขาดความสะดวกในการเดินทางไปเรียน หรือขาดความเข้าใจในเทคโนโลยี ประกอบกับภาระที่ครูไทยต้องแบกรับภาระเพิ่มเติมซึ่งส่งผลให้ระบบการศึกษาไทยอาจได้รับผลกระทบเชิงลบในระยะยาวได้ ดังนั้นแล้วสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ได้สร้างความตระหนักในการหาทางจัดการหรือการปรับตัวของแต่ละสถาบันทางการศึกษาและพื้นที่การศึกษาในแต่ละภาคส่วนและภายในครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบัน ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธีในหลายระดับสังคมของนักเรียน ได้แก่ 1) ครอบครัวจะต้องปลูกฝังให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการศึกษา 2) ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี และช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเท่าที่จะช่วยได้ ทั้งนี้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนไทยจะไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดหากไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงจากรัฐบาลไทยซึ่งมีกำลังที่จะสนับสนุนนักเรียนไทยในฐานะอนาคตของชาติได้ไม่ว่าจะในรูปแบบของการสนับสนุนด้านการเงินหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนเมื่อสามารถดูแลความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ในระดับที่สามารถควบคุมได้แล้ว จึงจะสามารถหาทางพัฒนาระบบการศึกษาไทยได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป เพื่อเสริมสร้างระดับความแข็งแกร่งของรากฐานประเทศและมีความสามารถทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ได้ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พื้นที่ชนบท พื้นที่ในเมือง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

*นักวิจัย ประจำศูนย์สืบศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: jeeeeeoil@yahoo.com; Krongchan.C@chula.ac.th โทร: 22187416-7

The inequality of education after Covid-19 in Thailand

Krongchan Chantharaphaha*

Abstract

This article aims to address the cause of and solutions to educational inequality which is one of the major problems of today's Thai society. Currently, there is still a large number of Thai students in some areas of Thailand who are still facing several educational inequalities or lack of opportunity to access decent education due to parents' unemployment which leads to the lack of family income, inconvenience in going to school, or the lack of understanding in technologies. Besides, Thai teachers also have to bear more burden which could adversely affect Thailand's educational system. Therefore, these situations raise the awareness in finding solutions or adapting oneself into this circumstance of each institution and educational area of all sectors including family so that everyone could live in correspond with the Covid-19 pandemic which could be done by several means; 1) Parents have to raise the awareness of education's importance 2) Teachers have to create good atmosphere for the classroom and assist students who are suffered from educational inequality as much as they could. Nevertheless, all the supports for Thai students will not provide the most effective outcome without thoroughly support of Thai Government due to the fact that the government has sufficient supply to be distributed Thai students who are considered "future of the nation". It could either be financial support or learning/teaching devices. If the severity of educational inequality could be alleviated and remain controllable, the improvement of Thailand's educational system could be continued safely and efficiently and will strengthen the country's foundation and be able to compete with other nations in the future.

Keywords: Educational inequality, Urban Area, Rural Area, Covid-19

*PhD. Researcher. Chinese Studies Center, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

E-mail: jeeeeeoil@yahoo.com

1. Educational inequality in Thailand

1.1 Pre-Covid-19 Educational inequality in Thailand

If the word “the inequality” is mentioned, many people have heard and known either more or less. In general, the inequality associates with economic, income, and social parts. However, one thing has been present for a long time, especially for the educational inequality. Here, the meaning of the educational inequality is the presence of different educational quality at schools in each area. The reasons causing existence of the divergent educational inequality may have originated from many things, such as students’ economic or family status, the personal problems of student families, or the problems of students themselves. The problems are premature pregnancy, drug addiction, patient or disabled person caregivers in their families, and their health problems. In addition to the problems derived either from the students’ families or students themselves, school management, different educational organizations, even schools in rural areas having inadequate teachers or educational access resources may be the sources of the educational inequality. (Siwachoat Srisuttiyakorn, 2019)

Currently, the educational inequality is one of the problems in Thai society due to the lack of access to education of Thai children. This problem affects national development aspects of Thailand in the future. If every student can reach excellent education, they will be able to pursue careers in the future, gain enough incomes for themselves and their families. When they have good salaries, well-being, and living quality will be good. In addition, when their families have the magnificent welfare and the living quality, the society and the country will be developed. On the other hand, if children in some areas of Thailand face with either the increasing educational inequality or the educational accessible problems, these problems will adversely affect even more difficult educational development and long-term effects in the future. (Thairath Online, 2020)

Many students in either rural or remote areas have to work for educational support themselves. Some students have to work for their families and leave schools from their study for helping parents’ work; also, some students have to quit from their study because they cannot afford things, such as food, daily items, and even school supplies. Compared to students in rural areas, students living in urban areas have chances to be tutored and have highly competitive

exams for entering famous or ranked academic institutes in the country.

These problems reflect the opportunity inequality of poverty children in rural areas or remote areas, in contrast to students in urban areas. The educational inequality is an accumulative chronic problem for so long that many students may not be able to continue their studies. Although education should be an available thing which everyone has access without any class division, data often show in many mass communications that numerous reports associated with education among Thai children cited huge children intolerant to the family poverty problem. Therefore, many of them have to leave schools for working to earn money for their families. Some may disappear from schools more than weeks or months, so this problem largely affects their study. Some cannot come to continuously study again. (Pimphaya Charoensiriphan, n.d.)

3.1 Thailand education situation during the Covid-19 pandemic

In 2021, this year starts not well due to the unexpected Covid-19 pandemic, which affects many aspects of Thailand. First of all, it is undeniable that the most affected sectors in Thailand is economy sector. The employment rate drastically decreased by 2% (745,000 unemployed persons approximately). This was due to the limitation of traveling, which is the main source of income of Thailand. (Kiriya Kulkolkarn, 2021).

Apart from tourism sector, Thailand education was also adversely affected by the Covid-19, whether directly or indirectly. The problems from Covid-19 disease are unavoidable. The educational inequality situation affects diverse aspects, which cause management or the adjustment of each academic institute and each area to response to the occurring disease spread situation and good continuous operation with correct safety.

Existing inequality in Thailand was significant was massive even before Covid-19 pandemic. One of the most noticeable types of inequality in Thailand is economic inequality. There is a remarkable difference between rich people and poor people or urban area and rural area. Especially during the Covid-19 pandemic in which Thai employees became unemployed and therefore could not make enough income to support their families. Plus, job competition, knowledge or educational background, and job market make it harder for some Thai citizens to get

a job with stable job and good income. Therefore, employees that have children who are unemployed cannot provide them with decent educational support, or even worse, they had to remove their children from school during the Covid-19 pandemic in Thailand. (Winit Pharcharuen et. al., 2021)

In 2020, TCIJ reported that the number of Thai children who would be able to study in secondary school and upper secondary school is surprisingly lower than the same of students studying in primary school. To describe, there was 82% of secondary school students compared to the number of primary school students, and only 53% of upper secondary school students compared to the same. The number of Thai students who are categorized as “Extremely Poor Student” had increased by more than 170,000 students due to the increasing unemployment rate which adversely affected the economic status of most families in Thailand as a result of the Covid-19 pandemic (TCIJ, 2020).

3.2 Thailand education in the current situation

The world in the 21st century is changing and is improving both social and technological parts in many countries around the world. As a result, it is necessary to cooperate with people in countries for developing the educational system inside the countries, for creating a bright future for the country and for the new generation, for reducing the educational inequality, and for reforming the education system in the country. (Nae Nae Montawan, n.d.)

Presently, Thailand education is in the wildly learning era. Various education forms are available for quickly studying by themselves. By using new technology to reform the educational systems in Thailand, academic institutes should keep up with the boundless new world and rapid development. Education and research should be learning processes with every place and every time. As seen in numerous Thailand academic institutes, small-, medium-, large-, extra - large-size educational organizations have essential and unavoidable things, which are computers and the internet system. All educational institutions have the same needs. Knowledge and understanding, which are everyone’s requirement for entering into the world of learning society and technology usage, will bring the greatest value and benefit to students. On the other hand, if students use computers and the internet system inappropriately, it may lose the advantages of them. (Patcharapornphin, 2015)

Therefore, if current data cite that both the good educational accessibility and the quality of children, it should consider the educational inequality. Thailand has the educational inequality at quite high level. Even though Thailand has the policy to support people having basic education at least 12 years, which covers pre - elementary school until high school education and vocational education. (Arnon Chundhitisakul, 2020) However, some children cannot access basic education according to data originated from Information System for Equitable Education (ISEE)¹. Based on data of the educational inequality among the vulnerable student group in Thailand in academic year 2020 (Table 1), data demonstrate the real situation and the inequality in many dimensions, which are statistical data collected from Equitable Education Fund Network including Ministry of Education, associated ministries, and teacher networks in various areas

Table 1 Education situation in Thailand in academic year 2020

	Year 2019 (persons)	Year 2020 (persons)
<i>Male</i>	3,651,908	3,639,999
<i>Female</i>	3,705,906	3,690,871
<i>Education levels</i>		
<i>Kindergarten</i>	1,074,724	1,053,653
<i>Elementary</i>	3,411,749	3,386,856
<i>Lower Secondary</i>	1,856,763	1,847,104
<i>Upper Secondary</i>	1,014,578	1,043,257
<i>Regions</i>		
<i>Northern</i>	1,306,578	1,305,713
<i>Central</i>	2,229,199	2,223,243
<i>Northeastern</i>	2,688,210	2,665,340
<i>Southern</i>	1,133,827	1,136,574

Source: Information System for Equitable Education (ISEE)

According to data of Thailand education situation in academic year 2020, the results show that 7.3 million persons of all students consisted of 3.6 million

¹ Is database for the educational equality. It is the large personal database covering target groups, such as children and youth, who are lack of capital, and more than 4 million underprivileged persons. This database is linked to 13 - digits identification number of children and family. Also, this large government database includes data from 6 ministries and Geographic Information System (GIS) <https://isee.eef.or.th/>

male students and 3.7 million female students. The pre - elementary school, elementary school, junior high school, and senior high school students were 1.1 million, 3.4 million, 1.8 million, and 1 million students, respectively. Based on each part of Thailand, students in Northern, central plain, Northeastern, Southern were 1.3 million, 2.2 million, 2.7 million, 1.1 million students, respectively. Compared to the number of students in academic year 2019, student amounts in academic year 2020 have reduced, and approximately half of them were in the vulnerable student group (disadvantaged and disabling students). In academic year 2020, Thailand had 31,620 schools. The provinces, which had more than 1,081 schools, having a lot of schools were Nakhon Ratchasima, Ubon Ratchathani, and Khon Kaen. Nakhon Ratchasima, Ubon Ratchathani, and Khon Kaen had 1,441; 1,190; and 1,140 schools, respectively. However, at the same time, some areas in Thailand did not have any schools. The 78 sub - districts, which was 1.08% of totally 7,255 sub - districts in Thailand, did not have any schools. In addition, the results show that 4,580 students, which was 0.06% of total students, lived in sub - districts where did not have any schools. (Thaipublica, 2020)

Figure 1 Sub-districts that has no school in Thailand
Source: Information System for Equitable Education (ISEE)

In addition, Equitable Education Fund (EEF) prepared data of the specific poverty group for assisting this vulnerable group. Compared to other groups, the specific poverty group has less financial statement and well-being, and most

students in the educational system were in this specific poverty group as we mentioned above. Consequently, the prepared data reflected the educational inequality through situations, conditions, and limits. Particularly, households in rural areas are in the vulnerable group, compared to students living in urban areas.

2. The factors causing Thailand educational inequality

The factors or reasons causing Thailand educational inequality may originate from numerous aspects, such as economic status of students' families, personal problems of families or students. The problems may be premature pregnancy, drug addiction, patient or disabled person caregivers in their families, health problems of students. Also, the problems may be generated from different school management or educational organizations, or even schools located in rural areas, lack of teachers, educational resource inaccessibility. In this article, we would like to discuss only 3 main parts, which we consider that the main factors causing the educational inequality are as follows:

2.1 The economic status of students' families

The economic status of students' families is considered to be one of the main and important factors causing the educational inequality. Families having the high economic status, which is recognized as rich, have higher parenting ability than those having the lower economic status or the poverty status due to the capacity for payment or more investment for education. Families having the high economic status have more chances and choices than those do not have enough money. If children grow in family having low economic status, they will understand when their age is enough to be able to recognize. In other words, they recognize family income status, which is not enough for affording things or lives, and cannot continuously pay for educational expenses. As a result, many students are necessary to leave schools for finding jobs and earning money to support their families. In conclusion, the problem originated from families having the poverty economic status is an educational obstacle of Thai children today.

The poverty appears in all societies around the world, and family financial status is one of the big problems of the world. For Thailand, insufficient money has expanded into all parts. The occurring changes were household incomes contributing

to family financial status for the worse. The living conditions are lower. These reasons have become sources of growing poverty and cause more inequality, which is the big issue of Thailand. As UNESCO reported long ago, poverty eradication or poverty reduction is the first goal of education. In addition to poverty reduction, the quality education will provide knowledge, academic background, and professional life skills, so they have professional skills to make a living and to fight the poverty. Therefore, the quality education is so essential. Students, who can access the quality education, can change their living and are independent of others since they can create jobs and build careers. After graduation, if they can earn incomes, their living quality will be better. As a result, good education with quality not only builds the specific personal ability to achieve the economic potential but also is a quality indicator of everyone. The quality education also motivates the economic manufacturing sector, can create the political stability, is a tool to refine people in society, is a citizen who can make change, and underpins the mission of the national society with responsibility as the owner of the society and the country. In summary, the quality education can change people, society, economics, and politics with all dimensions. (Tippaporn Tantisunthorn, n.d.)

2.2 The habitation

The habitation of students in some areas is still quite remote, is arid, and is rural. For example, these places are located at high mountains and are remote locations from either communities or urban areas. Electricity and the internet are inadequate to meet people's needs. Students, who live in arid or rural areas, have difficulty for going to school. The difficulty depends on the different conditions in each area. For instance, some students have to walk across mountains, rivers, or long – distance to be on – time daily. In some cases, many students have to stop to go to schools in the rainy season due to wind, rain, and storms. (Pimphaya Charoensiriphan, n.d.) The journey is difficult and may cause accidents to students because they have to wade through the violently flowing floods. These problems affect to students and discourage student motivation, and they feel that they do not want to go to schools. When these situations happen for a long time, it may cause many students to quit from schools or may make a decision to drop out of schools for helping the family work and earning incomes.

2.3 The educational quality

The educational quality of students would result from the good knowledge and the quality of teachers since teachers are one of the main foundations for developing the country and Thailand education. However, teachers may not be the current dream job of many people due to many factors, such as low compensation and more difficult teaching, because now children can search knowledge from the internet themselves. Instead of studying to be teachers, the smart students tend to study to other occupations or to be tutors as the additional occupation. The efficiency of teachers, who have graduated, may not meet the standard; as a result, the quality of teachers is a priority problem affecting Thailand education. When the quality of teachers is down, it affects the educational quality. In other words, most children do not like to read books and search knowledge themselves. When the quality of teachers is down, students are more bored with study. Possibly, the educational quality may reduce.

To add up, the responsibilities of Thai teachers are usually more than merely teaching their students. According to THE Matter (2021), Thai teachers are considered “Sacrificers” since they are expected to work very hard despite of their low wages. Thai teachers’ salary would start from 15,000-24,750 THB (around 450-707\$) for newly graduated student teachers, while senior teachers would earn 29,980-76,800 THB (around 857-2195\$). Thai teachers relies much on the evaluation results which will be done semester-by-semester as it will dictate the amount of salary to be raised. This means that if Thai teachers wish to have more income, they have to wait every 6 month or up to 1 year so that their salary could be raised. In the meantime, work overload may cause them to give up on teaching regardless of their passion or potential in teaching their students. However, the teachers’ salary may even go lower in rural areas of Thailand. When huge responsibility does not offer compensable income, Thai student teachers (or even current teacher in duty) may eventually decide to turn their back to their degree and get a completely different job that pays them more and could provide them with Work-life Balance. To describe, the job description of Thai teachers does not limit only to teaching and preparing teaching material, but also to do something over their main scope of work. For example, teachers must do some paper works that are not relevant to their teaching subject (e.g., letter to the external agencies, school/students’ assessment),

attending traditional ceremonies, being a part of school activities, etc. This explains why Thai teachers do not have enough time to improve their teaching nor taking care of all the students they are in charge of.

Another difficulty Thai teachers are facing is additional expense they have to bear as a result of the Covid-19. Thai teachers must bear cost of teaching devices such as laptop, copy machine, and internet cost. Thai teachers do not receive enough financial support from the government during Covid-19 pandemic. Though Thai children of today may grow up to be a strong foundation of the country, Thailand's educational sector is not funded the most nonetheless. This could drastically decrease the teachers' motivation to teach and develop Thai students to be able to compare to students of other nations in the future (THE Matter, 2021). At the same time, technology influences the educational quality of students nowadays, such as search or learning from the internet from around the world. In other words, students do not obtain knowledge in one way from teachers due to different interests of each student, so their learning is different. Nevertheless, some areas in Thailand still lack teachers and necessary technology for learning and teaching, so the efficacy of teaching and learning is lower, compared to the developed areas. The quality inequality and educational resource management still have many dimensions because the overall educational problems of Thailand tend to reduce the quality. In addition, there is the educational quality inequality between schools, school sizes, parts of the country, and population income groups. (Pimchanok Puksuk, 2021)

3. The educational inequality of Thailand after Covid-19 pandemic situation

From the first Covid-19 spread period (the end of 2019), the second period (the end of 2020), and the third period which is the serious spread (in 2021) as commonly seen in Thailand, in each day the number of people infected by Covid-19 has increased rapidly and has exponentially grown. When Covid-19 has more spreads and affects many people in Thailand, the obvious observation is Covid-19 causing the distinct and serious social inequality. (Udom Likitwanawut, n.d.) When there are more severely social inequalities, these social inequalities impact on Thailand education and generate more educational inequalities.

The occurring changes after Covid-19 pandemic situation cause seriously and widely

in Thailand, especially the last and current Covid-19 pandemic spread. It has quite disturbed educational institutes because the government has to close educational institutes for reducing the risk and the number of the infected patients as much as possible. Therefore, the educational system has changed from teaching in schools to online classes. The alteration affects the learning system of children, especially children in families which cannot access to resources, such as the internet signal, a computer, a smartphone, or a television. These devices have expenses. In other words, the tools or online classes in Covid-19 spread situation may be suitable for medium – income families or persons who can access these resources. Nonetheless, these devices may not be appropriate to families with poverty because these families cannot approach to resources and various learning skills. In brief, parents or persons in their families have roles and are important for the learning system of students very much. (Arnon Chundhitisakul, 2020) The unambiguous main effects occurring after Covid-19 pandemic are as follows.

3.1 The effects on the economic situation of Thai families

Before Covid-19 pandemic, students having the economic situation with poverty have the educational inequality already. When they have to face many times of severe Covid-19 pandemic, it causes the worse economic situation to their families, particularly students in the extra – poverty group. According to Equitable Education Fund (EEF) survey, the results show that household incomes of this student group were less than 1,500 Baht a month. In other words, the average household income was 50 Baht a day. Before Covid-19 pandemic in 2019, the number of students in the extra – poverty group was approximately 700,000 persons. However, when Covid-19 pandemic occurred, the survey of the first semester (the first semester in the academic year 2020), the number of students in the extra – poverty group was 900,000 persons. In addition to the second semester (the second semester in the academic year 2020), the number of students in the extra – poverty group increased to one million persons or increased 18% from the first semester.

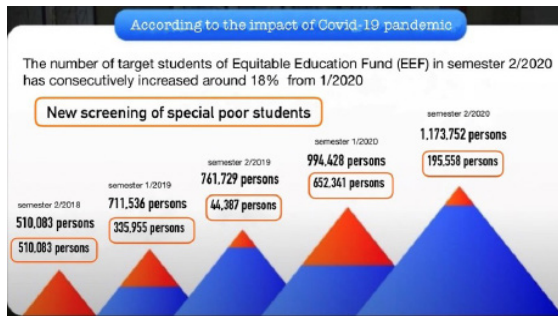

Figure 2 special poor students

Source: Thai PBS (“นักเรียนยากจนพิเศษ” วิกฤต “เหลื่อมล้ำ” การศึกษา: ห้องข่าวไทยพีบีเอส NEWSROOM)

<https://www.youtube.com/watch?v=ABLIBKwZU4&list=LL&index=2&t=599s>

Although the number of students in the extra – poverty group did not increase too much. According to this data, however, the results demonstrate that the presence of poverty among students is associated with family well-being of the children. Also, the average household incomes of students in the extra – poverty group in 2019 were 1,200-1,250 Baht a month. When Covid-19 pandemic occurred, their household incomes of students in the extra – poverty group were 1,021 Baht a month. Their parents lost their jobs, earned lower incomes, or have more dependency. These factors ruin the education of many students and tend to contribute the wider inequality between poor and rich people. Consequently, this financial problem may induce students to miss more classes or their families having less expenditures to support education.

3.2 The effects on the reducing quality of education

With Covid-19 pandemic situation, although Thailand has the educational policy, which provides 12 years with free of charge to all students, some students cannot use this right to study for free until completing the required education since some of them have important responsibility for taking care themselves and their families. Therefore, working for gaining incomes is more important than studying in the educational system. In addition to their responsibility to their families, the additional expenses originated from schools create a greater burden on the students

themselves or their families. Besides, some parents have attitude problems that parents do not recognize the importance of education to meet the needs of children's lives. Consequently, students have to set their future to follow the path as their parents' design by leaving schools for helping work at homes. Thailand, which is one of the countries, emphasizes on the educational accessibility by providing many supporting to the educational policies. For example, Thailand has 12 – year study with free of charge or Equitable Education Fund (EEF), which increases more than 6 million children to enter the education system. Moreover, even though Covid-19 pandemic affects the economic situation, Equitable Education Fund (EEF) has helped the burden of many parents so that children can continuously remain in the education system. (Siripa Inthawichian, 2020) In addition to online classes at homes, students have to sit in front of computer monitors every day, so they lose interactions with their teachers and friends. It may contribute to make stresses on children and teachers. If they have to learn via online classes until the pandemic situation will be improved, learning of children may reduce. To prevent stresses or misunderstand lessons among students until they are bored and reduce their attention to online classes, teachers must be necessary to suitably adjust learning and teaching management of online classes with occurring Covid-19 pandemic situation.

3.3 The effects on the accessibility of the educational inequality

Although online classes can replace normal classes during Covid-19 pandemic situation, the efficacy of online class learning is less than that of normal classes. In contrast to normal classes at schools, the absence of interactions in online classes is between instructors and learners, and friends. Some classes have to learn via practices as the main approach. Particularly, the inadequacy of computer equipment or the internet accessibility discourages some students for learning. Based on the report of Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) and College of Education, Harvard University, USA, in 2018², they reported

2 (A framework to guide an education response to the COVID-19 pandemic of 2020) by using data from OECD survey. This survey was collected from 15 – year old students with 600,000 persons from 79 countries around the world in 2018. The survey was employed using ICT to cover possession of digital devices, the internet connection, and online teaching approach, so it shows the situation of each country regarding to different preparations. Thailand was also one of the

that in Thailand only 53% of students had computers at homes. If students were divided according to the economic status of the families, up to 91% of economically affluent students had a computer. On the other hand, students with poverty economic status were found only 17%. The reasons for the internet inaccessibility are expensive expenses, the residential areas where are far from the internet signal, and difficulty to access the internet. (Phoomsaran Thongliamnak, 2020) Besides, students have to have knowledge or computer skills or digital skills to study online. For small children, they also need teaching or assistance from their parent for entering the online educational system. If the economic situation of their families is poverty, their families may have less knowledge, computer skills, or the online learning system; as a result, children do not have knowledge or skills to learn from the online system.

3.4 The effects on the preparedness of teachers

Not only Thai students and their parents that are affected by the Covid-19 pandemic in terms of educational inequality, but also including the teachers who have to suddenly adapt themselves to new style of teaching. Teachers who have lower income would find it difficult to afford all the devices they need in their classrooms, including online classroom or hybrid classroom. This could eventually make them become burnout, give up teaching, and find another job. On the other hand, teachers with higher income could buy teaching devices to support their teaching and could still afford their lives without relying on government support.

Moreover, regardless of working in wealthy or poor schools, teachers are required to have less interactions (physical contact specifically) with their students during the pandemic, it makes it even harder for them to be able to ensure that their students are paying attention to the classroom or thoroughly understanding the lecture. Some students could be left behind and end up having bad studying results, which could influence teachers' evaluation of the end of the semester.

4. Suggestions

“In the midst of a crisis, there is always an opportunity.” This statement still applies well. This crisis has a fairly long period of time until students are habituated

countries that participated in the survey.

with Covid-19 spread situation. Not only students but also their families including academic institutes need to adjust and change. The following suggestions as we discuss may be a guideline to improve and develop organizations or institutes.

4.1 The poverty alleviation

Currently, most people in Thailand still face with poverty both no economic stability and increased debt. When Covid-19 pandemic occurred, poverty has increased due to lost jobs and low economic growth. (Aungreutai, 2012) In addition to economic crisis, the number of the elderly has rapidly increased, while the working age population has decreased; also, Thailand's per capita incomes and education levels remain low. (Praornpit Katchwattanah, 2019) When poverty has rapidly increased, it causes many following problems, such as crime, drug, family, health and sanitation, and educational inequality problems. As we mentioned above, our opinion thinks that if Thailand can solve the poverty problem, other problems or inequality of each aspect will reduce. Finally, the educational inequality will decrease.

4.2 The awareness of education's importance

It is important for Thai students to understand the importance of education and learn how much it could help them finding a good job in the future. Therefore, parents or other family member should participate in raising awareness of educations for students. They can help their children in their study to increase family bond and would also make children become more interested in studying.

Teachers should also be responsible in changing styles of teaching by creating a friendly classroom environment. Although teachers may have to spend more time preparing appropriate teaching material (electronic files, videos/audio, device setup etc.). Sometimes, it is necessary for teachers to make their lecture less academic and focus on how to attract students' interests. Due to the fact that online classroom can be boring, teacher may adapt their lecture with entertainment such as games, activities, or songs. Nevertheless, if students are unable to access online classroom, both parents and teachers should be of their assistance as much as they could to prevent them from stopping their will to study.

4.3 The more channel addition for learning

Particularly, rural or arid areas, such as television, should have specific television channels for education. Schools may have channels or a television station for class levels and each subject. Schools should organize class schedules for students who do not have a computer or the internet. The disadvantages of teaching via television is whether students have questions or do not understand, they cannot ask or answer questions. However, at least students can receive knowledge continually, do not miss classes, or quit from the educational system. In Thailand, we have had Distance Learning Television (DLTV) teaching and learning system for a long time. Finally, DLTV in Thailand has the well-equipped database and the operating system. (Phoomsaran Thongliamnak, 2020) However, DLTV is still insufficient to students' requirements. On the other hand, book usage or course materials, and assignments for homework by shipping to students at homes may be alternative ways for learning by themselves during no classes at schools or as course materials for DLTV classes. Books, course materials, or assignments can motivate students with more understanding and update content in each subject.

4.4 Sufficient governmental support and proper management

Lastly, the Government should provide supports to every person involved in educational system of Thailand. The support could be in form of financial support or teaching/learning devices. Most importantly, the government must be responsible in making sure that all Thai students, whether studying in urban in rural or urban area, will be able to reach fundamental education which should be considered as one of the basic needs of citizens so that educational inequality could be completely eliminated. As mentioned earlier, education could strengthen the foundation of the country. Furthermore, proper education leads to the development of country in all respects. Investing in education will benefit the country in long term in terms of increasing competitive level of the country (Ratchawadee Sangmahamad, 2017).

5. Conclusions

With Covid-19 spread situation since the end of 2019, in 2020, and in 2021, it adversely affects all parts of Thailand. The factors or reasons causing

the educational inequality consist of the economic status of their families, the habitation, and the educational quality. In addition to these factors, there are other possible reasons, such as premature pregnancy, drug addiction, patient or disabled person caregivers in their families, and health problems of students, etc. Also, probable reasons may generate by different management of schools or educational organizations, or even schools located in rural areas, insufficient teachers, and educational resource accessibility. After the presence of Covid-19 pandemic situation, there are many following effects. Obviously, Covid-19 pandemic affects the economic status of their families, decreases the educational quality, and increases the educational inequality.

As we mentioned above, factors or reasons and effects after Covid-19 pandemic situation reflects Thailand educational inequality among Covid-19 crisis. This crisis has a high impact on children's education, so we could not let this crisis to discourage their intention and hope of these students in the future. On the other hand, this crisis is an important chance for changing the living quality of students because they are the main force of the nation in the future. Since the living quality of the population in the country will be good, there must be a good education along with it. Education is the cornerstone of life and is also something that defines or indicates knowledge, abilities, and expertise of each individual. If some populations in the country continuously receive the unequally educational opportunities, the educational inequality problem would not be able to be solved and it may lead to the social inequality. When society has more inequality, it will cycle to the income inequality problem and thus will affect the living quality of the population inevitably. Then developing process of the country like other developed countries would be slow or difficult. (Lieutenant General Suphot Malaniyom, n.d.)

However, the educational inequality reduction requires cooperation from all parts. In each area, organizations should take care and work closely to people. Therefore, they have the potential to reach the people as much as possible. Ultimately, the problems can be solved by cooperation and coordination, assistance between government and private sectors. The indispensable part is cooperation from all people to join together for reducing the educational inequality and creating the real equality in the future.

Reference

- Amon Chundhitisakul. (2020). **inequality (high) in Thai education**. TSIS. [Online]
Retrieved April 14, 2021 from <https://www.thetsis.com/post/inequality-education>
- Aungreutai. (2012). **The poverty problem in Thai society**. Blogspot. [Online]
Retrieved July 19, 2021 from http://pan-ha-khuam-yak-jon.blogspot.com/2012/02/blog-post_17.html
- Education Equality Fund. (2021). **Explore the impact of COVID-19, a major turning point in world education**. [Online] Retrieved June 6, 2021 from <https://www.eef.or.th/article1-02-01-211/>
- Information System for Equitable Education (ISEE). [Online] Retrieved June 18, 2021 from <https://isee.eef.or.th/>
- Lieutenant General Suphot Malaniyom. (n.d.). **Inequality Trap: Income and Education**.
- Nae Nae Montawan. (n.d.). **Thai education problems Can innovation and research really help?**. Disruptignite. [Online] Retrieved April 11, 2021 from <https://www.disruptignite.com/blog/problem-of-thailand-education>
- Patcharapornphin. (2015). **Thai education in modern times**. Patcharaporn. [Online]
Retrieved April 11, 2021 from <https://patcharapornphin.wordpress.com/2015/10/22/การศึกษาไทยในยุคปัจจุบัน/>
- Phoomsaran Thongliamnak. (2020). **Coping with education in the era of COVID-19: inequality and resources of learners will become more important**. The 101.World. [Online] Retrieved July 11, 2021 from <https://www.the101.world/covid-19-and-in-equality-in-education/>
- Pimphaya Charoensiriphan. (n.d.). **5 facts about educational inequality that prevent low-cost children from going further**. [Online] Retrieved April 9, 2021 from <https://adaymagazine.com/educational-inequality/>
- Asst. Prof. Dr. Kiriya Kulkolkarn, et. al. (13 December, 2021) **โครงการวิจัย เรื่อง ผลกระทบของ COVID-19 ต่อการส่งเสริมการมีงานทำ** Retrieved 20 May, 2023 from https://www.doe.go.th/prd/download/download_by_pool_file/68305
- Winit Pharcharuen, et. al. (2021) **Educational Disparities Of Thai Citizens Studying Age With The Online Learning Situation In the Viral Age Covid-19** Retrieved June 20, 2023 from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/PPJ/article/view/248655/170343>
- TCIJTHAI (2020) **ช่วง COVID-19 นักเรียนยากจนพิเศษเพิ่มขึ้น 1.7 แสนคน-ปี 2562 พบความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพชัดเจนขึ้น** Retrived June 20, 2023 from <https://www.tcijthai.com/news/2020/25/scoop/11092>
- Pimchanok Puksuk. (2021). **Poverty and inequality in 2019, numbers improve**,

- but one poor person needs to support four lives. The Standard. [Online] Retrieved May 16, 2021 from <https://thestandard.co/poverty-and-inequality-2020/>
- Praornpit Katchwattanah. (2019). **3 old problems + 2 new challenges. How will the fate of 'Thai education policy' continue after the 2019 election?**. Salika. [Online] Retrieved May 19, 2021 from <https://www.salika.co/2019/02/16/education-policy-after-election-2562/>
- The Matter (2021) **ภาระงานล้น แต่เงินน้อย สรုပ်ปัญหา #ทำไมครูไทยอยากรลาออก เมื่อครูถูกผลักดันให้เป็นผู้เสียสละ** retrieved 20 June 2023 from <https://thematter.co/social/education/why-thai-teachers-wanna-quit/160415>
- Siripa Inthawichian. (2020). **The problem of inequality in education**. Naewna. [Online] Retrieved June 6, 2021 from <https://www.naewna.com/lady/columnist/44536>
- Siwachoat Srisuttiyakorn (2019). Educational inequality and its factors: Multilevel analysis integrated with median-based class of generalized entropy in equality index. **Journal of Research Methodology**, 32(3).
- Thaipublica. (2020). **Open Coordinates: 7.3 million students delve into why high inequality of Thailand**. [Online] Retrieved April 14, 2021 from <https://thaipublica.org/2020/08/thai-education-high-inequality01/>
- Thai PBS Youtube. (2021). **"Specially poor students" and "Inequality of education" crisis : Thai PBS Newsroom**. [Online] Retrieved June 18, 2021 from <https://www.youtube.com/watch?v=ABLIBKWaZU4&list=LL&index=2&t=599s>
- Thairath Online. (2020). **How to solve the problem of inequality in education?**. [Online] Retrieved April 9, 2021 from <https://www.thairath.co.th/news/politic/1915512>
- Tippaporn Tantisunthorn. (n.d.). **Reducing poverty and inequality in education. Institute of Education Policy**. [Online] Retrieved April 15, 2021 from <http://www.fpps.or.th/news.php?detail=n1606779289.news>
- Ratchawadee Sangmahamad (2017) **Disparities in Education: Social Quality in Thai's Views** retrieved 20 June 2023 from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polscicmujournal/article/view/91310>
- Udom Likitwanawut. (n.d.). **Covid-19 and social inequality**. [Online] Retrieved May 16, 2021 from <http://tncathai.org/images/NCAB/ncab-article70.pdf>

ช่วงเวลาแห่งอดีตและ อนาคตของรัสเซีย: ทวีปภัคตร์แห่งการกระทำของ รัฐในสงครามรัสเซีย-ยูเครน

ปรีห์ปราง ฅนอมคักดีชัย*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งทำความเข้าใจสาเหตุและพลวัตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในประเทศกับปัจจัยระหว่างประเทศจากกรอบแนวคิดที่พัฒนาจากข้อเสนอเรื่องการย้อนทวนจินตภาพแบบที่สองของปีเตอร์ กูเรอวิช และทวีปภัคตร์แห่งการกระทำของรัฐของมาสตานดูโน โดยแบ่งกรอบการอธิบายออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นในช่วงก่อนที่จะเกิดสงครามไปจนถึงระยะเริ่มต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครน อันประกอบด้วยยุทธศาสตร์ของการรวบรวมอำนาจของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและระบอบปูตินกับการเถลิงอำนาจของกลุ่มซีโลวีกีพร้อม ๆ กับการเกิดแบบแผนของการรวมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองใหม่ของคนชั้นนำในเครมลิน โดยมีเป้าหมายระหว่างประเทศคือการทวนกลับคืนสู่สถานะมหาอำนาจเพื่อที่จะแบ่งสรรอำนาจและความมั่งคั่งในระบบระหว่างประเทศใหม่ภายใต้โลกหลายขั้วอำนาจ กับส่วนที่สองคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อตอบโต้ภัยคุกคามภายในประเทศซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สงครามขยายตัวออกไปและมีท่าทีว่าจะยืดเยื้อขึ้นเรื่อย ๆ โดยยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศประกอบด้วย การดูตรัยพยากรจากภายนอกและการระดมความชอบธรรมในระดับระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองคือการรักษาสถานภาพอำนาจดั้งเดิมทางการเมืองภายในของพันธมิตรระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับซีโลวีกีและฝ่ายที่สนับสนุนต่อแรงท้าทายที่เกิดจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ

คำสำคัญ: สงครามรัสเซีย-ยูเครน; ปฏิบัติการพิเศษทางทหาร; ซีโลวีกี; ระบอบปูติน

* อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Email: Preeprang.t@ku.th

The Time of Janus-Faced Russia: Two Faces of State Action in the Russo-Ukrainian War

Preeprang Thanomsakchai*

Abstract

This research article aims to comprehend the causes and dynamics of the Russo-Ukrainian war through an analysis of the relationships between internal and external factors based on the conceptual framework developed from the proposition of Peter Gourevitch's second image reversed and the two faces of state action by Michael Mastanduno et al. The article is divided into two sections. The first section focuses on domestic strategies for international goals, spanning from the pre-war period to the initial phase of the Russo-Ukrainian war. It encompasses the strategies of President Vladimir Putin's power consolidation and Putinism, along with the rise of the siloviki as the new political alliance of the ruling elite in the Kremlin. These domestic strategies aim to regain Russia's great power status to distribute power and wealth in the new international system under a multi-polar world. The second section addresses the international strategies for domestic goals during the war's expansion with a prospect of continuous escalation. The strategies involve external extraction and mobilization of legitimacy at the international level to achieve the internal objective of preserving the status quo of the Putin-Siloviki alliance and countering challenges posed by other political factions.

Keywords: Russo-Ukrainian War; Special Military Operation; Siloviki; Putinism

Lecturer at the Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University. Email: Preeprang.t@ku.th

1. ที่มาและสภาพปัญหา:

1 ปีหลังปฏิบัติการพิเศษทางทหารวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2023 ที่ผ่านมามีเป็นวันครบรอบ 1 ปีของการประกาศปฏิบัติการพิเศษทางทหาร (Special Military Operation or Специальная Военная Операция; СВО) ของกองทัพรัสเซียในยูเครน หรือที่รู้จักในโลกตะวันตกภายใต้ชื่อของสงครามรัสเซีย – ยูเครน (Russo – Ukrainian War) แม้ก่อนหน้านี้บางฝ่ายจะประเมินว่าสงครามดังกล่าวน่าจะผ่านจุดสูงสุดมาแล้วหลังจากที่กองทัพรัสเซียชะงักจนกระทั่งต้องถอนทหารออกจากเมือง Kherson ทางตอนใต้ของยูเครนในเดือนพฤศจิกายนปี 2022 ซึ่งถือเป็นความพ่ายแพ้ครั้งใหญ่ที่สุด นับตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของสงครามในครั้งที่รัสเซียถอนทัพออกจากเมืองโดยรอบกรุง Kiev ในขณะที่กองทัพยูเครนค่อย ๆ ติดยึดยึดหัวเมืองต่าง ๆ คืนจากกองทัพรัสเซีย (Подволоцкий, 2023) แต่เมื่อกองทัพรัสเซียยังคงรุกคืบต่อไปในเวลาต่อมาก็ยังทำให้ภาพของการทำสงครามยืดเยื้อหนักกลับคืนมาอีกครั้ง พร้อม ๆ กับการที่คำอธิบายของฝั่งที่ประเมินว่าสงครามครั้งนี้จะยังไม่ยุติในเร็ววันหนักแน่นขึ้นตามไปด้วย (Подволоцкий, 2023)

สิ่งที่สอดคล้องกับท่าทีของผู้นำรัสเซียอย่าง Vladimir Putin ซึ่งหากพิจารณาจากสุนทรพจน์ในวันเฉลิมฉลองผู้ปกป้องปิตุภูมิแห่งชาติ (Defender of the Fatherland Day) เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2023 (Подволоцкий, 2023) ที่ผ่านมาโดยในช่วงหนึ่งระหว่างที่ Putin กำลังกล่าวสดุดีวีรชนในอดีตที่ได้เสียสละปกป้องประเทศมา เขาได้หันมากล่าวเปรียบเปรยถึงสถานการณ์การรบในยูเครนปัจจุบัน และอ้างว่าแม้ในห้วงเวลาของการเฉลิมฉลอง แต่ตนก็ได้รับรายงานจากผู้นำระดับสูงของกองทัพตลอดว่าการทำสงครามของรัสเซียในยูเครนในขณะนั้นคือ “การทำสงครามเพื่อประชาชนของเราซึ่งกำลังดำเนินไป ณ แนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์ของเราอยู่ในขณะนี้” (The Kremlin, 2023) สิ่งที่น่าสนใจในสุนทรพจน์ดังกล่าวคือการที่ Putin มองพื้นที่ในการทำสงครามในขณะนั้นว่าเป็น “แนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์” (historical borders) หรือ Исторические рубежи ของประเทศรัสเซีย

นอกจากประเด็นข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไปในข้างต้นแล้วข้อเสนอในทางวิชาการของนักวิชาการในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมาเน้นพบว่าส่วนใหญ่ความสนใจของนักวิชาการที่สนใจศึกษาประเด็นเรื่องสาเหตุของสงครามยังคงมุ่งเป้าไปที่ปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ เช่น Mearsheimer (2022) คือตัวแทนของนักวิชาการในโลกตะวันตกที่ยังคงยืนยันกันว่าสาเหตุสำคัญของสงครามคือการที่สหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรในยุโรปตะวันตกได้ดำเนินนโยบายที่กลายเป็นภัยคุกคามที่ปรากฏเห็นเด่นชัด (existential threat) นั่นคือการยืนยันที่จะดึงประเทศยูเครนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organization or NATO) ทั้ง ๆ ที่ประธานาธิบดี Putin ได้แสดงท่าทีต่อต้านและไม่เห็นด้วยมาอย่างต่อเนื่อง (Mearsheimer, 2022, pp. 12-13) ในขณะที่งานของนักวิชาการยูเครนอย่าง Kuzio (2022a) กลับมองว่าการมุ่งเป้าสาเหตุของสงครามโดยโอนความผิดไปให้กับชาติตะวันตก

ตกเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและถือเป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่งของนักวิชาการจนกระทั่งเกิดเป็นสิ่งที่เขาเรียกว่าวิกฤตในวงการรัสเซียศึกษา (Crisis in Russian Studies) (Kuzio, 2020) นั่นเพราะสาเหตุที่แท้จริงของสงครามในทรงสนของ Kuzio วางอยู่บนเรื่องพื้นฐานเพียงเรื่องเดียวนั่นคือท่าทีที่แข็งกร้าวทางการทหารของเครมลิน (Kremlin military aggression) (Kuzio, 2022a, p. 41) ซึ่งเกิดจากความหมกมุ่นของตัวประธานาธิบดี Putin ที่มองว่ายูเครนคือรัสเซียย่อย (little Russia) (Kuzio, 2022b, p. 14) และสิ่งที่ปรากฏเพิ่มเติมในกลุ่มของงานวิชาการที่เปิดประเด็นเรื่องสาเหตุของสงครามคือการที่เราเห็นผลงานของนักวิชาการที่พยายามสร้างข้อโต้แย้งเรื่องสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านมุมมองของรัสเซียมากขึ้น เช่น งานของ Safranchuk (2022) ที่ประเมินผลกระทบของสงครามทั้งในระดับภูมิภาคและในระดับโลกจากมุมมองของรัสเซีย

แต่งงานวิชาการอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหนึ่งปีที่ผ่านมา คืองานเขียนที่มุ่งประเมินผลกระทบของสงครามในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งนอกจากงานของ Mearsheimer (2022) ขึ้นเดียวกันแล้ว ยังมีงานของ Gioe & Styles (2022) ที่ประเมินผลกระทบจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนในระยะยาวอย่างรอบด้านตั้งแต่ในด้านเศรษฐกิจ การทหาร การเมือง และสังคม หรืองานของ Lawrence (2022) ที่พยายามเปิดประเด็นเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามใหม่ ๆ โดยหันไปพิจารณาแรงจูงใจเบื้องหลังการเข้าสู่สงครามที่นอกเหนือไปจากสิ่งที่นักวิชาการได้เปิดประเด็นไว้แล้วก่อนหน้านี้ กล่าวคือ เขาเชื่อว่าการทำสงครามครั้งนี้ยังอาจมีสาเหตุมาจากเป้าประสงค์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนำทางการเมืองในเครมลินกับบรรดาคนาธิปไตย (oligarchs) ทางเศรษฐกิจของรัสเซียที่ต่างต้องการครอบครองยูเครนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการยึดกุมจุดยุทธศาสตร์ระหว่างยูเรเชียกับยุโรป (Lawrence, 2022, pp. 200-201) และสุดท้ายคืองานของ Kusa (2022) ที่ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมืองอันเกิดจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ผ่านมา

นอกจากนี้ สิ่งที่งานวิชาการกลุ่มนี้มักมีร่วมกันนอกเหนือไปจากการประเมินผลกระทบคือการประเมินความสำเร็จและล้มเหลวของรัสเซีย และข้อสรุปประการหนึ่งของนักวิชาการในกลุ่มนี้คือการชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจของรัสเซียในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 และการกระทำที่ตามมาหลังจากนั้นคือผลของการคาดคำนวณที่ผิดพลาด (miscalculation) ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับท่าทีและการประเมินของบรรดานักการทูตและผู้นำประเทศในยุโรปตะวันตกส่วนใหญ่ที่พร้อมใจกันแสดงออกต่อประชาคมโลกว่าผลลัพธ์ประการหนึ่งของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่สะท้อนความผิดพลาดของรัสเซีย คือการช่วยสร้างเอกภาพให้แก่บรรดาประเทศในยุโรปตะวันตกจากการรวมตัวเพื่อต่อต้านรัสเซียตลอดจนการปรับตัวเพื่อแสวงหาแหล่งที่มาเพื่อสร้างความมั่นคงทางพลังงานแหล่งใหม่หรือยังยืนมากขึ้น แทนที่จะแตกออกเป็นเสี่ยง ๆ ตามแรงกดดันด้านพลังงานและภัยคุกคามจากสงครามนิวเคลียร์ของประเทรัสเซียตามที่คาดการณ์ไว้ ดังนั้น คนกลุ่มนี้จึงมิได้ประเมินการกระทำของยูเครนกับ NATO ในฐานะภัยคุกคามแบบเดียวกับนักวิชาการกลุ่มเดียวกับ Mearsheimer แต่กลับกันนักวิชาการและนักการทูตจากชาติตะวันตกเหล่านี้ประเมิน

ว่าท่าทีของยูเครนในการเข้าร่วมกับ NATO คือการกำหนดชะตากรรมของประเทศตนเอง (self-determination) อันหมายถึงสิทธิที่จะเลือกเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศใดก็ได้ตามที่ต้องการ (Centre for European Studies at Chulalongkorn University, 2023)

บทความวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของการที่รัสเซียยังคงยืนกรานดำเนินปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครนต่อไป หรืออีกนัยหนึ่งคือการทำให้สงครามรัสเซีย – ยูเครนยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีที่ท่าว่าจะยุติ (ณ เวลาที่ผู้วิจัยเขียนคือมีนาคม 2023) โดยวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบดังกล่าวภายใต้กรอบคิดของ Gourevitch (1978) และ Mastanduno (1989) เพื่อเชื่อมโยงปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกโดยเสนอว่าช่วงเวลาในขณะนี้คือช่วงเวลาสำคัญที่เป็นจุดพลิกผันของประเทศรัสเซียทั้งในแง่พลวัตของการเมืองภายในและบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศ โดยมีทั้งท่าทีส่วนแรกที่ถูกดำเนินมาจากการสร้างเงื่อนไขของประวัติศาสตร์ในอดีต เช่น การสร้างความชอบธรรมให้กับการปฏิบัติการพิเศษทางทหารด้วยการตอกย้ำความไม่ชอบธรรมของรัฐบาลยูเครนและการอ้างความชอบธรรมในการดำเนินปฏิบัติการดังกล่าวว่าเป็นการปกป้องประชาชนใน “ดินแดนทางประวัติศาสตร์” ของรัสเซียเพื่อธำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของมาตุภูมิรัสเซียที่เป็นแผ่นดินหลักและจัดภัยคุกคามจากสิ่งที่รัสเซียมองว่าเป็นภัยจากลัทธิ นิโอนาซีที่เกลี้ยอำนาจขึ้นในยูเครนหลังปี 2014 และเป็นเหตุผลที่รัสเซียทำมาใช้อธิบาย “สาเหตุ” ของปฏิบัติการดังกล่าว กับอีกส่วนหนึ่งคือการกำหนดท่าทีของรัสเซียในโลกที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งในแง่ของผู้กุมอำนาจในการเมืองภายในประเทศ และบทบาทของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศครั้งใหญ่ภายหลังจากสิ้นสุดสงครามเย็น และทำให้องค์ประกอบทั้งสองส่วนดังกล่าวกลายเป็นปัจจัยที่ทำให้สงครามรัสเซีย – ยูเครนในครั้งนี้คือจุดที่เชื่อมระหว่างอดีตและอนาคตของรัสเซีย (Janus-faced Russia) ซึ่งตรงกับคำกล่าวของ Putin ในสุนทรพจน์ต่อสมาชิกรัฐสภาของรัสเซียในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2023 ที่ผ่านมามีว่า

อย่างที่ทุกคนต่างทราบกันดีว่าสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีในวันนี้เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่ประเทศของเรากำลังตกอยู่ในห้วงเวลาแห่งความพลิกผัน เพราะนี่คือช่วงเวลาแห่งความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อันสำคัญที่ทั้งสุดโต่งและไม่มีความแน่นอนในโลก ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่จะกำหนดอนาคตของประเทศและประชาชนของเรา และเป็นช่วงเวลาที่เราทุกคนต่างพากันแบกภาระความรับผิดชอบอันมหาศาล (The Kremlin, 2023)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบด้วย

2.1 เพื่อสำรวจ จัดกลุ่ม และประเมินข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับสาเหตุของ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน ในปัจจุบัน

2.2 เพื่อพัฒนาชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบของสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยเชื่อมโยงกับการเมืองภายในของประเทศไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

แม้ว่าบทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่เคยนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นที่ตอบวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 ของงานวิจัยชิ้นนี้ไปแล้วก่อนหน้านี้ (Preeprang, 2022) แต่เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวมีการขยายขอบเขตเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวิชาการให้สอดคล้องกับพลวัตรของตัวปรากฏการณ์คือสงครามรัสเซีย – ยูเครนตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น บทความวิจัยชิ้นนี้จึงอาศัยกรอบแนวคิดเดียวกันแต่จะหยาบกรอบแนวคิดสำคัญบางส่วนมาขยายความเพิ่มเติมเพื่อใช้วิเคราะห์และสร้างข้อเสนอหลักใหม่ที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมเพื่อให้ได้เต็มตัววัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อที่ 2 ให้มากขึ้นกว่าที่ผู้วิจัยเคยเสนอไปก่อนหน้านี้ โดยในบทความวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยนำกรอบแนวคิดเรื่อง “พฤติกรรมสองด้านของรัฐ” (the two faces of state action) ของ Mastanduno (1989) ซึ่งพัฒนามาจากงานของ Peter Gourevitch (1978) ซึ่งได้เปิดประเด็นโต้เถียงพื้นฐานสำคัญขององค์ความรู้รัฐศาสตร์ด้านการเมืองการปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ว่าทั้งสองส่วนเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกัน กล่าวคือปัจจัยภายในกับปัจจัยภายนอกต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแยกจากกันไม่ออก แต่คำถามสำคัญที่ตามมาคือจะจัดวางความสัมพันธ์และให้น้ำหนักแก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกอย่างไร ในการตอบคำถามดังกล่าว Gourevitch เลือกตอบโดยให้น้ำหนักไปที่ปัจจัยภายนอกที่กำหนดปัจจัยภายใน ส่วน Mastanduno เลือกตอบโดยชี้ให้เห็นว่าทั้งปัจจัยภายนอกต่างมีเงื่อนไขที่สัมพันธ์กันส่งผลต่อกันและกัน (mutually reinforcing) โดยเขาอธิบายว่าการกระทำของรัฐอาจนำไปสู่ผลลัพธ์สองแบบ คือผลลัพธ์ที่เกิดจากความตั้งใจและผลลัพธ์ที่ไม่ได้ตั้งใจ และเหตุนี้ผู้กำหนดนโยบายจึงพึงตระหนักถึงเงื่อนไขที่นโยบายภายในประเทศอาจนำไปสู่ผลลัพธ์บางประการที่ไม่ได้ตั้งใจในระดับระหว่างประเทศแล้วนั้น และรวมถึงในทางกลับกันที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอาจสร้างเงื่อนไขที่ไม่ได้ตั้งใจให้แก่การเมืองภายในประเทศได้ด้วยเช่นกัน

จากแนวคิดที่กล่าวไปในข้างต้น ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือออกมา 2 ชิ้น โดยอิงกับปฏิสัมพันธ์สองด้านของปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยระหว่างประเทศในประเด็นเรื่องเป้าหมาย (goal) และยุทธศาสตร์ (strategy) คือ (1) ยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศ และ (2) ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อเป้าหมายภายในประเทศ โดยในแต่ละชั้นจะประกอบไปด้วยผลลัพธ์ของการกระทำที่ตั้งใจ (intended) และ ไม่ได้ตั้งใจ (unintended) กล่าวคือ ในขั้นแรกที่ว่าด้วยเป้าหมายระหว่างประเทศกับยุทธศาสตร์ภายในประเทศนั้น คือส่วนที่ผู้วิจัยจะมุ่งวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่นำไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศของรัสเซีย ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ภายในประเทศแบ่งออกเป็นสองเรื่อง คือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง

(regime type) ในลักษณะของการกระชับอำนาจของการเมืองภายในประเทศทั้งในแง่ของการกลายเป็นเสรีประชาธิปไตยที่ยังรากมากขึ้นหรือกลายเป็นระบอบอำนาจนิยมที่เข้มข้นมากขึ้น กับมิติของการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรทางการเมืองภายในประเทศ (pattern of coalition) ส่วนเป้าหมายระหว่างประเทศประกอบด้วยมิติของการแบ่งสรรอำนาจ (distribution of power) ในการเมืองระหว่างประเทศ และมิติของการแบ่งสรรความมั่งคั่ง (distribution of wealth) ในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ส่วนการวิเคราะห์ในขั้นที่สองนั้น เป้าหมายภายในประเทศในฐานะตัวแปรต้นที่ผู้วิจัยหยิบมาพิจารณา คือการที่ตัวแสดงทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียคือ Putin และกลุ่ม siloviki (Силовики) สามารถเอาชนะและมีชัยเหนือกลุ่มพลังทางการเมืองและสังคมอื่น ๆ ที่ก้าวขึ้นมาท้าทายอำนาจตน (overcoming challenge) กับการระดมความสนับสนุนจากตัวแสดงที่เป็นฝ่ายเดียวกันในอีกด้านหนึ่ง (maintaining support) ส่วนตัวแปรตามหรือผลลัพธ์ของดำเนินกลยุทธ์ในการเมืองระหว่างประเทศ (international strategies) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในดังกล่าว ผู้วิจัยหยิบมาพิจารณา 2 ประเด็น คือประเด็นเรื่องการดึงดูดทรัพยากรจากภายนอกประเทศ (external extraction) และประเด็นที่สองคือการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ (external validation) ซึ่งปรากฏในรูปของนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่ตึงตันของประเทศไทยในการทำสงคราม (หรือปฏิบัติการพิเศษทางทหาร) ในประเทศยูเครนต่อไป ดังจะเห็นได้จากนโยบายระดมพลระลอกใหม่ (partial mobilization) หรือ Частичная мобилизация ของรัสเซียที่ดำเนินไปควบคู่กับการยังคงเผชิญหน้าอย่างเข้มข้นกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรชาติตะวันตกด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งล้วนกระทำไปเพื่อยืนยันความชอบธรรมของปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการอ้าง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” ต่อดินแดนในยูเครนในฐานะแนวพรมแดนเชิงประวัติศาสตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย

4. อภิปรายผล: โฉมหน้าสองด้านของรัสเซียในสงคราม

4.1 ยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศ (domestic strategies for international goals)

เป้าหมายระหว่างประเทศในฐานะปัจจัยที่เป็นตัวแปรตามในส่วนนี้ที่จะนำมาวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือดมิติของการแบ่งสรรอำนาจ (distribution of power) ในการเมืองระหว่างประเทศ และมิติของการแบ่งสรรความมั่งคั่ง (distribution of wealth) ในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยในประเด็นแรกคือเรื่องการแบ่งสรรอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศนั้น จะพบว่าปมปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซียตั้งต้นจากการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นและการล่มสลายของสหภาพโซเวียต อันเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถานะที่ถดถอยของรัสเซียในการเมืองระหว่างประเทศ

ในเวลาต่อมา สิ่งนี้สัมพันธ์กับการผงาดขึ้นของมหาอำนาจในฝ่ายเสรีนิยมอย่างสหรัฐฯ และการเปลี่ยนแปลงชุดคำอธิบายเรื่องระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ที่สัมพันธ์กับอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศของรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง

จวบจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามเย็น นโยบายของระเบียบโลกใหม่ได้เคลื่อนตัวอีกครั้งหนึ่ง และเป็นความหมายที่ใกล้เคียงกับความเข้าใจผู้คนในช่วงทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 มากที่สุด นั่นคือระเบียบโลกใหม่ภายใต้คำอธิบายของประธานาธิบดี George H. W. Bush แห่งสหรัฐฯ (Kessler, 1997) ที่แสดงถึงชัยชนะของอุดมการณ์เสรีนิยมและระบอบเสรีประชาธิปไตยโดยมีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญและนำไปสู่จุดสิ้นสุดแห่งวิวัฒนาการทางอุดมการณ์ของมวลมนุษยชาติและการปกครองของมนุษยชาติรูปแบบสุดท้าย หรือที่ Francis Fukuyama สรุปลงคัพประกอบทั้งสองสิ่งนี้ด้วยถ้อยความสั้น ๆ ว่า “จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์” (the end of history) และท่วงเวลาทศวรรษที่ 1990 นี้เองที่บทบาทของรัสเซีย (หรือสหภาพโซเวียตก่อนหน้านั้น) ได้ถูกลดทอนจากการเป็นมหาอำนาจหนึ่งของโลกในสมัยสงครามเย็นให้กลายเป็นผู้เล่นหรือตัวแสดงที่อ่อนแอในภูมิภาค (weak regional player) (Fukuyama, 2018, p. 16) ไปแทน และผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นควบคู่กันทันทีในช่วงเวลาเดียวกันคือการขยายสมาชิกภาพของประเทศสมาชิก NATO ซึ่งเมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาใหญ่ ๆ ได้แก่ ช่วงเวลาแรกซึ่งกินระยะเวลาประมาณ 2 ทศวรรษหลังปี 1990 อันประกอบด้วย การขยายสมาชิกภาพในปี ค.ศ. 1999 ที่เห็นการขยายตัวของ NATO ที่สัมพันธ์กับอำนาจที่เสื่อมถอยของสหภาพโซเวียตอย่างชัดเจน นั่นคือการรับรองประเทศที่เคยอยู่ในนิตกาสัญญาวอซอ (Warsaw Pact) ถัดมาคือการขยายสมาชิกภาพของ NATO ในปี ค.ศ. 2004 ไปยังประเทศในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออก โดยการขยายสมาชิกภาพครั้งนี้ถือเป็นการขยายตัวครั้งประวัติศาสตร์ที่ฉายให้เห็นความเสื่อมถอยของมหาอำนาจเก่าอย่างรัสเซียและตอกย้ำแนวโน้มของการขยายอิทธิพลไปสู่ทิศตะวันออกของ NATO ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย และสุดท้ายคือท่วงเวลาในทศวรรษที่ 2010 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การขยายสมาชิกภาพของ NATO ได้ดำเนินโดยพุ่งเป้าไปยังหัวใจสำคัญของอดีตสหภาพโซเวียตในบริเวณคาบสมุทรบอลข่านทางด้านตะวันตกโดยเริ่มต้นจากการชักชวนประเทศอัลเบเนียและโครเอเชียให้เข้าร่วม NATO ในปี ค.ศ. 2009 และหลังจากนั้นคือประเทศมอนเตเนโกรในปี ค.ศ. 2016 และสุดท้ายคือมาซิโดเนียเหนือในปี ค.ศ. 2020 และท่วงเวลาสุดท้ายคือท่วงเวลานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2020 จนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การจะทำความเข้าใจการชะลอตัวของการขยายสมาชิกภาพ NATO ในช่วงต้นย่อมแยกไม่ออกจากการนำตัวแปรสำคัญคือประเทศรัสเซียกลับเข้ามาพิจารณาในสมการในฐานะอดีตมหาอำนาจที่ก่อนหน้านี้ได้ถูกลดบทบาทให้กลายเป็นเพียงผู้เล่นที่อ่อนแอของภูมิภาค ที่เริ่มค่อย ๆ พยายามกลับมามีอิทธิพลและวางตัวในฐานะมหาอำนาจหนึ่งของโลก (global power) อีกครั้งหนึ่งนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา ดังปรากฏผ่านพฤติกรรมการรักษาเขตอิทธิพล (sphere of influence) และการตอบโต้การขยายอำนาจของสหรัฐฯ และพันธมิตร

NATO ในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อทวงคืนบทบาทมหาอำนาจของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ และคอยกดดันบรรดาสาธารณรัฐทั้งหลายที่เคยอยู่ภายใต้อดีตสหภาพโซเวียตเพื่อป้องกันมิให้ประเทศเหล่านั้นกลายเป็นแนวร่วมหรือพันธมิตรกับชาติตะวันตก ตัวอย่างของประเทศที่เข้าข่ายเช่นนี้คือมอลโดวา จอร์เจีย และยูเครน ผ่านทั้งกลไกการกดดันทางเศรษฐกิจไปจนถึงการสนับสนุนขบวนการทางการเมืองหรือขบวนการแบ่งแยกดินแดนภายในประเทศที่ฝักใฝ่ประเทศรัสเซีย

ในการจะกระทำการในข้างต้นให้ประสบผลสำเร็จ รัสเซียได้ดำเนินมาตรการรุกคืบอย่างน้อยใน 3 ด้าน ด้านแรกคือการรุกคืบด้วยการค่อย ๆ พัฒนาปรับปรุงกองทัพรัสเซียให้มีความทันสมัยมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมารัสเซียได้พยายามปรับปรุงอาวุธยุทโธปกรณ์ของประเทศให้มีความทันสมัยและรวดเร็วกว่าตะวันตก และได้ทุ่มงบประมาณมหาศาลไปกับการพัฒนาระบบอาวุธและโครงสร้างพื้นฐานของกองทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนในเทคโนโลยีอวกาศ และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับชีปนาวุธพิสัยไกลและและจรวดนำวิถีรูปแบบใหม่ แทนที่จะสั่งสมหัวรบนิวเคลียร์ในเชิงปริมาณในแบบที่เคยกระทำในสมัยสงคราม (The Kremlin, 2018)

ถัดมารัสเซียยังทำการรุกคืบทางการเมืองผ่านการทำสงครามลูกผสม (hybrid warfare) (Clark, 2020) ที่มีได้มุ่งใช้วิธีการทางทหารแบบดั้งเดิม (conventional force) เพื่อเข้าโจมตีและยึดจุดยุทธศาสตร์สำคัญต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่การทำสงครามลูกผสมที่ว่านี้ยังรวมไปถึงปฏิบัติการและการโจมตีทางไซเบอร์ (cyber attack) ต่อประเทศอื่น ๆ ซึ่งหลายกรณีมาในรูปแบบของแผนการปล่อยข้อมูลเท็จ (disinformation campaign) เพื่อให้ร้ายและบ่อนทำลายประเทศที่เป็นปฏิปักษ์อย่างประเทศประชาธิปไตยในโลกตะวันตก โดยกรณีที่เกิดขึ้นที่สุดคือการณที่มีกรกล่าวหาว่ารัสเซียคือผู้ที่อยู่เบื้องหลังการปล่อยข้อมูลเท็จเพื่อบ่อนทำลายผู้สมัครชิงตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2016 (Jamieson, 2019) เป็นต้น

ด้านสุดท้ายและถือเป็นด้านที่สำคัญที่สุดคือการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบรุกคืบ (assertive foreign policy) ที่รัสเซียกลายเป็นตัวแสดงที่เข้าไปมีบทบาทนามากขึ้น โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่นในกรณีของประเทศเบลารุส ซึ่งรัสเซียพยายามเข้าไปมีสัมพันธ์ในลักษณะของการบีบให้เบลารุสกลายเป็นรัฐภายใต้อารักขา (tutelar state) โดยรูปธรรมของความสัมพันธ์ในเชิงอารักขาที่ว่านี้คือการลงนามในสนธิสัญญารัฐสภามหาประหวางรัสเซียและเบลารุส (Союзное государство России и Беларуси) ในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งได้สถาปนาองค์กรเหนือรัฐที่จะคอยเข้ามาทำหน้าที่ประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองของทั้งสองประเทศ และต่อมาได้ขยายตัวไปสู่การกระทำข้อตกลงด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ และนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องคู่ขนานกัน (Vysotskaya, 2014) โดยความสัมพันธ์กับเบลารุสที่ว่านี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนอย่างมากต่อท่าทีของเบลารุสในสงครามรัสเซีย-ยูเครน

การจะทำความเข้าใจท่าทีของรัสเซียในการตอบโต้การเข้าเป็นสมาชิก NATO ของประเทศเพื่อนบ้านอย่างจอร์เจียและยูเครนจำเป็นจะต้องพิจารณาจากปัจจัยทางด้าน

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และความสำคัญทางยุทธศาสตร์ กล่าวคือ ในทางประวัติศาสตร์แล้วการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO ของจอร์เจียและยูเครนย่อมกระทบต่อเขตอิทธิพลที่รัสเซียถือว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นการกล่าวอ้างในสิ่งตีพิมพ์ที่ประธานาธิบดี Putin เรียกว่า “สิทธิทางประวัติศาสตร์” เพื่อกล่าวอ้างสิทธิเหนือดินแดนในยูเครนโดยคำอธิบายเรื่องสิทธิทางประวัติศาสตร์นี้โยงกลับไปหาสายสัมพันธ์ทางเชื้อชาติ สังคมและวัฒนธรรมที่ประชากรส่วนใหญ่ของชาวยูเครนมีกับชาวรัสเซีย ส่วนความสำคัญทางยุทธศาสตร์นั้นก็ยิ่งชัดเจนว่ารัสเซียมองว่าการขยายสมาชิกภาพ NATO ไปยังยูเครนเป็นรุกรานต่อประเทศที่ถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงมากกว่าฟินแลนด์และสวีเดน อันที่จริงแล้ว Putin ได้แสดงออกอย่างชัดเจนผ่านบทความที่เขาเป็นผู้เขียนขึ้นเองภายใต้ชื่อ “ว่าด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางประวัติศาสตร์ระหว่างชาวรัสเซียและชาวยูเครน” (On the Historical Unity of Russians and Ukrainians) ในปี ค.ศ. 2021 เพื่อชี้ให้เห็นรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่ชาวรัสเซียและยูเครนมีร่วมกัน และในทางกลับกันเขายังเสนอว่าแนวคิดที่ว่าชาวยูเครนเป็นชนชาติที่เป็นอิสระจากรัสเซียนั้นเป็นความคิดที่ “ไร้รากฐานทางประวัติศาสตร์รองรับ” (no historical basis) และกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ถูกนำมาใช้โดยตลอด (The Kremlin, 2021a) ที่ Putin เรียกว่า “แผนการต่อต้านรัสเซีย” (the Anti-Russia Project) กล่าวคือ

ชนชั้นนำของยูเครนตัดสินใจสร้างความชอบธรรมให้แก่อิสรภาพของประเทศด้วยการปฏิเสธอดีต (ยกเว้นในเรื่องพรมแดน) พวกเขาพยายามสร้างเรื่องราวและเขียนประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่โดยตัดทุกสิ่งที่ทำให้พวกเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทิ้ง และหันไปเรียกช่วงเวลาที่ยูเครนอยู่ภายใต้จักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียตว่าเป็นช่วงเวลาที่ยูเครนตกอยู่ภายใต้การยึดครองจากต่างชาติ

โดยในการตอบคำถามผู้สื่อข่าวที่สัมภาษณ์ถึงสาเหตุที่ทำให้ Putin ตัดสินใจเขียนบทความชิ้นนี้ขึ้น เขาอ้างว่าแม้ประเทศยูเครนจะมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกำหนดชะตากรรมตามของตนเองปรารถนาแบบเดียวกับที่ปัจเจกบุคคลพึงมี แต่เขาก็ได้ให้เหตุผลต่อไปว่า

แต่คุณเองก็ทราบมิใช่หรือว่าแม้ปัจเจกบุคคลทุกคนจะมีเสรีภาพแต่เสรีภาพดังกล่าวก็ต้องอยู่ภายใต้สูตรสำเร็จที่พวกเราคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี นั่นคือเสรีภาพของบุคคลแต่ละคนย่อมถูกจำกัดโดยเสรีภาพของบุคคลอื่น ๆ เพราะหากการใช้เสรีภาพใดก็ตามไปกระทบกระเทือนเสรีภาพของผู้อื่น คนที่ใช้เสรีภาพดังกล่าวย่อมจะต้องพิจารณาถึงขีดจำกัดหรือข้อจำกัดบางอย่างแก่เสรีภาพของตนเองสิ่งเดียวกันนี้อาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศต่าง ๆ ได้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือหากเราพบว่ากำลังมีคนสร้างภัยคุกคามบางอย่างให้แก่เราโดยเฉพาะในด้านความมั่นคง เราย่อมจำเป็นจะต้องตัดสินใจว่าจะทำ

อย่างไ้กับมันดี (The Kremlin, 2021b)

คำอธิบายในข้างต้นของ Putin สะท้อนความรับรู้ของรัสเซียอย่างชัดเจนว่าเส้นแบ่งที่คอยขีดคั่นอาณาบริเวณที่ชาติตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาว่าลักษณะใดเป็นหรือไม่เป็นภัยคุกคามของรัสเซีย นั้น วางอยู่บนแนวคิดเรื่องสิทธิทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นแล้วการขยายตัวของ NATO ไปยังประเทศที่รัสเซียถือครอง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” ย่อมถือเป็นภัยคุกคามจากมุมมองของรัสเซีย

แม้ว่ารัสเซียจะเลือกตอบโต้การขยายอิทธิพลของ NATO ในกรณีของยูเครนและจอร์เจียด้วยการตั้งใจใช้กำลังทหารเข้าแทรกแซงโดยตรง ทว่าการกระทำดังกล่าวกลับนำไปสู่ผลลัพธ์ด้านกลับที่รัสเซียอาจไม่ได้ตั้งใจ (unintended consequence) กล่าวคือ หลังจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่านไปหนึ่งปี โดยล่าสุด (ค.ศ. 2023) ได้เกิดปรากฏการณ์ของการขยายสมาชิกภาพ NATO ไปยังประเทศที่มีพรมแดนติดกับรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือกรณีการเข้าร่วม NATO ของประเทศฟินแลนด์ที่ได้ให้สัตยาบรรณและเข้าเป็นประเทศสมาชิก NATO ล่าสุดและถือเป็นกระบวนการรับสมาชิกใหม่เร็วที่สุดครั้งหนึ่งนับตั้งแต่ก่อตั้ง NATO (North Atlantic Treaty Organization, 2023) ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าความรวดเร็วดังกล่าวคือผลลัพธ์ในด้านกลับของสงครามรัสเซีย-ยูเครนตามที่ Jens Stoltenberg เลขาธิการ NATO ออกมาให้สัมภาษณ์ว่า “ประธานาธิบดี Putin ได้ประกาศเป้าหมายของการรุกรานยูเครนว่าเป็นไปเพื่อทำให้มีชาติพันธมิตร NATO ตามแนวพรมแดนที่น้อยลง... แต่ตอนนี้เขากลับได้รับในสิ่งที่ตรงกันข้ามแทน” (BBC, 2023)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ทวิภาคการบางส่วนตีความว่า การกระทำของรัสเซียในกรณีจอร์เจียในอดีตและล่าสุดในกรณีของยูเครนได้เร่งเร้าให้เกิดแนวร่วมแนวกลับให้แก่ NATO เพราะเราจะพบวก่อนหน้าที่จะเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครนนั่น ท้าที่ของฟินแลนด์และสวีเดนต่อความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับสหรัฐฯ และพันธมิตร NATO คือการวางตัวเป็นกลางมาตลอดระยะเวลากว่า 70 ปี นับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง และตลอดระยะเวลาของสงครามเย็น แม้ว่าในหลายครั้งทั้งสองประเทศจะแสดงท่าทีที่โน้มเอียงไปยังพันธมิตร NATO แต่การแสดงออกซึ่งเจตนาจำนงที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO กลับดำเนินไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน จึงอาจกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิก NATO ของฟินแลนด์ล่าสุดและของสวีเดนที่กำลังจะเกิดขึ้นตามมา คือผลลัพธ์ที่รัสเซียไม่ได้ตั้งใจจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบรุกคืบเพื่อตอบโต้การขยายตัวของ NATO ที่ไม่เพียงนำรัสเซียเข้าสู่สงครามและการเผชิญหน้ากับตะวันตกอย่างเข้มข้นมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังผลักดันให้สองประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ที่เคยวางตัวเป็นกลางอย่างฟินแลนด์และสวีเดนหันไปเข้าร่วมกับ NATO อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ถัดมาคือประเด็นเรื่องการแบ่งสรรทรัพยากรและความมั่นคงในเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่แม้จะเป่าหมายรองหากเทียบกับเป่าหมายที่เพ็งอภิปราบายไปในข้างต้น

แต่ก็เป็นเป้าหมายที่มีความสำคัญต่อการทวงคืนสถานะมหาอำนาจของรัสเซีย โดยในสวนนี้รัสเซียดำเนินนโยบายผ่านเครื่องมือหลายประการไม่ว่าจะเป็นการกดดันทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในด้านพลังงานจากการที่รัสเซียใช้ประโยชน์จากการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติและมียาได้จาก การส่งออกเชื้อเพลิงแก๊สธรรมชาติมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก สิ่งนี้จึงนำไปสู่การรุกคืบเพื่อ ทวงคืนบทบาทผู้เล่นสำคัญของภูมิภาคผ่านการขยายอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของรัสเซีย ในฐานะตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในเอเชียและภูมิภาคใกล้เคียง ยกตัวอย่างเช่น นโยบาย “มุงตะวันออก” (Look East Policy) ของรัสเซียเพื่อเสริมสร้างความเป็นพันธมิตรกับจีนให้มากขึ้น รวมถึงการก้าวเข้าไปมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคตะวันออกกลางท่ามกลางวิกฤตสงครามกลางเมือง ในประเทศซีเรีย โดยใช้อิทธิพลจากพลังงานและการเป็นผู้ส่งออกเชื้อเพลิงจากแก๊สธรรมชาติเป็น เครื่องมือชิ้นสำคัญในการแผ่ขยายอิทธิพลและความร่วมมือทางเศรษฐกิจดังกล่าว สิ่งนี้สัมพันธ์กับ การรุกคืบประการต่อมาคือการเปิดสัมพันธ์เชิงรุกกับประเทศมหาอำนาจใหม่อื่น ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์การกลับมามีบทบาทของรัสเซียในการเมืองของมหาอำนาจ (Great Powers politics) ในศตวรรษที่ 21 แตกต่างไปจากเดิมในสมัยสงครามเย็น กล่าวคือจากการเมืองแบบสองขั้ว อำนาจ (bipolarity) ไปเป็นการสนับสนุนโลกที่มีมหาอำนาจหลายขั้ว (multipolarity) แทน (Randolph, 2023) ดังจะเห็นได้จากการดำเนินนโยบายสานสัมพันธ์กับประเทศที่มีโลกทัศน์ใน แบบเดียวกันอย่างจีนและอิหร่าน เป็นต้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยเสนอว่า เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศทั้งสองมิติที่กล่าวไปใน ข้างต้น รัสเซียจึงจำเป็นต้องดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศด้วยการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง ซึ่งยุทธศาสตร์ภายในประเทศหรือโครงสร้างทางการเมืองภายในประเทศที่ผู้วิจัยหยิบยกมา พิจารณาในฐานะเครื่องมือเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสองประการในช่วงต้นคือการระดม ทรัพยากรภายใน (internal mobilization) เพื่อสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหาร อันประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เคลื่อนเข้าสู่ความเป็นระบอบอำนาจนิยมที่เข้มข้นมากขึ้น ผ่านการกระชับอำนาจของประธานาธิบดี Putin และการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่ม พันธมิตรทางการเมืองและการแบ่งสรรอำนาจระหว่างชนชั้นนำภายในรัสเซียโดยเกณฑ์ตัวแสดงที่ สนับสนุนสงครามรัสเซีย-ยูเครนให้กลายเป็นพวก

ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศ ประการแรก คือการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองที่เคลื่อนเข้าสู่ความเป็นระบอบอำนาจนิยมที่ เข้มข้นมากขึ้นซึ่งแสดงออกผ่านการดำเนินการในอย่างน้อย 3 เรื่อง เรื่องแรกได้แก่ การกระชับ อำนาจของตัวประธานาธิบดี Putin ซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับการลดทอนอำนาจและอิทธิพลของ พรรคการเมือง สถาบันการเมือง และองคาพยพอื่น ๆ โดยเฉพาะฝ่ายที่ไม่ได้สนับสนุนนโยบายการ ทำสงครามรัสเซีย-ยูเครน ในบริบทที่ความนิยมในตัวประธานาธิบดี Putin กำลังอยู่ในช่วงซาลง ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงความเสื่อมความนิยมในระบอบ Putin และความนิยมในตัว Putin เองก็มีให้เห็นอย่างต่อเนื่องในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมาโดยเฉพาะเมื่อประธานาธิบดี Putin

แสดงออกว่าต้องการสืบทอดอำนาจต่อไป โดยรูปธรรมของความนิยมในตัว Putin ที่ตกต่ำลงเริ่มปรากฏในกรณีที่มีการชุมนุมประท้วงอย่างต่อเนื่องในปี ค.ศ. 2011-2012 หลังจากทีประธานาธิบดี Putin ประกาศว่าตนจะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อเป็นวาระที่สาม โดยที่ผู้ชุมนุมออกมาเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม รวมถึงการยุติของระบอบ Putin อีกด้วย

อันที่จริงแล้วร่องรอยของการกระชับอำนาจของ Putin ในการเมืองรัสเซียเริ่มส่อเค้าให้เห็นตั้งแต่ความพยายามที่จะสืบทอดอำนาจของตนในฐานะประธานาธิบดี โดยการนับวาระการดำรงตำแหน่งของเขาใหม่อีกครั้งทำให้เขาสามารถอยู่ในตำแหน่งต่อไปได้อีกสองวาระ วาระละ 6 ปีจนถึงปี ค.ศ. 2036 และในช่วงเวลาเดียวกันกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นเอง ได้มีกระแสที่คาดการณ์ถึงแผนการของ Putin ในการเพิกถอนอำนาจหน้าที่สืบทอดหลังจากที่เขาตั้งเทคโนแครตที่อยู่นอวงวงเครมลินอย่างนาย Mikhail Mishustin ให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าบุคคลดังกล่าวอาจมาทำหน้าที่สืบทอดอำนาจต่อจาก Putin หรือเป็นหนึ่งในแผนการของ Putin ที่จะอยู่ในอำนาจต่อไปผ่านทางช่องทางอื่น ๆ กระนั้น การที่ Putin จำเป็นต้องใช้กระบวนการเลือกตั้งเพื่อให้ตนดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปอีกครั้งในปี ค.ศ. 2024 ย่อมสบช่องให้บุคคลที่ต้องการจะทำลายอำนาจของ Putin ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อยุติบทบาทของ Putin ในการเมืองรัสเซีย อย่างไรก็ตามภายใต้เงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (ค.ศ. 2023) ย่อมหยิบยื่นโอกาสให้ Putin นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประกันชัยชนะและความจำเป็นที่จะต้องดำรงตำแหน่งต่อไปผ่านการเลือกตั้งในปี ค.ศ. 2024 สิ่งนี้อาจสังเกตได้จากคำแถลงของนาย Dmitry Peskov โฆษกเครมลินว่ามีความพยายามจากชาติตะวันตกที่จะแทรกแซงการเลือกตั้งประธานาธิบดีในครั้งนี้ (TASS, 2023) ก็ยิ่งตอกย้ำว่า Putin จะยังจำเป็นต้องรักษาอำนาจและดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไปหลังปี ค.ศ. 2024 และทำให้ความนิยมในตัวผู้นำอย่าง Putin ถูกนำไปผูกโยงกับความสำเร็จของปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครนด้วยเช่นกัน

การรวบอำนาจในมือของประธานาธิบดีภายใต้เงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่เห็นได้อย่างชัดเจนประการถัดมาคือการจับกุมและปิดกั้นสื่อและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างเสรีในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน จนกระทั่งเกิดปรากฏการณ์ที่ฝั่งสหรัฐฯ เรียกว่าการทำสงครามกับสื่อ (war on media) ซึ่งมีทั้งสื่อของตะวันตกที่มีชื่อเสียง และรวมถึงสื่อในรัสเซียที่อยู่ตรงกันข้ามกับจุดยืนของเครมลินในการทำสงคราม (Ivanova & Dik, 2023) สิ่งนี้ยังชัดเจนขึ้นในเดือนเมษายน ค.ศ. 2023 หลังจากที่ Putin ลงนามในร่างกฎหมายฉบับใหม่ที่เพิ่มบทลงโทษการเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดเกี่ยวกับกองทัพรัสเซียเป็นโทษจำคุกโทษสูงสุดถึง 15 ปี และเพิ่มบทลงโทษในการฉกฉวยต่อแผ่นดินเป็นการจำคุกตลอดชีวิต ซึ่งสิ่งนี้ได้เปิดโอกาสให้เครมลินใช้เป็นเครื่องมือในการจำคุกพลเมืองที่สนับสนุนหรือให้ความช่วยเหลือต่างชาติ องค์กรต่างชาติในระหว่างที่กำลังปฏิบัติการพิเศษทางทหารอีกด้วย (U.S. Embassy Tbilisi, 2022)

สาม การจับกุมและปราบปรามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนเริ่มต้นจากการจับกุมผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับปฏิบัติการพิเศษทางทหาร และต่อมาสิ่งนี้ลุกลามไปสู่การ

จับกุมผู้ที่ฝ่าย Kremlin ประเมินว่าเป็นศัตรู สายลับ และผู้ที่ทรยศชาติ (U.S. Embassy Tbilisi, 2022) การจับกุมและปรามปรามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยซึ่งดำเนินควบคู่ไปกับการเพิ่มมาตรการสอดส่องพลเมืองของรัฐบาลที่เข้มข้นมากขึ้น เช่น การให้อำนาจแก่องค์กรที่มีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลบรรดาสื่อต่าง ๆ ที่เรียกว่า Roskomnadzor (RKN) (International Press Institute, 2023) ซึ่งดำเนินไปควบคู่กับปฏิบัติการให้ข้อมูลที่เท็จ (disinformation) เพื่อสนับสนุนนโยบายการทำสงครามของรัฐบาล เช่น การบังคับให้สื่อในรัสเซียเรียกสงครามครั้งนี้ว่าเป็นปฏิบัติการพิเศษทางทหารอย่างพร้อมเพรียงกัน (International Press Institute, 2023) และล่าสุดคือการใช้เทคโนโลยีการยืนยันตัวตนผ่านใบหน้า (facial recognition) มาใช้ในการป้องปรามการชุมนุมประท้วงต่อต้านการทำสงครามผ่านเครือข่ายของระบบกล้องรักษาความปลอดภัยขนาดใหญ่ที่สุดในโลกในกรุงมอสโก (Masri, 2023) เป็นต้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการที่ Putin นำเงื่อนไขจากภายนอกคือภัยคุกคามและการขยายตัวของ NATO มาใช้กระชับอำนาจเพื่อความอยู่รอดและรักษาสถานภาพดั้งเดิม (status quo) ทางการเมืองภายใน แต่การกระทำเช่นนั้นย่อมเท่ากับว่า Putin กำลังฝากความนิยมและอนาคตทางการเมืองภายในของตนเองไว้กับทิศทางและความสำเร็จของเป้าหมายระหว่างประเทศที่ได้ตั้งไว้ด้วยเช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนได้นำไปสู่การดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศสำคัญของ Putin ที่ในด้านหนึ่งได้ช่วยให้ Putin สามารถรวบรวมอำนาจได้กระชับมากยิ่งขึ้นในช่วงที่ความนิยมกำลังตกต่ำ แต่ความยั่งยืนของยุทธศาสตร์ที่ว่านี้ย่อมขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ของปฏิบัติการพิเศษทางทหารที่รัสเซียเป็นฝ่ายได้เปรียบด้วยเช่นกัน แต่ในกรณีที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนดำเนินไปโดยที่รัสเซียเป็นฝ่ายเสียเปรียบ สิ่งที่ย่อมส่งผลกระทบต่อในทางกลับกัน คือกลายเป็นเงื่อนไขให้แก่ฝ่ายที่ต้องการทำลายอำนาจของ Putin มีโอกาสสร้างความเปลี่ยนแปลงในการเมืองภายใน ทั้งความพยายามที่จะเปลี่ยนตัวผู้นำ หรือแม้แตความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบไปสู่ความเป็นเสรีประชาธิปไตยมากขึ้นด้วยเช่นกัน หรือแม้แต่แรงสนับสนุนที่น้อยลงจากพันธมิตรในฝ่ายเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น ภายหลังการประกาศระดมกำลังเสริมเพิ่มเติมของ Putin ที่นำไปสู่กระแสต่อต้านอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะจากฝั่งที่เป็นพวกชาตินิยมหัวรุนแรงและเคยสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารมาก่อน (Soldatov & Borogan, 2022) เป็นต้น

เพื่อที่จะรักษาสถานภาพเชิงอำนาจดั้งเดิม (status quo) ในการเมืองรัสเซียของประธานาธิบดี Putin ในฐานะผู้นำสูงสุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคราวที่เกิดวิกฤตที่ท้าทายความชอบธรรมในการครองอำนาจของ Putin หากผลลัพธ์ของสงครามดำเนินไปในทิศทางที่ไม่ดี ส่งผลให้เกิดการดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศประการที่สอง นั่นคือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนในการรวมกลุ่มเป็นพันธมิตรระหว่าง Putin กับตัวแสดงอื่น ๆ ใน Kremlin ที่สนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหาร โดยเฉพาะกลุ่มตัวแสดงที่เป็นพวกสายเหยี่ยว (hawk) หรือกลุ่มที่ยึดมั่นต่อนโยบายการทำสงครามรัสเซีย-ยูเครนอย่างไม่ประนีประนอม (hardliner) ซึ่งได้เกลี้ยอำนาจขึ้นภายใต้เงื่อนไขของ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน และได้ก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทในक्रमลินมากขึ้นกว่าชนชั้นนำกลุ่มที่สนับสนุนนโยบายที่ก้าวร้าวน้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนธิปไตยเดิมที่คำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจที่รัสเซียต้องสูญเสียไปจากการถูกคว่ำบาตรโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรชาติตะวันตก

ในบริบททางการเมืองของตัวแสดงในक्रमลินตัวแสดงที่เป็น “สายเหยี่ยว” คือกลุ่มคนที่มักถูกเรียกว่าพวก *siloviki* (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน (Preeprang Thanomsakchai, 2022)) หรือพวกกลุ่ม “คนที่ถือปืน” (guys with guns) คือกลุ่มคนที่มาจากหน่วยงานความมั่นคงหรือที่เรียกกันในภาษาการเมืองรัสเซียว่า “กระทรวงที่ถืออำนาจบังคับ” (The Ministries of Force or Силловые Министерства) อย่างกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม หน่วยข่าวกรองและฝ่ายความมั่นคง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่คอยกำหนดทิศทางและนโยบายของรัสเซียอย่างมีนัยสำคัญจนกระทั่งมีผู้ประเมินว่าระบอบการเมืองของประเทศรัสเซียจะวิวัฒน์ไปในทิศทางใดในอนาคตนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่าประธานาธิบดีคนใหม่ที่มาดำรงตำแหน่งต่อจาก Putin จะทำให้หน่วยงานเหล่านี้ให้ความร่วมมือกับสิ่งที่ประธานาธิบดีต้องการ หรือยิ่งกว่านั้นคือขึ้นอยู่กับว่าตัวประธานาธิบดีจะให้ความร่วมมือกับสิ่งที่พวก *siloviki* ในหน่วยงานเหล่านี้ต้องการมากน้อยเพียงใด (Sestanovich, 2020) ดังนั้นพวก *siloviki* ที่ฝังตัวอยู่ในระบบราชการที่เข้มแข็งของรัสเซีย นั้นเปรียบได้กับรัฐพันลึก (deep state) (Sestanovich, 2020) ของพวกข้าราชการในหน่วยงานความมั่นคงที่มีจุดยืนในนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวอย่างการใช้กำลังทหารและการทูตแบบเผชิญหน้าเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัสเซียและแสดงออกซึ่งบทบาทของมหาอำนาจในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งในกรณีนี้ย่อมหมายถึงการสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียในประเทศยูเครน

ในทางตรงกันข้าม ตัวแสดงในक्रमลินที่เป็นสายพิราบคือเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ ที่ให้ความสำคัญกับการใช้วิถีทางการทูต การเจรจา และทำที่ที่ประนีประนอมมากกว่าการใช้กำลังทหาร ดังนั้นท่าทีในนโยบายต่างประเทศของตัวแสดงในกลุ่มนี้ จึงมีลักษณะที่ค่อนข้างระมัดระวังและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าโดยตรง โดยบุคคลที่เป็นตัวแสดงในฝ่ายพิราบ ได้แก่ นาย Sergei Lavrov รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนาย Alexei Kudrin ที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจในฝั่งเสรีนิยมของ Putin ที่ออกมาต่อต้านการใช้จ่ายงบประมาณทางการทหารก่อนหน้านี้ และที่สำคัญที่สุดคือกลุ่มคนธิปไตยทางเศรษฐกิจทั้งคนธิปไตยปัจจุบันและคนธิปไตยเดิมในอดีตที่พากันออกมาต่อต้านปฏิบัติการพิเศษทางทหารของ Putin ในที่สาธารณะและตามสำนักข่าวต่างประเทศอีกด้วย (Ray, 2022)

ก่อนหน้านี้หลายฝ่ายเคยมองว่าบทบาทของพวก *siloviki* ที่มากขึ้นจะส่งผลต่อความเป็นประชาธิปไตยของการเมืองรัสเซีย (Illarionov, 2009a) ดังนั้นผลลัพธ์ภายในที่เกิดขึ้นจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนย่อมทำให้ระบอบประชาธิปไตยในรัสเซียถดถอยลงยิ่งกว่าเดิมไม่ว่าจะโดยการลดรอนสิทธิเสรีภาพของพลเมืองและการปราบปรามศัตรูทางการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงกันข้ามกับตนเอง ซึ่งสิ่งนี้ย่อมดำเนินไปในทิศทางเดียวกันกับผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์

ทางการเมืองภายในประการแรกที่ได้วิเคราะห์ไปก่อนหน้านี้ นั่นคือการกระชับอำนาจของ Putin และระบอบอำนาจนิยมที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโดยเชื่อมโยงกลับไป ยังเป้าหมายระหว่างประเทศที่กล่าวถึงไปในตอนต้น ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่าการเถลิงอำนาจของพวก *siloviki* คือสิ่งที่จำเป็นในยามที่เสถียรภาพและความมั่นคงภายในประเทศถูกนำไปผูกโยงกับการ ทำสงครามระหว่างประเทศของรัสเซีย เพราะการก้าวเข้ามามีบทบาทในक्रमลินของพวก *siloviki* ย่อมเป็นการถ่วงดุลอำนาจและลดบทบาทแก่ฝ่ายคณาธิปไตย (oligarchs) ที่เคยครองอำนาจเดิม และเคยมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัสเซียที่ลดลงและสวนทาง กับอำนาจของพวก *siloviki* ในหน่วยงานความมั่นคงที่เพิ่มขึ้นในยามศึกสงคราม อย่างไรก็ตาม ยังมี พวกคณาธิปไตยเดิมบางส่วนที่หันมาให้การสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารอย่างเปิดเผยเพื่อ มีให้ตนได้รับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเถลิงอำนาจของพวก *siloviki* และในขณะเดียวกันก็ พยายามแสวงหาประโยชน์จากสถานการณ์ของสงคราม (Jenkins, 2023)

แต่ก็เชื่อว่าพวกคณาธิปไตยเก่าทุกคนจะได้รับประโยชน์จากปฏิบัติการพิเศษทาง ทหารเสมอไปเพราะพวกคณาธิปไตยบางส่วนก็ได้ถูกควบคุมและจัดการ โดยเฉพาะพวกที่ออกมา แสดงความเห็นเกี่ยวกับปฏิบัติการพิเศษทางทหารในทิศทางตรงกันข้ามกับ Putin และพวก *siloviki* ในที่สาธารณะอย่างเปิดเผย เมื่อทิศทางของสงครามรัสเซีย-ยูเครนไม่ได้เป็นไปในทิศทาง ตามที่พวก *siloviki* คาดการณ์ในตอนแรก ยกตัวอย่างเช่น การที่นาย Andrey Kovalev นักธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งออกมาเรียกปฏิบัติการพิเศษทางทหารในครั้งนี้ว่าเป็น “การทำสงครามที่ เลวร้าย” (Chernova, 2023) หรือการที่นักธุรกิจชั้นนำหลายรายในรัสเซียพยายามผ่องถ่าย ทรัพย์สินของตนไปยังบุคคลอื่น ๆ หรือกระทั่งการที่นักธุรกิจยักษ์ใหญ่บริจาคเงินเพื่อช่วย เหลือยูเครน เช่นกรณีของนาย Mikhail Fridman ที่บริจาคเงินส่วนตัวกว่าพันล้านเหรียญสหรัฐฯ เพื่อช่วยเหลือยูเครนจากการที่พวก *siloviki* ฉวยใช้สถานการณ์ของสงครามในการแผ่ขยาย อิทธิพลไปยังกลุ่มคณาธิปไตยที่เป็นชนชั้นนำในแวดวงธุรกิจเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจหรือการ จัดสรรทรัพยากรใหม่ โดยวิธีการที่กลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาใช้มีตั้งแต่การดำเนินมาตรการทางกฎหมาย ไปจนถึงวิธีการนอกกฎหมายอื่น ๆ เพราะปรากฏว่านับตั้งแต่เกิดปฏิบัติการพิเศษทางทหาร ปรากฏว่ามีกลุ่มคณาธิปไตยที่เป็นนักธุรกิจใหญ่ที่เสียชีวิตปริศนาไปแล้วหลายสิบราย และพบว่า ในจำนวนนั้นมีหลายบุคคลที่มีท่าทีต่อต้านสงครามรัสเซีย-ยูเครนอย่างชัดเจน แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่สามารถนำมาเชื่อมโยงการตายเหล่านี้ว่าเป็นฝีมือของหน่วยงานความมั่นคงหรือक्रमลิน อย่างชัดเจนก็ตาม (Recchi, 2023)

แม้เป้าหมายระหว่างประเทศอันเกิดจากเงื่อนไขของสงครามรัสเซีย-ยูเครนจะนำไป สู่การดำเนินยุทธศาสตร์ภายในประเทศของการกระชับอำนาจและการเถลิงอำนาจของตัวแสดง จากกลุ่ม *siloviki* ภายในक्रमลิน แต่สิ่งนี้ก็มิได้รับประกันว่าเงื่อนไขของสงครามจะช่วยสร้าง พันธมิตรทางการเมืองที่เหนียวแน่นระหว่างประธานาธิบดี Putin กับพวก *siloviki* เหมือนในกรณี การผนวกกรรมควั่นไครเมียในปี ค.ศ. 2014 ตรงกันข้ามความเป็นเอกภาพระหว่าง Putin กับพวก

siloviki ในทิศทางของปฏิบัติการพิเศษทางทหารในครั้งนี้กลับไม่ได้ชัดเจนหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาตั้งแต่แรก (Soldatov & Borogan, 2022) ดังนั้น ความยั่งยืนของพันธมิตรการเมืองภายในรัสเซียที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขของสงครามในครั้งนี้จึงขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการดำเนินการตามเป้าหมายระหว่างประเทศที่ตั้งไว้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียไม่ได้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในตอนต้น คือการรุกรานและบุกยึดกรุงเคียฟอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่สัปดาห์หลังจากวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 แต่เมื่อข้อเท็จจริงของปฏิบัติการมิได้ดำเนินไปในทิศทางนั้น แต่กลับดำเนินไปในทิศทางที่ตรงกันข้ามและสื่อเคาะว่า จะดำเนินไปอย่างยืดเยื้อก็ยิ่งทำให้ง่ายต่อการเกิดรอยร้าวในหมู่พันธมิตรใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki รวมถึงแรงบันดาลใจจากพวกคณาธิปไตยเดิมในปากฝั่งของนักธุรกิจที่สูญเสียผลประโยชน์จากสงครามที่ยืดเยื้อ (Belton & Miller, 2022) และมองว่าการทำสงครามต่อไปยังจะทำให้รัสเซียประสบกับหายนะที่มากขึ้น (Stanton, 2022)

จากเหตุผลที่กล่าวไปในข้างต้น การรักษามิตรทางการเมืองใหม่ในรอบใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้และในช่วงต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่ได้อภิปรายไปในส่วนนี้ทั้งหมดจะกลายเป็นเป้าหมายภายในประเทศที่นำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศหลังจากที่สงครามมีท่าทีว่าจะดำเนินไปอย่างยืดเยื้อในเวลาต่อมา และส่วนนี้จะเป็นประเด็นที่ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายต่อในส่วนต่อไป

4.2 ยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายเป้าหมายภายในประเทศ (international strategies for domestic goals)

ในขณะที่งานวิจัยในส่วนแรกพยายามชี้ให้เห็นว่า รัสเซียใช้เงื่อนไขหรือยุทธศาสตร์ภายในประเทศสองประการมาเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศของการจัดสรรอำนาจและเศรษฐกิจในการเมืองระหว่างประเทศใหม่ผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหารหรืออีกนัยหนึ่งคือผ่านสงครามรัสเซีย-ยูเครน โดยที่คาดการณ์เอาไว้ว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ตอนแรกนี้จะบรรลุได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่เมื่อผลลัพธ์ของปฏิบัติการพิเศษทางทหารไม่ได้ดำเนินไปในทิศทางที่คาดไว้ (Castillo & Keaten, 2022) เงื่อนไขภายในที่เคยใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศจึงกลายเป็นอุปสรรคและบีบให้การดำเนินการในช่วงที่ผู้วิจัยเรียกว่าระยะที่สอง (phase II) ของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่จำเป็นจะต้องอธิบายด้วยกรอบคิดที่กลับด้านกัน กล่าวคือเมื่อสงครามรัสเซีย-ยูเครนดำเนินไปในลักษณะที่ยืดเยื้อมากขึ้นและเกิดแรงต้านจากภายในประเทศโดยเฉพาะจากพวกคณาธิปไตย และบีบให้ตัวแสดงภายในจำเป็นต้องรักษาสถานภาพดั้งเดิมของพันธมิตรทางการเมืองใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki ใน Kremlin ยังผลให้เงื่อนไขที่ผู้วิจัยนำมาปิดท้ายในส่วนก่อนหน้านี้กลายเป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการอภิปรายในส่วนนี้ และทำให้ปัจจัยภายในประเทศกลายเป็นเป้าหมาย ส่วนปฏิบัติการพิเศษทางทหารจะถูกใช้เป็นเครื่องมือของการดำเนินยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในดังกล่าวแทน

ในส่วนของเป้าหมายภายในประเทศนั้นคือการรักษาสถานภาพเชิงอำนาจทางการเมืองภายในของ Putin และพวก siloviki ต่อไปภายภาคหน้า เพราะหากพิจารณาย้อนกลับไปจะพบว่าปัจจุบันนับเป็นเวลากว่าสองทศวรรษแห่งการเข้าสู่อำนาจของ Putin ซึ่งได้สร้างคำอธิบายสำคัญเกี่ยวกับวิถีการปกครองของรัสเซีย ไม่ว่าจะเป็น “ลัทธิ Putin” หรือ “Putinism” ซึ่งหมายถึง อุดมการณ์ทางการเมือง นโยบาย และรูปแบบความเป็นผู้นำที่เกี่ยวข้องกับประธานาธิบดี Putin แห่งรัสเซีย หรือ ลักษณะเฉพาะของการปกครองแบบ Putin ที่มีลักษณะสำคัญ อันประกอบไปด้วย การยึดถือในลัทธิบูชาตัวบุคคล (Cult of Personality) ความเป็นผู้นำที่แข็งแกร่ง (Strongman Leadership) การปกครองแบบควบรวมอำนาจ (Consolidation of Power) และการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization of Authority)

นับตั้งแต่ Putin ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสหพันธรัฐรัสเซียในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 2000 อำนาจทางการเมืองถูกรวมไว้ในมือของ Putin และคนวงใน (Inner Circle) ของเขา ซึ่งเรียกว่า กลุ่ม siloviki กลุ่มของนักการเมืองและเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่ทำงานหรือเคยทำงานใน “กระทรวงที่ถืออำนาจคับ” หรือ ในโครงสร้างแห่งอำนาจ (Power Structures or Силловые Структуры) (Illarionov, 2009b) อันประกอบไปด้วย หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายและหน่วยงานทหาร อย่างหน่วยสืบราชการลับ (The Federal Security Service (FSB)) ผู้สืบทอดของหน่วยตำรวจลับและสายลับ KGB ในยุคสหภาพโซเวียต และหน่วยงานบังคับการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงมหาดไทย หน่วยงานต่าง ๆ ของกองทัพ สำนักงานอัยการของรัฐ หน่วยข่าวกรอง เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้เป็นสถาบันที่มีหน้าที่ปกป้องรัฐและต่อสู้กับศัตรูที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นศัตรูทั้งภายในและภายนอกประเทศ (Ривера & Ривера, 2021) เป็นที่แน่นอนว่า กลุ่ม siloviki มีอิทธิพลและมักมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความมั่นคงของชาติ

เนื่องจากในช่วงต้นปี 1990 ก่อนที่ Putin จะเรืองอำนาจ อำนาจของรัฐบาลรัสเซียมีความกระส่ำระสายเป็นอย่างมาก สิ่งสำคัญที่เครมลินเล็งเห็นเป็นอันดับแรกในการรักษาความมั่นคงแห่งอำนาจ คือต้องกระชับอำนาจรัฐกับกลุ่มของเจ้าหน้าที่ระดับสูงดังกล่าว รูปแบบการสรรหาชนชั้นสูงของรัสเซียในช่วงเวลานั้นและตลอดช่วงเวลาแห่งอำนาจของ Putin ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักการเมืองที่มีพื้นฐานด้านการทหารและความมั่นคง ซึ่งถ้าประเมินจากมุมมองของฝั่งตะวันตกนั้นกรณีเช่นนี้ถือเป็นการต่อต้านทรศนะที่ว่า “ทหารมีอิทธิพลเหนือการเมือง” ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Soldatov & Rochlitz, 2018)

Dmitry Gudkov นักการเมืองฝ่ายค้านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นบนบัญชี Social network ของเขา ใจความว่า

ฉันไม่คิดเลยว่าจะมีเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานความมั่นคงเป็นจำนวนมากที่เข้าสู่
อำนาจ Kremlin ไม่ไว้ใจใครนอกจากคนที่สวมเครื่องแบบ (Ривера & Ривера, 2021)

สิ่งนี้นำมาซึ่งการได้มาซึ่งอำนาจของกองทัพ หรือในบางครั้งอาจสามารถนำไปสู่การโค่นล้มอำนาจของรัฐบาล ดังนั้นक्रमลินจึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างกลุ่มที่แข่งขันกัน ตัวอย่างเช่น นับตั้งแต่การขึ้นสู่อำนาจ Putin ได้ขยายอำนาจของสมาชิกกลุ่ม siloviki อย่างจริงจัง จะเห็นได้จากการอนุมัติกฎหมายข้อบังคับชุดใหม่มาด้วยการขยายขอบเขตความเกี่ยวข้องของหน่วยสืบราชการลับ (FSB) ในการสืบค้นข้อมูลทางการทหารในครั้งที่ Putin ยังคงรักษาการณตำแหน่งประธานาธิบดีในต้นปี ค.ศ. 2000 เพื่อให้อำนาจแก่หน่วย FSB ในการเฝ้าสังเกตคู่ขัดแย้งภายในกองทัพ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้หน่วยดังกล่าวมีอำนาจในการสืบสวนการจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธใด ๆ ที่มีกฎหมาย กลุ่มอาชญากร บุคคลและสมาคมต่าง ๆ ที่มีเจตนาแสวงหาการเปลี่ยนแปลงทางระบบการเมืองของรัสเซียและครอบงำอำนาจอย่างรุนแรง(Soldatov&Borogan, 2023) โดยจะเห็นได้ว่าในช่วงหลายปีที่ผ่านมามหาหน่วยงานด้านการรักษาความปลอดภัย หรือเจ้าหน้าที่ของกองทัพเองเลือกพุ่มน้ำหนักรักษาอำนาจของพวกเขาไปให้ผู้ร่นระดับภูมิภาค ซึ่งรวมถึงนายกรัฐมนตรีกรุมอลโก เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับประธานาธิบดี แต่ถึงกระนั้น Putin ก็ได้กำจัดการคุกคามดังกล่าวอย่างเป็นระบบ

ในระหว่างการดำรงตำแหน่ง Putin ดำเนินมาตรการเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของฝ่ายบริหาร ลดการตรวจสอบและถ่วงดุล และจำกัดความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งการรวมอำนาจในบริบทของ Putinism ประกอบไปด้วยวิธีการการควบคุมสื่อ ปราบปรามผู้เห็นต่าง ฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองของปูตินอาจถูกสังหารถูกจำคุกและถูกเนรเทศส่งผลให้क्रमลินไม่มีกองกำลังฝ่ายต่อต้านที่สำคัญอีกต่อไป รวมถึงการเข้าไปแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมและการทำให้ภาคประชาสังคมอ่อนแอลง

เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายในดังกล่าว ผู้วิจัยหิยยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของประเทศรัสเซียมาพิจารณา 2 ประเด็น คือประเด็นเรื่องการดึงดูทรัพยากรจากภายนอกประเทศ(external extraction)และการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ(external validation) สำหรับประเด็นเรื่องการดึงดูทรัพยากรจากภายนอกประเทศ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศประการแรกของรัสเซีย นั่นคือการขิ่มิติของการพิทักษ์ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากปฏิบัติการพิเศษทางทหาร และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากการเดินทางต่อไป สิ่งนี้เริ่มต้นตั้งแต่ทอส่งแก๊สทางบกจากรัสเซียไปยังยุโรปในเส้นทางสำคัญที่ตัดผ่านประเทศยูเครน (Mugah, 2022) ซึ่งมีจำนวนมากถึง 5 เส้นทาง และความพยายามของรัสเซียที่จะจำกัดเส้นทางการส่งออกแก๊สธรรมชาติผ่านยูเครนและหันไปสนับสนุนทอส่งแก๊สใต้ทะเล อย่างทอส่ง Nord Stream 2 แทน เป็นต้น

แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญยิ่งกว่าคือทรัพยากรธรรมชาติของยูเครนทั้งในด้านพลังงาน สินแร่ธรรมชาติจำพวกโลหะ ถ่านหิน และพื้นที่เพาะปลูกทางการเกษตรที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก ซึ่งตามสภาพที่ตั้งของยูเครนแล้ว เราจะพบว่าบริเวณที่เป็นแหล่งเพาะปลูกและทรัพยากรสำคัญของยูเครนอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงและทะเลดำทั้งสิ้น

ดังนั้นสถานการณ์สงครามในแคว้นดอนบาสจึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่เศรษฐกิจของยูเครนโดยตรง มีพหุองค์การกล่าวว่าการโจมตีของรัสเซียจำนวนหนึ่งได้พุ่งเป้าไปยังโครงสร้างพื้นฐานของภาคเกษตรกรรมโดยตรง การกระทำดังกล่าวจึงกระทบห่วงโซ่อุปทานของสินค้าอุปโภคบริโภคพื้นฐานหลายอย่างที่ส่งออกไปยังยุโรป เช่น แก๊สธรรมชาติ น้ำมันพืช เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าแม้การทำสงครามที่ยืดเยื้อของรัสเซียในยูเครนจะเกิดปัญหาที่มีได้คาดคิดตามมามากมายที่ทำให้ตัวแสดงภายในประเทศ ต้องพากันรับมือกับปัญหาของการทำหายนความชอบธรรมจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับปฏิบัติการพิเศษทางทหาร แต่อย่างน้อยรางวัลใหญ่ชิ้นหนึ่งที่รัสเซียได้รับการดำเนินยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจจากสงคราม คือการขยายอำนาจควบคุมเหนือพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสินแร่มากที่สุดในยุโรปแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินแร่อย่างที่เป็นต่ออุตสาหกรรมการผลิตเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหล็ก ไททาเนียม ลิเทียม ซึ่งหากรัสเซียสามารถยึดครองดินแดนทางตะวันออกที่เข้าควบคุมอยู่ในปัจจุบันได้อย่างราบคาบในอนาคตย่อมทำให้ทรัพยากรส่วนนี้ซึ่งมีมูลค่าหลายล้าน ๆ เหรียญดอลลาร์สหรัฐฯ ตกไปอยู่ในมือของรัสเซียแทน (Faiola & Bennett, 2022)

ประเด็นที่สองคือการระดมความชอบธรรมในการกระทำของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศ (external validation) ซึ่งปรากฏในรูปของนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่ตึงตันของประเทศรัสเซียในการทำสงคราม (หรือปฏิบัติการพิเศษทางทหาร) ในประเทศยูเครนต่อไป ดังจะเห็นได้จากนโยบายระดมพลระลอกใหม่ (partial mobilization) หรือ **Частичная мобилизация** ของรัสเซียที่ดำเนินไปควบคู่กับการยังคงเผชิญหน้าอย่างเข้มข้นกับสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรชาติตะวันตกด้วยท่าทีที่แข็งกร้าวและไม่ยืดหยุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งล้วนกระทำไปเพื่อยืนยันความชอบธรรมของปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการอ้าง “สิทธิทางประวัติศาสตร์” เหนือยูเครน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเสนอว่าการระดมความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศของรัสเซียปรากฏอย่างน้อยใน 2 ด้าน คือ (1) การระดมความสนับสนุนจากชาติพันธมิตรทั้งในระดับโลกและในระดับภูมิภาคภายใต้เงื่อนไขของโลกแบบหลายขั้วอำนาจ และ (2) การสร้างวาทกรรมที่เป็นชุดคำอธิบายทางเลือกเพื่อสร้างเงื่อนไขความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารและนโยบายระดมพลระลอกใหม่ของรัสเซีย

การระดมความสนับสนุนจากชาติพันธมิตรดั้งเดิมของรัสเซียในเวทีระหว่างประเทศเริ่มต้นตั้งแต่กลุ่มประเทศที่มีสายสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ในจำนวนนี้ได้แก่ เบลารุส คาซัคสถาน อาร์เมเนีย และประเทศในกลุ่ม “รัฐใกล้เคียง” (near abroad) ที่แสดงออกถึงการสนับสนุนการกระทำของรัสเซียในยูเครนซึ่งปรากฏรูปธรรมผ่านการลงมติในที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในวาระที่เกี่ยวข้องกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน จำนวน 6 ครั้ง (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) นับตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 2022 ถึงล่าสุดคือเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2023 โดยจะเห็นได้ว่าผลการลงมติทั้ง 6 ครั้งทำให้เห็นรายชื่อประเทศที่ให้น้ำหนักแก่ความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อรัสเซียมากกว่าการคำนึงถึงกฎหมายระหว่างประเทศ

อย่างชัดเจน และทำให้กลุ่มประเทศเหล่านี้กลายเป็นแหล่งที่มาของความชอบธรรมส่วนหนึ่งให้แก่วิธีการในเวทีระหว่างประเทศ โดยอาจแบ่งออกเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ซึ่งมีจำนวนไม่มากที่สนับสนุนรัสเซียในการรุกรานได้แก่ เบลารุส อิหร่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (เกาหลีเหนือ) และซีเรีย ในจำนวนนี้เราพบว่าประเทศที่มีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนปฏิบัติการพิเศษทางทหารคือเบลารุส ซึ่งอนุญาตให้รัสเซียใช้ประเทศเป็นฐานของปฏิบัติการในทางเหนือ ในขณะที่ประเทศอย่างซีเรียคือตัวอย่างของประเทศที่มีรัฐบาลที่จำเป็นต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากรัสเซียอย่างมากนับตั้งแต่เกิดสงครามกลางเมืองเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม เราพบว่าประเทศมหาอำนาจอย่างจีนกลับเลือกที่จะงดออกเสียงในวาระทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน

แต่เมื่อหันมาพิจารณาการที่มีผลในทางปฏิบัติบางอย่างที่รุนแรงอย่างวาระที่ ES-11/3 ซึ่งเป็นการขับรัสเซียออกจากการเป็นสมาชิกของคณะมนตรีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและวาระ ES-11/5 ที่บังคับให้รัสเซียชดเชยค่าเสียหายต่อยูเครนเราอาจสังเกตเห็นอย่างคร่าวๆ ได้ถึงประเทศที่คอยให้การสนับสนุนและให้ความชอบธรรมแก่วิธีการในกลุ่มที่รุกรานซึ่งมีจำนวนที่มากขึ้น โดยปรากฏผ่านผลการลงมติสนับสนุนรัสเซียในวาระดังกล่าว ซึ่งมีผลที่แตกต่างไปจากการลงมติในครั้งอื่น ๆ ที่เป็นการลงมติในประเด็นเชิงหลักการกว้าง ๆ โดยจะพบว่าจำนวนประเทศที่เห็นด้วยนั้นลดลงจาก 140 กว่าประเทศเหลือเพียง 90 กว่าประเทศ ในขณะที่ประเทศที่ไม่เห็นด้วย (คือสนับสนุนรัสเซีย) กลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นจาก 5 ประเทศมาเป็น 24 ประเทศ¹ และ 14 ประเทศ² ตามลำดับ (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) ในจำนวนนี้ประเทศที่มีนัยสำคัญต่อการแสดงออกซึ่งความชอบธรรมต่อรัสเซียที่เพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจนคือประเทศในกลุ่ม SCO อย่างประเทศจีนและประเทศอิหร่าน (ที่ปัจจุบันเป็นผู้สังเกตการณ์ของ SCO) โดยกรณีของจีนซึ่งลงมติไม่เห็นชอบในทั้งสองครั้งย่อมถือเป็นตัวแปรสำคัญในกลุ่มประเทศมหาอำนาจที่ไม่ใช่สหรัฐอเมริกาและพันธมิตร NATO ที่มีความสำคัญทั้งต่อความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศของรัสเซียและความอยู่รอด จากการที่มูลค่าการแลกเปลี่ยนระหว่างจีนและรัสเซียเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญและทำให้จีนกลายเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดหลังจากที่ชาติตะวันตกคว่ำบาตรรัสเซีย (Reuters, 2023) ส่วนการสนับสนุนในกรณีของประเทศอิหร่านนั้นไม่เพียงสะท้อนผ่านการลงมติสนับสนุนรัสเซียเท่านั้น แต่ต่อมายังถูกลามไปสู่การสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์แก่วิธีการในการโจมตียูเครนอีกด้วย (Beaumont, 2023)

ถัดมาคือการระดมความสนับสนุนจากการสร้างพันธมิตรกลุ่มใหม่ทั้งที่เป็นชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางทหารที่มี

1 ประกอบด้วย Algeria, Belarus, Bolivia, Burundi, Central African Republic, China, Congo, Cuba, Eritrea, Ethiopia, Gabon, Iran, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Laos, Mali, Nicaragua, North Korea, Russia, Syria, Tajikistan, Uzbekistan, Vietnam, Zimbabwe

2 ประกอบด้วย Bahamas, Belarus, Central African Republic, China, Cuba, North Korea, Eritrea, Ethiopia, Iran, Mali, Nicaragua, Russia, Syria, Zimbabwe

ประเทศจีนรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็น SCO ที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ หรือในส่วนที่ไม่ใช่ขั้วมหาอำนาจ แต่เป็นกลุ่มประเทศหรือภูมิภาคที่มีความสำคัญในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ของรัสเซีย เช่น ประเทศในยุโรปตะวันออกและเอเชียกลาง ที่มีสายสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการพึ่งพาทางด้านพลังงานกับรัสเซียอย่างเข้มข้น และเป็นเหตุที่ทำให้ประเทศเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัสเซียในยูเครนอย่างเปิดเผย โดยเฉพาะในเวทีที่เป็นทางการในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งสิ่งนี้ย่อมนำมาซึ่งแรงสนับสนุนและการอ้างถึงแหล่งความชอบธรรมจากภายนอกอีกทางหนึ่งให้แก่รัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนำไปพิจารณากับความปรารถนาของรัสเซียที่ต้องการผลักดันให้ระบบระหว่างประเทศมีลักษณะหลายขั้วอำนาจอย่างที่ได้อภิปรายไปในส่วนก่อนหน้านี้

ตารางที่ 1

แสดงมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่เกี่ยวข้องกับสงครามรัสเซีย-ยูเครน พร้อมผลการลงมติ

มติ (Resolution)	วันที่ (Date)	เนื้อหาสำคัญ (Content)	ผลการลงมติ (Voting Result)		
			เห็นชอบ (In Favour)	ไม่เห็นชอบ (Against)	งดออกเสียง (Abstention)
UNGA ES-11/1	2 มี.ค. 2022	ยืนยันความตั้งใจของยูเครนและเรียกร้องให้รัสเซียถอนทหารออกจากยูเครน	141	5	35
UNGA ES-11/2	24 มี.ค. 2022	ข้อประณามมติในมติ ES-11/1	140	5	38
UNGA ES-11/3	7 เม.ย. 2022	ยืนยันเสียงเอกฉันท์จากสมาชิกภาคคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ	93	24	58
UNGA ES-11/4	12 ต.ค. 2022	ประกาศให้การก่อการกำเริบในดอนบาสและกระบวนการผนวกดินแดนของรัสเซียไม่มีสภาพบังคับ	143	5	35
UNGA ES-11/5	14 พ.ย. 2022	เรียกร้องให้รัสเซียจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามต่อยูเครน	94	14	73
UNGA ES-11/6	23 ก.พ. 2023	เรียกร้องและยืนยันสิทธิภายในยูเครน	141	7	32

หมายเหตุ: รวบรวมและจัดทำโดยผู้วิจัย

นอกเหนือจากการระดมแรงสนับสนุนจากภายนอกที่เป็นทางการในเวทีสหประชาชาติและเวทีอื่น ๆ แล้ว การสร้างความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศประการถัดมาของรัสเซียยังปรากฏอยู่ในรูปของการสร้างวาทกรรมที่เป็นชุดคำอธิบายทางเลือกจากคำอธิบายของสหรัฐฯ และพันธมิตร NATO เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารและนโยบายระดมพลระลอกใหม่ของรัสเซีย กล่าวคือ ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีผู้นำระดับสูงของรัสเซียโดยเฉพาะตัว Putin เอง ได้ออกมาผลิตชุดคำอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ในยูเครนที่เป็นของตัวเองและมีลักษณะตอบโต้คำอธิบายของสหรัฐฯ กับพันธมิตร NATO อย่างชัดเจน ซึ่งอันที่จริงแล้วการสร้างคำอธิบายทางเลือกที่สวนทางกับคำอธิบายของสหรัฐฯ และชาติตะวันตกมีให้เห็นตั้งแต่วินาทีแรกที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนเปิดฉากขึ้นแล้ว เพราะหากย้อนกลับไปในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ท่าที

ของสหรัฐฯ และ NATO ต่อปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียล้วนชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือการตอบโต้การกระทำของรัสเซียเป็นการรุกรานผู้อื่น (act of aggression) และถือเป็นการบ่อนทำลายบูรณภาพเหนือดินแดนและอำนาจอธิปไตยของประเทศยูเครน (North Atlantic Treaty Organization, 2022a, 2022b) เพื่อที่จะกล่าวเป็นนัยว่าการกระทำดังกล่าวเข้าข่ายความผิดตามกฎบัตรสหประชาชาติมาตรา 2(4) นั่นเอง

ทว่าชุดคำอธิบายหลักที่รัสเซียสร้างขึ้นเพื่อใช้ตอบโต้คำกล่าวหาเรื่องการแทรกแซงอธิปไตยและการรุกรานประเทศอื่นซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่ร้ายแรงและอิงกับฐานความผิดตามกฎหมายระหว่างประเทศอย่างกฎบัตรสหประชาชาตินั้น กลับสวนทางและยืนยันความชอบธรรมของตนเองผ่านคำอธิบายเรื่องสิทธิหลัก ๆ สองประการ คือสิทธิในการปกป้องตนเอง (rights of self-defense) และสิทธิทางประวัติศาสตร์ (historical rights) โดยการอ้างสิทธิประการแรกถือเป็นการย้อนเกล็ดสหรัฐฯ และชาติพันธมิตรด้วยการชี้ให้เห็นว่าการดำเนินการของรัสเซียในยูเครนนอกจากจะไม่ใช่ความผิดตามมาตรา 2(4) ของกฎบัตรสหประชาชาติแล้ว ยังถือเป็นการใช้สิทธิในการปกป้องตัวเองซึ่งเป็นไปตามมาตรา 51 ของกฎบัตรของสหประชาชาติอีกด้วย โดยคำอธิบายที่วางอยู่บนเรื่องการปกป้องตัวเองที่ว่านี้กระทำผ่านการโยนความผิดกลับไปยังการขยายอำนาจและอิทธิพลของสหรัฐฯ และ NATO ที่กลายเป็นภัยคุกคาม ดังนั้น ภัยคุกคามรูปแบบเดียวกันนี้ที่เกิดขึ้นในยูเครนจึงกลายเป็นสาเหตุให้รัสเซียนำมาใช้กล่าวอ้างสิทธิในการปกป้องตัวเองผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหาร

ตัวอย่างของคำอธิบายที่ชัดเจนที่สุดของ Putin เกี่ยวกับการอ้างสิทธิในการปกป้องตนเองผ่านปฏิบัติการพิเศษทางทหารปรากฏในสุนทรพจน์ของวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจของรัสเซียก่อนหน้าที่จะเริ่มปฏิบัติการพิเศษทางทหาร โดยอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือการปกป้องตนเองในความหมายของประเทศรัสเซียประเทศเดียว (individual self-defense) กับการปกป้องตนเองในความหมายแบบรวมหมู่ (collective self-defense) (Schmitt, 2022 ; Green et al., 2022) โดยในส่วนแรกหรือส่วนที่ว่าด้วยการปกป้องตนเองของรัสเซียต่อสิ่งที่ Putin อธิบายว่าเป็นภัยคุกคามโดยรากเหง้า (fundamental threat) จากสหรัฐอเมริกาและการขยายตัวของ NATO ที่อธิบายไปก่อนหน้านี้ คือสิ่งที่บีบให้รัสเซีย “ไม่มีทางเลือกอื่นใดในการปกป้องรัสเซียและประชาชนของเรา นอกเสียจากทางเลือกที่เราถูกบีบให้ต้องใช้ในวันนี้” (The Kremlin, 2022b) ด้วยเหตุนี้เองคำสั่งให้เริ่มต้นปฏิบัติการพิเศษทางทหารของ Putin จึงระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นการกระทำที่

อาศัยความตามมาตรา 51 (หมวด 7) ของกฎบัตรสหประชาชาติ ภายใต้ฉันทานุมัติจากสภาสูงแห่งสหพันธรัฐ และเป็นการดำเนินการตามสนธิสัญญาแห่งมิตรภาพร่วมกันระหว่างสาธารณรัฐประชาชนแห่งดอนเนตสค์และลูฮันส์ที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแห่งสหพันธรัฐ ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ข้าพเจ้าขอตัดสินใจเริ่มปฏิบัติการพิเศษทาง

ทหาร (The Kremlin, 2022b)

ส่วนการปกป้องตนเองในความหมายแบบรวมหมู่ คือการที่ Putin อ้างว่าการปฏิบัติการพิเศษทางทหารเป็นการเข้าไปปกป้องประชาชน ทั้งที่มีเชื้อสายรัสเซียที่อาศัยอยู่ในแคว้นดอนบาส และรวมถึงประชาชนชาวดอนบาสเองที่แม้จะไม่ได้มีเชื้อสายรัสเซียแต่ก็เป็นเหยื่อของสิ่งที่ Putin เรียกว่าการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ (genocide) โดยรัฐบาลของลัทธินาซีใหม่ กล่าวคือ เป้าหมายของปฏิบัติการในครั้งนี้คือการปกป้องผู้คนซึ่งได้ถูกระทำการข่มขู่และทำลายล้างเผ่าพันธุ์โดยระบอบการปกครองของกรุงเคียฟมายาวนานกว่าแปดปี และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้เราจะปลดอาวุธและทำลายลัทธินาซีให้แก่ยูเครน และนำตัวผู้ก่ออาชญากรรมอันโหดร้ายต่อพลเรือนซึ่งรวมถึงพลเมืองของสหพันธรัฐรัสเซียมาไต่สวนลงโทษ (The Kremlin, 2022b)

การปกป้องผู้คนซึ่ง Putin กล่าวอ้างในความหมายนี้จึงมีทั้งผู้คนที่เป็พลเมืองชาวรัสเซียที่อาศัยอยู่นอกประเทศ กับผู้คนที่แม้จะมีได้เป็นพลเมืองของรัสเซียโดยตรง แต่โดยเหตุที่พลเรือนเหล่านั้นตกเป็นเหยื่อของการก่ออาชญากรรมอันร้ายแรงจากรัฐที่พวกเขาคืออยู่ จึงกลายเป็นขบวนการสำคัญที่ Putin นำมาใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่ปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซีย และการอ้างความชอบธรรมในลักษณะนี้ยังคงดำรงอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อทิศทางของสงครามดูเหมือนจะมีความยืดเยื้อยาวนานก็ยิ่งทำให้รัสเซียยิ่งจำเป็นต้องยึดถือคำอธิบายนี้เอาไว้ต่อไปเพื่อต่อกรกับตะวันตกที่มองว่าปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียคือการรุกรานประเทศอื่นซึ่งขัดต่อมาตรา 2(4) ของกฎบัตรสหประชาชาติอย่างชัดเจน

การอ้างสิทธิประการถัดมาของรัสเซียคือสิ่งที่รัสเซียเรียกว่าสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศรัสเซียมีต่อยูเครนและประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขเดียวกัน กล่าวคือสิทธิที่ว่านี้เป็นคำอธิบายที่ Putin ประดิษฐ์สร้างขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การยึดครองดินแดนในบางอาณาบริเวณที่รัสเซียสามารถอ้างเหตุแห่งความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ด้วยได้ นั่นคือการแบ่งแยกดินแดนในแคว้นดอนบาสของยูเครนซึ่งต่อมานำไปสู่การปฏิบัติการพิเศษทางทหารของรัสเซียในยูเครนนั้น เราจะพบว่า Putin ได้ใช้คำว่าสิทธิในดินแดนทางประวัติศาสตร์และขยายความให้เห็นว่าดินแดนที่ว่านี้หมายถึงเขตอิทธิพลในส่วนใดบ้างโดยเชื่อมโยงกลับไปหาการขยายตัวของ NATO ในสุนทรพจน์ของเขาเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ว่า

การขยายตัวของพันธมิตรแอตแลนติกเหนือเพิ่มเติมใดใดและรวมถึงความพยายามในปัจจุบันที่จะหยั่งเท้าเข้าไปในดินแดนของยูเครนล้วนเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้สำหรับพวกเราทั้งสิ้น แน่นอนว่าคำถามไม่ได้อยู่ที่ตัวเนโต้ เพราะเนโต้เป็นแค่เพียงเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ปัญหานั้นอยู่ที่ว่าดินแดนที่อยู่ข้างเคียงรัสเซีย ซึ่งข้าพเจ้าต้องขอบันทึกเอาไว้ด้วยว่าดินแดนเหล่านี้คือดินแดนทางประวัติศาสตร์ของเรานั้น กำลังเกิดการบ่มเพาะกระแสต่อต้านรัสเซีย... (The Kremlin, 2022a)

ต่อมาการอ้างสิทธิในดินแดนทางประวัติศาสตร์ของ Putin ได้ขยายไปสู่สิทธิทางประวัติศาสตร์ของประเทศ ดังปรากฏผ่านสุนทรพจน์ที่ประธานาธิบดี Putin แถลงผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจของรัสเซียในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2023 ที่มานา โดยในสุนทรพจน์นี้ Putin ตั้งใจกล่าวถึงทหารผ่านศึกที่ได้เสียสละเลือดเนื้อในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองโดยจงใจกล่าวถึงกรณีตัวอย่างคือชัยชนะที่กองทัพโซเวียต (กองทัพแดง) มีชัยเหนือลัทธินาซีเยอรมันและช่วยดำรงไว้ซึ่งเสรีภาพและอิสรภาพของแผ่นดินแม่ และในข่วงนี้เองที่ Putin หันมากล่าวขอบคุณบุคลากรที่กำลังปฏิบัติหน้าที่อยู่ภายใต้ปฏิบัติการพิเศษทางทหารเพื่อ “ต่อสู้เคียงวรบุรุษกับลัทธินาซีใหม่ที่หยั่งรากลงในยูเครน” และที่สำคัญที่สุดคือการกล่าวว่าคุณคเหล่านั้กำลัง “ปกป้องประชาชนของเราในดินแดนทางประวัติศาสตร์ของพวกเขา” (The Kremlin, 2022b) โดยคำว่าดินแดนทางประวัติศาสตร์ (historical lands) หรือ Исторические территории ก็คือดินแดนของยูเครน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ Putin จงใจใช้คำว่าแนวพรมแดนทางประวัติศาสตร์หรือดินแดนทางประวัติศาสตร์ซึ่งทั้งสองคำล้วนใช้รูปของพหูพจน์ทั้งคู่ นั้น เพื่อที่จะตอกย้ำความสำคัญและเน้นย้ำถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่เกิดสงคราม โดยแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวประกอบด้วยพื้นที่ในเชิงกายภาพและพื้นที่ในเชิงชุมชนจินตกรรมที่มีผู้คนรัสเซียที่มีจิตสำนึกร่วมกันอยู่ภายในนั้น เพราะคำว่าประวัติศาสตร์หรือ Исторические คือการเน้นย้ำให้ชาวรัสเซียในประเทศ (ซึ่งเป็นผู้ฟัง) เกิดจิตสำนึกร่วมว่าพื้นที่ดังกล่าวคือพื้นที่ที่ประกอบไปด้วยผู้คนที่ม่ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกันกับแผ่นดินแม่ของรัสเซีย นอกจากนี้คำว่าแนวพรมแดนและดินแดน หรือ рубежи และ территории ในรูปพหูพจน์ที่ใช้ยังมีนัยหมายถึงพื้นที่ในความครอบครอง (domain) และนัยของการแสดงความเป็นเจ้าของและการบอกผู้ฟังที่เป็นชาวรัสเซียว่าดินแดนดังกล่าวคือของที่เป็นของเรา (possession)

การนำคำว่าประวัติศาสตร์มาใช้จึงมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจการดำเนินนโยบายของรัสเซียในสงคราม (Lawrence, 2022) นอกจากนี้คำว่า “เชิงประวัติศาสตร์” หรือ Исторические ยังถูก Putin กล่าวถึงอีกหลายครั้งเพื่อขยายความประเทษยูเครนในฐานะดินแดนหรืออาณาบริเวณเชิงประวัติศาสตร์แล้ว Putin ยังใช้ประวัติศาสตร์ดังกล่าวมาเป็นฐานให้แก่การอ้างสิทธิที่ไม่ใช่แค่เพียงสิทธิของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่สิทธิที่ว่านี้ยังขยายความจนรวมไปถึงสิทธิของประเทศที่จะกระทำการบางอย่างในทางระหว่างประเทศอีกด้วย นั่นคือสิทธิในการรุกรานยูเครนของรัสเซีย โดย Putin ได้หยิบยกวาตะของนาย Pyotr Arkadyevich Stolypin อดีตนายกรัฐมนตรีในสมัยจักรวรรดิรัสเซีย ขึ้นมากล่าวอ้างเพื่อยืนยันสิทธิทางประวัติศาสตร์ของประเทศรัสเซีย กล่าวคือ

ข้าพเจ้าขอกล่าวคำขอบคุณสำหรับจุดยืนที่หนักแน่นและเต็มไปด้วยความรับผิดชอบนี้ ด้วยการหยิบยกคำกล่าวของสโตลิปิน ซึ่งได้เคยกล่าวสุนทรพจน์ต่อหน้าสภาดูมาเมื่อร้อยกว่าปีก่อน แต่คำพูดของเขายังคงสอดคล้องกับปัจจุบัน นั่นคือคำกล่าวที่ว่า “เพื่อที่จะปกป้องรัสเซีย

พวกเราทุกคนจะต้องสามัคคีกันและผสานความพยายาม ความแน่วแน่
และสิทธิของพวกเราที่จะสนับสนุนสิทธิทางประวัติศาสตร์ที่สูงสุด
ประการหนึ่ง นั่นคือสิทธิที่ประเทศรัสเซียจะยิ่งใหญ่' (The Kremlin,
2023)

เหตุนี้ของคำทั้งสองในสุนทรพจน์ข้างต้นของ Putin จึงสอดคล้องกับการยังคงไว้ซึ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศและท่าทีที่แข็งกร้าวของรัสเซียในสงครามรัสเซีย – ยูเครน ซึ่งตรงกับข้อสรุปของผู้เขียนในงานก่อนหน้านี้ (Preeprang Thanomsakchai, 2022) ที่สรุปไว้ว่าท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งถูกกำหนดจากปัจจัยภายในของรัสเซียจะยังคงตึงต้านและดำเนินไปในทิศทางนี้ แม้สภาพแวดล้อมภายนอกจะไม่เอื้อต่อการรุกคืบหรือการทำสงครามยืดเยื้ออีกต่อไปก็ตาม

อย่างไรก็ดี เราจะพบว่าเนื้อหาของคำว่าสิทธิทางประวัติศาสตร์และดินแดนทางประวัติศาสตร์ที่ประธานาธิบดี Putin นำมาใช้อธิบายเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่รัสเซียนั้นจัดเป็นคำอธิบายในเชิงอัตวิสัย (subjective) และมีความเป็นนามธรรมมากกว่าสิทธิที่อิงตามกรอบของกฎหมายระหว่างประเทศอย่างการอ้างสิทธิในการปกป้องตนเองตามมาตรา 51 ของกฎบัตรสหประชาชาติ ดังนั้น วาทกรรมที่รัสเซียนำมาใช้จึงสามารถถกเถียงได้ง่ายถึงความเป็นสากล (universality) ของคำอธิบายดังกล่าวเมื่อนำไปเทียบกับข้ออ้างที่สหรัฐฯ พันธมิตร NATO และรัฐบาลยูเครนใช้อย่างเรื่องบูรณภาพและอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของยูเครนที่ได้รับฉันทามติจากประชาคมระหว่างประเทศ เช่น การรับรองสถานภาพจากสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เป็นต้น

ควรกล่าวไว้ด้วยว่าแม้การผลิตซ้ำถ้อยคำหรือวาทกรรมบางอย่างในสื่อของรัสเซีย และ Putin จะไม่ได้หวังผลให้เกิดความชอบธรรมต่อการกระทำของรัสเซียในยูเครนโดยตรง แต่กลับเป็นวาทกรรมมุ่งทำลายความชอบธรรมของสหรัฐฯ พันธมิตร NATO และรัฐบาลยูเครนมากกว่า เช่น การเรียกประธานาธิบดีเซเลนสกีและรัฐบาลของยูเครนว่าเป็นรัฐบาลของลัทธินาซีใหม่ (Neo-Nazi Government) เป็นต้น สิ่งนี้มักถูกดำเนินการผ่านการใช้สื่อที่อยู่ในมือของรัฐบาลอย่าง Russia Today (RT) และสปุตนิค (Sputnik) ซึ่งเป็นสื่อที่นำเสนอชุดคำอธิบายทางเลือกดังกล่าวจากมุมมองของรัสเซียให้แก่ผู้รับสารในระดับนานาชาติอยู่เสมอจากการที่สื่อดังกล่าวสามารถเข้าถึงผู้ชมได้กว้างขวางกว่าสื่อในภาษารัสเซีย และในหลายกรณีก็นำไปสู่การก่อรูปของมติมหาชนที่สวนทางกับจุดยืนของสหรัฐฯ และ NATO ในกรณีสงครามรัสเซีย-ยูเครน และทำให้ผู้ที่รับสารดังกล่าวกลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งที่มาที่จะช่วยยืนยันความชอบธรรมของรัสเซียต่อนานาชาติอย่างมีนัยสำคัญ

5. สรุปผล

บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งทำความเข้าใจสาเหตุและพลวัตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผ่าน

การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในประเทศกับปัจจัยระหว่างประเทศที่แตกต่างไปจากข้อเสนอของนักวิชาการก่อนหน้านี้ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง เช่น สนใจการวางยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายภายในประเทศ หรืองานที่สนใจการวางยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายระหว่างประเทศ แต่ในทางกลับกัน หลังจากที่ถูกวิจัยได้สำรวจ จัดกลุ่ม และประเมินข้อถกเถียงทางวิชาการเกี่ยวกับสาเหตุของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ในปัจจุบัน (Preprang, 2022, pp. 10-26) บทความวิจัยชิ้นนี้จึงเลือกที่จะอาศัยกรอบแนวคิดที่พัฒนาจากข้อเสนอเรื่องการย้อนทวนจินตภาพแบบที่สองของ Peter Gourevitch และแนวคิดเรื่องทวิพัตร์แห่งการกระทำของรัฐของ Michael Mastaduno และคณะ โดยผู้วิจัยแบ่งกรอบการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้ออกเป็นสองส่วน

ข้อเสนอของบทความวิจัยในส่วนแรกคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ภายในประเทศเพื่อเป้าหมายระหว่างประเทศอันเป็นส่วนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนหน้าวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 หรือก็คือก่อนหน้าที่รัสเซียจะประกาศปฏิบัติการพิเศษทางทหารในยูเครน และดำรงอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งถึงระยะเริ่มต้นของสงครามรัสเซีย-ยูเครน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ภายในประเทศที่กล่าวถึงในส่วนนี้เน้นพิจารณาไปที่ (1) การรวบอำนาจของประธานาธิบดีรัสเซีย คือนาย Vladimir Putin และโครงสร้างทางการเมืองภายในของระบอบ Putin ที่พลิกผันไปสู่แนวทางอำนาจนิยมและมีการกระชับอำนาจที่มากขึ้นอย่างชัดเจน กับ (2) การเล็งอำนาจของกลุ่มชนชั้นนำสายเหยี่ยวหรือพวก siloviki ใน Kremlin พร้อม ๆ กับการเกิดแบบแผนของการรวมกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองใหม่ระหว่าง Putin กับพวก siloviki ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นโดยมีเป้าหมายระหว่างประเทศคือการทวนกลับคืนสู่สถานะมหาอำนาจของรัสเซียอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่จะแบ่งสรรอำนาจและความมั่งคั่งในระบบระหว่างประเทศใหม่ภายใต้โลกแบบหลายขั้วอำนาจ

ข้อเสนอของงานวิจัยในส่วนที่สองคือส่วนที่ว่าด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในประเทศ อันเป็นส่วนที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สงครามรัสเซีย-ยูเครนมีท่าทีว่าจะขยายตัวออกไปและยืดเยื้อมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเงื่อนไขที่ว่ามันส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือรัสเซียหันมากำหนดยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศซึ่งประกอบด้วยการดูทรัพยากรจากยูเครนในระหว่างปฏิบัติการพิเศษทางทหารและการระดมความชอบธรรมจากประเทศต่าง ๆ ในทางระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการเมืองภายใน นั่นคือการรักษาสถานภาพอำนาจดั้งเดิม (status quo) ทางการเมืองภายในของพันธมิตรระหว่างประธานาธิบดี Putin กับพวก siloviki และฝ่ายที่สนับสนุน ต่อแรงท้าทายที่เกิดขึ้นจากกลุ่มการเมืองภายในอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป ห้วงเวลาแห่งอดีตนับตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2022 ที่ผ่านมามีภายใต้กรอบการวิเคราะห์การกระทำสองด้านของรัสเซียทั้งในการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศในมิติของยุทธศาสตร์และเป้าหมายจึงส่งผลต่อกันตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น และทำให้อนาคตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนผูกโยงกับพลวัตทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียเป็น

สำคัญ และในทางกลับกันทิศทางและความสำเร็จของปฏิบัติการพิเศษทางการทหารก็กลายเป็นตัวกำหนดช่วงเวลาแห่งอนาคตของการเมืองภายในประเทศรัสเซียด้วยเช่นกัน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในปรากฏการณ์ล่าสุดที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่าง siloviki ที่นำโดยนาย Sergei Shoigu รัฐมนตรีกลาโหมของรัสเซีย กับหนึ่งในกลุ่มคณาธิปไตยของรัสเซีย คือนาย Yevgeny Prigozhin ซึ่งผู้นำกลุ่มกองทหารรับจ้างแวกเนอร์ (Wagner Group or ЧВК «Barber»») ซึ่งมีบทบาทสำคัญในปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในยูเครนก่อนหน้านี้ อันส่งผลให้เกิดความระส่ำระสายทั้งในแง่ของการเมืองภายในรัสเซียที่เกื้อนำไปสู่สงครามกลางเมือง (civil war) และความระส่ำระสายของปฏิบัติการพิเศษทางการทหารในห้วงเวลาที่ยูเครนกำลังเริ่มปฏิบัติการตอบโต้ฤดูใบไม้ผลิ (Spring Offensive) ต่อกองกำลังของรัสเซีย ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนบ่งชี้ว่าอนาคตของสงครามรัสเซีย-ยูเครนย่อมแยกไม่ออกจากอนาคตของพลวัตทางการเมืองภายในประเทศรัสเซียด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “สงครามรัสเซีย-ยูเครนในฐานะส่วนต่อขยายของการเมืองภายในประเทศรัสเซีย: ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุและผลกระทบจากกรณีสงคราม” ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยบุคลากรสายวิชาการจากโครงการศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาพิเศษ ประจำปีงบประมาณ 2566

เอกสารอ้างอิง

- BBC. (2023). **Nato's border with Russia doubles as Finland joins.** *BBC*. Retrieved 4 April from <https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043>
- Beaumont, P. (2023). **Iran becoming global drone producer on back of Ukraine war, says US.** *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2023/feb/14/us-says-iran-becoming-a-drone-leader-as-russia-uses-its-craft-in-ukraine>
- Belton, C., & Miller, G. (2022). **Cracks emerge in Russian elite as tycoons start to bemoan invasion.** *The Washington Post*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.washingtonpost.com/world/2022/04/29/russia-oligarchs-ukraine-invasion-dissent/>
- Castillo, E. E., & Keaten, J. (2022). **Putin says Ukraine fight is taking longer than expected.** Retrieved 30 March 2023 from <https://apnews.com/article/russia-ukraine-putin-europe-nuclear-weapons-donetsk-312b7e2b961e413148c3e52de7534913>
- Centre for European Studies at Chulalongkorn University. (2023, 21 February 2023). **Ambassador's Talk One Year in Ruins: The Russo-Ukrainian War and Prospects of Peace?**
- Chernova, A. (2023). **Russian oligarch criticizes "terrible" war in Ukraine.** *CNN*. Retrieved 8 May from https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-05-08-23/h_9698fd44debd9c9dfb95ff93a8ad7ae5
- Clark, M. (2020). **Russian Hybrid Warfare.** *Institute for the Study of War*.
- Faiola, A., & Bennett, D. (2022). **In the Ukraine war, a battle for the nation's mineral and energy wealth.** *Washington post*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/10/ukraine-russia-energy-mineral-wealth/>
- Fukuyama, F. (2018). **Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment.** Farrar Straus & Giroux.
- Gioe, D. V., & Styles, W. (2022). Vladimir Putin's Russian World Turned Upside Down. **Armed Forces & Society**, 1-14.
- Gourevitch, P. (1978). The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics. **International Organization**, 32(4), 881-912.
- Green, J. A., Henderson, C., & Ruys, T. (2022). Russia's attack on Ukraine and the jus ad bellum. **Journal on the Use of Force and International Law**, 9(1), 4-30.

- Illarionov, A. (2009a). Reading Russia: The Siloviki in Charge. *Journal of Democracy*, 20(2), 69-72.
- Illarionov, A. (2009b). The Siloviki in charge. *Journal of Democracy*, 20(2), 69-72.
- International Press Institute. (2023). **Putin's war against Ukraine is also a war on the media**. International Press Institute,. Retrieved 22 February from <https://ipi.media/putins-war-against-ukraine-is-also-a-war-on-the-press/>
- Ivanova, A., & Dik, S. (2023). **Russia eyes stricter censorship**. DW. Retrieved 30 March from <https://www.dw.com/en/russia-eyes-stricter-censorship/a-64938859>
- Jamieson, K. H. (2019). How Russian Hackers and Trolls Exploited U.S. Media in 2016. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 163(2), 122-135.
- Jenkins, B. M. (2023). **Consequences of the War in Ukraine: The Economic Fallout**. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.rand.org/blog/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-the-economic-fallout.html>
- Kessler, B. R. (1997). **Bush's New World Order: The Meaning Behind the Words** ACSCJ.
- Kusa, I. (2022). Russia-Ukraine War: Harbinger of a Global Shift A Perspective from Ukraine. *Policy Perspectives*, 19(1), 7-12.
- Kuzio, T. (2022a). Why Russia Invaded Ukraine. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, 21, 40-51.
- _____. (2022b). **Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War**. London: Routledge.
- _____. (2020). **Crisis in Russian Studies? Nationalism (Imperialism), Racism and War**. Bristol: E-International Relations Publishing.
- Lawrence, P. (2022). Russia's War in Ukraine: State Patriotism or Economic Gain? *Journal of Global Faultlines*, 9(2), 198-211.
- Masri, L. (2023). **A Reuters review of more than 2,000 court cases shows how Russia uses facial recognition to identify and sweep up the Kremlin's opponents**. Reuters. Retrieved 30 March from <https://www.reuters.com/investigates/special-report/ukraine-crisis-russia-detentions/>
- Mastanduno, M., Lake, D. A., & Ikenberry, G. J. (1989). Toward a Realist Theory of State Action. *International Studies Quarterly*, 33, 457-474.
- Mearsheimer, J. J. (2022). The Causes and Consequences of the Ukraine War. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, 21, 12-27. <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2022-issue-no.21/the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war>

- Muggah, R. (2022). **Russia's Resource Grab in Ukraine**. *Foreign Policy*. Retrieved 30 March 2023 from <https://foreignpolicy.com/2022/04/28/ukraine-war-russia-resources-energy-oil-gas-commodities-agriculture/>
- North Atlantic Treaty Organization. (2022a). **NATO Secretary General statement on Russia's unprovoked attack on Ukraine**. North Atlantic Treaty Organization. Retrieved 1 September from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192401.htm
- North Atlantic Treaty Organization. (2022b). **Statement by the North Atlantic Council on Russia's attack on Ukraine**. North Atlantic Treaty Organization. Retrieved 1 September from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192404.htm?utm_source=twitter&utm_medium=smc&utm_id=220224%2Bukraine%2Bnac%2Bstatement
- North Atlantic Treaty Organization. (2023). **Ratification of Finland and Sweden's accession to NATO** North Atlantic Treaty Organization. Retrieved 30 March from <https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession>
- Preeprang Thanomsakchai. (2022). The Internal Sources of International Politics: Russo-Ukrainian War as the Extension of Domestic Politics in Russia. *Journal of East Asian and ASEAN Studies*, 22(2), 1-50.
- Randolph, K. (2023). **Lavrov in Latin America: Russia's Bid for a Multipolar World**. Retrieved 30 April 2023 from <https://www.usip.org/publications/2023/04/lavrov-latin-america-russias-bid-multipolar-world>
- Ray, S. (2022). **Here Are The Three Russian Oligarchs Who Have Spoken Out Against The War In Ukraine**. *Forbes*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.forbes.com/sites/siladityaray/2022/07/01/here-are-the-three-russian-oligarchs-who-have-spoken-out-against-the-war-in-ukraine/?sh=5e57ac2157fd>
- Recchi, L. (2023). **The War in Ukraine and its Consequences on the Lives of Russian Oligarchs**. *csactu*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.csactu.fr/the-war-in-ukraine-and-its-consequences-on-the-lives-of-russian-oligarchs/>
- Reuters. (2023). **China's trade with Russia surges at double-digit pace in Jan-Feb**. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.reuters.com/business/chinas-trade-with-russia-surges-double-digit-pace-jan-feb-2023-03-07/>
- Safranchuk, I. (2022). The Conflict in Ukraine: Regional and Global Contexts – A

- Perspective from Russia. *Policy Perspectives*, 19(1), 1-5.
- Schmitt, M. N. (2022). **Russia's "Special military operation" and the (claimed) right of self-defense**. Retrieved 30 March 2023 from <https://lieber.westpoint.edu/russia-special-military-operation-claimed-right-self-defense/>
- Sestanovich, S. (2020). **The Day After Putin: Russia's Deep State Holds the Key to Succession**. *foreign affairs*. Retrieved 30 March from <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2020-03-04/day-after-putin>
- Soldatov, A., & Borogan, I. (2022). **Vicious Blame Game Erupts Among Putin's Security Forces: President Putin and his security institutions are no longer a united front**. *The Moscow Times*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.themoscowtimes.com/2022/04/27/vicious-blame-game-erupts-among-putins-security-forces-a77508>
- Soldatov, A., & Borogan, I. (2023). **Could the Siloviki Challenge Putin? What It Would Take for a Coup by Kremlin Insiders**. *Foreign Affairs*. Retrieved 30 April 2023 from <https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2022-04-11/could-siloviki-challenge-putin>
- Soldatov, A., & Rochlitz, M. (2018). *The Siloviki in Russian Politics*. In D. Treisman (Ed.), **The New Autocracy: Information, Politics, and Policy in Putin's Russia** (pp. 83-108). Brookings Institution Press.
- Stanton, A. (2022). **Russian Oligarch Admits War Is Hurting Russia in Rare Break With Putin**. *Newsweek*. Retrieved 30 March 2023 from <https://www.newsweek.com/russian-oligarch-admits-war-hurting-russia-break-putin-oleg-deripaska-1720014>
- TASS. (2023). **West to step up attempts to interfere in Russia's 2024 presidential election—Kremlin**. TASS. Retrieved 24 April from <https://tass.com/politics/1608639>
- The Kremlin. (2018). **Presidential Address to the Federal Assembly**. The Kremlin. Retrieved 30 March from <http://www.en.kremlin.ru/events/president/transcripts/56957>
- The Kremlin. (2021a). **Article by Vladimir Putin "On the Historical Unity of Russians and Ukrainians"**. The Kremlin. Retrieved 30 March from <http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/66181>
- The Kremlin. (2021b). **Vladimir Putin answered questions on the article "On the**

- Historical Unity of Russians and Ukrainians”**. The Kremlin. Retrieved 30 March from <http://www.en.kremlin.ru/events/president/news/66191>
- The Kremlin. (2022a). **Address by the President of the Russian Federation**. The Kremlin. Retrieved 1 September from <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/67843>
- The Kremlin. (2022b). **Address by the President of the Russian Federation. The Kremlin**. Retrieved 30 March 2023 from <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843>
- The Kremlin. (2023). **Presidential Address to Federal Assembly**. Retrieved 30 March 2023 from <http://en.kremlin.ru/events/president/news/70565>
- U.S. Embassy Tbilisi. (2022). **Russia’s media crackdown hides war in Ukraine**. U.S. Embassy in Georgia. Retrieved 30 March from <https://ge.usembassy.gov/russias-media-crackdown-hides-war-in-ukraine/>
- Vysotskaya, A. (2014). The Politico-Military Alliance of Russia and Belarus: Re-Examining the Role of NATO and the EU in Light of the Intra-Alliance Security Dilemma. *Europe-Asia Studies*, 66(4), 557-577.
- Подволоцкий, А. (2023). **Главные события за год спецоперации на Украине: хронология**. Retrieved 30 March from <https://ura.news/news/1052628790>
- Ривера, Д. В., & Ривера, Ш. В. (2021). **Силовики и демократия по-прежнему несовместимы? Анализ данных Исследования российских элит 2016 года Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены**(5), 163-176.

การเติบโตของอุตสาหกรรมการ แปลงเพศในประเทศไทย: บทบาทผู้หลากหลายทางเพศ การขายบริการทางเพศ และ สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศ

หทัยภัทร ดันดีรุ่งอรุณ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ และสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยในการทำให้ประเทศไทยให้กลายเป็นประเทศปลายทางการค้าบริการแปลงเพศ โดยอาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ สถานพยาบาลและบริษัทนำเที่ยว ผลการวิจัยพบว่า การเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในไทยถูกขับเคลื่อนโดย 2 กลุ่มที่ขับเคลื่อนหลักในอุตสาหกรรมคือหนึ่งผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศและสองสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทย โดยบทบาทของสองกลุ่มนี้มีรากฐานและเริ่มต้นมาจากอุตสาหกรรมค้าบริการทางเพศตั้งแต่อดีต กลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศเข้ามามีส่วนสำคัญในการเติบโตของอุตสาหกรรมนี้จากความต้องการในการแปลงเพศ อันเป็นผลจากการที่คนกลุ่มนี้จำนวนหนึ่งเข้าสู่อาชีพการค้าบริการทางเพศที่เพื่องูและการเติบโตของการแสดงคาบaret ซึ่งนักแสดงต้องมีรูปร่างและหน้าตาเหมือนผู้หญิงอันนำมาซึ่งการค้าบริการในบ่อนและแปลงเพศ ปัจจุบันด้านอุปสงค์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปิดสถานพยาบาลในไทยเพื่อตอบสนองความต้องการของคนกลุ่มนี้ที่ต้องการเข้ารับผ่าตัดแปลงเพศ วิฤต เศรษฐกิจฟองสบู่ในช่วง พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้สถานพยาบาลขยายเน้นกลุ่มเป้าหมายลูกค้าต่างชาติมากขึ้น ผลจากปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทานดังกล่าวนำมาซึ่งการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในประเทศไทยในที่สุด

คำสำคัญ: การค้าบริการแปลงเพศ, อุตสาหกรรมการแปลงเพศ, กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ, สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศ, ประเทศไทย

The growth of the sex reassignment surgery industry in Thailand: The role of LGBTQ+ and sex workers and medical facilities for sex reassignment surgery

Hataipat Tantirungarun

Abstract

This research paper aims to study the role of LGBTQ+ sex workers and medical facilities for sex reassignment surgery for making Thailand became to sex reassignment surgery destination. It is based on in-depth interviews with representatives of LGBTQ+ people, Hospitals and travel agency. The research found that the growth of the transgender industry in Thailand was driven by two main groups in the industry: First, LGBTQ+ sex workers. Second, medical facilities for sex reassignment surgery. The role of two groups were rooted in the sex industry. LGBTQ+ people have been a major contributor to the industry's growth. As a result of which a number of them have entered the sex industry and the growth of cabaret performances. Who actors must look and look like women bring them to surgery and sex reassignment surgery. This demand factor causes medical facilities for sex reassignment surgery in Thailand for respond to LGBTQ++ groups who would like to do sex reassignment surgery. The bubble economy crisis in 1997, Thailand promoted about tourism caused the hospitals expanded to focus more on targeting foreign customers. As a result of these demand-supply factors, the transgender industry in Thailand eventually grew up.

Keyword: Sex Reassignment Surgery, Transgender Industry, LGBTQ+, Medical Facilities for Sex Reassignment Surgery, Thailand

การเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในประเทศไทย: บทวิเคราะห์บทบาทของผู้หลากหลายทางเพศและสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศ

บทนำ

ประเทศไทยมีชื่อเสียงและเป็นปลายทางด้านการศัลยกรรมแปลงเพศอันดับต้นของโลก ในปี พ.ศ. 2556 สำนักข่าว CNBC ของสหรัฐอเมริกาเผยแพร่พิมพ์ข้อมูลประเทศที่ได้รับความนิยมในการใช้บริการทางการแพทย์ของคนทั่วโลก ระบุว่า แต่ละปีมีคนเดินทางมาเข้ารับการรักษาผ่าตัดเสริมความงามและการผ่าตัดแปลงเพศ รวมทั้งบริการทางการแพทย์สาขาอื่นๆ ในไทยเฉลี่ยปีละกว่า 1.2 ล้านคน ประชากรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาใช้บริการในโรงพยาบาลหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร (สำนักงานปลัดกระทรวงท่องเที่ยวและพัฒนา, 2016 อ้างถึงใน CNBC's Katy Banato, n.d.) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นผู้นำตลาดในด้านจำนวนนักท่องเที่ยวทางการแพทย์ เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งสำคัญในภูมิภาคอาเซียนในปัจจุบัน การบริการทางการแพทย์ของไทยมีจุดเด่นในด้านคุณภาพของบุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งความทันสมัยของเครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ความคุ้มค่าของราคา อีกทั้งยังชื่อเสียงในด้านการท่องเที่ยวและการบริการที่เป็นมิตร (CUIP, 2017)

ข้อมูลจากสมาคมศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าแห่งประเทศไทย พบว่า ที่ผ่านมามูลค่าตลาดของธุรกิจศัลยกรรมไทย เติบโตอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2560 มีมูลค่าราว 3 หมื่นล้านบาท ปี พ.ศ. 2561 มูลค่าตลาดเพิ่มเป็น 3.6 หมื่นล้านบาท และปี พ.ศ. 2562 เพิ่มเป็น 4.3 หมื่นล้านบาท ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2563 ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 สมาคมศัลยกรรมตกแต่งใบหน้าแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่าตลาดของธุรกิจศัลยกรรมไทยมีมูลค่าสูงถึง 4.5 หมื่นล้านบาท ลูกค้าต่างชาติกลุ่มหลักที่เข้ามาใช้บริการทำศัลยกรรมในไทย เดินทางมาจากประเทศกัมพูชา ลาว เมียนมา และออสเตรเลีย สำหรับแนวโน้มการทำศัลยกรรมในอนาคตยังเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องและเสริมสร้างบุคลิกและความมั่นใจให้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย เช่นเดียวกับที่ผ่านมาที่ผู้ทำศัลยกรรมส่วนใหญ่เป็นหญิงวัยเริ่มต้นทำงาน หรือกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ ขณะเดียวกัน การทำศัลยกรรมในกลุ่มผู้ชายและผู้สูงอายุก็เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้กลุ่มลูกค้าจากประเทศจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญโดยเฉพาะเข้ามาเพื่อผ่าตัดแปลงเพศ (กรุงเทพธุรกิจ, 2022; Poonsuk, 2020) ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางการแพทย์ด้านศัลยกรรมแปลงเพศอันดับต้นของภูมิภาคและเป็นที่ยอมรับมากที่สุดในตลาดของต่างประเทศสำหรับผู้ป่วยที่ต้องการผ่าตัดแปลงเพศ (Catellya, 2019)

Josef Woodman เจ้าหน้าที่บริหารของบริษัท Patients Beyond Borders กล่าวถึงประเทศไทยในฐานะปลายทางการท่องเที่ยวด้านศัลยกรรมไว้ว่า

ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับผู้ป่วยที่ต้องการผ่าตัดแปลงเพศที่ได้รับความนิยมมากที่สุดของชาวต่างชาติ เพราะแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดแปลงเพศมานานและราคาถูกกว่าประเทศต้นทาง (Gale, 2015)

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยภายนอกอื่นๆที่ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมแปลงเพศพัฒนาและเติบโตขึ้นมาได้จนถึงปัจจุบัน อาทิ ชื่อเสียงสถานพยาบาล อัตราความสำเร็จในการรักษา คุณภาพของสถานประกอบการ ราคาที่ถูกเมื่อเทียบกับกราดำเนินการในประเทศอื่นๆ รวมถึงระยะเวลาในการรอผ่าตัด เป็นต้น (Ibid, 2015)

อย่างไรก็ดี การทบทวนวรรณกรรม บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรมแปลงเพศในประเทศไทย พบว่า งานวิจัยในประเทศนี้มีจำนวนจำกัด งานที่ปรากฏข้างบนไปทีละประเด็นว่าด้วยผลกระทบของการเป็นกลุ่มคนข้ามเพศในไทย เช่น การศึกษาของ ภคพล เส้นขาว (2020) เรื่องการเลือกปฏิบัติต่อสตรีข้ามเพศในไทย บางส่วนเน้นไปในด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศและการแปลงเพศ เช่น Srisuk (2022) ที่ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง หรือนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ เช่น พรมิตร (2017) ที่ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ในประเทศไทย ความท้าทายและการพัฒนา เป็นต้น มีงานจำนวนน้อยที่ให้ความสนใจกับอุตสาหกรรมแปลงเพศโดยเฉพาะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุตสาหกรรมกรรมการแปลงเพศในประเทศไทย คือ การศึกษาของ ณิชาลินีย์ เมืองวงษ์ (2016) ที่อธิบายว่า ประเทศไทยมีชื่อเสียงในด้านศัลยกรรมตกแต่งความงามมาก่อนประเทศเกาหลี โดยเฉพาะด้านศัลยกรรมแปลงเพศที่ชาวต่างประเทศให้การยอมรับในฝีมือของแพทย์ไทยและมีความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันกับต่างประเทศ กอปรกับมีราคาในการเข้ารับการศัลยกรรมตกแต่งความงามในภาพรวมต่ำกว่า นอกเหนือจากศักยภาพของแพทย์และภาคเอกชน ณิชาลินีย์ เมืองวงษ์ (2016) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า การสนับสนุนของภาครัฐให้ภาคเอกชนดำเนินการได้อย่างเสรีและหลากหลายก็มีความสำคัญของการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมนี้ อย่างไรก็ดี งานวิจัยชิ้นดังกล่าวเน้นไปที่มิติเชิงนโยบาย แต่ยังไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศและสถานพยาบาลที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมดังกล่าวอันเป็นปัจจัยระดับบุคคลและธุรกิจ อันนำมาซึ่งการศึกษาในงานชิ้นนี้ที่ต้องการวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ การขายบริการทางเพศ และสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในการเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศ โดยตั้งคำถามวิจัยว่า กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ และคนกลุ่มนี้ที่เข้าสู่การขายบริการทางเพศ และสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศมีบทบาทอย่างไรต่อการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในไทย

งานศึกษาชิ้นนี้เสนอข้อถกเถียงว่า นอกเหนือจากปัจจัยเชิงนโยบายระดับรัฐแล้ว กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศที่เข้าสู่การขายบริการทางเพศ โดยต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ” เป็นการสื่อถึงกลุ่มนี้โดยเฉพาะ และสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมแปลงเพศในประเทศไทย กล่าวคือ ผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศเข้ามามีส่วนสำคัญในการนำพาอุตสาหกรรมการค้าบริการทางเพศสู่การเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศจากความต้องการในการแปลงเพศ อันเป็นผลจากการที่คนกลุ่มนี้จำนวนหนึ่งเข้าสู่อาชีพการค้าบริการทางเพศที่เพื่องูและกระตือรือร้นของการแสดงคาบเร่ต์

ซึ่งนักแสดงต้องมีรูปร่างและหน้าตาเหมือนผู้หญิงอันนำมาสู่การคัดสรรคนใบหน้าและแปลงเพศ ปัจจุบันด้านอุปสงค์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปิดสถานพยาบาลในไทยเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศที่ต้องการเข้ารับผ่าตัดแปลงเพศ วิกฤตเศรษฐกิจ พงษ์สุโขะ ในช่วง พ.ศ. 2540 ที่ประเทศไทยส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้สถานพยาบาลชายเน้นกลุ่มเป้าหมายลูกค้าต่างชาติมากขึ้น ผลจากปัจจัยด้านอุปสงค์และอุปทานดังกล่าวนำมาซึ่งการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในประเทศไทย

บทความวิจัยฉบับนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็นห้าส่วน ส่วนแรกกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตการศึกษา ส่วนที่สองกล่าวถึงข้อค้นพบจากวรรณกรรมในอดีตที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยเชิงนโยบายของภาครัฐที่เอื้อต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศ ส่วนที่สามวิเคราะห์บทบาทของผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศ ก่อนจะกล่าวถึงความสำคัญของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยในส่วนที่สี่ ส่วนสุดท้ายคือบทสรุปซึ่งผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายของภาครัฐกับบทบาทของผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศและสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศ อันนำมาซึ่งการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในไทย

ระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตการศึกษาวิจัย

บทความวิจัยฉบับนี้อาศัยข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก เอกสารที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สถิติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ใน รวมถึงแผนกลยุทธ์หรือนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึง ข้อมูลที่ปรากฏอยู่บนหน้าเว็บไซต์ของคลินิก โรงพยาบาลคัดสรรความงาม และบริษัทเอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐบาลจากกรมสนับสนุนสุขภาพที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในนโยบายศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) จำนวน 1 คน ตัวแทนหน่วยงานเอกชน ได้แก่ ตัวแทนจากสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศจำนวน 1 คนและนายหน้าจัดการบริการ 1 คน และ บุคคลที่เข้ารับการผ่าตัดแปลงเพศและบุคคลที่มีความสนใจจะผ่าตัดแปลงเพศในสถานพยาบาลในประเทศไทยซึ่งเป็นชาวต่างชาติจำนวน 10 คน ผู้วิจัยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบสโนว์บอลล์ (Snowball Sampling) เนื่องด้วยสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในระหว่างช่วงการทำวิจัย ผู้วิจัยจึงอาศัยการดำเนินการสัมภาษณ์ผ่านโปรแกรมออนไลน์ ZOOM และ Video call หรือ call ผ่านแอปพลิเคชัน Facebook และ Line

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาบทบาท 2 ตัวแสดงหลักได้แก่ ผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศและสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศ ผู้เขียนพิจารณาว่า ยังมีตัวแสดงอื่นที่มีบทบาทอันสำคัญในอุตสาหกรรมนี้ เช่น บริษัท

เที่ยวหรืออำนวยความสะดวกแก่การแปลงเพศ ดังนั้น ในการศึกษาครั้งถัดไป ควรเน้นศึกษาถึงบทบาทของ ตัวแสดงอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อต่อยอดงานวิจัยชิ้นต่อไป

การเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในประเทศไทยและโอกาสจากภาครัฐ

งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศได้รับอิทธิพล ส่วนหนึ่งจากการสนับสนุนจากภาครัฐในการกำหนดทิศทางของนโยบายในการทำให้ไทยกลายเป็น ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ งานวิจัยของ Wariya และ Kasaya (2017) ชี้ให้เห็นว่า รัฐเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2553 ซึ่งเป็นช่วงฟื้นฟูภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ในภูมิภาคเอเชีย ช่วงนี้ภาครัฐเริ่มมีบทบาทในการกำหนดนโยบายเพื่อหารายได้เข้าประเทศ และ สนับสนุนให้สถานพยาบาลหากกลุ่มลูกค้าต่างชาติเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงมีความยืดหยุ่น ในเชิงนโยบายต่างๆ อาทิ นโยบายการออกวีซ่าเพื่อการท่องเที่ยว รวมไปถึงการสนับสนุนการ ท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ นอกจากนี้ วัฒนสินีย์ เมืองวงศ์ (2016) ยังชี้ให้เห็นว่า ภาครัฐมีบทบาทสำคัญ ในเรื่องของการพัฒนา ยุทธศาสตร์ การสนับสนุนทางการเงิน และความช่วยเหลือในการบริหารจัดการ โดยภาคเอกชนต้องสามารถเชื่อมโยงและร่วมมือกับภาครัฐในการกำหนดทิศทางและ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ถูกต้อง

ปัจจุบันภาครัฐยังคงขับเคลื่อนอุตสาหกรรมความงาม และเห็นถึงความสำคัญของ กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศต่างชาติที่เข้ารับการผ่าตัดศัลยกรรมแปลงเพศในไทยเพิ่มมากขึ้น โดยเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสนับสนุนและผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical hub) ภายในปี พ.ศ. 2569 ในปี พ.ศ. 2565 ที่ผ่านมา ภาครัฐได้ประกาศจัดตั้งระเบียง เศรษฐกิจสุขภาพอันดามันครอบคลุม 6 จังหวัดทางภาคใต้เพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญในการ รักษาโรคเฉพาะด้าน โดยได้เริ่มอนุมัติโครงการศูนย์สุขภาพนานาชาติอันดามันที่ภูเก็ต รวมถึงการ ลดค่าธรรมเนียมวีซ่าเพื่อรักษาพยาบาลระยะเวลา 1 ปี ซึ่งผู้ป่วยต่างชาติสามารถเดินทางเข้าไทยได้ หลายครั้ง และครั้งละไม่เกิน 90 วัน (PPTV Online, 2023) ด้วยเหตุนี้ การเปิดช่องสำหรับการ เจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงการแพทย์ของภาครัฐจึงเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างหนึ่งที่ทำให้อุตสาหกรรมดังกล่าวเติบโตมากขึ้น **ผู้หลากหลายทางเพศกับการขายบริการทางเพศ และการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศ**

แม้ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของรัฐในการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศ แต่ในงานฉบับนี้จะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทาง เพศทางเพศและสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศเป็นสำคัญ สำหรับผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความ หลากหลายทางเพศ บทบาทของประชากรกลุ่มนี้เชื่อมโยงกับอิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์และ การเติบโตของการค้าบริการทางเพศในช่วงหลังสงครามเวียดนาม กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศมี ประวัติศาสตร์ยาวนานดังปรากฏในภาพประติมากรรมและบันทึกต่างๆ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมรัก ร่วมเพศมักถูกนำเสนอในฐานะพฤติกรรมที่ผิดแผกภายใต้อิทธิพลของผู้นำศาสนาต่างๆ ส่งผลให้ ขนชั้นนำและผู้นำประเทศบางส่วนที่รับเอาแนวคิดทางศาสนาเหล่านั้นมาปฏิบัติได้ออกกฎหมาย

เพื่อเอาผิดต่อผู้หลากหลายทางเพศ แนวคิดในลักษณะดังกล่าวแพร่หลายมากขึ้นในประเทศไทยในช่วงศตวรรษที่ 19 (Lveson, 2017) ผ่านการที่ชนชั้นนำไทยรับเอา “ความเป็นวัฒนธรรมทางตะวันตก”

ในปี พ.ศ. 2475 แนวคิดเรื่องเพศสภาวะถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดระเบียบสังคม (Barne, 1993; Winichakul, 1994) และเกิดการนิยามว่าหญิงและชายไทยควรแสดงออกทางเพศวิถีของตนเองอย่างไร การจัดระเบียบดังกล่าวถูกทำให้เข้าใจว่าเป็นแนวคิดแบบสมัยใหม่และคือสิ่งที่ควรจะเป็นและปฏิบัติตาม ส่งผลให้การรับรู้ทางสังคมเกี่ยวกับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของเพศสภาวะฝังลึกอยู่ในสังคม ทศนคติดังกล่าวส่งผลต่อกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศในประเทศไทยที่มีอยู่จำนวนไม่น้อย ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ตกเป็นเป้าสายตาที่ถูกมองในแง่ลบตลอดเวลา ภาพลักษณ์ของกลุ่มผู้หลากหลายทางปรากฏในลักษณะพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากบรรทัดฐานการรักต่างเพศ (Non-Heteronormative) บ้างมองว่าเป็นความผิดปกติทางจิต (Jackson, 1997b)

อย่างไรก็ดี ช่วงปี พ.ศ. 2493 เป็นต้นมา การขยายตัวของสื่อทุกแขนงและรวมถึงอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์ในทศวรรษต่อมา เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเพศสภาวะและเพศวิถีมมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้มีนักกิจกรรมกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศหัวสมัยใหม่เกิดขึ้นและมีการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ภาพลักษณ์เชิงลบต่อคนกลุ่มเหล่านี้ลดลง ในช่วงเวลาดังกล่าวสื่อเกี่ยวกับกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศเริ่มขยายตัว เช่น หนังสือเรื่องเกย์ในยุคปี พ.ศ. 2510 นิตยสารและภาพยนตร์เกี่ยวกับเกย์ในช่วงปี พ.ศ. 2523 ประกอบกับการขยายตัวของขบวนการเกย์และสถานประกอบการของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศอื่นๆ ในช่วงปี พ.ศ. 2533 อีกทั้งยังเกิดการบูรณาการประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศ พัฒนาการเหล่านี้ต่างมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจแบบใหม่ในประเด็นเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในไทย รวมไปถึงมุมมองที่ขยายและเปิดกว้างของคนในสังคมอีกด้วย (Jackson, 2011)

ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะมีทัศนคติที่เปิดกว้างมากขึ้น แต่ยังคงไม่เปิดกว้างมากพอที่จะรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเข้าทำงานในบางสาขาอาชีพ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัทเอกชน และอื่นๆ โดยรายงานของ World Bank ปี พ.ศ. 2561 มีการทำแบบสำรวจประชากรชาวไทยจำนวน 3,502 คน แบ่งเป็นกลุ่มหลากหลายทางเพศจำนวน 2,302 คน และกลุ่มเพศชายและหญิงแท้ (straight) จำนวน 1,200 คน พบว่า ยังมีการเลือกปฏิบัติทั้งในด้านของการทำงาน ไปจนถึงการเข้าถึงบริการของรัฐ และกลุ่มคนข้ามเพศ (Transgender) เป็นอันดับต้นๆ ที่โดนเลือกปฏิบัติมากที่สุด และมีกลุ่มคนข้ามเพศมากถึง 77% ถูกปฏิเสธการรับเข้าทำงานเพราะเป็นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอีกด้วย (Today Bizview, 2565)

การถูกผลักออกจากอาชีพทั่วไปและถูกปฏิเสธการจ้างงานเพราะเพศสภาพ ส่งผลให้ผู้หลากหลายทางเพศจำนวนหนึ่งเข้าสู่อาชีพขายบริการทางเพศเพื่อความอยู่รอด สำนักข่าว BBC NEWS ไทยดำเนินการสัมภาษณ์คนข้ามเพศไทยรายหนึ่งประกอบอาชีพขายบริการทางเพศในประเทศไทยอังกฤษ และพบว่า

เธอเริ่มขายบริการครั้งแรกที่เมืองไทยตั้งแต่อายุ 27 ปี โดยก่อนหน้านี้เรียนจบปริญญาตรีด้านการโรงแรม แต่สาเหตุหนึ่งที่ทำให้หันเหเข้าสู่เส้นทางสายนี้คือ ความผิดหวังซ้ำซากจากการถูกปฏิเสธจ้างงานเพราะเพศสภาพของเธอ และปัจจุบันเธอค้าบริการทางเพศในอังกฤษ “ในฐานะผู้หญิง” ได้โดยที่ลูกค้าราว 90% ไม่รู้ว่าเธอเป็นคนข้ามเพศ (วิชุดา ครุฑเหิน, 2023)

การขายบริการทางเพศของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศเกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ ทั้งในเอเชีย ยุโรปและสหรัฐอเมริกา (หทัยเลิศ ลือป้อ, PP.16) และนำมาซึ่งชื่อเสียงของคนกลุ่มนี้ในการขายบริการทางเพศ ดังจะเห็นได้จากการเติบโตของธุรกิจการค้าบริการทางเพศของคนข้ามเพศชาวไทยในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ซึ่งกลายมาเป็นแหล่งที่เหล่าโสเภณีและผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศเพศไทยเดินทางไปยังประเทศเยอรมันผ่านการชักชวนให้ไปทำเพราะรายได้ดี ตั้งแต่ครั้งที่มีการขายบริการทางเพศในเยอรมันยังผิดกฎหมาย จนปัจจุบันที่ธุรกิจการค้าบริการทางเพศถูกกฎหมายและขายตัวจนมีมูลค่าปีละประมาณ 6,100 แสนล้านบาท และมีสถานบริการทางเพศขนาดใหญ่ก็มีจำนวนมาก และส่งผลให้ผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศที่เกิดความต้องการแปลงเพศเช่นกัน

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้หลากหลายทางเพศเข้าสู่การค้าบริการทางเพศคือการเติบโตของอุตสาหกรรมการค้าบริการทางเพศในช่วงสงครามเวียดนามระหว่างปี พ.ศ. 2498-2518 ซึ่งไทยเป็นที่พักระหว่างทางสงครามของกองทัพสหรัฐฯ โดยมีทหารประมาณ 700,000 นายที่เข้ามายังประเทศไทย ทำให้เกิดการใช้จ่ายและเกิดสถานบันเทิง เช่น ไนต์คลับ คาเฟ่ สถานบริการอาบอบนวด บาร์เบียร์ และซ่องโสเภณี (Adam, 2015) และการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมี รายจ่ายในส่วนของที่พักผ่อนหย่อนใจของทหารอเมริกันในไทยมีมูลค่ากว่า 2 ล้านดอลลาร์ในปีค.ศ. 2508 และเพิ่มขึ้นเป็น 11 ล้านดอลลาร์ปี พ.ศ. 2509 ก่อนจะเติบโตเป็น 24 ล้านดอลลาร์ในปี พ.ศ. 2512 (Rungsan, 1973, p.18)

ในขณะเดียวกันปี พ.ศ. 2503 องค์การสหประชาชาติประกาศนโยบายยกเลิกโสเภณีรัฐบาลออกพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี กำหนดให้มีความผิดต่างๆ เกี่ยวกับการค้าประเวณีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากรัฐบาลไทยให้ทหารอเมริกันเข้ามาตั้งฐานทัพทำให้เกิดการพัฒนาธุรกิจการค้าประเวณี หลังจากทหารอเมริกันถอดทัพออกไปแต่ธุรกิจเหล่านี้ยังคงดำเนินต่อไป เพื่อสนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2509 มีพระราชบัญญัติสถานบริการในปีนั้น ว่าด้วยทำให้สถานบริการถูกต้องตามกฎหมายเกิดขึ้น และจำนวนไม่น้อยมีการมีการขายบริการทางเพศชนิดแฝงเร้นตามสถานบริการต่างๆ (เรื่องเดียวกัน, p.12) โดยจากข้อมูลขององการโรค (2549) พบว่า จำนวนสถานบริการชนิดแฝงเร้น เช่น คาราโอเกะ นวดแผนโบราณ คาเฟ่ ร้านอาหารสวนอาหาร โรงแรม ร้านตัดผมชาย ฯลฯ เพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่นโยบายการท่องเที่ยวในปีดังกล่าว

หลังจากการใช้จ่ายของกองทัพสหรัฐฯ ในช่วงสงครามเวียดนามสิ้นสุดลง รัฐบาล

ไทยหันมาใช้องค์กรท่องเที่ยวเป็นแหล่งเงินตราต่างประเทศและเป็นเส้นทางสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และจุดเน้นการท่องเที่ยวชาวต่างชาติด้วยด้วยการเชิญชวนให้มาหาความสำเร็จในไทย ตั้งแต่ช่วง หลังสงครามเวียดนาม การปรากฏตัวของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศก็เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะ พัทยา ชลบุรี สัตหีบ เป็นต้น กลายเป็นแหล่งรวมของสถานบริการทางเพศและสถานบันเทิง ยามราตรี รวมถึงบาร์เกย์ และเป็นที่ยอมรับอย่างมากจากทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (พรทิพย์ ปิยะกมลรัตน์, 2013) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเพศและความบันเทิงที่เพิ่มมากขึ้นของ ผู้ใช้บริการและนักท่องเที่ยวต่างชาติของกลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ ในไทย ซึ่งในระยะเวลาต่อมาจากสถานบันเทิงบาร์เกย์ได้พัฒนา ต่อยอดกลายเป็นการแสดง คาบาเร่ต์ โดยปรากฏให้เห็นชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ที่เมืองพัทยา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากการแสดงคาบาเร่ต์ เป็นการแสดงของเกย์หรือกะเทย ที่ต้องแต่งหน้า แต่งกายเลียนแบบผู้หญิง และเหมือนผู้หญิงให้ได้มากที่สุด (วิชัย, 2017) นั่นเป็นเหตุผลที่ว่า ทำไม ช่วงเวลาดังกล่าว คนข้ามเพศจึงต้องการผ่าตัดเปลี่ยนความงามและแปลงเพศ เพื่อให้สอดคล้อง กับอาชีพและอุตสาหกรรมบริการที่กำลังเป็นที่นิยมในช่วงขณะนั้น

อีกทั้งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของเมืองพัทยาเริ่มขยายตัวและเป็นที่นิยมทั้งนักท่องเที่ยว ชาวไทยและชาวต่างชาติ และเมื่อธุรกิจการแสดงคาบาเร่ต์เริ่มเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ จึงขยายกิจการเป็นการแสดงในโรงละครที่มีขนาดใหญ่กว่าเดิมที่เป็นเพียงตึกแถวขนาดเล็ก พัฒนาการขยายบริการทางเพศและความบันเทิงดังกล่าวก็เป็นจุดเริ่มต้นของการค้ากรรม แปรแปลงเพศเพื่อประกอบอาชีพ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าบริการ ทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศและอุตสาหกรรมบันเทิง จึงมีส่วนในการเติบโตของ อุตสาหกรรมแปรแปลงเพศในประเทศไทย ทั้งนี้ กลุ่มคนข้ามเพศในไทยยังมีบทบาทในการดึงดูด กลุ่มคนข้ามเพศต่างชาติ ที่เห็นประเทศไทยในฐานะประเทศแห่งการขยายบริการทางเพศและการ แปรแปลงเพศเช่นกัน ภาพลักษณ์ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศชาวต่างชาติเดินทางเข้า มาทำศัลยกรรมแปลงเพศในไทย ภายหลังการศัลยกรรมแล้วเสร็จคนกลุ่มนี้บางส่วนใช้เวลาพักผ่อน และท่องเที่ยวในประเทศไทย บ้างกลับมาเข้าทำงานในประเทศไทย

สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศกับการเติบโตของอุตสาหกรรมแปรแปลงเพศในประเทศไทย

อุปสงค์ของการแปลงเพศในกลุ่มผู้ค้าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ นำมาซึ่งการเติบโตของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในประเทศไทย ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็น ถึงความสำคัญของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การแปรแปลงเพศ โดยจะแสดงให้เห็นว่า ความสามารถของแพทย์ในการผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง หรือหญิงเป็นชาย ราคาที่ถูกมากกว่าประเทศอื่นๆ ระยะเวลารอคิวผ่าตัดไม่นานเหมือนประเทศอื่น กอปรกับความเชื่อมโยงของสถานพยาบาลเหล่านี้กับบริษัทนายหน้าส่งผลให้สถานพยาบาลเหล่านี้ ได้รับความนิยมมากขึ้นอันนำมาซึ่งการขยายตัวของโรงพยาบาลเอกชนเฉพาะทาง และบางแห่ง

กำลังก่อตั้งศูนย์คลินิกเฉพาะทางสำหรับกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศโดยเฉพาะ เช่น Pride Clinic ของโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทยจัดตั้ง คลินิกสุขภาพเพศ เพื่อคนข้ามเพศโดยเฉพาะ คลินิกสุขภาพเพศหลากหลาย ของโรงพยาบาลรามาธิบดี เป็นต้น

สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศเริ่มเปิดตัวอย่างเป็นทางการเพื่อการผ่าตัดแปลงเพศ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2513 นายแพทย์ปรีชา เดียวตานนท์ หนึ่งในผู้ปฏิบัติงานหลักในช่วงแรกของการ พัฒนาการผ่าตัดแปลงเพศและเป็นศัลยแพทย์ตกแต่งผู้บุกเบิกการศัลยกรรมแปลงเพศเป็นท่าน แรกในประเทศไทย เป็นช่วงเวลาเดียวกับการเกิดขึ้นของสถาบันเทিংทางเพศโดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีทหารสหรัฐฯ ตั้งฐานทัพภายหลังสงครามเวียดนาม และยังประจวบเหมาะกับการเริ่มธุรกิจการ แสดงคาบาเรต์ ในปี พ.ศ. 2518 อีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจนักที่ การผ่าตัดเพื่อศัลยกรรมความงามและแปลงเพศเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศใน อุตสาหกรรมบันเทิงอย่างการแสดงคาบาเรต์ และกลุ่มอื่นๆที่ต้องการประกอบอาชีพทางเพศ อย่างไรก็ดีในระยะแรกของการเริ่มต้นอุตสาหกรรมการแปลงเพศ ยังมีกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ ที่ต้องการผ่าตัดแปลงเพศจำนวนจำกัดและเป็นตลาดขนาดเล็ก ก่อนจะขยายตัวเพิ่มขึ้นภายหลัง ความต้องการที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการพัฒนาเทคนิคการศัลยกรรมแปลงเพศที่ได้รับการพัฒนามากขึ้น ต่อประเด็นนี้ นายแพทย์ปรีชา เดียวตานนท์ ศัลยแพทย์ผู้บุกเบิกการศัลยกรรมแปลงเพศในไทย ระบุว่าประเทศไทยถือได้ว่าเป็นอันดับหนึ่งของโลกในการทำศัลยกรรมแปลงเพศ ด้วยเทคนิคการ ผ่าตัดที่สร้างสรรค์ให้ใกล้เคียงธรรมชาติและใช้งานได้เหมือนจริงมากที่สุด (ASTV ผู้จัดการรายวัน, 2556) สื่อต่างชาติที่กล่าวถึงประเทศไทยในฐานะปลายทางการศัลยกรรมแปลงเพศก็แสดงให้เห็น ในทิศทางเดียวกัน เช่น สำนักข่าว Bloomberg กล่าวถึงประเทศไทยว่า

สิ่งหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการแปลงเพศมากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนหนึ่งมาจากฝีมือแพทย์ที่มีทั้งประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการผ่าตัด (Thinsiam, 2016)

ทั้งนี้ นายแพทย์ปรีชา เดียวตานนท์ได้พัฒนาวิธีการและเทคโนโลยีในการผ่าตัด รวมถึง ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แพทย์รุ่นใหม่ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้บุคคลข้ามเพศมีความสุขกับชีวิต มากขึ้น และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ต้องการผ่าตัดแปลงเพศ ปัจจุบันนี้มีมีการศัลยกรรมแปลงเพศของแพทย์ได้รับการยอมรับจากวงการแพทย์นานาชาติให้อยู่ในระดับแนวหน้าของโลก (Rawikul & Lutthipongpun, 2019 อ้างถึงใน Sitthinew, n.d.) การศัลยกรรมแปลงเพศถือเป็น จุดเริ่มต้นและพื้นฐานของการศัลยกรรมที่นำไปสู่การศัลยกรรมตกแต่งทั่วไป และกลายเป็นส่วน หนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์

ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540 – 2553 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของไทย เจริญเติบโตมากขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนของภาครัฐภายหลังวิกฤตต้มยำกุ้ง พ.ศ. 2540 ซึ่งโรงพยาบาลเอกชนที่มีบทบาทอย่างมากในอุตสาหกรรมนี้ กล่าวคือ โรงพยาบาลบำรุงราษฎร์ ก่อนที่เศรษฐกิจภายในประเทศจะประสบปัญหาฟองสบู่ โรงพยาบาลมีแผนธุรกิจที่จะให้บริการ

ลูกค้าหรือคนไข้ระดับไฮเอนด์และระดับกลางในกรุงเทพฯ แต่ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจนี้ทำให้คนไข้ในกลุ่มคนชั้นกลางที่เคยมีกำลังจ่ายค่ารักษาพยาบาลต้องประสบปัญหาการเงิน และหันไปใช้บริการโรงพยาบาลของรัฐแทน กลุ่มคนไข้ที่เป็นเป้าหมายของโรงพยาบาลบำรุงราษฎร์จึงลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงต้องหันไปสู่กลุ่มเป้าหมาย คือ ลูกค้าจากต่างประเทศ ซึ่งในช่วงเวลาเดียวกันนี้เอง ต้นทุนค่ารักษาในต่างประเทศเพิ่มขึ้นจากการปฏิรูประบบบริการสุขภาพและข้อกำหนดในการผ่าตัดใหญ่ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยตะวันตก โดยเฉพาะในยุโรปและสหรัฐอเมริกา (Wariya and Katesaya, 2017, p.15 อ้างถึงใน Aizura, 2010)

ภายหลังเหตุการณ์ก่อการร้าย 9/11 ที่ตึกเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์ของสหรัฐอเมริกา ถูกโจมตี เมื่อปี พ.ศ. 2544 ก็ยังเป็นปัจจัยเร่งสำคัญที่ทำให้ไทยกลายเป็นตัวเลือกอันดับต้นๆ ของชาวต่างชาติในการเข้ามารักษาพยาบาล เนื่องจากหลังเหตุการณ์ 9/11 ประชากรบางกลุ่มโดยเฉพาะจากประเทศกลุ่มตะวันออกกลางไม่สามารถเดินทางไปทำวีซ่าเดินทางไปสหรัฐอเมริกา โรงพยาบาลในไทยจำนวนหนึ่งจึงได้ใช้โอกาสนี้ในการลงโฆษณาประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์อาหารับร่วมกับบริษัทท่องเที่ยวและขอคำปรึกษาจากรัฐบาล (Kittikanya, 2007) เช่น พวกเขาจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลามสำหรับพนักงานและการสวดมนต์ในห้องละหมาด (CIFAI, 2003: 6) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ให้เข้ามารักษาพยาบาลในประเทศไทย โดยผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเคยกล่าวโฆษณาไว้ว่า “เรามีอาหารฮาลาล ห้องละหมาด และอาหารพิเศษสำหรับชาวตะวันออกกลางและบุคลากรทางโรงพยาบาลและโรงแรมฝึกพูดภาษาอาหรับมากขึ้น” (Bundhun, 2010) จากการสำรวจของหนังสือพิมพ์ของสหรัฐอเมริกาหับเอมิเรตส์กล่าวว่า ประเทศไทยเป็นประเทศแรกของพวกเขาในฐานะจุดหมายปลายทางสำหรับการรักษาพยาบาล ก่อนจะมีการขยายตัวไปครอบคลุมกลุ่มนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่นๆ ด้วย

ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยภายใต้กระแสการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพมักอยู่ในจังหวัดที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และในอดีตเป็นกลุ่มจังหวัดที่เคยเป็นสถานพักพิงของทหารสหรัฐฯ เช่น โรงพยาบาลศิริโรจน์ จังหวัดภูเก็ต โรงพยาบาลเพื่อการศัลยกรรมแปลงเพศ มีชื่อเสียงโด่งดังจากฝีมือการผ่าตัดของแพทย์ ซึ่งในระยะแรกกลุ่มลูกค้าคือ กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศในไทย ที่ประกอบอาชีพการแสดงคาบาเร่ต์ ในจังหวัดภูเก็ต โรงพยาบาลเอกชน จังหวัดชลบุรี โดยมีนายแพทย์สุพร วัฒนสุกุล ศัลยแพทย์ตกแต่งอีกคน ที่มีความสามารถในด้านเดียวกัน ซึ่งมีผู้คนเดินทางจากทั่วโลก เพื่อมารับการผ่าตัดศัลยกรรมเปลี่ยนเพศ เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2544 ผู้สื่อข่าวเดินทางไปจังหวัดภูเก็ตพร้อมกับคณะรัฐมนตรีสีัญจร นางสาวสุภารัตน์ เกตุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขในขณะนั้น ได้นำเสนอประเด็นข่าวที่ชาวต่างชาติเดินทางไปจังหวัดภูเก็ตเพื่อรับการผ่าตัดศัลยกรรมแปลงเพศโดยเฉพาะ เนื่องจากมีคนไข้จากสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ ญี่ปุ่น และออสเตรเลียบินตรงมายังภูเก็ตเพื่อรับการผ่าตัดศัลยกรรมแปลงเพศจากชายเป็นหญิงกับพ.สงวน คุณาพร ศัลยแพทย์ตกแต่งที่เป็นแพทย์ด้านนี้

เพียงคนเดียวของจังหวัดภูเก็ตในขณะนั้น จนเป็นข่าวพาดหัว “แปลงเพศภูเก็จ” และกลายเป็นจุดสนใจของสื่อมวลชนและประชาชนทั่วไปในขณะนั้น

นอกจากนี้ สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทยยังริเริ่มทำเว็บไซต์ของโรงพยาบาลเพื่อประชาสัมพันธ์และดึงดูดลูกค้าจากต่างประเทศเพื่อส่งเสริมธุรกิจและดึงดูดลูกค้ามากขึ้น และทำให้การติดต่อสื่อสารง่ายขึ้น ถึงแม้ในระยะแรกจะใช้เวลากว่า 3 – 5 ปีในการหาลูกค้าผ่านทางเว็บไซต์ แต่โรงพยาบาลชั้นนำได้พัฒนาเว็บไซต์ที่อนุญาตให้ผู้ใช้งานหาแพทย์จากความสะดวกในหลายภาษา นอกจากนี้ยังส่งตัวแทนขายไปยังเมืองต่างๆ ในเอเชีย และก่อตั้งสำนักงานตัวแทนในต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตหลายสิบประเทศในเอเชีย อเมริกาเหนือและตะวันออกกลาง และสร้างบริการระดับโรงแรมห้าดาว (Wilson, 2003) เมื่อการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ประสบความสำเร็จ หลังจากนั้นจึงเป็นการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก จนมาถึงปัจจุบันจนเกิดเว็บบล็อกและกลุ่มเฟซบุ๊กเฉพาะกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศชาวต่างชาติเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและพูดคุยเกี่ยวกับการศัลยกรรมแปลงเพศ รวมไปถึงการรีวิวประสบการณ์ของพวกเขาที่เคยผ่าตัดแปลงเพศในไทย ซึ่งส่วนมากเป็นไปในทางที่ดี ยิ่งทำให้ไทยมีชื่อเสียงโด่งดังมากยิ่งขึ้น

ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยได้รับการกล่าวขานมากขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับชื่อเสียงการศัลยกรรมแปลงเพศและถูกปัทมกฤตในฐานะที่เป็นจุดหมายปลายทางของผู้นับถือทั่วโลกที่ต้องการรับการผ่าตัดศัลยกรรมแปลงเพศ (World capital of Sex change) ซึ่งสำนักข่าวต่างประเทศหลายสำนัก เว็บไซต์ บล็อก และสื่อสังคมออนไลน์ ต่างนำเสนอข่าวประเด็นนี้ รวมทั้งการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพของประเทศไทย และยกย่องความสามารถของศัลยแพทย์ไทย ซึ่งทำให้ผู้คนที่คิดถึงการศัลยกรรมตกแต่งความงามด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ศัลยกรรมเต้านม ศัลยกรรมใบหน้า จมูก ตา ลำตัว ดูดไขมัน เป็นต้น ต่างหลั่งไหลเข้ามาประเทศไทย ทั้งโดยการติดต่อผ่านเว็บไซต์ของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศและการติดต่อผ่านทางบริษัทบริษัทนำเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Travel Agency) ที่ผุดขึ้นมากมายทั่วโลก

บทสรุป

บทความฉบับนี้กล่าวถึงการเติบโตของอุตสาหกรรมแปลงเพศในไทยถูกขับเคลื่อนโดย 2 กลุ่มที่มีบทบาทหลักในอุตสาหกรรมนี้ ซึ่งผู้เขียนจำแนกออกเป็น หนึ่ง ผู้ให้บริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ และสอง สถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทย โดยบทบาทของสองกลุ่มนี้มีรากฐานและเริ่มต้นมาจากอุตสาหกรรมการค้าบริการทางเพศตั้งแต่อดีตพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรมแปลงเพศและกลายเป็นศูนย์กลางการแปลงเพศระดับนานาชาติในปัจจุบัน ผู้เขียนอธิบายถึงบทบาทของสองกลุ่มนี้มีบทบาทอย่างไรในอุตสาหกรรมแปลงเพศ ดังนี้

หนึ่ง บทบาทของผู้ให้บริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศ ประชากรกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทผ่านการเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการค้าบริการทางเพศ และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ นอกจากจะทำให้สังคมรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพวกเขาที่เปิดกว้างและมองในแง่ลบลดลงแล้ว ยังทำให้เกิดการอพยพและย้ายถิ่น พวกเขาเดินทางไปต่างประเทศเพื่อประกอบอาชีพ

ค่าบริการทางเพศในต่างแดน เกิดธุรกิจการค่าบริการทางเพศของไทยในต่างประเทศและมีชื่อเสียงอย่างมาก เช่น เยอรมัน ที่การค่าบริการทางเพศถูกกฎหมาย เป็นต้น และบทบาทที่สำคัญมากของคนกลุ่มนี้คือ ในช่วงสงครามเวียดนาม มีการเกิดขึ้นของธุรกิจการค่าบริการทางเพศและสถานบันเทิง เช่น อาบอบนวด บาร์เกย์ คาเฟ่ ฯลฯ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของทหารสหรัฐฯ ที่มาตั้งฐานพักพิงในไทย ในหลายจังหวัด เช่น นครสวรรค์ สัตหีบ ชลบุรี ภูเก็ต เป็นต้น ในขณะเดียวกัน กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศส่วนหนึ่งมักจะประกอบอาชีพการค่าบริการทางเพศเนื่องจากถูกกีดกันในการจ้างงานทั่วไปและเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคคนไทยและต่างชาติ ซึ่งในระยะเวลาต่อมา พื้นที่เหล่านั้นได้กลายเป็นแหล่งสถานบันเทิงทางเพศและค่าบริการทางเพศ ดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติจนมีชื่อเสียงโด่งดังและสามารถหารายได้ให้กับประเทศ ภายหลังบาร์เกย์พัฒนาหลายเป็นการแสดงคาบารัต เนื่องจากการท่องเที่ยวในไทยกลายเป็นแหล่งทำรายได้หลักของประเทศ การแสดงคาบารัตมีจุดเด่นคือ นักแสดงที่เป็นชาย (เกย์) ต้องมีหน้าตาและรูปร่างเหมือนผู้หญิงให้ได้มากที่สุด จึงเป็นที่มาของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในไทย เนื่องจากพวกเขาต้องการศัลยกรรมใบหน้า หน้าอก และแปลงเพศในท้ายที่สุด ทั้งเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ และความพึงพอใจในอัตลักษณ์ของตนเองที่ตรงกับเพศวิถี

สอง บทบาทของสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศในไทย ผู้เขียนจำแนกออกเป็น 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสถานพยาบาล อันนำมาซึ่งการเติบโตของอุตสาหกรรมการแปลงเพศในไทยในปัจจุบัน ได้แก่ หนึ่ง การศัลยกรรมแปลงเพศเกิดขึ้นได้ เนื่องจากมีความต้องการของตลาด คือ กลุ่มผู้หลากหลายทางเพศ ต้องการผ่าตัดแปลงเพศ ทั้งเพื่อการประกอบอาชีพหรือความพึงพอใจส่วนตัวที่ดี และเกิดขึ้นจากฝีมือของแพทย์ผู้ผ่าตัดแปลงเพศและพัฒนาเทคนิคใหม่ๆ โดยในระยะแรก ยังคงเป็นตลาดขนาดเล็กและเฉพาะกลุ่มอย่างมาก สอง การประสบปัญหาเศรษฐกิจฟองสบู่ ทำให้สถานพยาบาลในไทยต้องเปลี่ยนกลุ่มลูกค้าจากภายในประเทศเป็นต่างชาติเพื่อหากลุ่มผู้บริโภคที่มีกำลังใช้จ่ายสูงกว่าและขยายฐานตลาด ในขณะนั้นนายแพทย์ปริชา แพทย์ผู้เชี่ยวชาญและบุกเบิกการผ่าตัดแปลงเพศมีชื่อเสียงโด่งดังในต่างประเทศ ทำให้สถานพยาบาลดึงดูดกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศต่างชาติเข้ามาผ่าตัดแปลงเพศในไทยมากขึ้น รวมไปถึงเกิดสถานพยาบาลเพื่อการแปลงเพศเพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเนื่องมาจากการประกอบอาชีพการค่าบริการทางเพศ สถานบันเทิงทางเพศ หรือความพึงพอใจส่วนตัวที่ดี อีกทั้งส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวด้านอื่นๆ ตามมา เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น สาม โลกาวัดน์ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารระหว่างสถานพยาบาลและผู้ค่าบริการทางเพศที่มีความหลากหลายทางเพศที่ต้องการผ่าตัดแปลงเพศได้ง่ายและรวดเร็ว โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์และเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้ง่ายขึ้น เช่น การสร้างเว็บไซต์ของสถานพยาบาลและบริษัทหน้าเที่ยว หรือกลุ่มเฉพาะในเฟซบุ๊กของกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศต่างชาติ เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารและบอกเล่าประสบการณ์การแปลงเพศในไทย เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565, 3 พฤศจิกายน). โควิดคลี่คลาย “ตลาดความงาม” ขึ้น คาดต้นปี 66 แนวโน้มดีขึ้น. <https://www.bangkokbiznews.com/health/well-being/1035650>
- ฉัตรทริกา นภานาพงศ์ และ รัศมีจันทร์ เสาวคนธ์. (2565, 16 มิถุนายน). กฎหมายตีตรา ตีค่า ‘SexWorker’. TDRI(Thailand Development Research Institute). <https://tdri.or.th/2022/06/time-to-rethink-prostitution-act/>
- ทีมข่าวคุณภาพชีวิต. (2564, 5 กรกฎาคม). Pride Clinic เจาะตลาด LGBTQ+ ศักยภาพสูง. กรุงเทพธุรกิจ. <https://www.bangkokbiznews.com/social/947009>
- ทัยเลิศ ลือป้อ. (ม.ป.ป.). ธุรกิจการค้าประเวณีในประเทศไทย. SPU (Sripatum University). <http://dspace.spu.ac.th/bitstream/123456789/1549/6/chap2.pdf>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2016). Tourism Economic. รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว. 16(3), 32. https://www.mots.go.th/download/article/article_20160526155420.pdf
- ณิณาสินี เมืองวงษ์. (2559). บทบาทของภาครัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมศัลยกรรมความงาม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 10(21): 56-69. 58-60.
- Aizura, A. Z. (2010). Feminine transformations. Gender reassignment surgical tourism in Thailand. *Medical Anthropology*, 29(4), 424-443.
- Barme, S. (1993). Luang Wichit Wathakan and the Creation of a Thai Identity. *E-Journal of Southeast Asian Studies*. 53(3). 985-986. <http://doi.org/10.2307/2059798>
- Bundhun, R. (2010, November 25). Thailand Right Medicine for Tourists. *The National (United Arab Emirates)*. <https://www.thenationalnews.com/business/travel-and-tourism/thailand-right-medicine-for-tourists-1.533994>
- Busakorn Suriyasarn. (2014). อัตลักษณ์และวิถีทางเพศในประเทศไทย. องค์การแรงงานระหว่างประเทศ: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/documents/publication/wcms_356948.pdf
- Catellya, C. (2019, October 19). Your ultimate guide to Sex Reassignment Surgery in Thailand (male to female). The Thaiger. <https://thethaiger.com/medical/your-ultimate-guide-to-sex-reassignment-surgery-in-thailand-male-to-female>
- Enteen, J. B. (2013). Transitioning Online: Cosmetic Surgery Tourism in Thailand. *Television and New Media* 15(3): 238-249. <https://doi.org/10.1177/1527476413509673>
- Gale, J. (2015, October 27). How Thailand Became a Global Gender-Change Destination. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/features/2015-10-26/how-thailand-became-a-global-gender-change-destination>

- Hauser, S. (n.d.). Transsexuality in Northern Thailand-historical notes. **Sjon Hauser de Thailandspecialist RSS**. <http://www.sjonhauser.nl/transsexuality-in-northern-thailand-historical-notes.html>
- HFocus. (2013, Octpber 13). **หมอไทย (ไม่) ขายฝัน ไทยแลนด์สู่ศูนย์กลางศัลยกรรม**. HFocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. <https://www.hfocus.org/content/2013/10/5219>
- Jackson, P.A. (1997). Thai research on male homosexuality and transgenderism and the cultural limits of Foucaultian analysis". **Journal of the History of Sexuality**. 8 (1), 52-85.
- Jackson, P.A. (1999). **Gender and Sexualities in modern Thailand**. (2nd nd.). Silkworm Books.
- Kittikanya, C. (2007). Foreigners still flock to Thai hospitals, attracted by highly skilled doctors and lower bills. **Bangkok Post Economic Year in Review**.
- Lverson, K. (2017, April 27). **A Brief History of Thailand's Transgender Community**. The Culture Trip. <https://theculturetrip.com/asia/thailand/articles/a-brief-history-of-thailands-transgender-community/>
- Mosse, G L. (2020). Nationalism and Sexuality: Middle-Class Morality and Sexual Norms in Modern Europe. **The University of Madison Press**. <https://doi.org/10.2307/j.ctv15pjz4h>
- Ocha, W. (2012). Transsexual emergence: gender variant identities in Thailand. **Culture Health & Sexuality**, 14(5): 563-75. <https://doi.org/10.1080/13691058.2012.672653>
- Poonsuk, N. (2020, September 2). **แนวโน้มธุรกิจอุตสาหกรรมปี 2563-65: ธุรกิจโรงพยาบาลเอกชน**. วิจัยกรุงศรี. <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/services/Private-Hospitals/IO>
- PPTV Online, (2023, March 2). **ปี 2023 ตลาดการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ไทย เติบโตต่อเนื่องมากกว่าก่อน โควิด**. <https://www.pptvhd36.com/news/เศรษฐกิจ/191658>
- Prashanth, K., & Gupta, V. (2005). Bumrungrad's Global Services Marketing Strategy. **Services Marketing in Asia-A Case Book**, Prentice-Hall 433-48.
- Rawikul, P., & Lutthipongpun, V. (2019). **Clients' Information Seeking Processes for the Gender Reassignment Health Service Industry in Thailand [Doctoral dissertation]**. The National Institute of Development Administration. Thaijo. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jca/article/view/246051/166536>
- Rungsun, T. (n.d.). **การถอนทัพอเมริกันกับเศรษฐกิจไทย**. สรรพนิพนธ์สร้างสรรค์ ธนะพรพันธุ์.

<http://www.rangsun.econ.tu.ac.th/data/05/05-04-01-.pdf>

Sunanta, S. (2021). Globalising the Thai ‘High-Touch’ Industry: Exports of Care and Body Work and Gendered Mobilities to and from Thailand. **Journal of Ethnic and Migration Studies** 46, 1543-61. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1711568>.

Supakankunti, S., & Herberholz, C. (2015). Transforming the ASEAN Economic Community into a global services hub: Enhancing the competitiveness of the health services sectors in Thailand. **ResearchGate**. 147-171. [http://doi.org/10.15341/jbe\(2155-7950\)/06.06.2015/009](http://doi.org/10.15341/jbe(2155-7950)/06.06.2015/009)

ThaiPublica. (2022, 25 January). **LGBT+ เปิดกว้างสู่สังคมที่เท่าเทียม พึ่งพาแต่ไม่พึ่งพิง**. <https://thaipublica.org/2022/01/future-thailand-thuttai-keeratipongpaiboon/>

Thinsiam. (2016, June 19). **แปลงเพศ เปลี่ยนกายให้ตรงใจ แพทย์ไทยไม่แพ้ชาติใดในโลก**. Thinsiam. <http://www.thinsiam.com/archives/35073>

UNDP, USAID (2014). **Being LGBT in Asia: Thailand Country Report**. Bangkok. UNDP Thailand: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/asia_pacific_rbap/rbap-hhd-2014-blia-thailand-country-report_0.pdf

Wariya, P and Kassara, S. (2019). **The Development of Medical Tourism in Thailand** [Doctoral dissertation]. Thaijo. file:///C:/Downloads/tci_admin,+Journal+manager,+2-12-24.pdf

Wilson, A. (2004), **The Intimate Economies of Bangkok: Tomboys, Tycoons, and Avon Ladies in the Global City**, Berkeley, University of California Press, 272.

Wilson, A. (2011). Foreign Bodies and National Scales: Medical Tourism in Thailand. **Journal of Sagepub**, 17(2-3): 121-137. <https://doi.org/10.1177/1357034X11400923>.

แนวทางการพิจารณาและการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาของศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา

วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษาเป็นวารสารที่นำเสนอบทความวิชาการจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่ และแลกเปลี่ยนวิทยาการโดยเฉพาะองค์ความรู้ใหม่ในสาขา รัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การเมืองการปกครอง และเอเชียศึกษาในกรอบอาณาบริเวณศึกษา (Area Study)

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์อาจอยู่ในรูปแบบต่อไปนี้ บทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ เป็นต้น ต้นฉบับ (Manuscript) ที่ส่งพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขจะต้องไม่เคยเผยแพร่ใน วารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน (ยกเว้นรายงานการวิจัยและวิทยานิพนธ์) และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น ต้องไม่เป็นผลงานทางวิชาการที่ลอกเลียน ดัดทอนจากผลงานวิจัยของผู้อื่น ไม่มีการคัดลอกหรือชักนำให้เข้าใจผิดในผลงานหรือผลการศึกษา เรื่องที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ

คำแนะนำสำหรับผู้ส่งบทความลงตีพิมพ์ในวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียนศึกษา (Author Guideline)

1. ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

- 1.1 บทความวิชาการ
- 1.2 บทความวิจัย
- 1.3 บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ
- 1.4 บทความพิเศษ

2. รูปแบบการเขียนบทความ

2.1 ชื่อเรื่อง ให้พิมพ์ชื่อเรื่องบทความไว้กลางหน้ากระดาษ ทั้งชื่อเรื่องภาษาไทยและชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ พร้อมใส่เครื่องหมาย ** และระบุ footnote ว่า บทความนี้เขียนขึ้นมาจากวัตถุประสงค์ใด ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.2 ชื่อผู้เขียน ใส่ชื่อผู้เขียนบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องระบุตำแหน่งหน้าชื่อ ไว้ด้านขวาสุด พร้อมใส่เครื่องหมาย * เพื่อระบุใน footnote ว่าผู้เขียนเป็นใคร ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี) ของผู้เขียนทุกคน อยู่สถานที่ใด (ในกรณีที่มีชื่อผู้เขียนหลายคน กรุณาระบุให้ครบทุกคน)

- 2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (ไม่เกิน 250 คำ)
- 2.4 คำสำคัญ (Keyword) ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 5 คำ
- 2.5 บทนำ
- 2.6 เนื้อหา
- 2.7 บทสรุป
- 2.8 เอกสารอ้างอิง

3. การเตรียมต้นฉบับ

- 3.1 ให้ระบุชื่อผู้เขียน ยศหรือตำแหน่ง ที่อยู่หรือที่ทำงานที่สามารถติดต่อได้ พร้อมเบอร์โทรศัพท์ อีเมลและโทรสารที่สามารถติดต่อได้
- 3.2 ส่งต้นฉบับจำนวน 1 ชุด
- 3.3 พิมพ์โดยโปรแกรม Microsoft Word for Windows
- 3.4 ใช้อักษรแบบ TH SarabunNew ขนาด 16 โดยใช้กระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียวเท่านั้น
- 3.5 ระยะห่างระหว่างบรรทัดให้ใช้ single space ความยาวของบทความไม่น้อยกว่า 15 หน้าแต่ไม่เกิน 20 หน้า รวมเอกสารอ้างอิง
- 3.6 ใช้ระบบอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)
- 3.7 การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - ระยะขอบบน (Top margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบล่าง (Bottom margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร
 - ระยะขอบซ้าย (Left margin) 1.5" หรือ 3.18 เซนติเมตร
 - ระยะขอบขวา (Right margin) 1" หรือ 2.54 เซนติเมตร

4. การส่งต้นฉบับ

การส่งต้นฉบับสามารถทำได้หลายช่องทาง

- 4.1 ส่งต้นฉบับ 1 ชุด ไปยังกองบรรณาธิการวารสาร ศูนย์การเมือง สังคม และอาณานิคมศึกษา คณะรัฐศาสตร์ อาคารศรีศรัทธา ชั้น 3 ห้อง 314 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรศัพท์ 02-310-8497 , 096-259-0036
- 4.2 ส่งทางอีเมลมายัง eascram@gmail.com โดยเขียนหัวข้ออีเมลว่า ส่งบทความ เรื่อง.....
- 4.3 ส่งทางออนไลน์ โดยเข้าไปสมัครและส่งต้นฉบับได้ด้วยตนเองที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

5. การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีที่ผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง

1) ให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนามปี (author-date in text citation) โดยระบุ ชื่อผู้แต่ง และปีพิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความ ที่ต้องการอ้าง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจระบุเลขหน้าของเอกสาร ที่อ้างด้วยก็ได้หากต้องการ

(ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์, เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549, น. 200-205)

(McCartney & Phillips, 2006, p. 498-499)

2) ให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference citation) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนได้ใช้อ้างอิงในการเขียนผลงานนั้น ๆ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ เอกสารอ้างอิง สำหรับผลงานวิชาการภาษาไทย หรือ Reference สำหรับผลงานวิชาการภาษาอังกฤษ โดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) กรณีรายการเอกสารอ้างอิงภาษาไทย ให้แปลรายการอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษต่อท้าย

รายการอ้างอิงภาษาไทย ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงมีดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์/ผู้จัดพิมพ์.

พรพิมล ตรีโชติ. (2542). **ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Huntington, S. (2003). **The Clash of Civilization and the Remaking of World Order**. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

2. วารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). “ชื่อบทความ.” **ชื่อวารสาร** ปีที่,ฉบับที่ (เดือน): หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

สมบัติ จันทรวงศ์. (2557). “คณาธิปไตยหรือประชาธิปไตยในอาเซียน: มุมมองของ

Alexis de Tocqueville.” **วารสารเอเชียปริสาร ฉบับปฐมฤกษ์** 15,5: 23-63.

Chanrochanakit, P. (2011). “Deforming thai Politics As Read through Thai Contemporary Art.” **Third Text** 25,4: 419-429.

3. นิตยสารหรือหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์เผยแพร่). “ชื่อบทความ.” **ชื่อนิตยสาร/หนังสือพิมพ์** (วันที่ เดือนที่) : หน้า.
มุฮัมหมัดอิลียาส หล้าปริง. (2554). “จะเอายังไงกับภาคใต้?” **มติชน** (3 มิถุนายน): 15.

4. บทความจากเว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่เผยแพร่). **ชื่อเรื่อง**. ค้นเมื่อ วัน เดือน ปี ที่สืบค้น จากชื่อเว็บไซต์.
สมชาย ภาณุภาสวิวัฒน์. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่าง AEC และประชาคมสังคม และ
วัฒนธรรมอาเซียน**. ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2557 จาก <http://www.mfa.go.th>.

5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาเอกและดุษฎีบัณฑิต

ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาเอกหรือดุษฎีบัณฑิต). ชื่อมหาวิทยาลัย, ชื่อคณะ, ชื่อสาขาวิชาหรือภาควิชา.
Boroughts, B.B.S. (2010). **Social networking websites and voter turnout**.
(Master’s thesis). Georgetown University, Faculty of the Graduate School
of Arts and Sciences.

ธีระพันธ์ ชนาพรณ. (2548). **การจัดการการสื่อสารของคณะนิเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยเอ ก ช น ที่มีผล ต่อ ก า ร ตัด ลิน ใจเข้าศึกษาต่อระดับ
ปริญญาตรีของนักศึกษาชั้นปีที่ 1.**(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาเอก). มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาการสื่อสาร ภาครัฐและ
เอกชน.

***หมายเหตุ ต้นฉบับบทความที่นำเสนอจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์และคำแนะนำการเขียนที่
กำหนดเท่านั้น จึงจะได้รับพิจารณาดำเนินการประเมินบทความก่อนตีพิมพ์สามารถดูรายละเอียด
การจัดเตรียมต้นฉบับได้ที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

จริยธรรมในการพิมพ์ (Publication Ethics)

วารสารให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้นจึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้พิมพ์

1. บทความที่ผู้พิมพ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
2. ผู้พิมพ์ต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งหากมีการระบุผลงานของผู้อื่นในต้นฉบับ ไม่ว่าจะเป็นการคัดลอกข้อความ (Quotation) การสรุปความ (Paraphrase) หรือการย่อความ (Summary) ต้องมีการอ้างอิง (Citation) ทั้งในเนื้อหา (In-text citation) และการเขียนรายการเอกสารอ้างอิงตอนท้าย (References) และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน “คำแนะนำผู้แต่ง” หรือ “Author Guidelines”
4. หากผลงานทางวิชาการของผู้พิมพ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วมหรืออาสาสมัครหรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้พิมพ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
5. ผู้พิมพ์ต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารแล้ว
6. ชื่อผู้พิมพ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้น ๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์กับวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมาย และขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพบทความในกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการพิจารณาบทความโดยอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และโดยปราศจากอคติด้านเชื้อชาติ ความเชื่อทางศาสนา เพศ แนวคิดทางการเมือง และสถาบันที่สังกัด ต่อผู้พิมพ์และบทความที่พิจารณาไม่ว่าด้วยกรณีใด
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้พิมพ์หรือผู้ทรงคุณวุฒิไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง

4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีพันธ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้มีพันธ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพบทความเป็นหลัก และพิจารณาบทหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว
2. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง
3. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน ไม่นำส่วนใดส่วนหนึ่งของข้อมูลต้นฉบับที่ตนเป็นผู้ประเมินไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตนหากไม่ได้รับความยินยอมอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียนหรือความเห็นชอบจากบรรณาธิการ
4. หากผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน
5. ผู้ทรงคุณวุฒิต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารกำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้อื่นได้รับรู้

แบบฟอร์มสมัครสมาชิกวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันที่.....

ชื่อ..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ขอสมัครสมาชิกวารสารเอเชียตะวันออกเฉียงศึกษาศึกษา

☐ รับวารสารรายปี 2 ฉบับ 360 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ รับวารสารรายปี 4 ฉบับ 700 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

☐ รับวารสารรายปี 6 ฉบับ 1,000 บาท เริ่มตั้งแต่ฉบับที่.....

พร้อมนี้ได้ชำระค่าสมาชิกเป็น ☐ เงินสด

☐ โอนเงินเข้าบัญชี ธนาคารทหารไทย

สาขารามคำแหง ชื่อบัญชี “ศูนย์การเมือง

สังคมและอาณาบริเวณศึกษา ม.ร.”

เลขที่บัญชี 156-2-27622-8

ลงชื่อ.....

วันที่.....

โปรดส่งหลักฐานและใบสมัครสมาชิกมาที่

ศูนย์การเมือง สังคมและอาณาบริเวณศึกษา คณะรัฐศาสตร์ อาคารศรีศรัทธา ชั้น 3 ห้อง 314

มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทรศัพท์ 02-310-8497 , 096-259-0036

อีเมล eascram@gmail.com

เว็บไซต์ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

Guideline for manuscript submission.
Journal of East Asia and ASEAN Studies,
Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

Journal of East Asia and ASEAN Studies publishes academic articles from teachers, scholars, researchers, and graduate students in said fields, whether local or foreign, that fall in the scope of political science, international relations, public administration, sociology, anthropology, Asian study in scope of area study.

This journal seeks academic papers, for example, academic articles, research articles, review articles, and book reviews. Manuscripts submitted to Journal of East Asia and ASEAN Studies should be original contributions, not published by any other publication (except for research report and thesis), not be considered by any other publication at the same time, not a plagiarized work, not a shortened, or extracted from other people works, which could lead to misunderstanding in results of the research or study. All published articles must be reviewed by experts in related fields and approved by editorial boards.

Author Guideline

1. Type of manuscript

- 1.1. Academic article
- 1.2. Research article
- 1.3. Review article and book review
- 1.4. Special article

2. Manuscript template

2.1 Article name in Thai and English in the center of the paper. Use ** and specify the purpose of this article, both in Thai and English, in a footnote.

2.2 Author's name, both in Thai and English, without name title at the right side of the paper. Use * and specify the author's title, affiliated institution, and academic position (if applicable) in Thai and English in a footnote. If there is more than one author, please identify everyone.

2.3 Abstract in Thai and English, up to 250 words in length.

2.4 Specify the article's keyword in Thai and English, up to five key-words.

2.5 Introduction of the article.

2.6 Body of the article.

2.7 Conclusion of the article.

2.8 Reference materials of the article.

3. Manuscripts preparation

3.1 State author's name, title, academic position (if applicable), contactable address, email, telephone number, and Teletext.

3.2 One copy of the manuscript.

3.3 Use Microsoft Word program.

3.4 Use TH Sarabun New font size 16 on one-sided A4 paper.

3.5 Use single space option in line and paragraph spacing. Manuscripts must be between 15 - 20 pages, reference included.

3.6 References use APA (American Psychological Association) style.

3.7 Page Setup.

- Set paper's top margins to 1 inch or 2.54 cm.

- Set paper's bottom margins to 1 inch or 2.54 cm.

- Set paper's left margins to 1.5 inches or 3.18 cm.

- Set paper's right margins to 1 inch or 2.54 cm.

4. Manuscript submission

The manuscript may be submitted in any manner

1. Send one copy of the manuscript to the Editorial Board of Journal of East Asia and ASEAN Studies, Centre of Politics, Social and Area Studies, Faculty of Political Science, Sri Sattha Building, 3rd floor, room 314th, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Rd, Hua Mak, Bang Kapi District, Bangkok 10240. Tel: 02-310-8497, 096-259-0036.

2. Email to eascram@gmail.com and uses email subjects as "Submission of the name of the manuscript Manuscript"

3. Make an online submission at <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascram/J/index>. The author must register to the website before submitting can be

done.

5. Citation and reference

1. Use the author-date citation system for in-text citation. Specify the author's name and publication year before or behind the cited text to state the originality. The page number can be specified if need be.

Author's name (Publication year, page number)

before the cited text.

McCartney & Phillips (2006, p. 498-499)

(Author's name, publication year, page number)

behind the cited text.

.....(McCartney & Phillips, 2006, p. 498-499)

2. Reference citation use APA (American Psychological Association) style. All the reference material used in the article should be sorted alphabetically under the Reference Section. Thai Language materials should go before English Language materials.

1. Books

Author name. (Publication year). **Book title**. Edition. Location: Publisher.

Huntington, S. (2003). **The Clash of Civilization and the Remaking of World Order**. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

2. Journal

Author name. (Publication year). "Article Title." **Journal Title** Volume, Issue (Month): First page-Last page.

Chanrochanakit, P. (2011). "Deforming thai Politics As Read through Thai Contemporary Art." **Third Text** 25,4: 419-429.

3. Article from magazine or newspaper

Author name. (Publication year). "Article Title." **Magazine/Newspaper title** (Date Month) : Page.

Spring, A., & Earl, C. (2018). "Just not blond': How the diversity push is failing Australian fashion." **The Guardian: Australia Edition**. (22 May) : 8.

4. Article from website

Author name. (Publication year). **Article Title**. Retrieved date/month/ year from website URL

Smith, T., & Williams, B. M. (2019). **How to structure a dissertation**. Retrieved 20 January 2016 from <https://www.scribbr.com/category/dissertation/>

5. Thesis or dissertation

Author name. (Publication year). **Thesis/Dissertation Title**. (doctoral dissertation or master's thesis). Name of institution, Faculty, Degree.

Boroughs, B.B.S. (2010). **Social networking websites and voter turnout**. (Master's thesis). Georgetown University, Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences.

*** Note: All the submitted manuscripts must be prepared according to the provided guideline to be considered for publication. The author's guidelines and manuscript preparation are at <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/easramJ/index>

Publication Ethics

Journal of East Asia and ASEAN Studies emphasizes publication ethics and set the following principle and ethic for all parties involved.

Authors

1. The submitted manuscript should not be published by any other publication or be considered by any other publication at the same time.

2. If the submitted manuscript contains quotations, paraphrasing, or summarizing from other people's work, the manuscript should be properly cited, either in-text or in the reference section. Above all, the manuscript must not be plagiarized work.

3. The submitted manuscripts must be prepared according to the provided guideline.

4. If the submitted manuscript involves the use of animals, participants, volunteers or contains sensitive information about the informant, the author must strictly adhere to applicable law and regulation. A letter of consent or approval from the relevant institution must be present when conducting research.

5. The author must assign the copyright of the submitted manuscript to the Journal of East Asia and ASEAN Studies before publication and agree not to submit the same manuscript to any other publisher after it was accepted.

6. The author must be an actual participant in the research or study discussed in the manuscript.

Editors and Editorial boards

1. The editor and editorial board must conduct a preliminary review of all received manuscripts to determine whether they meet the journal's criteria and scope. Additionally, the manuscripts must undergo a quality control process prior to publication.

2. The editor and editorial board must review all received manuscripts without biased or prejudice against authors' ethnicity, religion, gender, political view, and affiliated institution.

3. The editor and editorial board should be disinterested in financial gain or claiming the manuscripts as their own when dealing with authors and reviewers.

4. The editor and editorial board must not obstruct, alter, or intervene in information exchanging between authors and reviewers.

5. The editor and editorial board must strictly follow the journal's procedure.

Reviewers

1. Reviewers should be disinterested when dealing with authors. The review must be based on the quality of the manuscripts, academic principle, and reason, without biased or prejudice against the authors.

2. Reviewers must be subject matter experts in the field regarding the manuscripts.

3. Reviewers must not seek any gain from the manuscripts they review; using any portion of the information in the manuscripts for personal gain is prohibited without the authors' written consent and editorial board approval.

Subscription Form for the Journal of East Asia and ASEAN Studies,
Centre of Politics, Social and Area Studies,
Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

Date.....

N a m e.....S u r n a m e.....

Address.....

Tel.....Fax.....

I/We would like to subscribe to the journal for:

☐ Bi-Annually 2 Issues 360 BTH Start.....

☐ 2 Year 4 Issues 700 BTH Start.....

☐ 3 Year 6 Issues 1,000 BTH Start.....

☐ Cash

☐ Transfer to account TMB Bank Public Company
Limited Ramkhamhaeng Branch: Account Name:
Centre of Politics, Social and Area Studies. RU.
No. 15-6216-50-25

Signature.....

Date...../...../.....

Please send this form and your payment confirmation to

Centre of Politics, Social and Area Studies, Faculty of Political Science,

Ramkhamhaeng University, Huamak, Bangkapi, Bangkok, 10240

Tel: 02-310-8497 , 096-259-0036 Email: eascram@gmail.com

Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/eascramJ/index>

ศูนย์การนิเวศ สิ่งคน และวานานบริเวณศึกษา
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

